บทบาทของทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

อรรถกร อิงควรานุวัฒน์

DPU

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2551

The Role of Lead Counsel for the Plaintiff in Class Action

Atthagorn Ingkavaranuwat

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School, Dhurakij Pundit University

2008

DPU

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์วิชัย อริยะนันทกะ เป็นอย่างสูงที่ได้กรุณาและอนุเคราะห์เป็นที่ปรึกษาควบคุมดูแลการทำวิทยานิพนธ์ โดยให้คำแนะนำและความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ตลอดจนตรวจแก้ไขข้อบกพร่องจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ ดร.พีรพันธุ์ พาลุสุข รองศาสตราจารย์ ดร. สุธาบดี สัตตบุศย์ และศาสตราจารย์ (พิเศษ) สุชาติ ธรรมาพิทักษ์กุล ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าของท่านมาเป็นประธาน และกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ โดยได้ให้ข้อแนะนำในการเขียนวิทยานิพนธ์ ซึ่งทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้เขียนกราบขอบพระคุณ “บิดา” และ “มารดา” บุคคลที่สำคัญที่สุดที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เขียนได้เรียนปริญญาโทจนสำเร็จในวันนี้ และสมาชิกทุกคนในครอบครัว “อิงควรานุวัฒน์” ที่คอยเป็นกำลังใจให้เสมอมา

นอกจากนี้ ขอขอบคุณ “นางสาวปริชญา ศรีสมัย” ที่เคี่ยวเข็ญและช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้จนสำเร็จ รวมทั้งความห่วงใยและความจริงใจที่มีให้ตลอดมา และขอขอบคุณรุ่นพี่หลายท่านที่คอยให้คำแนะนำและความช่วยเหลือที่ดีเสมอมา

ท้ายสุดนี้ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมีคุณค่าและเป็นประโยชน์แก่การศึกษากฎหมายบ้างไม่มากก็น้อย ทั้งนี้ผู้เขียนขอมอบความดีทั้งหมดให้แก่บิดา มารดา ญาติพี่น้อง และครูบาอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาการและความรู้ทั้งหลายให้ และหากมีข้อบกพร่องหรือผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

อรรถกร อิงควรานุวัฒน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย……	ฆ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ……	จ
กิตติกรรมประกาศ……	ช
บทที่	
1. บทนำ……	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา……	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา……	4
1.3 วิธีการศึกษา……	4
1.4 สมมุติฐานในการศึกษา……	4
1.5 ขอบเขตของการศึกษา……	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ……	5
2. แนวความคิด หลักการ และหลักกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม : เน้นบทบาทของทนายโจทก์……	6
2.1 บทบาทของทนายความทั่วๆไป……	6
2.1.1 ขอบเขตของการประกอบวิชาชีพทนายความ……	6
2.1.2 การควบคุมการประกอบวิชาชีพทนายความ……	11
2.1.3 บทบาทและหน้าที่ทนายความในคดีแพ่ง……	16
2.1.4 ค่าตอบแทนทนายความ……	22
2.2 แนวความคิดและหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม……	30
2.2.1 แนวความคิดและที่มาของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม……	30
2.2.2 ประวัติการดำเนินคดีแบบกลุ่ม……	36
2.2.3 วัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม……	37
2.2.4 หลักกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม……	39
2.2.5 ข้อดีและข้อเสียของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม……	43

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

2.3 การดำเนินแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกา..... 45
2.3.1 หลักกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินแบบกลุ่ม
ของประเทศสหรัฐอเมริกา..... 45
2.3.1.1 หลักทั่วไป..... 45
2.3.1.2 หลักเกณฑ์ในการฟ้องคดีแบบกลุ่ม..... 47
2.3.1.3 ผลของการที่ศาลมีคำสั่งให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม
และการพิจารณาคดีแบบกลุ่ม..... 55
2.3.1.4 สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของสมาชิกกลุ่ม..... 59
2.3.1.5 ค่าทนายความและเงินรางวัลทนายความ..... 60
2.4 การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศออสเตรเลีย..... 62
2.4.1 เงื่อนไขในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม..... 63
2.4.2 การแจ้งการบอกกล่าว..... 65
2.4.3 การเพิ่มและลดของสมาชิกกลุ่ม..... 67
2.4.4 การยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่ม..... 68
2.4.5 การถอนฟ้องและการประนีประนอมยอมความ..... 68
2.4.6 การทำคำพิพากษา..... 70
2.5 การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศฝรั่งเศส..... 71
2.5.1 การดำเนินคดีแทนบุคคลอื่นในประเทศฝรั่งเศส..... 72
2.5.1.1 การดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยองค์กรเพื่อประโยชน์
สาธารณะหรือเพื่อประโยชน์ของกลุ่มบุคคลเอกชน..... 72
2.5.1.2 การดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยหน่วยงานของรัฐ..... 75
2.5.2 การคิดค่าธรรมเนียมทนายความ..... 76
2.6 การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทย..... 76
2.6.1 หลักการสำคัญของร่างกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดี
แบบกลุ่มในประเทศไทย..... 78
2.6.1.1 เงื่อนไขของคดีที่ได้รับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม..... 80
2.6.1.2 การอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม..... 83
2.6.1.3 การดำเนินกระบวนพิจารณา..... 85

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

2.6.1.4 การพิพากษาคดี……..… 91
2.6.1.5 การประนีประนอมยอมความ……..… 93
3. หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของทนายโจทก์ในการดำเนินคดี
แบบกลุ่มของประเทศไทยเปรียบเทียบกับของต่างประเทศ……..…… 96
3.1 บทบาทของทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทย……..…… 97
3.1.1 บทบาทของทนายโจทก์ของประเทศไทย…….…… 97
3.1.2 คุณสมบัติของทนายโจทก์ของประเทศไทย……..…… 100
3.2 บทบาทของทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม
ของประเทศสหรัฐอเมริกา…….…..… 104
3.2.1 บทบาทของทนายโจทก์ของประเทศสหรัฐอเมริกา……..…… 104
3.2.2 คุณสมบัติของทนายโจทก์ของประเทศสหรัฐอเมริกา……..… 114
3.3 วิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศออสเตรเลีย……...…… 116
4. วิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ของทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม…… 119
4.1 คุณสมบัติของทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทย…… 120
4.2 ค่าตอบแทนทนายความ……..…… 124
4.3 ปัญหาเกี่ยวกับผู้ที่มีสิทธิร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม……..…… 137
4.4 มูลเหตุจูงใจของทนายในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม……..…… 143
4.5 หน้าที่ของทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม……..…… 144
4.6 ปัญหาในการดำเนินคดีความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น
จากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยกรณีที่มีผู้เสียหายจำนวนมาก
ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551…….…… 148
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ..……....… 157
5.1 บทสรุป……...…… 157
5.2 ข้อเสนอแนะ……...…… 159
บรรณานุกรม …….…… 163

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ภาคผนวก……...… 170

ภาคผนวก 1 ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่…) พ.ศ. ….
(การดำเนินคดีแบบกลุ่ม)……...……..……...… 171

ภาคผนวก 2 Federal Rules of Civil Procedure (2004)
(ประเทศสหรัฐอเมริกา)……...…..…… 193

ภาคผนวก 3 Federal Court of Australia Act 1976 (ประเทศออสเตรเลีย)……... 202

ภาคผนวก 4 พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหาย
ที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551…… 216

ภาคผนวก 5 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551……..…… 224

ประวัติผู้เขียน……...… 247

หัวข้อวิทยานิพนธ์ บทบาทของทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม
ชื่อผู้เขียน อรรถกร อิงควรานุวัฒน์
อาจารย์ที่ปรึกษา วิชัย อริยะนันทกะ
สาขาวิชา นิติศาสตร์ (กฎหมายเอกชนและกฎหมายธุรกิจ)
ปีการศึกษา 2550

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงบทบาทของทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในต่างประเทศเปรียบเทียบกับของประเทศไทยเพื่อพัฒนาบทบาทและหน้าที่ของทนายความในฐานะทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มของไทยได้อย่างเหมาะสมโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมในการคัดเลือกบุคคลที่จะเข้ามาทำหน้าที่ทนายความ เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นการดำเนินคดีโดยเอกชนผู้ต้องเสียหายคนหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่ง เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสิทธิของตนเองและเพื่อประโยชน์แก่ผู้ต้องเสียหายอื่นที่อยู่ภายในสถานการณ์เดียวกัน โดยไม่ต้องมีการมอบอำนาจจากผู้เสียหายที่ได้รับการดำเนินคดีแทนแต่อย่างใดและสมาชิกกลุ่มไม่ถือเป็นคู่ความในคดี และคำพิพากษาจะผูกพันบุคคลจำนวนมากรวมถึงสมาชิกกลุ่มด้วย โดยทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มถือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินคดีมากกว่าคดีแพ่งสามัญทั่วไปเพราะต้องดูแลผลประโยชน์ของของโจทก์และสมาชิกกลุ่มทั้งหมด แต่เมื่อพิจารณาจากร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมิได้มีการกำหนดมาตรการในการคัดสรรหรือกำกับดูแลบุคคลที่จะเข้ามาทำหน้าที่ทนายความไว้โดยเฉพาะมีเพียงมาตรการในการตรวจสอบคุณสมบัติของทนายความของกลุ่มในหลายขั้นตอนของการดำเนินกระบวนพิจารณาแบบกลุ่ม แต่ก็หาได้กำหนดไว้โดยชัดเจนเพียงพอ

การศึกษาในส่วนของบทบาททนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ผู้เขียนได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ถึงบทบาทของทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจากร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พบว่ามีข้อบกพร่องบางประการที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินคดีแบบกลุ่ม กล่าวคือ ปัญหาในเรื่องการกำหนดคุณสมบัติของทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เพราะการได้ตัวแทนของกลุ่มที่ไม่เหมาะสมอาจส่งผลให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มไม่มีประสิทธิภาพ แต่จากการศึกษาวิเคราะห์ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พบว่าไม่มีมาตรการในการคัดสรรหรือกำกับดูแลบุคคลที่จะเข้ามาทำหน้าที่ทนายความอย่างชัดเจนดังเช่นของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการกำหนด

ข้อพิจารณาเพิ่มเติมให้ศาลในการพิจารณาเลือกบุคคลที่เข้ามาทำหน้าที่ทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

จากการศึกษาดังกล่าวผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะควรจะมีการกำหนดข้อพิจารณาเพิ่มเติมให้ศาลในการพิจารณาเลือกบุคคลที่เข้ามาทำหน้าที่ทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ดังนี้ ต้องมีประสบการณ์และชื่อเสียง มีความตั้งใจในการดำเนินคดี ทุ่มเทความรู้ความสามารถ มีการประสานความร่วมมือกับโจทก์ผู้แทนกลุ่ม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรอบคอบมากกว่าคดีแพ่งสามัญทั่วไปเพื่อที่จะสามารถคุ้มครองรับรองและเยียวยาและสามารถคุ้มครองของสมาชิกกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ

DPU

Thesis Title The Role of Lead Counsel for the Plaintiff in Class Action

Author Atthagorn Ingkavaranuwat

Thesis Advisor Wichai Ariyananthaka

Department Law (Private and Business Law)

Academic Year 2007

ABSTRACT

This thesis had the objective to study and compare the role of the lead counsel performed in foreign countries and Thailand so that the role and responsibility of attorney as the lead counsel in the class action for Thailand can be appropriately defined. The other aim of this thesis was to determine the proper qualifications for the recruitment of the qualified attorney. Namely, the class action is performed by the private entity to provide the benefits to the damaged person or group suffered from the similar incident with no authorization from the damaged. The group member is not regarded as the party of the case whereas the judgment is related to the group of people or the group members. Hence, the lead counsel in the capacity of the class action plays the great role in the case procedure as such attorney has to take care of the benefits of the plaintiff and the group members. When considering the amendment drafts of the Civil Procedure Code, however, no standard criteria were established for the recruitment or supervision of the attorney acting as the lead counsel. Namely, only the measurements to verify the qualifications of the group attorney for the class action were stated with insufficient accuracy.

The author has studied and analyzed the role of the lead counsel in the class action from the amendment drafts of the Civil Procedure Code and it was found that there were still some defects and obstacles against the class action especially in terms of the qualifications of the lead counsel. Assigning the inappropriate group representative may lead to the inefficiency of the class action procedure. According to the study and analysis on the amendment drafts of the Civil Procedure Code, unlike the United States, there were no measurements clearly established for the recruitment or supervision of the attorney acting as the lead counsel in Thailand. In the United States, on the other hand, the court is empowered to recruit the candidates to act as the lead counsel in the class action procedure.

From the study and analysis mentioned earlier, the author suggests that the court should be authorized to recruit the candidates to act as the lead counsel in the class action procedure. The candidates should be experienced and well-known with the devotion to the work. Such candidates should also own knowledge, capability, skills of coordination with the plaintiff or the group representative, honesty and carefulness so that the group members or the clients can be protected, cured and served efficiently to gain appropriate benefits.

DPU

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

"การดำเนินคดีแบบกลุ่ม" หรือ "Class Action" เป็นการดำเนินคดีแพ่งประเภทหนึ่งที่มีผู้ดำเนินคดีเป็นเพียงบุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มหนึ่ง เรียกว่า "คู่ความผู้แทน" (representative party) ซึ่งดำเนินคดีเพื่อเยียวยาสิทธิและประโยชน์ของตนเอง และในขณะเดียวกันก็เป็นการดำเนินคดีเพื่อเยียวยาสิทธิและประโยชน์ของ "สมาชิกกลุ่ม" (class member) ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลอื่น ๆ ที่มีส่วนได้เสียร่วมกันภายใต้ข้อเรียกร้องหรือข้อโต้แย้งสิทธิในสถานการณ์เดียวกัน หรือมีสิทธิหน้าที่ หรือสถานะในทางกฎหมายในลักษณะเดียวกัน ทั้งนี้โดยไม่ต้องได้รับการมอบหมายหรือมอบอำนาจจากกลุ่มบุคคลนั้น และผลแห่งคำพิพากษาในคดีดังกล่าวจะมีผลผูกพันทั้งคู่ความผู้แทนและสมาชิกกลุ่ม แม้ว่าสมาชิกกลุ่มมิได้มีฐานะเป็นคู่ความในคดีนั้นก็ตาม

การดำเนินคดีประเภทนี้เกิดขึ้นจากแนวคิดเกี่ยวกับการฟ้องคดีที่มีลักษณะเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยมีการกำหนดให้เอกชนผู้ต้องเสียหายฟ้องร้องดำเนินคดีแทนผู้ต้องเสียหายอื่นที่ได้รับความเสียหายจากสถานการณ์เดียวกันเพื่อให้ประชาชนซึ่งเป็นกลุ่มผู้ต้องเสียหายได้รับการเยียวยาได้อย่าง สะดวก ประหยัด รวดเร็ว และเป็นธรรม ยิ่งกว่าการดำเนินคดีแพ่งโดยทั่วไป และถือว่าเป็นหลักเกณฑ์ที่ใช้อย่างแพร่หลาย และมีประสิทธิภาพในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ แต่ยังไม่ปรากฏชัดเจนในระบบกฎหมายของประเทศไทย อย่างไรก็ตามประเทศไทยได้มีความพยายามที่จะนำหลักการดังกล่าวมาบัญญัติเป็นกฎหมายเพื่อปรับใช้กับคดีแพ่งที่มีผู้ต้องเสียหายเป็นกลุ่มในลักษณะเป็นการทั่วไป โดยการเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเพื่อเป็นมาตรการหนึ่งที่ส่งเสริมและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินคดีแพ่งที่มีผู้ต้องเสียหายเป็นกลุ่ม

คำว่า "ทนายความ" ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 62 ได้บัญญัติถึงอำนาจของทนายความไว้กล่าวคือ "ทนายความซึ่งคู่ความได้แต่งตั้งนั้นมีอำนาจว่าความและดำเนินกระบวนพิจารณาใด ๆ แทนคู่ความได้ตามที่เห็นสมควร เพื่อรักษาประโยชน์ของคู่ความ" ซึ่งเป็นลักษณะของการเน้นอำนาจของทนายความ ซึ่งทำให้เห็นได้ว่าทนายความก็คือ ผู้ที่ดำเนินคดีในศาลเพื่อรักษาผลประโยชน์ของคู่ความที่ให้ดำเนินการนั่นเอง ในการดำเนินคดีโดยทั่วไปทนายความจะมีบทบาทและหน้าที่ในการรักษาผลประโยชน์ในทางคดีให้แก่ตัวความที่ผูกพันกับ

ตนโดยสัญญาจ้างว่าความแต่ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม แม้ว่าทนายความจะมีฐานะเป็นคู่สัญญากับโจทก์ผู้แทนเพียงคนเดียว มิได้มีความสัมพันธ์ใดกับสมาชิกกลุ่ม เมื่อการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นการดำเนินคดีที่โจทก์ผู้แทนทำไปเพื่อประโยชน์ตนเองและขณะเดียวกันก็เพื่อประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกกลุ่มผู้ต้องเสียหายจากสถานการณ์เดียวกัน ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงบทบาทของทนายความย่อมจะต้องเปลี่ยนแปลงไปจากหน้าที่ทนายความที่มีต่อตัวความทั่วไป คือ ทนายความมิใช่เพียงทนายความของโจทก์ผู้แทนเท่านั้น แต่ต้องมีบทบาทในการรักษาผลประโยชน์ของโจทก์ผู้แทนและสมาชิกกลุ่มทุกคน

สำหรับกรณีการดำเนินคดีแบบกลุ่มทนายความเป็นผู้ที่มีความสำคัญและมีบทบาทในการดำเนินคดีแบบกลุ่มอยู่มาก เนื่องจากต้องเป็นผู้ดำเนินกระบวนพิจารณาแทนโจทก์ ซึ่งก็เสมือนแทนบรรดาสมาชิกกลุ่มทุกคนด้วย ดังนั้นคุณสมบัติด้านความสามารถและความเชี่ยวชาญในคดีของทนายความจึงมีความจำเป็นอย่างมากในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทนายความในคดีแบบกลุ่มจะต้องเข้าดำเนินคดีแทนโจทก์ตั้งแต่ก่อนเริ่มฟ้องจนกระทั่งเสร็จสิ้นการบังคับคดี ซึ่งมีความยุ่งยากและต้องการความละเอียดรอบคอบยิ่งกว่าคดีแพ่งสามัญมาก จึงทำให้การดำเนินกระบวนพิจารณาของทนายความในคดีแบบกลุ่มต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการให้ความคุ้มครองประโยชน์ร่วมกันของโจทก์และสมาชิกกลุ่มซึ่งมีขั้นตอนและวิธีพิจารณาที่แตกต่างและละเอียดรอบคอบกว่าคดีแพ่งสามัญ ทนายความก็ย่อมต้องมีความเชี่ยวชาญและต้องทำงานในเชิงคดีมากขึ้นกว่าคดีแพ่งสามัญ ซึ่งจะเห็นได้ว่าคุณสมบัติด้านความสามารถและความเชี่ยวชาญในคดีของทนายความมีความจำเป็นอย่างมากในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งหากเกิดความผิดพลาดในการดำเนินคดีของทนายความขึ้นแล้ว ไม่เพียงมีผลกระทบต่อโจทก์แต่ยังมีผลกระทบสิทธิของสมาชิกกลุ่มทุกคนอีกด้วย

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่ทำหน้าที่ทนายความ ตามร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มีบทบัญญัติมาตรา 222/9(5) ที่กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้าทำหน้าที่ทนายความดังกล่าวต้องเป็นทนายความที่สามารถดำเนินคดีเพื่อคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม เนื่องจากทนายความต้องทำหน้าที่ดำเนินกระบวนพิจารณาเสมือนเป็นทนายความของสมาชิกกลุ่มทุกคน มิใช่เพียงรักษาประโยชน์เฉพาะตัวโจทก์ซึ่งเป็นลูกความของตนเท่านั้น และนอกจากนั้นตามมาตรา 222/35 ทนายความกลุ่มยังต้องทำหน้าที่ในการบังคับคดีแทนโจทก์และสมาชิกกลุ่มอีกด้วย แต่จากการศึกษาพบว่าร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในการดำเนินคดีกลุ่มมิได้มีการกำหนดมาตรการในการคัดเลือกหรือกำกับดูแลบุคคลที่จะเข้ามาทำหน้าที่ทนายความไว้โดยเฉพาะ ซึ่งเมื่อพิจารณาตามร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งพบว่ามีเพียงการกำหนดมาตรการในการตรวจสอบคุณสมบัติของทนายความของกลุ่มในหลายขั้นตอนของ

การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีแบบกลุ่ม แต่ก็หาได้กำหนดไว้โดยชัดเจนเพียงพอไม่ กรณีดังกล่าวในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งให้ความสำคัญต่อทนายความของกลุ่มเช่นกัน เพราะเป็นบุคคลหนึ่งที่จะรักษาและปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม ได้มีการกำหนดอย่างชัดเจนให้ทนายความที่จะเข้ามาทำหน้าที่ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มต้องมีคุณสมบัติเกี่ยวกับความสามารถในการรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มอย่างเป็นธรรมและเพียงพอ (adequacy) อีกทั้งฐานะการเป็นทนายความของกลุ่มนี้เป็นอำนาจของศาลในการแต่งตั้งมอบหมายโดยศาลมีการกำหนดหลักเกณฑ์ให้มีข้อพิจารณาเกี่ยวกับความสามารถของผู้ที่จะเข้ามาเป็นทนายกลุ่มไว้หลายประการสร้างความชัดเจนได้มากยิ่งขึ้น

ประการต่อมาตามร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/44 กำหนดให้จำเลยนำเงินหรือทรัพย์สินมาวางต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือเมื่อขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นซึ่งทรัพย์สินของจำเลย หรือเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รวบรวมทรัพย์สินอื่นใดของจำเลยเสร็จ และได้หักค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีแล้วให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจ่ายเงินให้แก่ผู้มีสิทธิตามลำดับ ดังนี้ (1) ผู้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ก่อนตามมาตรา 287 และมาตรา 289 (2) เงินรางวัลทนายความฝ่ายโจทก์ตามมาตรา 222/37 (3) ค่าฤชาธรรมเนียมใช้แทนโจทก์ (4) โจทก์ สมาชิกกลุ่ม และเจ้าหนี้อื่นที่มีสิทธิได้รับเฉลี่ยทรัพย์ตามมาตรา 290 ซึ่งอันที่จริงแล้วควรพิจารณาให้ความสำคัญแก่ลำดับการได้รับชำระหนี้ของค่าฤชาธรรมเนียมใช้แทนโจทก์ให้อยู่ในลำดับก่อนเงินรางวัลทนายความ หรืออย่างน้อยควรอยู่ในลำดับเดียวกัน เนื่องจากเงินส่วนนี้เป็นค่าใช้จ่ายที่ได้มีการชำระไปจริง ไม่ได้มีส่วนของการหากำไรหรือเป็นผลประโยชน์ตอบแทนพิเศษแต่อย่างใด การวางลำดับการได้รับชำระหนี้ไว้หลังอาจจะลดแรงจูงใจของทนายโจทก์ที่จะทดรองออกค่าใช้จ่ายไปจำนวนมากแทนสมาชิกกลุ่มทั้งหมดด้วยเกรงว่าอาจไม่ได้รับชำระหนี้คืน หรือได้รับคืนแต่อาจล่าช้าหรือไม่ครบตามจำนวนได้ กรณีที่กำหนดไว้ในลำดับเดียวกันก็จะช่วยให้ในกรณีที่จำเลยมีทรัพย์สินไม่เพียงพอที่จะชำระหนี้ส่วนนี้คืนทั้งหมด ทั้งโจทก์และทนายความจะได้แบ่งกันรับภาระความเสียหายที่เกิดขึ้นตามสัดส่วนของส่วนได้เสียของแต่ละคนโดยไม่ต้องผลักภาระให้โจทก์เป็นผู้แบกรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นจึงเห็นสมควรที่จะศึกษาถึงบทบาทหน้าที่ของทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อวางแนวทางที่เหมาะสมในการคัดสรรรวมถึงการกำกับดูแลบุคคลที่จะเข้ามาเป็นทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาถึงหลักเกณฑ์และขั้นตอนในการดำเนินคดีแพ่งของทนายความกับการทำหน้าที่ทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในต่างประเทศ

1.2.2 เพื่อศึกษาถึงแนวความคิดในเรื่องบทบาทและหน้าที่ทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในต่างประเทศ และศึกษาวิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในต่างประเทศ

1.2.3 เพื่อศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของบุคคลที่จะเข้ามาทำหน้าที่ทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในต่างประเทศ

1.3 วิธีการศึกษา

การศึกษาจะศึกษาจากการรวบรวมข้อมูลเอกสาร(Documentary Research) จากตำรา วิทยานิพนธ์ บทความ เอกสารต่าง ๆทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ โดยใช้เอกสารต่าง ๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุป และแนวทางในการใช้กฎหมายให้มีความชัดเจนและเหมาะสม

1.4 สมมติฐานในการศึกษา

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม คือ การดำเนินคดีที่มีผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก โดยผู้เสียหายที่จะเป็นสมาชิกกลุ่มได้นั้นต้องได้รับความเสียหายจากการกระทำที่มีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน การดำเนินคดีจะมีการพิจารณาตั้งตัวแทนของสมาชิกกลุ่มขึ้นทำหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของตนเองและสมาชิกกลุ่มทั้งหมด โดยไม่ต้องมีการมอบอำนาจ และผลของคำพิพากษาในคดีดังกล่าวจะผูกพันบุคคลจำนวนมากซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มทั้งหมด โดยทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มถือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินคดีมากกว่าคดีแพ่งสามัญทั่วไปเนื่องจากย่อมมีผลกระทบต่อบุคคลจำนวนมากซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่ม ควรจะต้องมีการวางแนวทางในการกำหนดคุณสมบัติของทนายความที่จะเข้ามาดำเนินคดีแบบกลุ่มให้ชัดเจนเหมือนของประเทศสหรัฐอเมริกา ทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มต้องมีประสบการณ์และชื่อเสียง มีความตั้งใจในการดำเนินคดี ทุ่มเทความรู้ความสามารถ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรอบคอบมากกว่าคดีแพ่งสามัญทั่วไป เพื่อที่จะสามารถคุ้มครอง รับรองและเยียวยาและสามารถคุ้มครองของสมาชิกกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ

1.5 ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ศึกษาถึงแนวทางในการแก้ไขและปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและหน้าที่ของทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งมีผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก เพื่อให้การทำหน้าที่ของทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มสามารถเยียวยาความเสียหายต่อประชาชนจำนวนมากให้มีประสิทธิภาพและได้รับประโยชน์สูงสุด

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 เพื่อให้ทราบถึงหลักเกณฑ์และขั้นตอนในเรื่องบทบาทและหน้าที่ของทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในต่างประเทศ

1.6.2 เพื่อวางแนวทางให้ทนายความได้เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนในการปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทยและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

1.6.3 เพื่อวางแนวทางในการกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่จะเข้ามาเป็นทนายโจทก์ ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทยได้อย่างเหมาะสม

บทที่ 2

แนวความคิด หลักการ และหลักกฎหมาย
เกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม : เน้นบทบาทของทนายโจทก์

2.1 บทบาทของทนายความทั่วๆไป

2.1.1 ขอบเขตของการประกอบวิชาชีพทนายความ

2.1.1.1 การปฏิบัติหน้าที่ของทนายความในทางศาล

การปฏิบัติหน้าที่ของทนายความในทางศาล(Litigation) นั้นถือว่าเป็นงานของทนายความโดยแท้ที่จะต้องใช้ความรู้ทางกฎหมายทั้งสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติ ซึ่งอาจจำแนกรายละเอียดของงานในทางศาลได้ ดังนี้

1) การให้คำปรึกษาคดีความทั่วไปและการเตรียมคดี

โดยปกติแล้วตัวความจะนำเรื่องราวหรือปัญหาข้อขัดแย้งใด ๆ ที่เกี่ยวกับกฎหมายและต้องใช้สิทธิในทางศาลมาปรึกษาทนายความก่อนที่จะมีการดำเนินการทางศาล ซึ่งเป็นหลักความจริงที่ทนายความจะต้องรู้เรื่องราวต่าง ๆ จากตัวความให้มากที่สุด เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากตัวความมาเรียบเรียงลำดับขั้นตอน และวางแผนการดำเนินงานและหาหนทางแก้ไขปัญหานั้นต่อไป ซึ่งการให้คำปรึกษาและการวางแผนการจัดการเตรียมคดีนั้นเป็นงานที่ต้องใช้ความละเอียดรอบคอบต้องอาศัยประสบการณ์จึงจะเกิดความชำนาญที่ทนายความแต่ละคนมีไม่เท่ากัน แม้ว่าผู้ที่จบการศึกษาทางนิติศาสตร์จะมีความรู้ทางกฎหมายที่สามารถให้คำปรึกษาทางกฎหมายได้ก็ตามแต่ก็เป็นเพียงงานในเบื้องต้นเท่านั้น หากบุคคลนั้นมิได้มีประสบการณ์ในการว่าความในศาลเลย ก็ไม่สามารถเตรียมคดีและดำเนินการในทางศาลได้อย่างถูกต้อง อย่างไรก็ตามอาจมีกรณีที่สามารถแก้ไขปัญหาให้แก่ตัวความได้เพียงแค่การให้คำปรึกษาและคำแนะนำโดยไม่ต้องเป็นคดีขึ้นสู่ศาลก็ได้ แต่หากปัญหานั้นจะต้องใช้อำนาจศาลแล้ว ทนายความจะต้องเตรียมคดีว่าจะว่าต่างในฐานะโจทก์หรือจำเลยซึ่งจะต้องมีการจัดเตรียมคำฟ้องหรือคำให้การรวมทั้งคำร้อง คำแถลงต่าง ๆ ตลอดจนการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อเสนอต่อศาล

2) การทำหนังสือบอกกล่าวหรือหนังสือเตือนต่าง ๆ

การทำหนังสือบอกกล่าวหรือหนังสือเตือน ซึ่งโดยทั่วไปมักจะเรียกกันว่าโนติสนั้นเป็นงานของทนายความอย่างหนึ่งในปัจจุบันที่นิยมทำกันมาก แม้ว่าจะมิได้บัญญัติไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจนก็ตาม เพียงแต่มีในเรื่องของการที่เจ้าหนี้เตือนลูกหนี้ให้ชำระหนี้เมื่อลูกหนี้ผิด

นัด ซึ่งความจริงแล้วบุคคลที่ทำหนังสือโนติสไม่จำเป็นต้องเป็นทนายความก็ได้ คู่กรณีที่มีข้อขัดแย้งกันสามารถดำเนินการได้เอง แต่ในทางปฏิบัติแล้วมักจะใช้ทนายความดำเนินการให้แทน โดยทั่วไปแล้วการออกหนังสือโนติสจะเป็นเรื่องของการผิดสัญญาต่าง ๆ การทำละเมิด การทวงหนี้สิน การบอกกล่าวให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามสัญญา หากไม่ปฏิบัติตามก็จะดำเนินคดีตามกฎหมายซึ่งถือว่าเป็นขั้นตอนหนึ่งของการเตรียมคดีก่อนที่จะนำคดีมาสู่ศาล

3) การเรียบเรียงคำคู่ความ การแต่งคำฟ้อง คำให้การ คำร้อง คำแถลงต่าง ๆ คำฟ้องอุทธรณ์ แก้อุทธรณ์ แก้ฎีกา

การเรียบเรียงคำคู่ความ การแต่งคำฟ้อง คำให้การ คำร้อง คำแถลงต่าง ๆ คำฟ้องอุทธรณ์ตลอดจนการแก้อุทธรณ์และฎีกาเป็นงานที่ต้องใช้ความประณีต นอกจากต้องมีความรู้เรื่องบทกฎหมายแล้วยังต้องมีศิลปะในการเขียนภาษากฎหมายได้เป็นอย่างดี เพราะมิฉะนั้นศาลอาจสั่งยกฟ้องได้หากคำฟ้องนั้นไม่ถูกต้อง เช่น ในคดีอาญานั้น คำฟ้องของโจทก์จะต้องมีรายละเอียดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 158 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

4) การว่าความในศาล

งานว่าความในศาลนั้นนับว่าเป็นงานที่ต้องใช้วาทศิลป์เป็นสำคัญ เพื่อว่าต่างให้โจทก์หรือแก้ต่างให้แก่จำเลย หรือบุคคลอื่นที่พึงเข้ามาเป็นคู่ความในศาล การซักถาม การถามค้าน การติงพยาน และการแถลงด้วยวาจา ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความสามารถและความชำนาญของทนายความแต่ละคนและเป็นงานที่ยากต่อการเรียนรู้เนื่องจากเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยปฏิภาณไหวพริบของแต่ละคนอย่างแท้จริง ต้องมีการโต้ตอบอย่างมีเหตุผล แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างทันท่วงที ซึ่งต้องมีการฝึกหัดอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดความชำนาญ

2.1.1.2 การปฏิบัติหน้าที่ทนายความโดยทั่วไป[1]

ปัจจุบันนี้ การประกอบวิชาชีพทนายความเป็นไปอย่างกว้างขวาง เนื่องจากการดำเนินธุรกิจในปัจจุบันส่วนใหญ่แล้วรัฐบาลเป็นผู้ควบคุมดูแล ซึ่งอยู่ในรูปของกฎหมายควบคุมธุรกิจต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นที่ต้องใช้ผู้ที่มีความรู้ทางกฎหมายในการให้คำปรึกษาแนะนำตั้งแต่การร่วมเจรจาเพื่อเข้าทำธุรกิจ การวางแผนและจัดเตรียมการขออนุญาตดำเนินการจากหน่วยงานของรัฐในกรณีที่ธุรกิจที่ควบคุมตามกฎหมายซึ่งต้องขออนุญาตก่อน ตลอดจนการเป็นคนกลางในการตกลง ไกล่เกลี่ยปัญหาหรือข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างธุรกิจ ก่อนที่จะเป็นคดีความต่อศาล

---

[1] ทิภาวรรณ อ่อนพูล. (2546). **บทบาทของทนายความในคดีแพ่งและการควบคุมมรรยาททนายความ.** หน้า 31-34.

เมื่อมีการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวเรื่อยมาติดต่อกันจึงทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของทนายความเช่นนี้กลายเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำเนินธุรกิจในปัจจุบัน และทำให้ทนายความมีบทบาทมากขึ้นในการดำเนินธุรกิจในปัจจุบัน ซึ่งการให้คำปรึกษาในทางธุรกิจกลายเป็นงานของทนายความอีกอย่างหนึ่งโดยอาจจำแนกงานของทนายความได้ ดังนี้

1) การเป็นที่ปรึกษากฎหมาย

การประกอบอาชีพทนายความได้มีการขยายขอบเขตกว้างออกไป โดยเฉพาะการเข้าไปมีบทบาทในวงธุรกิจต่าง ๆ ซึ่งต้องอาศัยผู้ที่มีความรอบรู้ทางกฎหมายคอยให้คำปรึกษาแนะนำทางกฎหมายควบคู่ไปกับการดำเนินงานทางธุรกิจ เพื่อให้การดำเนินธุรกิจเป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ความหมายของที่ปรึกษากฎหมายนั้นมิได้บัญญัติไว้เป็นกฎหมายอย่างชัดเจน แต่มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1373/2495 ที่ศาลฎีกาได้แปลความหมายของ “ที่ปรึกษากฎหมาย” ว่าเป็นทนายความหรือหมอความเช่นเดียวกัน โดยอธิบายว่า “หมอความตาม ป.พ.พ. มาตรา 165(15) นั้นย่อมหมายถึงบุคคลผู้ถืออาชีพหรือแสดงออกว่าเป็นผู้มีความรู้เพื่อรับจ้างในการใช้วิชากฎหมายทั่ว ๆ ไป ที่ปรึกษากฎหมายจึงเป็นหมอความตามความหมายของมาตรา 165(15)” ดังนั้น นอกจากจะรับจ้างเป็นทนายความว่าต่างแก้ต่างแล้ว ทนายความยังเป็นผู้ปรึกษาคดีในธุรกิจการค้าและกิจการอื่น ๆ อีกมากมาย

นักธุรกิจส่วนใหญ่โดยเฉพาะในกิจการที่มีการลงทุนจากต่างชาติจึงต้องมีที่ปรึกษาทางกฎหมายไว้คอยให้คำปรึกษาแนะนำและแก้ไขปัญหาทางกฎหมาย งานที่ปรึกษากฎหมายจึงมีบทบาทมากขึ้นในสมัยนี้ และจะมีบทบาทมากขึ้นไปตามการขยายตัวของธุรกิจการค้า ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ทนายความเลือกประกอบวิชาชีพเป็นที่ปรึกษากฎหมายประจำของบริษัทห้างหุ้นส่วน สมาคม หรือนิติบุคคลอื่น ๆ ตลอดจนบุคคลธรรมดาที่มีกิจการและทรัพย์สินมากมาย นับว่าเป็นทางเลือกในการประกอบวิชาชีพทนายความอีกทางหนึ่งสำหรับทนายความที่ไม่ถนัดทางด้านว่าความในศาล

2) การเป็นผู้จัดการทรัพย์สิน

นักธุรกิจที่มีกิจการที่ต้องดูแลมากมายหรือผู้ที่มีทรัพย์สินมากมายมักจะจ้างทนายความให้เป็นผู้จัดการทรัพย์สิน เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรู้ทางกฎหมาย หากเกิดปัญหาหรือข้อขัดข้องในการดำเนินกิจการที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายแล้ว ทนายความก็จะช่วยแก้ไขปัญหานั้นได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ของตน และทำให้เกิดความสะดวกในการดำเนินกิจการ งานของทนายความในการดูแลทรัพย์นั้นอาจจำแนกได้ ดังนี้

ก. เป็นผู้เก็บค่าเช่าตึกแถว โรงเรือน อาคารพาณิชย์ ที่ดิน ค่าเช่าสวน ค่าเช่านา และค่าเช่าทรัพย์สินอื่น ๆ

ข. เป็นผู้จัดการมรดกและทำพินัยกรรมการแบ่งทรัพย์สินตามพินัยกรรม เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมาย

ค. การจัดการทรัพย์สินในกรณีต่าง ๆ ตามความจำเป็น เช่น ในธุรกิจการค้าระหว่างประเทศที่มีการนำเข้าส่งออกสินค้า บางครั้งอาจเกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ทนายความจะเข้าไปจัดการดูแลสินค้าดังกล่าวเพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างราบรื่น

3) การรับเป็นผู้รับจัดตั้งและจดทะเบียนพาณิชย์ ห้างหุ้นส่วน บริษัท สมาคม มูลนิธิและนิติบุคคลอื่น ๆ

ในปัจจุบัน การดำเนินธุรกิจส่วนใหญ่เป็นรูปแบบของการจัดตั้งบริษัทจำกัด จึงมีการจัดตั้งบริษัทจำกัดเป็นจำนวนมาก ทำให้ทนายความมีบทบาทมากขึ้นในการจดทะเบียนจัดตั้งบริษัทรวมทั้งการจดทะเบียนพาณิชย์ ห้างหุ้นส่วน สมาคม มูลนิธิ และบุคคลอื่น ๆ โดยเฉพาะนิติบุคคลต่างชาติ อาทิเช่น สำนักงานผู้แทน สำนักงานภูมิภาค สำนักงานสาขา เป็นต้น

4) การดำเนินการขอใบอนุญาตต่าง ๆ จากหน่วยงานราชการ และการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ หรือสิทธิในทางทรัพย์สินทางปัญญา

การดำเนินธุรกิจบางประเภทจะต้องมีการขออนุญาตเพื่อประกอบกิจการก่อน อาทิเช่น การขออนุญาตทำกิจการโรงงาน ต้องมีใบอนุญาตโรงงานจากกรมโรงงานอุตสาหกรรม การดำเนินกิจการนำเข้าเพื่อจำหน่ายสินค้าจำพวกสุรา ต้องมีใบอนุญาตจำหน่ายและนำสินค้าเข้าดังกล่าวจากกรมสรรพสามิต หรือการประกอบธุรกิจของคนต่างชาติบางประเภทต้องได้รับอนุญาตประกอบธุรกิจจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า เป็นต้น ทนายความจึงมีบทบาทในการดำเนินการขอใบอนุญาตต่าง ๆ ดังกล่าวรวมทั้งการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า การจดทะเบียนสิทธิบัตรจากกรมทรัพย์สินทางปัญญา

5) การวางแผนและจัดการเรื่องภาษีอากร

การวางแผนเรื่องภาษีอากรเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับกิจการต่าง ๆ หากไม่มีการวางแผนภาษีอากรอย่างดีแล้วอาจทำให้กิจการนั้นต้องเสียภาษีอากรให้กับรัฐอย่างมาก โดยเฉพาะธุรกิจใหญ่ ๆ ที่มีการดำเนินกิจการต่าง ๆ มากมาย มีภาระภาษีมากขึ้นตามไปด้วย อาทิเช่น ภาษีเงินได้ ภาษีการค้า ภาษีโรงเรือน ภาษีป้าย ภาษีโภคภัณฑ์ ภาษีสรรพสามิต ภาษีศุลกากร เป็นต้น ดังนั้นเพื่อเป็นการสะดวกต่อการดำเนินกิจการ นักธุรกิจหรือเจ้าของกิจการจึงมักจ้างทนายความให้เป็นผู้วางแผนและจัดการเรื่องภาษีอากรสำหรับกิจการของตน ทนายความที่รับจัดการงานด้านนี้จะต้องศึกษากฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากรต่าง ๆ อย่างลึกซึ้ง

6) การรับปรึกษาในการร่างสัญญา ทำสัญญา และนิติกรรมต่าง ๆ

งานรับปรึกษาในการร่างสัญญา ทำสัญญา และนิติกรรมต่าง ๆ นับว่าเป็นงานที่สำคัญของทนายความอีกอย่างหนึ่ง เนื่องจากการติดต่อเจรจาเพื่อทำธุรกิจในลักษณะของการร่วมลงทุนมีมากขึ้น ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินธุรกิจอาจมีมากกว่าหนึ่งคน ซึ่งข้อตกลงต่าง ๆ ในการดำเนินธุรกิจนั้นส่วนใหญ่ทำในรูปแบบของสัญญา ดังนั้น จึงต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ทางกฎหมายและประสบการณ์ในการร่างสัญญาทางธุรกิจต่าง ๆ ทนายความจึงมักถูกจ้างให้ทำหน้าที่ในการร่างสัญญา ทำสัญญา ตลอดจนนิติกรรมต่าง ๆ

7) การรับเป็นตัวแทนหรือนายหน้าในกิจการบางอย่าง

กิจการบางอย่างไม่เหมาะสมที่จะให้บุคคลที่ไม่รู้กฎหมายดำเนินการ เจ้าของกิจการจึงมอบหมายให้ทนายความดำเนินการให้แทน อาทิเช่น มอบหมายให้ทนายความเป็นนายหน้า หรือตัวแทนในการจัดการขายที่ดิน บ้านเรือน สิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ การมอบหมายให้ทนายความดำเนินการไถ่ถอนจำนอง หรือรับจำนองทรัพย์สิน การมอบหมายให้ติดต่อเพื่อซื้อขายสินค้า เป็นต้น

8) การรับแปลเอกสารต่าง ๆ

การรับแปลเอกสารต่าง ๆ ปัจจุบันนี้พบว่า การดำเนินงานในสำนักงานทนายความหลายแห่ง โดยเฉพาะสำนักงานทนายความที่เป็นสาขาจากต่างประเทศ มีการใช้เอกสารต่างประเทศกันมาก และการติดต่อราชการไทยส่วนใหญ่แล้วจะรับเอกสารภาษาไทย จึงต้องมีการแปลเอกสารจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย หรือแปลจากภาษาไทยเป็นภาษาต่างประเทศ เช่น หนังสือรับรองบริษัท สัญญา กรมธรรม์ต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้น งานแปลเอกสารจึงเป็นงานของทนายความอีกอย่างหนึ่ง

9) การเป็นอนุญาโตตุลาการ

แม้ว่าจะมีทนายความเป็นส่วนน้อยที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นอนุญาโตตุลาการเพื่อระงับข้อพิพาทต่าง ๆ ก็ตาม แต่เนื่องจากการเป็นอนุญาโตตุลาการนั้นจะต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ทางกฎหมายด้วย ดังนั้น งานอนุญาโตตุลาการจึงถือว่าเป็นงานของทนายความในฐานะที่เป็นผู้รู้กฎหมายและใช้กฎหมายในการประกอบวิชาชีพด้วยเหมือนกัน

10) งานอื่น ๆ

งานของทนายความนอกจากที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังอาจมีงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรู้ทางกฎหมายและอาจถือว่าเป็นงานของทนายความได้ เช่น การรับรองลายมือชื่อและความถูกต้องของเอกสารต่าง ๆ หรือที่เรียกว่า โนตารีพับลิค(Notary Public) แต่โนตารีพับลิคไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ที่จบกฎหมายก็ได้ เพียงแต่ต้องมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ โดยมีหน้าที่

รับรองเอกสารเพื่อใช้เอกสารดังกล่าวกับหน่วยงานราชการของต่างประเทศ เช่น เอกสารที่ต้องยื่นต่อศาลในต่างประเทศ เป็นต้น ปัจจุบันนี้ประเทศไทยยังไม่มี Notary Public หากต้องการจะรับรองเอกสารเพื่อไปใช้ในต่างประเทศ จะต้องให้กระทรวงต่างประเทศของไทยรับรองเอกสารและคำแปลเอกสารนั้น

2.1.2 การควบคุมการประกอบวิชาชีพทนายความ

2.1.2.1 ความเป็นมาของการควบคุมการประกอบวิชาชีพ

การควบคุมทนายความมีขึ้นเป็นครั้งแรกในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความ ร.ศ. 127 ในมาตรา 127 ซึ่งบัญญัติว่า "ทนายความผู้ใดประพฤติตนไม่สมควร ศาลมีอำนาจที่จะห้ามไม่ให้ว่าความในศาลหนึ่ง หรือทุก ๆ ศาลได้ และมีกำหนดเท่าใดก็ได้ แต่คำสั่งห้ามเช่นนี้ให้มีเป็นลายลักษณ์อักษร อนึ่ง ถ้าทนายความเห็นว่าคำสั่งศาลไม่เป็นที่ยุติธรรมจะอุทธรณ์ฎีกาเฉพาะคำสั่งนี้ก็ได้ ให้ว่าคดีต่างหาก" และในมาตรา 128 บัญญัติว่า "ให้เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมมีอำนาจที่จะตั้งข้อบังคับในเรื่องผู้ใดจะเป็นทนายความว่าความในศาลได้และไม่ได้ และข้อบังคับอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของทนายความตามที่เห็นสมควร" ดังนั้น ในยุคแรกของการควบคุมวิชาชีพทนายความนั้น ผู้พิพากษาและเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้ควบคุมกำกับดูแลการประกอบวิชาชีพทนายความ จึงเป็นการควบคุมโดยฝ่ายตุลาการและฝ่ายบริหาร ซึ่งอำนาจในการสั่งการหรือออกข้อบังคับใด ๆ จะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้เท่านั้น และทนายความยังมีสิทธิที่จะอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งของศาลได้ หากเห็นว่าตนมิได้รับความยุติธรรมซึ่งถือว่าได้เป็นการให้หลักประกันในความเป็นอิสระของการประกอบวิชาชีพหรือปฏิบัติหน้าที่ทนายความ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2457 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการตราพระราชบัญญัติทนายความขึ้นเป็นครั้งแรก คือ พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2457 โดยให้ทนายความอยู่ในการควบคุมดูแลของอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ และเป็นผู้จดทะเบียนและออกใบอนุญาตทนายความ ควบคุมมรรยาททนายความและต่อมาได้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายหลายครั้ง จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2508 ได้มีพระราชบัญญัติทนายความฉบับใหม่ซึ่งกำหนดให้สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภาเป็นผู้จดทะเบียนและออกใบอนุญาตทนายความ และเป็นผู้ควบคุมมรรยาททนายความ ดังนั้น ในระยะที่สองหลังจากที่มีพระราชบัญญัติทนายความแล้ว ทนายความจึงอยู่ภายใต้การควบคุมของเนติบัณฑิตยสภาซึ่งได้รับโอนมาจากอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ซึ่งในช่วงแรกนั้นการดำเนินการของเนติบัณฑิตยสภาเป็นไปตามแบบอย่างของเนติบัณฑิตยสภาของอังกฤษ กล่าวคือ นักศึกษาที่จบปริญญาตรีทางนิติศาสตร์จะต้องผ่านการทดสอบของเนติบัณฑิตยสภาก่อนจึงจะมีสิทธิจดทะเบียนเป็นทะเบียนชั้นหนึ่งได้ ซึ่งมีสิทธิว่าความในศาล

ทั่วราชอาณาจักร ส่วนพวกจบปริญญาตรีอย่างเดียวเป็นทนายความชั้นสอง ซึ่งมีสิทธิว่าความในศาลต่าง ๆ ได้เฉพาะที่ระบุไว้ในใบอนุญาต หรือใน 10 จังหวัดตามที่ผ่อนผันในใบอนุญาตและมีสิทธิว่าความในศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกาเฉพาะคดีที่ศาลชั้นต้นในเขตจังหวัดดังกล่าวได้พิจารณาหรือสั่งและมีสิทธิตามประเด็นไปว่าความในศาลอื่นได้เท่านั้น จึงทำให้เกิดความแตกต่างกันในระหว่างผู้ประกอบวิชาชีพทนายความ โดยการจำกัดสิทธิว่าความของทนายความชั้นสองคือพวกจบปริญญาตรีนิติศาสตร์และยังต้องมาอยู่ภายใต้การควบคุมของเนติบัณฑิตยสภา จึงไม่เป็นอิสระในการประกอบวิชาชีพที่ผู้ประกอบวิชาชีพด้วยกันจะปรองดองกันเอง ดังนั้น ทนายความจึงรวมตัวกันและได้ก่อตั้งองค์กรของตนเองขึ้นมา คือ "สมาคมทนายความ" เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2500 เพื่อให้ทนายความเท่านั้นที่เป็นผู้ควบคุมผู้ประกอบอาชีพทนายความเอง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2517 นายมารุต บุนนาค ซึ่งเป็นนายกสมาคมทนายความในสมัยนั้นได้เสนอร่างพระราชบัญญัติทนายความฉบับแรกเข้าสู่การพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ แต่สภานิติบัญญัติได้หมดวาระเสียก่อนจึงทำให้ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวตกไปด้วย และต่อมาในปี พ.ศ.2518 สมาคมทนายความได้ถูกจดทะเบียนเปลี่ยนชื่อมาเป็น "สมาคมทนายความแห่งประเทศไทย" และได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติทนายความต่อสภาผู้แทนราษฎรอีกครั้ง ในสมัยรัฐบาลของม.ร.ว คึกฤทธิ์ ปราโมทย์ แต่รัฐบาลยุบสภาเสียก่อน ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวจึงตกไปด้วย หลังจากนั้นก็ยังมีการเคลื่อนไหวและผลักดันให้ทนายความได้ปกครองตนเองเรื่อยมาจนกระทั่งในสมัยรัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติทนายความอีกครั้งหนึ่ง และประกาศใช้เป็นพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 เมื่อวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2528[2] ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบันที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนี้ โดยมีสาระสำคัญคือ กำหนดให้มีการจัดตั้งสภาทนายความ[3] และมีสถานะเป็นนิติบุคคล เป็นองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลทนายความและเป็นผู้จดทะเบียนและออกใบอนุญาตทนายความแทนเนติบัณฑิตยสภา และมีอำนาจในการออกข้อบังคับมรรยาททนายความเพื่อควบคุมจริยธรรมและการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความให้ได้มาตรฐาน เพื่อคอยช่วยเหลือประชาชนให้ได้รับความยุติธรรมตามกฎหมาย และกำหนดให้มีกองทุนสงเคราะห์ช่วยเหลือทนายความรวมทั้งมีกฎหมายว่าด้วยการช่วยเหลือประชาชนผู้ยากไร้

---

[2] ราชกิจจานุเบกษา(ฉบับพิเศษ)เล่มที่ 102 ตอนที่ 129 วันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2528.

[3] มาตรา 6 พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528.

2.1.2.2 วัตถุประสงค์ของการควบคุมการประกอบวิชาชีพ[4]

1. เพื่อคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของประชาชน

ด้วยเหตุที่วิชาชีพทนายความนั้น เป็นการประกอบวิชาชีพที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถทางกฎหมายในการช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อนซึ่งต้องใช้ความรู้ทางกฎหมายแก้ไขการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความจึงมีผลกระทบต่อสิทธิและผลประโยชน์ของประชาชน ทนายความในฐานะผู้รู้กฎหมายจึงต้องให้ความช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อนอย่างถูกต้อง ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต อีกทั้งการประกอบวิชาชีพนั้นเป็นการจำกัดเฉพาะแต่ผู้ที่มีความรู้ทางกฎหมายและได้รับอนุญาตเท่านั้น จึงต้องมีการควบคุมการประกอบวิชาชีพทนายความมิให้ทนายความอาศัยโอกาสในทางวิชาชีพแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองในลักษณะที่เอาเปรียบประชาชนที่ไม่รู้กฎหมายทำให้เกิดความเดือดร้อนและความเสียหาย ซึ่งเป็นการปฏิบัติหน้าที่ขัดกับหลักจริยธรรมทางวิชาชีพที่จะรับใช้ประชาชนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต

2. เพื่อเป็นหลักประกันให้กับประชาชนว่าจะได้รับความช่วยเหลือ จากทนายความอย่างถูกต้อง

วิชาชีพทนายความนั้นมีลักษณะผูกขาดโดยจำกัดเฉพาะแต่ผู้ที่มีความรู้ทางกฎหมายและได้รับอนุญาตเท่านั้นที่จะสามารถประกอบวิชาชีพนี้ได้ ซึ่งจะต้องเป็นผู้ที่จบการศึกษาวิชากฎหมายและมีการฝึกอบรมทางวิชาชีพและผ่านการทดสอบจนได้รับใบอนุญาตให้เป็นทนายความจึงจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ทนายความได้ เพื่อเป็นหลักประกันให้กับประชาชนว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากทนายความผู้มีความรู้ทางกฎหมายอย่างแท้จริง จึงต้องมีการควบคุมทนายความโดยการจดทะเบียนและออกใบอนุญาตทนายความโดยสภาทนายความ

3. เพื่อรักษาความยุติธรรมให้คงอยู่ตลอดไป

การประกอบวิชาชีพทนายความเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรม ทนายความจึงต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความถูกต้องเป็นธรรมเพื่อเป็นการรักษาความยุติธรรม จึงต้องมีการควบคุมทนายความโดยการจัดการฝึกอบรมทางวิชาชีพและมรรยาททนายความเพื่อให้ทนายความรู้และเข้าใจหน้าที่และการประพฤติตนให้อยู่ในกรอบจริยธรรมและมรรยาทของวิชาชีพทนายความเพื่อให้ได้มาตรฐาน เมื่อการประกอบวิชาชีพของทนายความได้มาตรฐานแล้ว การปฏิบัติหน้าที่ของทนายความก็จะได้เป็นไปด้วยความยุติธรรม ทำให้ความยุติธรรมคงอยู่ในสังคมตลอดไป

---

[4] ทิภาวรรณ อ่อนพูล. เล่มเดิม. หน้า 37-38.

4. เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของทนายความได้มาตรฐาน

ทนายความได้รับการควบคุมโดยการจัดฝึกอบรมทางวิชาชีพและมรรยาททนายความ เพื่อให้ทนายความรู้และเข้าใจหน้าที่และการประพฤติตนให้อยู่ในกรอบของจริยธรรมและมรรยาทของวิชาชีพทนายความอย่างแท้จริง ซึ่งทนายความต้องปฏิบัติตามข้อบังคับว่าด้วยมรรยาททนายความอย่างเคร่งครัดและมีศีลธรรมในการประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามที่สังคมยอมรับ เพื่อให้การประกอบวิชาชีพทนายความได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของประชาชน

5. เพื่อเป็นการคุ้มครองวิชาชีพทนายความ

การควบคุมโดยการจดทะเบียนและออกใบอนุญาตทนายความเป็นการให้ความคุ้มครองวิชาชีพทนายความ กล่าวคือ บุคคลอื่นที่ไม่มีใบอนุญาตทนายความไม่สามารถประกอบวิชาชีพทนายความได้ ซึ่งเป็นการคุ้มครองวิชาชีพทนายความมิให้บุคคลอื่นมาแย่งอาชีพของทนายความ

2.1.2.3 รูปแบบของการควบคุมการประกอบวิชาชีพ

1. โครงสร้างของสภาทนายความ ประกอบด้วย สมาชิกสภาทนายความ คณะกรรมการสภาทนายความ และคณะกรรมการมรรยาททนายความ

สภาทนายความได้ถูกจัดตั้งขึ้นมาเพื่อการปกครองตนเองของผู้ประกอบวิชาชีพทนายความด้วยกันและเพื่อยกมาตรฐานวิชาชีพและส่งเสริมการประกอบอาชีพทนายความให้เจริญก้าวหน้ามีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อวิชาชีพ ต่อสังคม ต่อการพัฒนาความรู้ทางกฎหมายและการผดุงความยุติธรรมในสังคมให้เป็นที่น่าเชื่อถือ[5] โดยมีวัตถุประสงค์ 5 ประการ คือ

ก. ส่งเสริมการศึกษาและการประกอบวิชาชีพทนายความ

ข. ควบคุมมรรยาททนายความ

ค. ส่งเสริมความสามัคคีและผดุงเกียรติของสมาชิกสภาทนายความ

ง. ส่งเสริมและจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกสภาทนายความ

จ. ส่งเสริมช่วยเหลือ แนะนำ เผยแพร่ และให้การศึกษาแก่ประชาชน ในเรื่องที่เกี่ยวกับกฎหมาย

2. การดำเนินงานโดยทั่วไปของสภาทนายความ

การดำเนินงานของสภาทนายความส่วนใหญ่นั้นเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการสภาทนายความ ซึ่งดำรงตำแหน่งครั้งละ 3 ปี และดำรงตำแหน่งได้เพียงสองวาระ

---

[5] สัก กอแสงเรือง. (2537). **หนังสือวันทนายความ.** หน้า 8.

โดยได้รับเลือกตั้งจากทนายความทั่วประเทศ และคณะกรรมการสภาทนายความมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. จัดการอบรมผู้ที่จะจดทะเบียนเป็นทนายความ
2. จดทะเบียนและออกใบอนุญาตทนายความ
3. ควบคุมมรรยาททนายความ
4. จัดสวัสดิการให้แก่ทนายความ
5. ให้ความช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย
6. ออกข้อบังคับสภาทนายความเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติทนายความและข้อบังคับอื่น ๆ ตามมาตรา 27 (3)
7. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อทำกิจการหรือพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ที่อยู่ในขอบวัตถุประสงค์ของสภาทนายความ

3. การจดทะเบียนและออกใบอนุญาตทนายความ

เมื่อผู้ฝึกอบรมผ่านการอบรมวิชาว่าความแล้ว จึงมีสิทธิยื่นคำขอจดทะเบียนเพื่อรับใบอนุญาตทนายความ ซึ่งสภาทนายความมิได้บังคับว่าผู้ที่ผ่านการอบรมวิชาว่าความต้องยื่นคำขอจดทะเบียนเพื่อรับใบอนุญาตทนายความทันที ทั้งนี้ ใบอนุญาตทนายความมี 2 ประเภท คือ ใบอนุญาตทนายความตลอดชีพและใบอนุญาตทนายความสองปี ขึ้นอยู่กับความประสงค์ของผู้ผ่านการอบรมวิชาว่าความว่าจะเลือกจดทะเบียนและรับใบอนุญาตทนายความประเภทใด

4. การสอบสวนและการลงโทษกรณีความผิดมรรยาททนายความ

การดำเนินคดีความผิดมรรยาททนายความเริ่มขึ้นเมื่อมีการร้องเรียนหรือกล่าวหาทนายความว่าประพฤติผิดมรรยาททนายความต่อประธานกรรมการมรรยาททนายความตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 มาตรา 64 หรือการแจ้งกล่าวหาหรือเมื่อปรากฏแก่คณะกรรมการมรรยาททนายความว่ามีพฤติการณ์อันสมควรให้มีการสอบสวนมรรยาททนายความตามมาตรา 65 โดยบุคคลที่มีสิทธิในการยื่นเรื่องราวร้องเรียนคดีมรรยาททนายความ ได้แก่

1. บุคคลที่ได้รับความเสียหาย ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นลูกความในคดีเท่านั้น บุคคลที่ไม่ได้เป็นลูกความของทนายความแต่ได้รับความเสียหายก็สามารถร้องเรียนได้
2. ทนายความ เป็นทนายความอื่นที่ไม่ใช่บุคคลที่ได้รับความเสียหายก็ได้ เพื่อเป็นการปกป้องเกียรติของสถาบันวิชาชีพทนายความ จึงให้ทนายความที่พบเห็นหรือทราบว่ามีทนายความที่ประพฤติผิดมรรยาททนายความมีสิทธิยื่นเรื่องกล่าวหาทนายความดังกล่าวได้
3. บุคคลที่อยู่ในกระบวนยุติธรรม ได้แก่ ศาล อัยการ และพนักงาสอบสวนสามารถแจ้ง

กล่าวหาได้ เนื่องจากเป็นบุคคลที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมเช่นเดียวกับทนายความซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความ หากทนายความคนใดประพฤติผิดมรรยาททนายความอันมีผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ในทางกระบวนยุติธรรม ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรม จึงให้สิทธิแก่บุคคลดังกล่าวในการยื่นเรื่องแจ้งกล่าวหาทนายความที่ประพฤติผิดมรรยาททนายความได้

4. คณะกรรมการมรรยาททนายความ มีอำนาจในการสอบสวนทนายความที่ประพฤติผิดมรรยาททนายความ โดยกำหนดว่าเมื่อปรากฏแก่คณะกรรมการมรรยาททนายความว่ามีพฤติกรรมอันสมควรให้มีการสอบสวนมรรยาททนายความผู้ใด ก็ให้ตั้งคณะกรรมการสอบสวนทำการสอบสวน ทั้งนี้ เพื่อให้สภาทนายความซึ่งเป็นองค์กรที่ควบคุมการประกอบวิชาชีพได้ดูแลควบคุมทนายความด้วยกันเอง และเพื่อป้องกันมิให้สถาบันวิชาชีพทนายความเสื่อมเสียด้วยการประพฤติผิดมรรยาททนายความของทนายความด้วยกันเอง

สำหรับการลงโทษทางวินัยนั้น ทนายความผู้ฝ่าฝืนข้อบังคับมรรยาททนายความจะถูกลงโทษอย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา 52 ของพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 ดังนี้

1. ภาคทัณฑ์
2. ห้ามทำการเป็นทนายความ มีกำหนด 3 ปี
3. ลบชื่อออกจากทะเบียนทนายความ

ทนายความที่ถูกลงโทษมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งลงโทษของคณะกรรมการมรรยาททนายความต่อสภานายกพิเศษ คำสั่งของสภานายกพิเศษให้เป็นที่สุดตามมาตรา 68 ของพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528

2.1.3 บทบาทและหน้าที่ทนายความในคดีแพ่ง

คำว่า “ทนายความ” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 62 ได้บัญญัติถึงอำนาจของทนายความไว้กล่าวคือ “ทนายความซึ่งคู่ความได้แต่งตั้งนั้นมีอำนาจว่าความและดำเนินกระบวนพิจารณาใด ๆ แทนคู่ความได้ตามที่เห็นสมควร เพื่อรักษาผลประโยชน์ของคู่ความ” ซึ่งเป็นลักษณะของการเน้นอำนาจของทนายความ ซึ่งทำให้เห็นได้ว่าทนายความก็คือ ผู้ที่ดำเนินคดีในศาลเพื่อรักษาผลประโยชน์ของคู่ความที่ให้ดำเนินการนั่นเอง[6]

---

[6] จิตติ เจริญฉ่ำ . (2537). **บทบาทของทนายความต่อสังคม.** หน้า 9.

2.1.3.1 บทบาทในการให้ความช่วยเหลือตัวความตามกฎหมาย

บทบาทนี้คล้ายคลึงกับการรับจ้างทำของประเภทอื่น คือ ผู้รับจ้างจะต้องพยายามทำงานที่ได้รับจ้างนั้นให้เกิดประโยชน์กับผู้ว่าจ้างมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ แต่เนื่องจากวิชาชีพทนายความนั้นแม้จะเป็นการรับจ้างทำของชนิดหนึ่งก็ตาม แต่การประกอบวิชาชีพทนายความยังมีลักษณะแตกต่างจากการรับจ้างทำของประเภทอื่นอยู่บ้าง เช่น การที่ทนายความจะรับทำงานหรือไม่นั้นเป็นอิสระของทนายความที่จะวินิจฉัยว่าควรจะรับทำหรือไม่ และการช่วยเหลือลูกความนั้นเป็นการชอบด้วยเหตุผลหรืออุดมการณ์ของตนหรือไม่ เป็นต้น

การช่วยเหลือตัวความตามกฎหมายนั้น เป็นหน้าที่ของทนายความที่ต้องทำอย่างถูกต้องตรงไปตรงมาตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ แต่การปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องตรงไปตรงมาในบางครั้งอาจจะไม่เกิดประโยชน์กับลูกความ หรือเกิดประโยชน์กับลูกความ แต่ขัดแย้งกับความถูกต้องและอุดมการณ์ของตนก็ได้ ฉะนั้น ทนายความที่มีประสบการณ์น้อยจึงมีความรู้สึกว่า ถ้าหากตนปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายอย่างตรงไปตรงมาอาจจะไม่สามารถรักษาประโยชน์ของลูกความได้ จึงผันแปรวิธีการไปในทางที่จะเกิดประโยชน์แก่ลูกความเป็นสำคัญ การปฏิบัติงานดังกล่าวถือว่าถูกต้องตามหน้าที่เพียงครึ่งเดียว จริงอยู่ที่การที่ลูกความเสียเงินจ้างทนายความนั้น ต้องการที่จะได้รับประโยชน์จากทนายความให้คุ้มค่ากับค่าจ้างที่ได้จ่ายไป แต่ทนายความนั้นมีหน้าที่จะต้องรักษาความถูกต้องตามกฎหมายไว้เช่นเดียวกัน ฉะนั้น เมื่อใดก็ตามที่การปฏิบัติหน้าที่ของทนายความสามารถที่จะช่วยลูกความตามตัวบทกฎหมายอย่างตรงไปตรงมาได้ทนายความจึงควรจะรับทำคดีนั้นให้แก่ลูกความ[7]

ด้วยเหตุที่คดีแพ่งนั้นมีขั้นตอนการดำเนินคดีที่ยุ่งยากและซับซ้อน กล่าวคือ การเสนอคดีแพ่งต่อศาลนั้นจะต้องพิจารณาว่าคดีนั้นเป็นคดีมีข้อพิพาทหรือไม่มีข้อพิพาท หากเป็นคดีมีข้อพิพาทก็ต้องมีโจทก์และจำเลย ต้องเสนอเป็นคำฟ้องต่อศาล เมื่อเสนอคำฟ้องแล้วก็ต้องมีการชี้สองสถานเพื่อกำหนดประเด็นข้อพิพาท ซึ่งในระหว่างการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีนั้น การซักถามพยานต้องใช้ประสบการณ์ หากใช้บุคคลที่ไม่รู้กฎหมายและไม่เคยดำเนินกระบวนพิจารณาในศาลเลย อาจทำให้คดีของตนล่าช้าและติดขัดได้ ดังนั้น ด้วยเหตุที่ตัวความไม่รู้กฎหมายและไม่รู้ขั้นตอนในการดำเนินกระบวนพิจารณา และเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเอง ตัวความจึงมักจะมอบหมายให้ทนายความดำเนินกระบวนพิจารณาแทน ทนายความจึงถือว่าเป็นคู่ความในคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1(11) ทนายความจึงมีสิทธิในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีเหมือนคู่ความ สิทธิของคู่ความในคดีแพ่งมีอย่างไร ทนายความที่ได้รับการแต่งตั้งจากคู่ความก็จะมีสิทธิเช่นเดียวกับคู่ความ เว้นแต่การดำเนินการที่เป็นไปในลักษณะของการจำหน่ายสิทธิของ

---

[7] สิทธิโชค ศรีเจริญ. (2531). **หลักวิชาชีพนักกฎหมาย.** หน้า 88-89.

คู่ความนั้นทนายความไม่อาจทำได้ เนื่องจากทนายความต้องดำเนินกระบวนพิจารณาแทนคู่ความเพื่อรักษาผลประโยชน์ของคู่ความนั้น

2.1.3.2 บทบาทในการผดุงความยุติธรรม

บทบาทนี้เป็นบทบาทสำคัญของทนายความ เพราะทนายความเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรม ดังนั้น การอำนวยความยุติธรรมของบ้านเมืองจะดำเนินไปโดยเรียบร้อยไม่ได้ หากปราศจากการปฏิบัติหน้าที่ในบทบาทนี้อย่างถูกต้องของทนายความ เพราะหากทนายความปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องตรงตามบทบาทดังกล่าว ผลที่จะเกิดขึ้นตามมาก็คือ ความถูกต้องเป็นธรรมในกระบวนพิจารณาของศาลและความบริสุทธิ์ยุติธรรมที่ประชาชนจะได้รับ

ในส่วนของบทบาททนายความในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แม้ตัวความจะเป็นผู้เจรจาต่อรองเอง หรือเป็นผู้ตัดสินใจเอง แต่ในการเจรจาต่อรองและการตัดสินใจขั้นสุดท้ายนั้น ตัวความก็ยังคงต้องปรึกษาและขอความเห็นจากทนายความ นอกจากนี้ การทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ตัวความก็ยังคงกำหนดให้เป็นภาระของทนายความอยู่นั่นเอง[8]

ฉะนั้น โดยหน้าที่ของทนายความที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมแล้วเราถือว่า ทนายความนั้นเป็นเจ้าหน้าที่ของศาล(Court officer) เป็นผู้ให้บริการดุจเป็นเจ้าหน้าที่ประเภทหนึ่งของศาลยุติธรรม ทนายความจะต้องปฏิบัติหน้าที่ในบทบาทของตนด้วยความซื่อตรงต่อกฎหมายถูกต้องตามมรรยาทและข้อพึงปฏิบัติต่าง ๆ อันเป็นจารีตประเพณีที่ดีงาม ทนายความต้องเป็นบุคคลที่เชื่อถือได้ ข้อความที่ทนายความกล่าวหรือนำมาแสดงจะต้องเป็นความจริง ทนายความจะต้องปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้เกิดความถูกต้องเป็นธรรมในกระบวนพิจารณาของศาล หน้าที่ของทนายความอย่างหนึ่งก็คือนำข้อความจริงที่ถูกต้องมาเสนอให้ศาลใช้ข้อความจริงนั้นตัดสินคดีไปตามกฎหมาย การปฏิบัติหน้าที่เช่นนี้เป็นส่วนสำคัญในการผดุงความยุติธรรมของบ้านเมืองให้เป็นที่พึ่งของประชาชนได้ตลอดไป

นอกจากนั้นทนายความยังมีหน้าที่ในการทำให้คดีเสร็จสิ้นโดยรวดเร็ว เพราะหากทนายความปฏิบัติหน้าที่ของตนบกพร่องทำให้คดีล่าช้าอาจทำให้เกิดความเสียหายแก่ลูกความซึ่งความล่าช้าถือว่าเป็นความไม่ยุติธรรมอย่างหนึ่งเช่นกัน ทั้งนี้ ทนายความยังมีหน้าที่อำนวยความสะดวกให้แก่ศาลด้วยเพื่อให้การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีเป็นไปโดยต่อเนื่องและรวดเร็ว โดยการรักษาเวลาของศาลให้ความสำคัญกับวันนัด ไม่ประวิงคดีให้ล่าช้า หรือการจัดเตรียมความพร้อมของพยาน คู่ความ เอกสารและสำนวนคดีให้สมบูรณ์เป็นประโยชน์ในการดำเนินกระบวนพิจารณา

---

[8] โชติช่วง ทัพวงศ์. (2545). “บทบาทของทนายความในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทรูปแบบใหม่.” **หนังสือรพี 45.** หน้า 62-65.

ทนายความจึงมีบทบาทอย่างมากในการช่วยเหลือศาลในการเสนอคำฟ้องในฐานะโจทก์ และการยื่นคำให้การในฐานะจำเลยอย่างถูกต้อง เพื่อให้ประเด็นแห่งคดีมีความชัดเจนอันเป็นการประหยัดเวลาไม่ยืดเยื้อและสามารถทำให้คดีเสร็จสิ้นไปโดยเร็วด้วยความยุติธรรม

บทบาทหน้าที่ของทนายความในการให้ความช่วยเหลือตัวความตามกฎหมาย และบทบาทในการผดุงความยุติธรรมนั้น ถ้าพิจารณาอย่างผิวเผินแล้วจะเห็นได้ว่า น่าจะขัดแย้งกัน และไม่สามารถปฏิบัติให้พร้อมกันได้ แต่ทนายความที่ชาญฉลาดจะต้องแบ่งความคิดทั้งในการให้ความช่วยเหลือลูกความให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามกฎหมาย และในการผดุงความยุติธรรมของบ้านเมืองควบคู่ไปด้วย ความจริงแล้วการช่วยเหลือลูกความและการผดุงความยุติธรรมนั้นไม่ใช่เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกันแต่อย่างใด เพราะมีหลายกรณีที่ลูกความต้องการความเป็นธรรม ต้องการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนตามกฎหมาย ฉะนั้น ทนายความสามารถปฏิบัติหน้าที่ทั้งสองอย่างได้โดยไม่ขัดแย้งกัน การที่จะช่วยเหลือลูกความโดยกระทำผิดกฎหมาย เช่น การปลอมแปลงเอกสาร หรือการนำพยานเท็จมาเบิกความต่อศาลนั้น ถือว่าเป็นการช่วยเหลือลูกความในทางที่ผิดและไม่เป็นการผดุงความยุติธรรมตามอุดมการณ์ของทนายความแต่อย่างใด ฉะนั้น ทนายความที่ดีจะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยตระหนักถึงหน้าที่ทั้งสองประการนี้อยู่เสมอ[9]

2.1.3.3 บทบาทในการเตรียมคดีและการว่าความในศาล

ทนายความต้องรู้ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายในคดี เพื่อประโยชน์ในการดำเนินกระบวนพิจารณาและรักษาผลประโยชน์ของลูกความ และต้องให้ความสำคัญกับการเตรียมคดีก่อนการเริ่มต้นสืบพยาน ทนายความต้องรวบรวมข้อมูลสรุปประเด็นข้อพิพาทของคดีเท่าที่จำเป็น เพื่อเสนอข้อมูลเกี่ยวกับพยานหลักฐานฝ่ายของตนต่อศาลโดยละเอียดและจำกัดการสืบพยานเฉพาะเท่าที่จำเป็นจริง ๆ นอกจากนั้นทนายความต้องให้ความสำคัญต่อการติดตามพยานบุคคล ตลอดจนพยานเอกสารทั้งหมดให้พร้อมที่จะนำสืบในวันนัดโดยไม่ต้องเลื่อนคดี

ทนายความที่ปฏิบัติหน้าที่ในห้องพิจารณาคดีของศาล ต้องปฏิบัติด้วยความสุภาพเรียบร้อยและให้ความเคารพสถาบันศาลและสถานที่ซึ่งใช้เป็นห้องพิจารณาคดี การขอตรวจสอบเอกสารหรือสำนวนคดีของศาล หรือจะขอให้ศาลดำเนินการใด ๆ จะต้องขออนุญาตศาลด้วยความเคารพ ทนายความต้องเป็นตัวอย่างที่ดีเป็นผู้นำแบบอย่างของการดำเนินกระบวนพิจารณาในศาลที่ถูกต้องและสง่างาม หรือแม้แต่การโต้แย้งศาลในขณะที่พิจารณาคดี ทนายความจะต้องกระทำด้วยความสุภาพเรียบร้อย สำรวมกิริยามรรยาทให้งดงาม สุขุมเยือกเย็น ใช้ถ้อยคำเท่าที่เหมาะสมจำเป็นเพื่อการรักษาผลประโยชน์ของลูกความในการพิจารณาคดี ไม่ยืนยันความเห็นของ

---

[9] สิทธิโชค ศรีเจริญ. เล่มเดิม. หน้า 90.

ตนจนมีลักษณะเป็นการอวดรู้หรืออวดดี ไม่เขียนคำคู่ความหรือแถลงถ้อยคำให้ศาลจดลงเป็นข้อความเท็จหรือมีลักษณะเป็นการส่อเสียดคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือพยานที่มาให้การต่อศาล ทนายความไม่ควรดำเนินการใด ๆ ด้วยอารมณ์โกรธแสดงความไม่พอใจหรือเป็นปรปักษ์ต่อผู้อื่นในห้องพิจารณาคดี การโต้เถียงหรือคัดค้านการดำเนินกระบวนพิจารณาของคู่ความฝ่ายตรงข้ามจะต้องกระทำด้วยความสุภาพ และควรกล่าวต่อศาล ไม่ใช่กล่าวโต้เถียงกับคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งโดยตรง ทนายความควรปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ครบถ้วนเท่านั้น อย่าเข้าไปเป็นตัวความเสียเอง ไม่ถือเอาความโกรธเคืองของลูกความมาเป็นของตน นอกจากนี้ ทนายความจะต้องห้ามปรามลูกความของตนหรือพยานไม่ให้กระทำการใด ๆ ที่ไม่ถูกต้อง ประพฤติตนไม่เหมาะสมบริเวณศาลหรือในห้องพิจารณา ทนายความต้องเป็นผู้แนะนำระเบียบวิธีการและความเหมาะสมต่าง ๆ ซึ่งลูกความพยาน หรือบุคคลที่เข้าไปในห้องพิจารณาอาจไม่เข้าใจมาก่อน ในกรณีที่ห้ามปรามแล้วไม่เชื่อฟัง ทนายความต้องดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อจะรักษาระเบียบข้อบังคับของศาลไว้ให้ได้ ในกรณีที่ลูกความประพฤติตนไม่เหมาะสมและไม่เชื่อคำแนะนำ ก็ชอบที่จะถอนตัวจากการเป็นทนายความได้

บทบาทหน้าที่ของทนายความในศาลนั้น ทนายความจะต้องมีแนวความคิดและสำนึกในหน้าที่ผดุงความยุติธรรมของบ้านเมืองให้บริสุทธิ์ยุติธรรมตลอดเวลา จริงอยู่แม้การปฏิบัติหน้าที่ของทนายความในการรับจ้างว่าความมีจุดประสงค์ก็คือ ความสำเร็จประโยชน์ตามที่ลูกความต้องการหรือการชนะคดีเป็นสำคัญก็ตาม แต่ความสำเร็จหรือชัยชนะเหล่านั้นจะต้องกระทำอย่างเป็นธรรมและมีเกียรติ สมศักดิ์ศรีของการอำนวยความยุติธรรม ไม่ใช่หาทางเอาเปรียบหรือกอบโกยผลประโยชน์เพื่อลูกความของตนเท่านั้น ต้องคำนึงถึงความยุติธรรมเป็นสำคัญ ทนายความจะต้องช่วยเหลือศาล เจ้าหน้าที่ศาล หรือแม้กระทั่งคู่ความฝ่ายตรงข้ามเพื่อให้มีการดำเนินกระบวนพิจารณาอย่างรวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่ายให้มากที่สุด

2.1.3.4 บทบาทในการปฏิบัติหน้าที่โดยทั่วไปของทนายความ

1) ดำรงตนตามอัตถภาพ ไม่กอบโกยผลประโยชน์และเงินค่าทนายความมากเกินควรจนเป็นการเบียดเบียนผู้อื่น ไม่มีความโลภในค่าจ้างหรือค่าตอบแทนการทำงานหากินกับความทุกข์ร้อนของผู้อื่น ทนายความต้องดำรงตนให้เหมาะสมกับฐานะและเกียรติของการเป็นทนายความ เป็นที่พึ่งของลูกความและประชาชนทั่วไปได้ตลอดเวลา

2) ทนายความต้องมีแนวความคิดในการผดุงความยุติธรรมเป็นพื้นฐานของจิตใจ ต้องมีความเป็นอิสระและกล้าหาญในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้ใดในการประกอบวิชาชีพ

3) ทนายความต้องให้ความเห็นอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีสิ่งใดแอบแฝง หรือลวงให้ลูกความหลงผิด จงใจเบี่ยงเบนความเห็นของตนให้คล้อยตามความเห็นของลูกความซึ่งรู้อยู่ว่าไม่ถูกต้อง เพราะต้องการเอาใจลูกความหรือห่วงเงินค่าทนายความที่จะได้รับ หากมีความเห็นคัดค้านหรือไม่ถูกใจลูกความ

4) ทนายความต้องรักษาวาจาสัตย์ พูดในสิ่งที่เป็นความจริง ไม่มีสิ่งใดนอกจากความจริงไม่ว่าจะเป็นการพูดในหน้าที่การงานหรือกิจธุระส่วนตัว คำพูดของทนายความต้องเป็นความจริง คำพูดของทนายความเป็นคำรับรองที่ใช้อ้างอิงได้

5) ตามปกติแล้ว ทนายความจะต้องรับงานจากลูกความที่มาติดต่อ การปฏิเสธไม่รับเรื่องไว้ดำเนินการถือเสมือนปฏิเสธความยุติธรรม ทนายความต้องมีเหตุผลพิเศษ เช่น การผิดกฎหมาย ข้อเท็จจริงเป็นความเท็จไม่เกิดประโยชน์หรือความเป็นธรรมกับลูกความหรือผู้เกี่ยวข้อง

2.1.3.5 ความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ทนายความ

แม้ว่าการประกอบวิชาชีพทนายความจะถูกควบคุมดูแลโดยสภาทนายความและภายใต้ข้อบังคับสภาทนายความว่าด้วยมรรยาททนายความซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของหลักจริยธรรมทางวิชาชีพของทนายความที่ทนายความทุกคนจะต้องยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด หากประพฤติผิดมรรยาททนายความก็จะถูกดำเนินคดีมรรยาททนายความและถูกลงโทษทางวินัยก็ตาม แต่จากการศึกษาพบว่าการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความในการดำเนินคดีและมรรยาททนายความนั้นยังมีข้อบกพร่องอยู่ส่วนใหญ่แล้วเป็นปัญหาในเรื่องการละเว้นหน้าที่ที่ควรปฏิบัติ อันเกี่ยวกับคดีของลูกความทำให้เกิดความล่าช้าหรือความเสียหายแก่คดี และปัญหาความไม่ซื่อสัตย์สุจริตต่อลูกความ โดยการใช้กลอุบายใด ๆ เพื่อให้ตนได้รับประโยชน์นอกเหนือจากที่ควรจะได้รับ การฉ้อโกงยักยอกหรือตระบัดสินลูกความ ทำให้ลูกความได้รับความเสียหาย ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญอันมีผลกระทบต่อความเชื่อถือไว้วางใจของลูกความและต่อเกียรติของวิชาชีพทนายความ

2.1.3.5.1 การละเว้นหน้าที่ที่ควรปฏิบัติทำให้เกิดความล่าช้าในคดี

(1) จงใจขาดนัดหรือทอดทิ้งคดี

การปฏิบัติหน้าที่ของทนายความต้องใช้ความละเอียดรอบคอบและระมัดระวังพิเศษต้องมีการเอาใจใส่ในการประกอบวิชาชีพมากกว่าวิญญูชนทั่วไป ทนายความต้องบันทึกและจดจำกำหนดการต่าง ๆ การนัดหมายของศาลในคดี และต้องไปตามข้อกำหนดนัดของศาลอย่างเคร่งครัดจะอ้างว่าไม่จงใจขาดนัดหรือทอดทิ้งคดีไม่ได้ หากมีเหตุจำเป็นไม่อาจไปศาลได้ตามกำหนดนัด ทนายความต้องทำคำร้องขอเลื่อนคดีให้ถูกต้องมิใช่ทอดทิ้งคดีของลูกความ ทำให้เกิดความเสียหายต่อคดีของลูกความ โดยเฉพาะคดีแพ่งนั้นมีขั้นตอนการดำเนินกระบวน

พิจารณาที่ยุ่งยากซับซ้อน บางขั้นตอนมีความสำคัญต่อคดี เช่น การยื่นบัญชีระบุพยาน การนำพยานหลักฐานเข้าสืบให้ศาลพิจารณาข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญแห่งคดี หากทนายความมิได้ยื่นบัญชีระบุพยานอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่คดีของลูกความได้ ถือว่าทนายความทอดทิ้งคดีทำให้เสื่อมเสียประโยชน์แก่ลูกความ เป็นการประพฤติผิดมรรยาททนายความตามข้อบังคับสภาทนายความว่าด้วยมรรยาททนายความข้อ 12 (1)

(2) จงใจละเว้นหน้าที่ที่ควรกระทำอันเกี่ยวแก่การดำเนินคดี ทนายความต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยเร็วหลังจากที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินคดีจากลูกความเพื่อเป็นการรักษาผลประโยชน์และความยุติธรรมแก่ลูกความ

2.1.3.5.2 ความไม่ซื่อสัตย์สุจริตในเรื่องการแสวงหาประโยชน์อื่นนอกเหนือจากที่ตกลงไว้กับลูกความ การฉ้อโกง ยักยอก หรือตระบัดสินลูกความ

ทนายความมีหน้าที่ต้องปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์ต่อการใช้จ่ายเงินหรือทรัพย์สินของลูกความ และต้องปกป้องมิให้ลูกความเสียผลประโยชน์ เมื่อใช้จ่ายสำหรับคดีเสร็จแล้วควรรีบส่งคืนลูกความโดยเร็ว ไม่ควรเก็บไว้นานเกินกว่าเหตุ โดยไม่ได้รับความยินยอมจากลูกความ หากฝ่าฝืนถือว่าเป็นการประพฤติผิดมรรยาททนายความ เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากลูกความ

2.1.4 ค่าตอบแทนทนายความ

2.1.4.1 รูปแบบของการกำหนดค่าตอบแทนการจ้างว่าความ

ในปัจจุบันรูปแบบของการเรียกค่าตอบแทนการจ้างว่าความนั้นมีความหลากหลายซึ่งเป็นไปตามที่ทนายความและลูกความตกลงกัน โดยทั่วไปแล้วทนายความและลูกความมักจะตกลงเรียกค่าทนายความกันในรูปแบบดังต่อไปนี้[10]

1. การเรียกค่าตอบแทนการจ้างว่าความ โดยกำหนดจากระยะเวลาทำงาน ทนายความจะเป็นผู้กำหนดค่าทนายความโดยมีการบันทึกเวลาการทำงานว่าได้ใช้เวลาปฏิบัติงานไปเท่าใด ทำอะไรให้แก่ลูกความ โดยคิดคำนวณจากเวลาที่ทนายได้ใช้ไปในการทำงาน สัญญาจ้างว่าความในลักษณะเช่นนี้มิได้คำนึงถึงทุนทรัพย์ในคดี

2. การเรียกค่าตอบแทนการจ้างว่าความโดยวิธีเหมาจ่าย ซึ่งทนายความจะกำหนดอัตราค่าตอบแทนล่วงหน้าไว้แน่นอนในสัญญาจ้างว่าความ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและปัจจัยต่าง ๆ เช่น พิจารณาถึงความยากง่ายของคดี ฐานะของลูกความ ระยะเวลาที่ต้องใช้ในการ

---

[10] เสรี สุวรรณภานนท์. (2544). **ปัญหาทางกฎหมายในการเรียกค่าตอบแทนการจ้างว่าความ .** หน้า 41-44.

ดำเนินคดี ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ความยุ่งยากซับซ้อนของคดี ชื่อเสียงความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของทนายความ รวมถึงจำนวนทุนทรัพย์หรือราคาทรัพย์สินที่เรียกร้องกันในคดี เป็นต้น

3. การเรียกค่าตอบแทนการจ้างว่าความโดยวิธีผสมผสาน ทนายความจะกำหนดวิธีการเรียกค่าจ้างว่าความแบบกำหนดอัตราเวลาทำงาน และวิธีเหมาจ่ายมาผสมผสานกันในการคิดคำนวณค่าจ้างว่าความในสัญญา เป็นลักษณะของการประนีประนอมกัน และหาจุดตกลงร่วมกันในการทำสัญญาจ้างว่าความ

4. การเรียกค่าตอบแทนการจ้างว่าความโดยวิธีพิจารณาจากอัตราที่รัฐกำหนดให้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

มาตรา 242 บัญญัติว่า "ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐด้วยการจัดหาทนายความให้ตามที่กฎหมายบัญญัติ ในกรณีที่ผู้ถูกควบคุมหรือคุมขังไม่อาจหาทนายความได้ รัฐต้องให้ความช่วยเหลือโดยจัดหาทนายความให้โดยเร็ว"

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2539

มาตรา 173 บัญญัติว่า "ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต ก่อนเริ่มพิจารณาในศาล ให้ถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้ศาลตั้งทนายความให้

คดีที่มีอัตราโทษจำคุก หรือในคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและจำเลยต้องการทนายความ ก็ให้ศาลตั้งทนายความให้

ให้ศาลจ่ายเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายแก่ทนายความที่ศาลตั้งตามมาตรานี้ตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด"

ในคดีอาญารัฐต้องให้ความช่วยเหลือกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีทนายความเรียกว่า "ทนายความขอแรง" ซึ่งทนายความขอแรงนี้ไม่สามารถทำสัญญาจ้างว่าความโดยกำหนดค่าตอบแทนเองได้ โดยรัฐจะกำหนดค่าตอบแทนให้ตามความเหมาะสม ตามระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ว่าด้วยการจ่ายเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายแก่ทนายความที่ศาลตั้งให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173 พ.ศ. 2548(เดิมพ.ศ. 2539) และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2548 โดยให้ศาลชั้นต้นกำหนดเงินรางวัลโดยพิจารณาความยากง่ายแห่งคดี และเวลาที่ทนายต้องเสียไปในการดำเนินคดีเรื่องนั้น ซึ่งการกำหนดเงินรางวัลทนายความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2539 เดิมนั้นมิได้คำนึงถึงประสบการณ์และความสามารถของทนายความ ทำให้ขาดแรงจูงใจแก่ทนายความที่มีประสบการณ์

ในการเข้าเป็นทนายความขอแรง การเป็นทนายความขอแรงจึงเป็นเรื่องของทนายความใหม่ที่ต้องการฝึกหัดมากกว่าทำให้ไม่สามารถคุ้มครองสิทธิของจำเลยหรือผู้ต้องหาได้อย่างแท้จริง

5. การเรียกค่าตอบแทนการจ้างว่าความโดยกำหนดค่าจ้างตามผลของคดีที่ไม่แน่นอนเป็นเกณฑ์(Contingent Fee หรือ No Win, No Fee) ทนายความและลูกความจะตกลงค่าจ้างว่าความตามผลแพ้ชนะของคดี หรือผลประโยชน์ที่ลูกความจะได้รับในคดี โดยทนายความจะได้รับค่าว่าจ้างคิดเป็นเปอร์เซ็นต์หรือสัดส่วนจากเงินหรือทรัพย์สินที่ลูกความได้รับเมื่อชนะคดี ถ้าคดีไม่ชนะก็ไม่ต้องจ่ายค่าทนายความเลย ค่าทนายจึงไม่มีความแน่นอนเพราะขึ้นอยู่กับทรัพย์สินที่พิพาทอันจะพึงได้แก่ลูกความ มีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการคือ

(1) ถ้าคดีชนะลูกความต้องจ่ายค่าจ้างว่าความซึ่งจำนวนเงินจะมากหรือน้อยยังไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ที่ลูกความจะได้รับในคดี

(2) ถ้าคดีแพ้ลูกความไม่ต้องจ่ายค่าทนายความเลย

(3) ลูกความอาจตกลงจ่ายค่าวิชาชีพหรือค่าใช้จ่ายเบื้องต้นส่วนหนึ่งก่อนและหากคดีชนะ ทนายความจะได้รับค่าทนายความตามสัดส่วนของทรัพย์อันจะพึงได้แก่ลูกความ

2.1.4.2 อัตราค่าตอบแทนทนายความ

วิชาชีพทนายความเป็นวิชาชีพที่ต้องให้ความช่วยเหลือประชาชน ซึ่งในข้อบังคับของสภาทนายความว่าด้วยมรรยาททนายความ พ.ศ. 2529 ในข้อ 5 จึงกำหนดให้ทนายความมีหน้าที่ต้องรับเป็นทนายความให้เมื่อศาลขอแรงตามบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และหากไม่สามารถรับเป็นทนายความให้ได้ก็จะต้องมีเหตุผลโดยสมควร ทนายความจึงมีบทบาททั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา แม้ในคดีแพ่งจะไม่มีบทบัญญัติในเรื่องทนายขอแรง ทั้งนี้ไว้โดยเฉพาะแต่คู่ความในคดีก็สามารถได้รับความช่วยเหลือทางด้านกฎหมาย เช่น การให้คำปรึกษาหรือแนะนำเกี่ยวกับกฎหมาย การร่างนิติกรรมสัญญา การจัดหาทนายความเพื่อช่วยว่าต่างแก้ต่าง ซึ่งทนายความมีสิทธิได้รับค่าทนายความ หรือเงินรางวัลทนายความตามที่กฎหมายกำหนดดังนี้

1) อัตราค่าตอบแทนทนายความ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง[11]

---

[11] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477. (แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2551 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 125 ตอนที่ 32 ก วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2551.

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในหมวด 3 ค่าฤชาธรรมเนียม ส่วนที่ 2 ความรับผิดในค่าฤชาธรรมเนียม ในมาตรา 161 ซึ่งได้บัญญัติเรื่องค่าทนายความไว้ดังนี้

มาตรา 161 ภายใต้บังคับบทบัญญัติห้ามาตราต่อไปนี้ ให้คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีเป็นผู้รับผิดในชั้นที่สุดสำหรับค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง แต่ไม่ว่าคู่ความฝ่ายใดจะชนะคดีเต็มตามข้อหาหรือแต่บางส่วน ศาลมีอำนาจที่จะพิพากษาให้คู่ความฝ่ายที่ชนะคดีนั้นรับผิดในค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวงหรือให้คู่ความแต่ละฝ่ายรับผิดในค่าฤชาธรรมเนียมส่วนของตนหรือ ตามส่วนแห่งค่าฤชาธรรมเนียมซึ่งคู่ความทุกฝ่ายได้เสียไปก่อนได้ ตามที่ศาลจะใช้ดุลพินิจโดยคำนึงถึงเหตุสมควรและความสุจริตในการดำเนินคดี

คดีที่ไม่มีข้อพิพาท ให้ฝ่ายเริ่มคดีเป็นผู้เสียค่าฤชาธรรมเนียม

(1) ตาราง 6 ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง[12]

ตามที่ได้บัญญัติไว้ในภาค 1 บททั่วไป ลักษณะ 6 คำพิพากษาและคำสั่ง ส่วนที่ 3 เรื่องค่าฤชาธรรมเนียม ตั้งแต่มาตรา 161-169 เป็นหน้าที่ของศาลในการพิจารณาสั่งในเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมให้คู่ความฝ่ายที่แพ้คดี จะต้องชำระให้แก่คู่ความฝ่ายที่ชนะคดี โดยกฎหมายได้กำหนดอัตราค่าทนายความ ตามตาราง 6 เพื่อให้ศาลใช้เป็นเกณฑ์ในการทำคำพิพากษาและคำสั่ง

(2) หลักเกณฑ์และวิธีการกำหนดอัตราค่าทนายความ

- ให้ศาลกำหนดค่าทนายความตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควรไม่เกินอัตราขั้นสูงดังที่ระบุไว้ในตารางนี้ แต่ต้องไม่ต่ำกว่าคดีละสามพันบาท

- การกำหนดค่าทนายความที่คู่ความจะต้องรับผิดนั้น ให้ศาลพิจารณาตามความยากง่ายแห่งคดีกับเทียบดูเวลาและงานที่ทนายความต้องปฏิบัติในการว่าความคดีเรื่องนั้น

---

[12] ตาราง 6 ค่าทนายความ

(1) ให้ศาลกำหนดค่าทนายความตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควรไม่เกินอัตราขั้นสูงดังที่ระบุไว้ในตารางนี้ แต่ต้องไม่ต่ำกว่าคดีละสามพันบาท

(2) การกำหนดค่าทนายความที่คู่ความจะต้องรับผิดนั้น ให้ศาลพิจารณาตามความยากง่ายแห่งคดีกับเทียบดูเวลาและงานที่ทนายความต้องปฏิบัติในการว่าคดีเรื่องนั้น

อัตรา	คดีมีทุนทรัพย์	คดีไม่มีทุนทรัพย์
อัตราขั้นสูงในศาลชั้นต้น	ร้อยละ 5	30,000 บาท
อัตราขั้นสูงในศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา	ร้อยละ 3	20,000 บาท

2) อัตราเงินรางวัลทนายความที่ศาลตั้งให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา[13]

อัตราเงินรางวัลทนายความ ตามระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการจ่ายเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายแก่ทนายความที่ศาลตั้งให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173 พ.ศ. 2548

ข้อ 3 "ให้ยกเลิกระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการจ่ายเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายแก่ทนายความที่ศาลตั้งให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2539

บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งอื่นใดในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน"

มาตรา 173 บัญญัติว่า "ในคดีที่อัตราโทษประหารชีวิต ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีก็ให้ศาลตั้งทนายความให้

ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก หรือในคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและจำเลยต้องการทนายความ ก็ให้ศาลตั้งทนายความให้

ให้ศาลจ่ายเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายแก่ทนายความที่ศาลตั้งตามมาตรานี้ตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด"

---

[13] ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม "ว่าด้วยการจ่ายเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายแก่ทนายความที่ศาลตั้งให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173 พ.ศ. 2548."ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547, ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 122 ตอนที่ 56 ก วันที่ 15 มิถุนายน 2548.

ข้อ 2 "ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2548 เป็นต้นไป"

(1) ตารางอัตราเงินรางวัลทนายความที่ศาลตั้งให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา[14]

ตารางอัตราเงินรางวัลทนายความตามที่บัญญัติไว้ในระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173 พ.ศ. 2548 ซึ่งแก้ไขใหม่ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้ศาลใช้เป็นเกณฑ์ในการจ่ายเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายแก่ทนายความที่ศาลตั้งให้แก่จำเลยในคดีตามอัตราที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด

(2) หลักเกณฑ์และวิธีการจ่ายเงินรางวัลทนายความ

ปัจจุบันได้มีระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ว่าด้วยการจ่ายเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายแก่ทนายความที่ศาลตั้งให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173 พ.ศ. 2548 ออกมาใช้บังคับและได้ยกเลิกระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการจ่ายเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายแก่ทนายความที่ศาลตั้งให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2539 โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจ่ายเงินรางวัลทนายความดังนี้

ข้อ 4 "อัตราเงินรางวัลทนายความที่ศาลตั้งให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173 ให้เป็นไปตามตารางและอัตราขั้นต่ำขั้นสูงท้ายระเบียบนี้"

ข้อ 5 "ให้ศาลชั้นต้นเป็นผู้กำหนดเงินรางวัลให้ทนายความ โดยพิจารณาตามความยากง่ายของลักษณะคดี กับเทียบดูเวลาและงานที่ทนายความได้ปฏิบัติในการว่า

---

[14] ตารางอัตราเงินรางวัลทนายความที่ศาลตั้งให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

อัตราเงินรางวัล	ประเภทที่ ๑	ประเภทที่ ๒	ประเภทที่ ๓
ตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควรระหว่างอัตราขั้นต่ำและขั้นสูงดังที่ระบุไว้ในตารางนี้	คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต	คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไปแต่ไม่ถึงประหารชีวิต	คดีอื่นนอกจากคดีในประเภทที่ ๑ หรือประเภทที่ ๒ หรือกรณีของทนายความที่ศาลตั้งให้ผู้ต้องหาในชั้นก่อนฟ้องคดีต่อศาล
อัตราขั้นต่ำเรื่องละ	๘,๐๐๐ บาท	๖,๐๐๐ บาท	๔,๐๐๐ บาท
อัตราขั้นสูงเรื่องละ	๕๐,๐๐๐ บาท	๔๐,๐๐๐ บาท	๓๐,๐๐๐ บาท

คดีเรื่องนั้นๆ แล้วกำหนดให้ตามที่เห็นสมควรว่าจะให้ในอัตราขั้นต่ำ หรือขั้นสูง หรือระหว่างขั้นต่ำ ขั้นสูง”

ข้อ 6 “การสั่งจ่ายเงินรางวัลให้ดำเนินการดังนี้

(1) ในกรณีที่ศาลตั้งทนายความให้ผู้ต้องหาในชั้นสืบพยานไว้ก่อนฟ้องคดีต่อศาล ให้สั่งจ่ายเงินรางวัลทนายความเมื่อทนายความได้ปฏิบัติหน้าที่เสร็จสิ้นแล้ว

(2) ในกรณีอื่นให้สั่งจ่ายเมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว แต่ถ้าคดีใดศาลชั้นต้นกำหนดให้มีการตรวจพยานหลักฐานก่อนสืบพยาน ให้ศาลมีอำนาจสั่งจ่ายเงินรางวัลบางส่วนให้แก่ทนายความตามที่เห็นสมควรหลังจากการตรวจพยานหลักฐานเสร็จสิ้นแล้วก็ได้แต่ต้องไม่เกินร้อยละยี่สิบห้าของอัตราขั้นต่ำที่กำหนดไว้สำหรับคดีนั้น

ในกรณีที่มีการดำเนินคดีในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา หากเงินรางวัลที่ศาลสั่งจ่ายให้ทนายความไปแล้วมีจำนวนยังไม่ถึงอัตราขั้นสูงที่กำหนดไว้สำหรับประเภทคดีนั้นให้ศาลชั้นต้นมีอำนาจสั่งจ่ายเงินรางวัลเพิ่มเติมสำหรับการดำเนินคดีในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาให้ทนายความนั้นได้ตามที่เห็นสมควร เมื่อศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาคหรือศาลฎีกามีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว แต่ทั้งนี้เงินรางวัลทั้งหมดที่ทนายความได้รับต้องมีจำนวนไม่เกินอัตราขั้นสูงที่กำหนดไว้สำหรับประเภทคดีนั้น”

ข้อ 7 “ในคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพหรือคดีเสร็จไปโดยศาลชั้นต้นไม่ได้พิพากษา เช่น คดีที่โจทก์ถอนฟ้อง หรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย หรือจำเลยถึงแก่ความตาย เป็นต้น ให้ลดอัตราเงินรางวัลทนายความลงกึ่งหนึ่งของอัตราเงินรางวัลทนายความที่กำหนดไว้ในตารางท้ายระเบียบนี้”

ข้อ 8 “ค่าใช้จ่ายทนายความที่ศาลตั้งให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173 ในกรณีที่มีการส่งประเด็นไปสืบที่ศาลอื่น ให้เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกาค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ พ.ศ. 2526 และที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยเทียบตำแหน่งทนายความที่ศาลตั้งให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยกับตำแหน่งข้าราชการพลเรือนเพื่อสิทธิในการเบิกจ่าย ดังนี้

(1) ผู้ที่เป็นทนายความมาแล้วยังไม่ถึง 5 ปี เทียบเท่ากับตำแหน่งข้าราชการพลเรือน ระดับ 5

(2) ผู้ที่เป็นทนายความมาแล้วตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป แต่ไม่ถึง 10 ปี เทียบเท่ากับตำแหน่งข้าราชการพลเรือน ระดับ 6

(3) ผู้ที่เป็นทนายความมาแล้วตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป แต่ไม่ถึง 15 ปี เทียบเท่ากับตำแหน่งข้าราชการพลเรือน ระดับ 8

(4) ผู้ที่เป็นทนายความมาแล้วตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป เทียบเท่ากับตำแหน่งข้าราชการพลเรือน ระดับ 9”

ข้อ 9 “ทนายความมีสิทธิเบิกค่าใช้จ่ายตามข้อ 8 เมื่อได้ปฏิบัติหน้าที่ในคดีนั้น ๆ แล้วเสร็จในแต่ละครั้ง และให้ศาลชั้นต้นเป็นผู้มีอำนาจอนุมัติในการเบิกจ่าย”

ข้อ 10 “ให้ศาลชั้นต้นมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ยกเว้นศาลเยาวชนและครอบครัวจัดทำบัญชีรายชื่อทนายความซึ่งได้แจ้งความประสงค์ต่อศาลว่าจะรับเป็นทนายความตามมาตรา 173 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยให้มีข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ติดต่อรวมทั้งประสบการณ์หรือระยะเวลาการทำงานของทนายความนั้นตามสมควร

ในการพิจารณาตั้งทนายความให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย ศาลพึงคำนึงถึงความยากง่ายของคดีและประสบการณ์ของทนายความประกอบด้วย แต่ถ้าได้มีการจัดหาทนายความให้แล้วในชั้นสอบสวนและทนายความนั้นเป็นผู้ที่มีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อตามวรรคหนึ่ง เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยร้องขอ ศาลอาจมีคำสั่งตั้งทนายความผู้นั้นเป็นทนายความต่อไปในชั้นพิจารณาก็ได้

ทนายความที่ได้รับแต่งตั้งตามวรรคสอง จะต้องไม่เรียกเอาผลประโยชน์ตอบแทนจากผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดที่ไม่เหมาะสมอันเป็นการขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือทางคดีแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย”

ข้อ 11 “ระเบียบนี้ไม่ใช้บังคับแก่คดีอาญาที่ศาลตั้งทนายความให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173 ซึ่งถึงที่สุดหรือยังไม่ถึงที่สุด แต่ศาลได้มีคำสั่งให้จ่ายเงินรางวัลก่อนวันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับและให้ใช้บังคับข้อบังคับหรือคำสั่งที่ใช้บังคับอยู่ในวันที่คดีนั้นถึงที่สุดหรือวันที่ศาลมีคำสั่งให้จ่ายเงินรางวัลแล้วแต่กรณีบังคับแก่คดีดังกล่าว”

โดยสรุป ทนายขอแรงมีสิทธิได้รับเงินรางวัลทนายความเมื่อศาลชั้นต้นพิพากษาคดีแล้ว ไม่ว่าผลของคำพิพากษาจะเป็นอย่างไร กล่าวคือทนายขอแรงมีสิทธิขอรับเงินรางวัลได้ต่อเมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว โดยไม่ต้องรอให้คดีถึงที่สุดก่อน หรือในกรณีของทนายความที่ศาลตั้งให้ผู้ต้องหาในชั้นก่อนฟ้องคดีต่อศาล ให้จ่ายเมื่อทนายความนั้นได้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับแต่งตั้งเสร็จสิ้นแล้ว ทั้งนี้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงยุติธรรม ข้อ 5

2.2 แนวคิดและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

2.2.1 แนวความคิดและที่มาของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ภายหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรม ราวศตวรรษที่ 18 ได้เกิดแนวความคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มขึ้น ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของประชาชนภายในรัฐจากเดิมเป็นรูปแบบการคุ้มครองสิทธิที่เป็นไปตามแนวคิดของกฎหมายเอกชนในหลักที่ว่าพลเมืองมีหน้าที่รักษาสิทธิของตนในทางแพ่ง อันถือเป็นหลักสิทธิของเอกชนแต่ละบุคคล (private right) รัฐจะไม่เข้าไปแทรกแซงสิทธิหรือนิติสัมพันธ์ กล่าวคือ หากเกิดข้อขัดแย้งขึ้นเอกชนแต่ละคนเป็นผู้ฟ้องคดีต่อศาลเพื่อเยียวยาสิทธิของตนเอง แต่ต่อมาเมื่อสังคมมีการพัฒนาเทคโนโลยี การผลิต การจัดจำหน่าย การบริการให้เป็นไปในรูปแบบมวลรวม(mass-production, mass-distribution and mass-consumption) รัฐจึงจำเป็นต้องเข้ามาแทรกแซงคุ้มครองการดำเนินการดังกล่าวอันเป็นแนวคิดของรัฐสวัสดิการ(รูปแบบการแทรกแซงเกี่ยวกับวิถีชีวิตของประชาชนในด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เพื่ออำนวยความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม และตอบสนองต่อข้อเรียกร้องหรือความต้องการของประโยชน์สาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ)[15] โดยแนวคิดนี้ถือว่า รัฐเป็นเจ้าของสิทธิ(public right) ที่มีหน้าที่ดูแลผลประโยชน์ของประชาชน มีอำนาจฟ้องคดีต่อผู้กระทำการที่ไม่สุจริตแทนประชาชนผู้เสียหายได้ โดยรัฐถือว่าเป็นผู้ถูกกระทำละเมิดสิทธิดังกล่าว ซึ่งเรียกรูปแบบการดำเนินคดีลักษณะนี้ว่า การดำเนินคดีเพื่อประโยชน์สาธารณะ(public interest litigation) ถือได้ว่าการดำเนินคดีของรัฐแทนกลุ่มประชาชนที่ถูกละเมิดสิทธิตามกฎหมายที่กำหนดคุ้มครองเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือเพื่อประโยชน์ของกลุ่มบุคคลเป็นรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มลำดับแรกที่เกิดขึ้น

โดยจะเห็นได้ว่าในประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ (Commom Law) และประเทศที่ใช้ระบบซิวิลลอว์ (Civil Law) ต่างยอมรับในหลักการที่ว่า เมื่อบุคคลถูกโต้แย้งสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย การดำเนินคดีแพ่งหรือการเสนอข้อพิพาทเข้าสู่การพิจารณาชี้ขาดของศาลเพื่อให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดแก่ตนนั้นเป็นสิทธิโดยชอบที่มีแก่บุคคลทุกคน แม้จะมีรูปแบบการดำเนินคดีเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือเพื่อประโยชน์กลุ่มบุคคลก็ตาม แต่เอกชนแต่ละบุคคลยังอยู่ภายใต้รูปแบบการดำเนินคดีที่ผู้ได้รับความเสียหายมีสิทธิเฉพาะตัวที่จะเป็นผู้มีสิทธิดำเนินคดีต่อศาลเท่านั้น โดยเอกชนไม่อาจดำเนินคดีแทนบุคคลอื่นที่ได้รับความเสียหายภายใต้ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกันได้ ทำให้มีการพิจารณาซ้ำหากมีการแยกฟ้องคดีออกเป็นรายๆ ไป รวมถึงผลของคำพิพากษาในแต่ละคดีที่ฟ้องนั้นอาจเกิดความแตกต่างกันออกไปส่งผลให้การอำนวยความ

---

[15] พิพัฒน์ นรัจฉริยางกูร. (2541). **การให้อำนาจพนักงานอัยการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนผู้เสียหายในคดีมลพิษ.** หน้า 55.

ยุติธรรมไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ด้วยเหตุนี้จึงเกิดแนวความคิดที่จะปรับเปลี่ยนกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งให้รับรองการดำเนินคดีที่มีผู้เสียหายจำนวนมากที่อยู่ภายใต้ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกันเพื่อที่จะเยียวยาความเสียหายทางแพ่งอันจะเกิดประโยชน์ต่อศาลและคู่ความที่ช่วยในการประหยัดทั้งค่าใช้จ่าย เวลา และเป็นการลดปริมาณคดีที่มีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอย่างเดียวกัน อันทำให้ผู้เสียหายในคดีได้รับการเยียวยาความเสียหายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเห็นได้ว่า การดำเนินกระบวนพิจารณาแบบกลุ่มถือได้ว่าเป็นการดำเนินกระบวนพิจารณารูปแบบใหม่ที่ช่วยแก้ไขกระบวนพิจารณาที่ซ้ำซ้อนในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน โดยกระทำการพิจารณาให้มีผลของคำพิพากษาเพียงครั้งเดียวและผูกพันผู้เสียหายที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน จึงทำการศึกษาถึงแนวคิดและที่มาของการดำเนินคดีแบบกลุ่มของทั้ง 2 ระบบเพื่อนำมาปรับใช้ ดังนี้

2.2.1.1 แนวความคิดและที่มาของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Commom Law)

กระบวนพิจารณาการดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือที่เรียกว่า “Class Action” มีแต่ดั้งเดิมในศาลแซนเซอรี่(Chancery Courts) ที่ใช้กระบวนพิจารณาการดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดการลดค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานคดีของศาล(judicial economy) โดยเป็นการอนุญาตให้มีการพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบสมเหตุสมผลเพียงครั้งเดียว เพื่อพิพากษาถึงสิทธิของกลุ่มที่มีสมาชิกเป็นจำนวนมากร่วมอยู่ โดยการฟ้องร้องดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้เป็นการสร้างความเป็นธรรมให้บรรลุผลโดยดำเนินวิธีการทางกฎหมายเพื่อลดจำนวนการฟ้องร้องที่มีผลประโยชน์จำนวนมากด้วยการดำเนินคดีที่เป็นการรวบรวมคู่พิพาทจำนวนมากในคดีเข้าด้วยกัน ซึ่งวิธีการดังกล่าวคู่ความไม่สามารถปฏิบัติได้ในกระบวนพิจารณาความปกติ (as parties in conformity to the usual rules of procedure is impracticable)[16] อีกประการหนึ่งเป็นการคำนึงถึงความมีประสิทธิภาพของการบริหารงานคดีของศาล โดยศาลได้นำวิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้เยียวยาความเสียหายซึ่งเป็นการป้องกันผลประโยชน์ของคู่ความจำนวนมาก

นอกจากนี้การพิสูจน์ถึงเหตุผลและข้อเท็จจริงนำมาซึ่งการพัฒนากระบวนพิจารณาการดำเนินคดีแบบกลุ่ม รวมทั้งเป็นการปกป้องจำเลยจากผลของคำพิพากษาที่ขัดกันปกป้องผลประโยชน์ของคู่ความที่ไม่ได้ฟ้องร้องคดี ถือเป็นบทบัญญัติทางกฎหมายที่สะดวกและประหยัดเพื่อขจัดความซ้ำซ้อนของคดีและการดำเนินคดีที่สะดวกขึ้นในเรื่องของค่าใช้จ่ายสำหรับคู่ความในการฟ้องร้องจำนวนมากที่มีข้อเรียกร้องที่เหมือนกัน ซึ่งแนวความคิดในการดำเนินคดี

---

[16] Hansberry v. Lee,311 U.S.32,41,61S.Ct.115, 118(1940).

แบบกลุ่มได้มีวิวัฒนาการมาจากหลักความยุติธรรม(equity)[17] ซึ่งเกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศอังกฤษ ขณะนั้นวิธีพิจารณาความแบบ Class Action มีการใช้ใน the Court of Chancery เท่านั้น สำหรับ Courts of the Common Law แล้ว ไม่ยอมรับวิธีการดังกล่าว ซึ่งในเบื้องต้น the Court of Chancery ก็ยึดหลักคำพิพากษาใช้บังคับเฉพาะคู่ความในคดี โดยวางแนวทางไว้ว่า ผู้ที่มีส่วนได้เสียอาจขอเข้าร่วมเป็นคู่ความในคดีเพื่อให้ได้รับความผูกพันตามคำพิพากษา แต่หากมีผู้ที่มีส่วนได้เสียกับคดีเป็นจำนวนมากขึ้น จนไม่เป็นการสะดวกในการที่จะให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามาในคดีแล้ว ศาลจะพิจารณาหลักการของการให้ดำเนินคดีแทนกัน โดยกำหนดหลักเกณฑ์ว่า บุคคลที่เกี่ยวข้องนั้นจะต้องมีผลประโยชน์ได้เสียที่เกิดขึ้นจากเรื่องเดียวกัน และมีข้อเรียกร้องที่เป็นอย่างเดียวกันประกอบคำขอให้ศาลมีคำตัดสินเป็นไปเพื่อประโยชน์ของบุคคลในกลุ่มนั้น ๆ กล่าวคือ หากผู้มีส่วนได้เสียมีความประสงค์จะเข้ามาในคดี จะต้องร้องขอเข้ามาเป็นคู่ความก่อนจึงจะยอมรับบังคับให้ตามคำพิพากษา แต่ต่อมามีจำนวนผู้มีส่วนได้เสียเพิ่มมากขึ้น จนทำให้การเข้ามาเป็นคู่ความในคดีเป็นความยุ่งยากและไม่สะดวก ส่งผลให้การดำเนินคดีเกิดความล่าช้า ดังนั้น ศาลจึงได้กำหนดวิธีการที่คำนึงถึงความสะดวกสบายในการดำเนินคดีขึ้นโดยการใช้หลักการดำเนินคดีที่เรียกว่า Class or Representative Action[18] ซึ่งหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่ม(Class Action)มีผลเป็นการขยายหลัก Res Judicata ในด้านการให้ผลของคำพิพากษาผูกพันบุคคลอื่น ๆ นอกจากคู่ความในคดีเป็นการพัฒนาหลัก equity โดยยอมรับว่าบุคคลเพียงหนึ่งคนอาจฟ้องคดีในนามของบุคคลอื่นที่ตกอยู่ในสถานการณ์เดียวกันได้ ซึ่งลักษณะของคำฟ้องนี้เรียกว่า “bill of peace” โดยกำหนดหลักเกณฑ์ว่าจะต้องเป็นกรณีที่บุคคลหลายคนมีประโยชน์ได้เสียและมีข้อเรียกร้องร่วมกันด้วย ซึ่งศาลจะอนุญาตให้มีการฟ้องคดีโดยตัวแทนของกลุ่มก็ต่อเมื่อเป็นการร้องขอให้ปลดเปลื้องทุกข์เพื่อประโยชน์อย่างเป็นธรรมสำหรับทุกคนในกลุ่มโดยโจทก์เป็นผู้เรียกร้องแทน โดยในระยะแรกการดำเนินคดีแบบกลุ่มใช้ได้เฉพาะการฟ้องคดีเกี่ยวกับบัญชี (accounting) การประกาศสิทธิ (declaration) หรืองดเว้นกระทำการ (injunction) ส่วนการฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายยอมรับให้ฟ้องได้หลัง ค.ศ. 1873[19]

---

[17] หลัก Equity เป็นหลักความเป็นธรรมและศีลธรรมที่นำมาใช้ในการพิจารณาตัดสินคดีในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ นอกเหนือจากหลักกฎหมายตามคำพิพากษาของศาลคอมมอนลอว์ ซึ่งถือเป็นบรรทัดฐานแบบอย่าง (Precedent) ที่เป็นแนวบรรทัดฐานในการวินิจฉัยปัญหาอย่างเดียวกัน ซึ่งจะต้องวินิจฉัยให้ได้ผลอย่างเดียวกันกับคำพิพากษาแรก โปรดดู หยุด แสงอุทัย. (2538). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป.** หน้า 12.

[18] Paul Radich and Richard Best. (1997). **Class Action:Civil Procedure**. p.265.

[19] Herbert B.Newberg . (1985). **Newberg on Class Actions.** p.16-17.

ต่อมาการดำเนินคดีแบบกลุ่มถูกพัฒนาและนำมาใช้กับคดีลักษณะต่าง ๆ อย่างแพร่หลายและมีประสิทธิภาพ เป็นวิธีการที่ใช้อยู่ในกลุ่มประเทศแองโกล-แซกซอน และประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับเอาหลักแนวคิดดังกล่าว มาบัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งระดับสหพันธรัฐ Federal Rule of Civil Procedure โดยได้บัญญัติไว้ใน Rule 23 ซึ่งวิธีการดังกล่าวใช้กับการดำเนินกระบวนพิจารณาในคดีที่มีผู้มีส่วนได้เสียร่วมกันในมูลเหตุแห่งการฟ้องคดีจำนวนมาก ซึ่งการใช้วิธีฟ้องคดีโดยคู่ความร่วมกันนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สะดวก โดยความหมายของคำว่า "ผู้มีส่วนได้เสียร่วมกัน" (common interest) นั้นไม่ได้เป็นผู้ที่มีหนี้ที่จะต้องรับผิดร่วมกันหรือเป็นเจ้าหนี้หรือลูกหนี้ร่วม แต่เป็นการที่คนกลุ่มหนึ่งมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน[20] กล่าวคือ เป็นเรื่องของการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากการที่ตนถูกโต้แย้งสิทธิในความเสียหายที่เกิดจากการกระทำเดียวกัน ก็ควรที่จะฟ้องคดีเข้ามาด้วยกันเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาและตัดสินคดีเสียไปในคราวเดียวกัน ถือว่าเป็นการดำเนินคดีรูปแบบหนึ่งที่พัฒนาแนวความคิดมาจากการดำเนินคดีเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยยอมรับให้เอกชนเป็นผู้ดำเนินคดีแทน (the private attorney) กล่าวคือ ให้เอกชนสามารถฟ้องคดีแทนผู้เสียหายรายอื่นที่อยู่ภายใต้ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกันได้โดยไม่จำต้องมีการมอบอำนาจให้ดำเนินคดีแทน โดยผลของคำพิพากษาจะผูกพันกลุ่มบุคคลที่ได้รับการดำเนินคดีแทนทั้งหมด

กล่าวโดยสรุป การดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) เกิดขึ้นโดยพัฒนามาจากการปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มบุคคลจำนวนมาก โดยให้กลุ่มบุคคลที่มีผลประโยชน์ร่วมกันตั้งตัวแทนมาดำเนินคดีแทนเพื่อประโยชน์ของกลุ่ม ถือเป็นกระบวนวิธีพิจารณาคดีที่บุคคลคนหนึ่งหรือหลายคนได้ดำเนินคดีเพื่อตนเองและเพื่อประโยชน์ของกลุ่มบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน เช่น กลุ่มบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำละเมิด โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลที่ได้รับการดำเนินคดีแทน และผลของคำพิพากษาในคดีดังกล่าวจะผูกพันถึงกลุ่มบุคคลดังกล่าวด้วย กล่าวคือ ยอมรับให้เอกชนดำเนินคดีแทนเอกชนผู้ต้องเสียหายอื่นโดยไม่จำต้องมีการมอบอำนาจให้ดำเนินคดีแทน ซึ่งเป็นการดำเนินคดีที่มุ่งหมายในการคุ้มครองและการเยียวยาสิทธิของเอกชนซึ่งได้รับความเสียหายจากสถานการณ์เดียวกันให้ได้รับความเป็นธรรมอย่างเท่าเทียมกันให้เข้าสู่กระบวนพิจารณาของศาลในครั้งเดียว และเยียวยาความเสียหายให้ได้รับผลทางกฎหมายเป็นอย่างเดียวกัน เป็นกระบวนพิจารณาคดีที่ช่วยให้การตัดสินคดีมีความสะดวกและประหยัดแก่ทั้งศาลและคู่ความ และยังช่วยปกป้องจำเลยจากการตัดสินคดีที่คำตัดสินไม่ตรงกัน รวมถึงช่วยบรรเทาทุกข์แก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายเพียงเล็กน้อยให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายอย่างทั่วถึง

---

[20]วรรณชัย บุญบำรุง และเรวดี ขวัญทองยิ้ม. "การดำเนินคดีแทนบุคคลอื่น (อัดสำเนา)." หน้า 4.

2.2.1.2 แนวความคิดและที่มาของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมายซิวิลลอว์ (Civil Law)

ตามหลักกฎหมายของประเทศในกลุ่มระบบกฎหมายซิวิลลอว์ (Civil Law) มีหลักการของการคุ้มครองประโยชน์ของเอกชนภายใต้ภาระหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะหากจำเป็นต้องคุ้มครองประโยชน์ของเอกชนที่มีจำนวนมากจากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหาที่รัฐต้องมีหน้าที่รับผิดชอบหรือเป็นประโยชน์ของสาธารณชน ถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐโดยตรงที่ต้องดูแลจัดการเพื่อส่วนรวม ดังนั้น กฎหมายจึงได้กำหนดให้รัฐเสมือนได้รับมอบหมายให้เป็นตัวแทนของเอกชนในการดำเนินการปกป้องผลประโยชน์ต่าง ๆ มอบหมายให้หน่วยงานภายใต้การดูแลของรัฐหรือกลุ่มองค์กรที่กฎหมายเห็นว่ามีหน้าที่เกี่ยวข้องแม้จะไม่ได้เป็นหน่วยงานของรัฐก็ตามเป็นผู้ดำเนินคดีปกป้องผลประโยชน์แทนบุคคลในกลุ่ม[21]

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า แนวคิดของกลุ่มระบบกฎหมายซิวิลลอว์ (Civil Law) มีแนวคิดบางประการที่ขัดแย้งกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ในเรื่องดังต่อไปนี้[22]

1) แนวคิดเรื่องการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิด

ในระบบกฎหมายซิวิลลอว์ (Cilvil Law) เห็นว่า ค่าเสียหายในทางละเมิดควรเพียงพอแก่การกลับสู่ฐานะเดิมของผู้เสียหายเท่านั้น ไม่มีหลักการในการคำนวณความเสียหายในลักษณะเชิงลงโทษ ซึ่งถือว่าเป็นรางวัลแก่เอกชนผู้เสียหายที่ได้รับเพิ่มเติมจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง เป็นการปฏิเสธหลักการการยอมรับค่าเสียหายที่เป็นรางวัล (the level of damages that might be awarded) ส่วนในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบคอมมอนลอว์ (Commom Law) ผลของคำพิพากษาจะปรากฏการชดใช้ค่าเสียหายที่เป็นรางวัลให้แก่ผู้เสียหาย หรือมีกฎหมายรองรับเกี่ยวกับการชำระค่าเสียหายในเชิงลงโทษ(punitive damages) เพื่อเป็นการลงโทษผู้กระทำละเมิดและเพื่อให้ผู้ละเมิดมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้กระทำการที่ถูกต้องและเพื่อเป็นรางวัลแก่คู่ความผู้ชนะคดี

---

[21] วิชัย อริยะนันทกะ และคณะ. (2549). **ร่างรายงานศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action)**. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. หน้า 7.

[22] Christopher Hodges. “Multi-party Actions: A European Approach” Duke journal of Comp’& International law (online) **http://www.law.duke.edu/journals/djcil/article**. (2002,April). อ้างถึงใน รชฎ บุญสินสุข. (2545). การดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซิวิลลอว์. หน้า 78.

2) แนวคิดเรื่องค่าจ้างว่าความ

ทนายความในประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) จะได้รับเงินรางวัลอันเป็นเงินได้จำนวนมากที่ได้รับจากส่วนหนึ่งของค่าเสียหายผ่านสัญญาการว่าจ้างว่าความโดยคิดจากส่วนได้เสียในคดีหรือโดยดุลพินิจศาล ซึ่งค่าตอบแทนดังกล่าวมีลักษณะเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ในทางการค้า หรือมูลค่าที่คาดหวังไว้ล่วงหน้าของทนายความ มากกว่าจะเป็นไปเพื่อบังคับสิทธิให้เป็นไปตามกฎหมาย กล่าวคือ ทนายความจะเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีไปก่อน หากคดีประสบผลสำเร็จ ลูกความจะต้องจ่ายค่าจ้างว่าความคิดเป็นอัตราร้อยละของจำนวนเงินค่าเสียหายที่ได้รับตามคำพิพากษา แต่หากคดีไม่ประสบผลสำเร็จ ลูกความไม่ต้องจ่ายค่าว่าความหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการดำเนินคดี หรือที่เรียกว่า " No win, No fee "ส่วนระบบกฎหมายซิวิลลอว์ (Civil Law) มีหลักการที่แตกต่างกัน โดยการเรียกค่าตอบแทนค่าทนายความที่ขึ้นอยู่กับผลแพ้ชนะของคดีนั้นไม่เป็นที่ยอมรับ เนื่องจากมีลักษณะเป็นเรื่องผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจมากและขัดต่อหลักจรรยาบรรณของทนายความ[23] ดังนั้น ในประเทศที่ใช้ระบบซิวิลลอว์ (Civil Law) ถือความไม่ได้สัดส่วนแรงจูงใจในทางการค้าความสำหรับทนายความ (The disproportionate size of commercial incentive to the lawyers)

3) แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีเพื่อประโยชน์สาธารณะ

ในระบบซิวิลลอว์ (Civil Law) มีแนวคิดว่าผลประโยชน์สาธารณะควรมอบหมายให้องค์กรเพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นผู้ดูแลผลประโยชน์มากกว่ามอบหมายให้เอกชนคนใดคนหนึ่งเป็นผู้ดูแล[24] กล่าวคือ รัฐมีหน้าที่ในการรักษาความสงบสุขสาธารณะ ไม่ใช่หน้าที่ของเอกชน ดังนั้น ในประเทศที่ใช้ระบบซิวิลลอว์ (Civil Law) จึงปฏิเสธแนวคิดให้แต่งตั้งตนเอง (self-appointment) เข้าเป็นคู่ความแทนบุคคลอื่นในคดีเพื่อประโยชน์สาธารณะ ในขณะที่ประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ (Commom Law) ถือว่าประโยชน์ประชาชนไม่ใช่ประโยชน์ของรัฐ แต่เป็นเรื่องของความต้องการของคนส่วนใหญ่ในสังคม ซึ่งมักจะขัดแย้งกับประโยชน์ของรัฐ สถานะหรือลักษณะของตัวแทนของรัฐ ในการคุ้มครองประโยชน์ประชาชนจึงเป็นไปในลักษณะแบบต่อสู้บนสมมติฐานในความไม่สมบูรณ์ของสิทธิของประชาชนที่ถูกละเลยจากรัฐ หรือความไม่สมบูรณ์ของการเป็นตัวแทนของประชาชนโดยรัฐ ซึ่งรัฐอาจมีแนวคิดที่เป็นปฏิปักษ์ต่อผลประโยชน์ที่แท้จริงของประชาชน ดังนั้น ประชาชนจึงต้องทำการปกป้องผลประโยชน์ในทางแพ่งของตนเอง

---

[23] วิชัย อริยะนันทกะ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 7.

[24] Harald Koch. "Non-class Group Litigation under EU and German Law." Duke Journal of Comparative&International law. (Spring/Summer,2001)available from **http://www.Lexis.com.** (2002,October).

กล่าวโดยสรุป การดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบซิวิลลอว์ (Civil Law) ปฏิเสธแนวคิดในการที่เอกชนดำเนินการทางคดีแทนบุคคลอื่นในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะถือว่ารัฐได้รับมอบหมายเป็นตัวแทนของเอกชนในการดำเนินการปกป้องผลประโยชน์ส่วนรวม กล่าวคือไม่ยอมรับหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยเอกชนด้วยกันเอง แต่จะมีกำหนดรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยจะกระทำได้ต้องอาศัยอำนาจตามกฎหมายเป็นการเฉพาะเท่านั้น โดยกำหนดประเภทของคดี และองค์กรที่มีอำนาจดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้เฉพาะโดยกฎหมายกำหนดให้อำนาจหน่วยงานของรัฐ หรือสมาคมที่ได้รับการรับรองจากหน่วยงานของรัฐทำหน้าที่ในการดำเนินคดีแทนผู้เสียหายในคดีเพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือคดีที่มีผู้เสียหายจำนวนมากภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดโดยกฎหมายเฉพาะเท่านั้น

2.2.2 ประวัติการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม หรือ Class Action เป็นการดำเนินคดีที่เกิด ณ ประเทศอังกฤษในราวศตวรรษที่ 18[25] จากการพัฒนากฎหมายโดย “หลักความยุติธรรม” หรือ equity การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงเป็นการดำเนินคดีที่เกิดขึ้นในศาลแชนเซอรี่ (The Court of Chancery) โดยนำมาใช้กับกรณีพิพาทที่มีผู้ต้องเสียหายจำนวนมากจากการกระทำเดียวกัน เพื่อแก้ไขปัญหาในทางปฏิบัติที่ผู้ต้องเสียหายจำนวนมากไม่อาจเข้ามาดำเนินคดีพร้อมกันได้ ซึ่งก่อนที่จะมีการยอมรับการดำเนินคดีแบบกลุ่มศาลก็พิจารณาพิพากษาโดยใช้หลักทั่วไปของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง คือ ผลแห่งคำพิพากษาจะผูกพันเฉพาะคู่ความในคดีเท่านั้น หากมีบุคคลนอกคดีมีส่วนได้เสียในคดีก็ต้องผ่านกระบวนการร้องขอเข้าเป็นคู่ความก่อน แต่เมื่อกรณีที่มีผู้ถูกกระทบกระเทือนสิทธิหรือมีส่วนได้เสียในคดีจำนวนมากทำให้กระบวนการเข้าเป็นคู่ความในคดีไม่สามารถรองรับได้อย่างมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดความล่าช้า ศาลแชนเซอรี่จึงกำหนดมาตรการเพื่อความสะดวกในการพิจารณาพิพากษาคดีที่มีผู้มีส่วนได้เสียเป็นกลุ่มและมีข้อเรียกร้องร่วมกัน โดยอนุญาตให้มีการฟ้องคดีโดยตัวแทนกลุ่มต่อเมื่อเป็นการร้องขอให้ปลดเปลื้องทุกข์เพื่อประโยชน์อย่างเป็นธรรมสำหรับผู้ต้องเสียหายทุกคน จนต่อมาการดำเนินคดีดังกล่าวได้ถูกนำมาบัญญัติไว้ใน The Supreme Court of Judicature Act 1873 และในที่สุดก็ได้มีการปรับปรุงแก้ไขและนำมาบัญญัติไว้ใน The English Rule of the Supreme Court

การดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้ถูกพัฒนาและนำมาใช้กับคดีลักษณะต่าง ๆ อย่างแพร่หลายและมีประสิทธิภาพในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้กำหนดให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยบัญญัติ

---

[25] Jack H. Friedenthal and Arthur R. Miller.(1975). **Friedenthal and Miller on The Sum and Substance of Law: Civil Procedure.** p.177.

เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรใน ข้อ 23 (Rule 23) ของข้อกำหนดสหพันธรัฐเรื่องวิธีพิจารณาความแพ่งเมื่อปีค.ศ. 1938 (Federal Rules of Civil Procedure) และได้มีการปรับปรุงเมื่อปีค.ศ. 2003 โดยมีผลบังคับใช้ต่อมาจนปัจจุบัน

2.2.3 วัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

การศึกษาถึงวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนจะศึกษาโดยประมวลจากวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ 2 ประเทศ[26] คือ 1) ประเทศสหรัฐอเมริกา 2) ประเทศออสเตรเลีย ทั้งนี้ ก็เพื่อแสดงให้เห็นถึงภาพรวมของวัตถุประสงค์ที่นานาประเทศนำวิธีการดำเนินคดีแพ่งที่เรียกว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ ซึ่งสามารถวิเคราะห์และจำแนกวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ 5 วัตถุประสงค์หลัก ดังนี้

2.2.3.1 วัตถุประสงค์ในด้านการบริหารงานคดีของศาล

เนื่องจากลักษณะของข้อพิพาทที่มีผู้ต้องเสียหายจำนวนมาก ดังนั้น หากผู้ต้องเสียหายแต่ละคนแยกกันฟ้องร้องดำเนินคดี ก็จะทำให้มีคดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาของศาลเป็นจำนวนมาก อีกทั้งบุคคลผู้ต้องเสียหายเหล่านั้นอาจกระจายอยู่หลายท้องที่ หรือไม่มีความสัมพันธ์ในทางอื่น นอกจากได้รับความเสียหายจากสถานการณ์เดียวกัน ดังนั้นการดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงพัฒนาขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในเรื่องการฟ้องคดีร่วมกันในกรณีที่จำนวนผู้มีส่วนได้เสียมีจำนวนมาก และการฟ้องคดีร่วมกันเป็นไปได้ยาก

2.2.3.2 วัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของมาตรการเยียวยาสิทธิทางแพ่งโดยการดำเนินคดีในศาล

ในบางกรณีข้อพิพาทจะมีลักษณะของบุคคลจำนวนมากที่ได้รับผลกระทบแต่จำนวนความเสียหายที่แต่ละบุคคลได้รับอาจมีจำนวนน้อย และเมื่อเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้วจะไม่คุ้มค่าที่จะดำเนินคดีด้วยตนเอง หรือบุคคลที่ได้รับความเสียหายอาจกลัวการนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาของศาล ดังนั้นการดำเนินคดีโดยผู้แทนนี้จะกำหนดให้บุคคลผู้ต้องเสียหายดังกล่าวซึ่งได้ปฏิเสธการได้รับการเยียวยาสิทธิทางศาลอันเนื่องมาจากเหตุผลของค่าใช้จ่ายในทางคดีสูงหรือวิถีความคิดทางสังคมสามารถได้รับประโยชน์ในการเข้าสู่การพิจารณาของศาลได้ อันทำให้มีการเยียวยาสิทธิโดยทางศาลมากขึ้น

---

[26] รชฎ บุญสินสุข. (2545). **การดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซิวิลลอว์.** หน้า 26-28.

2.2.3.3 วัตถุประสงค์เพื่อให้มีคำพิพากษาที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

ในแง่ของพัฒนาความมีประสิทธิภาพของศาล การที่ศาลจะมีการพิจารณาคดีพิพากษาคดีที่มีประเด็นบางประเด็นหรือทั้งหมดเป็นเรื่องเดียวกันหรือเกี่ยวข้องกับสถานการณ์เดียวกัน ใช้พยานหลักฐานชุดเดียวกันซ้ำกันหลายครั้งอาจนำไปสู่การเยียวยาผลทางกฎหมายที่แตกต่างกันเนื่องจากการพิจารณาพิพากษาคดีคนละคราวซึ่งจะเป็นผลให้กระบวนยุติธรรมทางแพ่งไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงมีความมุ่งหมายให้การตัดสินคดีความในกรณีที่มีประเด็นปัญหากระทบถึงบุคคลผู้ต้องเสียหายที่อยู่ภายใต้สถานการณ์เดียวกันเป็นไปโดยมีความสอดคล้องกัน

2.2.3.4 วัตถุประสงค์ในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี

แม้ว่าข้อพิพาทที่มีผู้ต้องเสียหายเป็นกลุ่มจะมีบุคคลที่ได้รับผลกระทบจำนวนมากก็ตามแต่หากพิจารณาเป็นรายบุคคลแล้วความเสียหายของแต่ละบุคคลอาจมีจำนวนน้อยไม่คุ้มค่าที่จะดำเนินคดีด้วยตนเอง การดำเนินคดีโดยผู้แทนนี้จะทำให้บุคคลเหล่านั้นได้รับเยียวยาสิทธิทางศาลอันเนื่องมาจากเหตุผลของค่าใช้จ่ายในทางคดีสูงรวมกันเป็นกลุ่มเข้าสู่การพิจารณาของศาล หรือแม้ว่าค่าเสียหายที่เรียกร้องโดยผู้ต้องเสียหายแต่ละรายจะมีจำนวนสูงเพียงพอที่จะดำเนินคดีโดยตนเองเป็นแต่ละคดีได้ และบุคคลจำนวนมากเหล่านั้นประสงค์ที่จะฟ้องจำเลยคนเดียวกัน หากมีผู้ต้องเสียหายคนหนึ่งขอดำเนินคดีแบบกลุ่มจะทำให้ผู้ต้องเสียหายจากสถานการณ์เดียวกันสามารถได้รับการเยียวยาสิทธิโดยกระบวนการที่ประหยัดค่าใช้จ่ายและทรัพยากรด้านต่าง ๆ ซึ่งต้องเสียไปในการดำเนินคดี อีกทั้งยังมีประสิทธิภาพกว่าการที่ผู้ต้องเสียหายแยกกันฟ้องร้องเป็นรายคดีไป

2.2.3.5 วัตถุประสงค์ในการสร้างมาตรการทางกฎหมายในการป้องปรามการกระทำอันละเมิดสิทธิของประชาชน

แม้ว่าผู้ต้องเสียหายแต่ละรายในข้อพิพาทที่มีผู้ต้องเสียหายเป็นกลุ่มจะได้รับความเสียหายเป็นจำนวนน้อย แต่หากเมื่อมารวมความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งหมดแล้วจะปรากฏความเสียหายเป็นจำนวนมากที่ผู้ประกอบการจะต้องรับผิดหากเป็นผู้ก่อความเสียหาย ผู้ประกอบการจึงมีความเสี่ยงมากหากว่าละเลยหน้าที่ความรับผิดต่อความปลอดภัยของสาธารณะ ดังนั้นการยอมรับหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเป็นมาตรการทางกฎหมายที่ส่งผลโดยอ้อมในลักษณะของการรวมตัวกันของผู้ต้องเสียหายเพื่อบังคับให้มีการปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ที่กฎหมายสารบัญญัติที่มุ่งหมายคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ ทั้งยังเกิดพลังของการรวมตัวส่งผลถึงอำนาจทางการต่อรองหรือเรียกร้องสิทธิของประชาชน เพื่อมุ่งประสงค์ต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ป้องปรามการกระทำของผู้ประกอบการที่จะเป็นการละเมิดสิทธิของประชาชน

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีแบบกลุ่มข้างต้นพบว่า วัตถุประสงค์การกำหนดให้บุคคลจำนวนมากที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำเดียวกัน โดยอาศัยข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกันได้รับการพิจารณาพิพากษาจากศาลในคราวเดียวกัน ซึ่งจะประหยัดค่าใช้จ่าย เวลาในการเรียกร้องค่าเสียหาย และเปิดโอกาสให้บุคคลทุกคนได้รับความยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกัน โดยปราศจากข้อจำกัดใด ๆ ซึ่งเป็นลักษณะทั่วไปของการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น สามารถสรุปได้ว่ายอมรับหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์ใน 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1) วัตถุประสงค์โดยตรง คือ เพื่อประโยชน์และประสิทธิภาพในการใช้สิทธิทางศาลเพื่อคุ้มครองสิทธิทางแพ่งให้แก่ประชาชน และ

2) วัตถุประสงค์โดยอ้อม คือ เพื่อเป็นมาตรการในการปรามผู้ประกอบการให้คำนึงประโยชน์สาธารณะ โดยการรวมตัวของปัจเจกชนเพื่อให้มีฐานะทางการต่อรองเท่าเทียมกันกับผู้ประกอบการ

2.2.4 หลักกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม หรือที่เรียกว่า Class Action เป็นรูปแบบการดำเนินคดีแพ่งอย่างหนึ่ง ที่มีลักษณะเป็นการฟ้องคดีโดยเอกชนผู้ต้องเสียหายคนหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่ง เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสิทธิของตนเองและเพื่อประโยชน์แก่ผู้ต้องเสียหายอื่นที่อยู่ภายในสถานการณ์เดียวกัน โดยไม่ต้องได้รับการมอบอำนาจจากผู้ต้องเสียหายที่ได้รับการดำเนินคดีแทนแต่อย่างใด เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาข้อพิพาทและความเสียหายที่เกิดขึ้นที่มีผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก ฉะนั้น การจะนำคดีเข้าสู่การดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบกลุ่มได้นั้นมีหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้[27]

2.2.4.1 อำนาจฟ้องคดี(The right of Action)

ตามหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง บุคคลที่จะเสนอคดีต่อศาลได้นั้น ต้องปรากฏเป็นบุคคลที่มีสิทธิตามกฎหมาย ตามสุภาษิตกฎหมายที่ว่า “Ubi jus, ibi remedium (where there is a right, there is a remedy)” ดังนั้น ในการเสนอคดีแพ่งต่อศาลนั้น โจทก์ต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า ตนเป็นผู้มีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองและเยียวยาตามกฎหมายโดยศาลได้ด้วยหลักดังกล่าวที่ก่อให้เกิดผลแก่คู่ความและศาล ดังต่อไปนี้[28]

---

[27] รชฎ บุญสินสุข. เล่มเดิม. หน้า15-19.

[28] Armed Blomeyer. (1982). **“International Encyclopedia of Comparative Law: Civil Procedure.** volume XVI. Chapter4 Type of Relief Available.” p.4-7.

1. เป็นสิทธิที่กำหนดให้ศาลจำต้องยอมรับพิจารณาคดีตามที่โจทก์ร้องขอ (as a right requiring the court to accept the case) กล่าวคือ ศาลถือเป็นหน่วยงานของรัฐประการหนึ่งในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนภายในรัฐนั้น กรณีที่มีการโต้แย้งสิทธิระหว่างเอกชนตามที่กฎหมายแห่งรัฐนั้นกำหนด รัฐจะต้องห้ามมิให้เอกชนเป็นผู้บังคับสิทธิระหว่างกันด้วยตนเอง(The prohibition against self-help) เพื่อป้องกันการบังคับใช้สิทธิโดยไม่ถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด และมิให้เอกชนสร้างกระบวนการยุติธรรมขึ้นตามความพอใจตน(สุภาษิตกฎหมาย “no one can make law on his own” (nul ne peut faire justice a soi-meme) ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องยอมรับและพิจารณาคดีตามที่โจทก์เสนอคดีต่อศาล

2. เป็นสิทธิที่จะได้รับคำพิพากษาตามสิทธิที่กฎหมายกำหนด (as a right requiring entry of a judgment on the merits) ในการเสนอคดีต่อศาล นอกจากศาลจะมีหน้าที่รับพิจารณาคดีที่นำเสนอต่อศาล สิทธิการฟ้องคดีดังกล่าวก่อให้เกิดผลผูกพัน ศาลจะต้องมีคำพิพากษาให้แก่ผู้เสนอด้วย เว้นแต่มีการถอนฟ้องหรือทิ้งฟ้อง

3. เป็นสิทธิที่จะได้รับคำพิพากษาที่เป็นประโยชน์ตามที่กฎหมายกำหนด (as a right requiring entry of a favorable judgement on the merits) เป็นหลักกฎหมายที่พัฒนาขึ้นในประเทศเยอรมัน ก่อให้เกิดสิทธิแก่คู่ความในอันที่จะเสนอคดี เพื่อให้ได้รับคำพิพากษาที่เป็นประโยชน์ต่อคู่ความ โดยศาลจะผูกพัน (obligated) จะต้องพิจารณาและพิพากษาตามที่โจทก์ร้องขอ ซึ่งหลักนี้เป็นหลักเดียวกันกับหลักตามประสงค์ของคู่ความ (Principle of disposition) ซึ่งเป็นหลักที่คู่ความมีอำนาจเต็มที่ในการต่อสู้คดีในทางกฎหมายสารบัญญัติและสิทธิในกระบวนพิจารณาและมีสิทธิเลือกได้โดยอิสระว่าจะใช้สิทธิหรือไม่ใช้สิทธิเหล่านั้น เพื่อให้คดีเป็นไปตามประสงค์ของคู่ความมากที่สุด[29]

จากหลักกฎหมายดังกล่าวข้างต้น ทำให้เกิดหลักเกณฑ์การดำเนินคดีแบบกลุ่ม คือ กลุ่มบุคคลที่จะได้รับการดำเนินคดีแทนจะต้องปรากฏว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่มีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาสิทธิตามกฎหมายอย่างเดียวกันและเกิดขึ้นจากข้อเท็จจริงอย่างเดียวกัน เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เป็นการดำเนินคดีเพื่อตนเองและเพื่อบุคคลอื่นที่อยู่ภายใต้สถานการณ์เดียวกันโดยมีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน จึงทำให้ศาลสามารถรับการพิจารณาคดีที่มีลักษณะข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายเดียวกันเข้าไว้ในครั้งเดียวเพื่อประโยชน์แก่คู่ความ ศาล และสมาชิกกลุ่มที่จะได้รับการเยียวยาสิทธิที่เกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์เดียวกันที่มีข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายเดียวกัน หากกลุ่มบุคคลดังกล่าวไม่ปรากฏว่าเป็นผู้ที่มีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายหรือ

---

[29] วรรณชัย บุญบำรุง. (2543). หลักทั่วไปของการดำเนินกระบวนวิธีพิจารณาคดีแพ่งของฝรั่งเศส. **วารสารนิติศาสตร์ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 30, 1.** หน้า 92.

สิทธิดังกล่าวไม่เป็นสิทธิอย่างเดียวกัน บุคคลดังกล่าวจะไม่สามารถได้รับการดำเนินคดีแทนได้ เนื่องจากสิทธิในการได้รับการเยียวยาสิทธิของบุคคลเหล่านี้ยังไม่เกิดขึ้น

ผู้แทนกลุ่มจะต้องปรากฏความสามารถในการรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มบุคคลที่ได้รับการดำเนินคดีแทนได้อย่างเพียงพอ แต่เนื่องจากสมาชิกกลุ่มบุคคลย่อมมีสิทธิที่จะผูกพันตามคำพิพากษาตามสิทธิของตนและที่เป็นประโยชน์แก่ตนตามที่กฎหมายกำหนด ดังนั้น ในกรณีที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งประสงค์จะดำเนินคดีเพื่อบุคคลอื่น บุคคลนั้นจะต้องดำเนินคดีเพื่อให้สมาชิกกลุ่มบุคคลนั้นได้รับการเยียวยาสิทธิที่เป็นประโยชน์ตามกฎหมายแก่สมาชิกกลุ่มบุคคลดังกล่าวด้วย และหากเป็นกรณีที่การอ้างสิทธิตามกฎหมายแตกต่างกัน ศาลอาจจะไม่พิจารณาสิทธิที่แตกต่างกันรวมเป็นคดีเดียวกันได้

อย่างไรก็ดี หลักดังกล่าวมีข้อยกเว้น เช่น มีกฎหมายที่กำหนดให้หน่วยงานของรัฐหรือสมาคมที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายซึ่งมิได้เป็นผู้ถูกโต้แย้งสิทธิสามารถเป็นผู้ดำเนินคดีแทนเอกชนแต่ละรายได้ โดยเป็นผลของกฎหมายที่ให้สิทธิแก่หน่วยงานของรัฐหรือสมาคมที่จัดตั้งขึ้นเป็นผู้ดำเนินคดีแทนผู้เสียหายที่แท้จริง

2.2.4.2 หลักการโต้แย้งหรือคัดค้านต่อสู้คดีหรือหลักฟังความสองฝ่าย

ตามหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้กำหนดให้สิทธิคู่ความในคดีมีอิสระในการนำข้ออ้างหรือข้อต่อสู้ตลอดจนพยานหลักฐานต่าง ๆ มาแสดงต่อหน้าศาลโดยอิสระ โดยได้มีโอกาสได้ทราบข้ออ้างหรือข้อต่อสู้ตลอดจนพยานหลักฐานต่าง ๆ ของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งและเมื่อได้ต่อสู้และรักษาสิทธิของแต่ละฝ่ายอย่างเต็มที่แล้วจึงจะยอมผูกพันตนยุติตามคำพิพากษา ด้วยหลักดังกล่าวนี้ ก่อให้เกิดหลักเกณฑ์ระหว่างคู่ความดังต่อไปนี้[30]

1. หน้าที่ผู้ฟ้องหรือผู้ร้องขอที่จะต้องทำให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีโอกาสทราบเรื่องที่ฟ้องหรือร้องขอ

2. หน้าที่ของคู่ความแต่ละฝ่ายที่จะต้องทำให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีโอกาสทราบรายละเอียด(เกี่ยวกับคดีฝ่ายตน)

3. การดำเนินการให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบข้อเท็จจริงของคดีตามข้อ 1 และข้อ 2 จะต้องทราบภายในเวลาอันสมควร

หลักดังกล่าวนี้นำมาใช้กำหนดหลักกระบวนวิธีพิจารณาความแพ่งในเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ดังนี้

---

[30] แหล่งเดิม.

1. ในการบอกกล่าวแก่สมาชิกกลุ่มแต่ละบุคคลให้ได้ทราบว่าตนได้รับการดำเนินคดีแทนจะต้องบอกกล่าวด้วยข้อมูลที่เพียงพอที่จะตัดสินใจได้ว่าจะให้ดำเนินคดีแทนหรือแสดงเจตนาออกจากกลุ่ม และได้รับการบอกกล่าวเกี่ยวกับสิทธิในการดำเนินคดีที่สำคัญ ๆ เช่น เรื่องการถอนฟ้อง การประนีประนอมยอมความ เป็นต้น

2. กรณีประสงค์จะออกจากกลุ่ม ให้สมาชิกกลุ่มแสดงเจตนาออกจากกลุ่มภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ และการกำหนดระยะเวลาดังกล่าวต้องเป็นการกำหนดระยะเวลาพอสมควรในการให้สมาชิกกลุ่มแต่ละคนพิจารณาสิทธิของตนในการเลือกแสดงเจตนาออกจากกลุ่ม

2.2.4.3 หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (Res judicata)

วัตถุประสงค์ของหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษานี้ มีความประสงค์จะเป็นการห้ามคู่ความเดียวกันในคดีก่อนฟ้องร้องเป็นคดีใหม่ในมูลแห่งคดีเดียวกัน เพื่อศาลจะไม่ต้องพิจารณาในประเด็นเดียวกันโดยคู่ความคนเดียวกันและในผลประโยชน์เดียวกันซ้ำอีก ทั้งนี้หลักเกณฑ์การผูกพันในผลความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาประกอบด้วย[31]

1. เป็นคำพิพากษาที่เด็ดขาด
2. เป็นคำพิพากษาที่ได้ตัดสินในประเด็นแห่งคดี
3. ข้อเรียกร้องในคดีแรกและคดีที่สองเป็นเรื่องเดียวกัน
4. คู่ความในคดีแรกและคดีที่สองเป็นคู่ความเดียวกัน

ด้วยหลักการดังกล่าวมีความสำคัญต่อการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นเป็นการดำเนินคดีแทนบุคคลอื่นที่อยู่ภายใต้ข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงเดียวกันโดยผลของคำพิพากษาดังกล่าวจะมีผลถึงสมาชิกกลุ่มที่ได้รับการดำเนินคดีแทน จึงเกิดปัญหาว่าจะสามารถผูกพันบุคคลที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นคู่ความในคดีได้หรือไม่ คู่ความในคดีที่จะถูกผูกพันในผลคำพิพากษาได้ต้องเป็นคู่ความที่ได้จากการเผชิญหน้ากันของคู่ความในคดี โดยการนำข้ออ้างหรือข้อต่อสู้ตลอดจนพยานหลักฐานต่าง ๆ มาแสดงต่อหน้าศาลโดยอิสระ[32] เมื่อสมาชิกกลุ่มมิได้เข้าดำเนินการดังกล่าว แต่ผู้แทนกลุ่มซึ่งเป็นผู้ดำเนินคดีแทนได้รักษาผลประโยชน์อย่างเพียงพอ สมาชิกกลุ่มดังกล่าวอาจผูกพันโดยคำพิพากษาได้ โดยถือว่าสมาชิกกลุ่มดังกล่าวได้เข้าถือรักษาผลประโยชน์ของตนเหมือนดังเช่นมีการแยกฟ้องคดีต่างหากจากกัน ด้วยเหตุนี้ หลักความ

---

[31] นายกิตติพงษ์ จิตสว่างโศภิต. (2538). **ผลผูกพันของคำพิพากษาในคดีแพ่ง : กรณีศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145.** หน้า 18.

[32] วรรณชัย บุญบำรุง. เล่มเดิม. หน้า 105.

ศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาจึงต้องขยายขอบเขตแห่งความหมายของคำว่า "คู่ความ" ให้หมายความรวมถึงสมาชิกกลุ่มที่ได้รับการดำเนินคดีแทนที่ได้มีการปกป้องผลประโยชน์อย่างเพียงพอ หากว่าสมาชิกกลุ่มได้รับการดำเนินคดีแทนโดยไม่สามารถปกป้องผลประโยชน์อย่างเพียงพอได้ จะไม่นำหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษามาใช้บังคับ

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาแนวคิดในการจัดให้มีรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่ม กำหนดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่กำหนดให้เอกชนผู้เสียหายแต่ละบุคคลเป็นผู้รักษาสิทธิของตนในทางคดีเอง และแก้ไขปัญหาการพิจารณาความที่ซ้ำซ้อนของศาลในคดีที่มีประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอย่างเดียวกัน ทั้งนี้รูปแบบและหลักเกณฑ์วิธีการแก้ไขคือ การจัดให้มีการดำเนินคดีแทนกลุ่มบุคคลที่อยู่ภายใต้ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอย่างเดียวกัน โดยแต่ละบุคคลไม่ต้องมอบอำนาจให้ดำเนินคดีแทน ซึ่งปรากฏว่ามีรูปแบบการดำเนินคดีแทนบุคคลอื่น 3 ลักษณะคือ หน่วยงานของรัฐ หน่วยงานของรัฐที่เชี่ยวชาญพิเศษเฉพาะด้านและการดำเนินคดีแทนโดยเอกชนผู้เสียหาย

2.2.5 ข้อดีและข้อเสียของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม[33]

2.2.5.1 ข้อดีของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เมื่อมองถึงการบริหารงานคดีที่มีข้อซับซ้อนยุ่งยาก การค้นคิดวิธีการเพื่อทำให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพถือได้ว่าเป็นข้อดีที่เห็นได้ชัดเจนในประเด็นของกรณีการดำเนินคดีที่มีคู่ความหลายคนก็ถือว่าเป็นคดีประเภทที่มีความซับซ้อนยุ่งยากประเภทหนึ่งดังนั้นการที่ใช้วิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงมีส่วนดีดังนี้

1. อำนวยความยุติธรรมให้สมาชิกกลุ่มที่ไม่อยู่ในฐานะเป็นคู่ความได้เนื่องจากปัญหาการเงิน ปัญหาเรื่องจิตใจ หรือเวลา สามารถมีส่วนในคดีได้โดยไม่ต้องเข้ามาดำเนินการใด ๆ ด้วยตนเอง แต่มีสมาชิกคนอื่นดำเนินการแทน จึงเป็นเรื่องที่ให้โอกาสเข้าถึงความเป็นธรรมทางกฎหมายได้

2. การดำเนินคดีไม่จำเป็นต้องดำเนินการซ้ำซ้อนกันอีกในประเด็นปัญหาที่มีลักษณะเดียวกัน

3. คำวินิจฉัยในเนื้อหาของคดีที่เป็นเรื่องเดียวกันไม่เกิดความแตกต่าง

4. ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย

5. ลดปริมาณคดี

---

[33] วิชัย อริยะนันทกะ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 38-39.

2.2.5.2 ข้อเสียของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม สำหรับในเรื่องข้อเสียของการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นเมื่อพิจารณาจากปัญหาที่เกิดขึ้นจากประเทศที่ใช้กฎหมายนี้มาก่อนแล้ว พอที่จะแยกแยะได้ดังนี้

1. การกำหนดสมาชิกกลุ่มในบางกรณีทำได้ลำบาก

2. การแสวงหาผลประโยชน์อันไม่ควร จริงอยู่ว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นอำนวยความประโยชน์ให้สมาชิกในกลุ่มส่วนใหญ่ที่เสียประโยชน์ได้รับความเป็นธรรมจากการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งอาจมีพลังหรืออำนาจมากกว่า ตัวอย่างเช่น ข้อพิพาทของบริษัทกับพนักงานในบริษัทประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงปีทศวรรษ 1960 ถึง 1970 การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะใช้ในกรณีการฟ้องร้องเรียกสิทธิต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น นักโทษรวมกลุ่มฟ้องเรียกร้องให้มีการปรับปรุงเรือนจำ การฟ้องของสิทธิได้รับเงินประกันสังคม เป็นต้น ต่อมาในระยะหลังลักษณะของคดีจะมุ่งมาที่ข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับหลักทรัพย์ การคุ้มครองผู้บริโภค และคดีที่เกี่ยวข้องกับความบกพร่องของสินค้า ซึ่งคดีประเภทนี้จะมีการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเป็นตัวเงิน ซึ่งการดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้จะส่งผลให้ค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินนั้นมีจำนวนสูงมาก เนื่องจากมีผู้เสียหายที่เป็นสมาชิกของกลุ่มจำนวนมาก กรณีจึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องอาจแสวงหาผลประโยชน์ที่ไม่ชอบจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้ได้ ดังตัวอย่างเช่น ทนายความแสวงหาโอกาสในการฟ้องคดีแบบกลุ่มเนื่องจากประสงค์จะได้ค่าทนายความที่สูง แม้ว่าคดีนั้นๆ จะไม่มีมูลที่อาจจะเพียงพอที่จะฟ้องร้องกัน หรือประโยชน์ที่จะได้แก่สมาชิกโดยแท้จริงอาจไม่ได้เกิดจากการฟ้องร้อง มีผู้ให้ความเห็นว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้ทำให้ค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นต่อธุรกิจสินค้าและบริการต่างๆ ที่ต่อมาก็จะผลักภาระค่าใช้จ่ายเหล่านี้ไปสู่ผู้บริโภคจากการจำหน่ายสินค้าหรือคิดค่าบริการที่สูงขึ้น นอกจากนั้นการดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้ยังส่งผลกระทบในทางขัดขวางความเจริญในเรื่องของนวัตกรรมใหม่ๆ เป็นอุปสรรคต่อการเติบโตทางด้านการเงินการตลาด และที่สำคัญเป็นผลต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ[34]

3. การบอกกล่าวไปยังสมาชิก ตามแนวคิดของการที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิก (opt in) หรือการขอออกจากกลุ่ม (opt out) นั้น จำเป็นต้องมีการบอกกล่าวให้สมาชิกที่เกี่ยวข้องได้ทราบ ปัญหาข้อเสียประการหนึ่งอาจเกิดขึ้นจากความล้มเหลวหรือไม่เหมาะสมในการแจ้งหรือบอกกล่าวไปยังสมาชิก

---

[34] Deborah R Hensler, Nicolas M. Pace, Bonita Dombey-Moore, Beth Giddens, Jennifer Gross, Erik K. Moller. ***Class Action Dilemmas Pursuing Public Goals for Private.*** P.4

4. การได้ตัวแทนของกลุ่มที่ไม่เหมาะสม อาจส่งผลให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งแน่นอนว่าจะทำให้เกิดผลเสียต่อสมาชิกของกลุ่มที่ต้องผูกพันในผลของการดำเนินคดีดังกล่าวด้วย

5. การบังคับตามคำพิพากษาอาจมีข้อยุ่งยากในการจัดการ ทั้งนี้เนื่องจากคดีแบบกลุ่มในแต่ละคดีนั้นมีสมาชิกที่ผูกพันต่อคำสั่งหรือคำพิพากษาจำนวนมาก ดังนั้น หากกลุ่มชนะคดีและมีคำพิพากษาให้ได้รับค่าเสียหายเป็นตัวเงิน ข้อยุ่งยากอาจเกิดขึ้นจากการที่จะแบ่งส่วนเฉลี่ยให้แก่สมาชิกแต่ละบุคคล ในบางครั้งสมาชิกแต่ละคนอาจมีสิทธิที่จะได้รับชำระเงินตามคำพิพากษาแตกต่างกันออกไป ดังนั้น ความยุ่งยากและซับซ้อนจึงเพิ่มมากขึ้น

2.3 การดำเนินแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกา

2.3.1 หลักกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศสหรัฐอเมริกา

2.3.1.1 หลักทั่วไป

แนวคิดเกี่ยวกับหลักการคุ้มครองประโยชน์ร่วมกันของประชาชนในประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์นั้น ถือว่าประโยชน์ประชาชนไม่ใช่ประโยชน์ของรัฐ แต่เป็นเรื่องของความต้องการของคนส่วนใหญ่ในสังคม ซึ่งมักจะขัดแย้งกับประโยชน์ของรัฐ สถานะ หรือลักษณะของตัวแทนของรัฐในการคุ้มครองประโยชน์ประชาชน จึงเป็นไปในลักษณะแบบต่อสู้บนสมมติฐานในความไม่สมบูรณ์ของสิทธิของประชาชนที่ถูกละเลยจากรัฐ หรือความไม่สมบูรณ์ของการเป็นตัวแทนของประชาชนโดยรัฐ ซึ่งรัฐอาจมีแนวคิดที่เป็นปฏิปักษ์ต่อผลประโยชน์ที่แท้จริงของประชาชน ดังนั้น ประชาชนจึงต้องทำการปกป้องผลประโยชน์ในทางแพ่งของตนเอง[35] ซึ่งหากมีกรณีพิพาทเกิดขึ้น ผู้เสียหายจะต้องดำเนินคดีด้วยความสามารถของตนเอง รัฐจะไม่เข้ามาแทรกแซง แม้จะเป็นกรณีที่มีความเสียหายร่วมกันของประชาชนเป็นจำนวนมากก็ตาม ดังนั้นเมื่อผู้เสียหายหลายคนต้องการฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหาย แม้ความเสียหายจะเกิดจากเหตุการณ์เดียวกันหรือสถานการณ์เดียวกัน ก็จะต้องแยกกันฟ้องต่างหากจากกัน หรือต้องร่วมกันฟ้องในลักษณะของโจทก์ร่วม ซึ่งจะทำให้เกิดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแต่ละคดีสูงมากและทำให้เกิดความยุ่งยากในการนำพยานหลักฐานเข้าสืบ ตลอดจนเกิดความซ้ำซ้อนในการนำคดีที่มีข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอย่างเดียวกันเข้าสู่การพิจารณาของศาล จึงได้มีการพัฒนา

---

[35] Mauro Cappelletti. "Governmental and Private Advocates for the Public Interest in Civil Litigation : A Comparative Study." Michigan Law Review 73. No. 793(April 1975):830 อ้างถึงในพิพัฒน์ รัจฉริยางกูร. (2541). **การให้อำนาจพนักงานอัยการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนแทนผู้เสียหายในคดีมลพิษ.** หน้า56.

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งกำหนดให้เอกชนหรือบุคคลที่มีส่วนได้เสียสามารถดำเนินคดีแทนบุคคลอื่น ที่มีสิทธิอย่างเดียวกันในคดีที่มีประเด็นข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายเดียวกันกับตนได้

ประเทศสหรัฐอเมริกายอมรับให้เอกชนสามารถดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีแพ่ง เพื่อเป็นการแก้ไขวิธีการฟ้องคดีร่วมกันในมูลคดีที่มีกลุ่มบุคคลจำนวนมากที่มีสิทธิอย่างเดียวกันภายใต้ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอย่างเดียวกัน และเพื่อลดความซ้ำซ้อนในการนำคดีที่มีข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายเดียวกัน เข้าสู่การพิจารณาคดีของศาล โดยมีมาตรการทางกฎหมายที่กำกับดูแลการดำเนินคดีแทนของผู้แทนกลุ่ม เพื่อคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลที่มิได้เข้ามารักษาสิทธิของตนในคดี เช่น การกำหนดบทบาทของศาลจากเดิมที่มีบทบาทในเชิงรับและปล่อยให้การดำเนินกระบวนพิจารณาเป็นไปตามความประสงค์ของคู่ความ ให้มีบทบาทในเชิงรุกในการไต่สวนการดำเนินคดีเพื่อคุ้มครองสิทธิของสมาชิกของกลุ่มที่ได้รับการดำเนินคดีแทน และเปลี่ยนแปลงบทบาททนายความจากเดิมที่มุ่งคุ้มครองผลประโยชน์ของลูกความของตนเองเพียงอย่างเดียวมาเป็นการดำเนินคดีเพื่อรักษาผลประโยชน์ทั้งหมดของลูกความของตนและสมาชิกกลุ่มที่ลูกความของตนได้เป็นผู้แทนกลุ่มทั้งหมด ตลอดจนมีการกำหนดมาตราการคุ้มครองการดำเนินคดีของผู้แทนกลุ่มให้มีความถูกต้องเป็นธรรม และรักษาสิทธิของสมาชิกกลุ่มได้อย่างเพียงพอ ด้วยการกำหนดคุณสมบัติของผู้แทนกลุ่ม และการกำหนดให้ต้องแจ้งการบอกกล่าวสิทธิของสมาชิกกลุ่มและคำพิพากษาต่อสมาชิกกลุ่มในการดำเนินคดีแบบกลุ่มให้แก่สมาชิกกลุ่มได้ทราบ[36] เพื่อให้สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้เข้ามาในคดีทราบสิทธิของตนและดำเนินการใด ๆ ตามกฎหมายเพื่อรักษาสิทธิของตนได้

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้รับรองให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้ทั้งศาลระดับสหพันธรัฐ (Federal Court) และศาลมลรัฐ (State Court) ซึ่งผู้เสียหายสามารถเลือกที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ศาลใดก็ได้ โดยศาลแต่ละระดับมีบทบัญญัติแยกต่างหากจากกันเป็นเฉพาะของตนเอง แต่หลักการที่มีการยอมรับเป็นแนวทางในการยึดถือปฏิบัติสำหรับการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มและมีการนำมาใช้อย่างแพร่หลาย คือ หลักกฎหมาย class action ซึ่งบัญญัติไว้ใน Rule 23 ของ Federal Rule of Civil Procedure (FRCP) หรือหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของสหพันธรัฐ ซึ่งต่อไปในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเรียกสั้นๆ ว่า Rule 23

หลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มตาม Rule23 เป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่อาจนำไปใช้กับการดำเนินคดีตามกฎหมายสารบัญญัติได้ทุกประเภท เช่น กฎหมายสิ่งแวดล้อม กฎหมายป้องกันการผูกขาดทางการค้า กฎหมายล้มละลาย กฎหมายละเมิด กฎหมายหลักทรัพย์ เป็นต้น การดำเนินคดีแบบกลุ่ม สามารถดำเนินการ

---

[36] รชฎ บุญสินสุข. เล่มเดิม. หน้า 89.

ได้ทั้งในฐานะที่เป็นโจทก์และจำเลย แต่ในประเทศสหรัฐอเมริกาจะถูกนำไปใช้สำหรับการฟ้องคดีโดยโจทก์ หรือที่เรียกว่า plaintiff class action เป็นส่วนใหญ่ โดยใช้ในวิธีการที่มีบุคคลจำนวนมากตกอยู่ในสถานการณ์เดียวกันมีข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้อย่างเดียวกัน และการวินิจฉัยข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ดังกล่าวมีผลกระทบต่อสมาชิกกลุ่มทุกคน ซึ่งช่วยทำให้ปริมาณคดีลดลงรวมทั้งช่วยประหยัดเวลา และค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีได้เป็นจำนวนมาก

2.3.1.2 หลักเกณฑ์ในการฟ้องคดีแบบกลุ่ม

หลักการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ตามRule23นั้นผู้ดำเนินคดีไม่ต้องขอความยินยอมจากสมาชิกของกลุ่ม แต่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ต่อเมื่อศาลอนุญาต และศาลจะอนุญาตให้ฟ้องคดีแบบกลุ่มได้ต่อเมื่อข้อเท็จจริงในคำขอฟ้องคดีแบบกลุ่มเข้าเงื่อนไขเบื้องต้นในการดำเนินคดีแบบกลุ่มตาม Rule23(a)และต้องเป็นที่พอใจศาลว่าคดีมีความเหมาะสมที่ศาลจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มตามหลักเกณฑ์ใน Rule23(b)โดยหลักเกณฑ์ที่ศาลจะต้องพิจารณาในการฟ้องคดีแบบกลุ่มมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เงื่อนไขเบื้องต้นในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

หลักเกณฑ์ตาม Rule23(a) คือสมาชิกของกลุ่มคนใดคนหนึ่งหรือมากกว่าอาจฟ้องหรือถูกฟ้องในฐานะคู่ความซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่ม(representative party) ในนามของสมาชิกทั้งหมดในกลุ่มทั้งหมดได้ก็ต่อเมื่อ

(1) จำนวนสมาชิกของกลุ่มมีจำนวนมาก (Numerous) และการที่สมาชิกของกลุ่มจะเข้ามาร่วมกันในคดีนั้นเป็นสิ่งที่ยาก (Impracticable)

(2) มีปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันในกลุ่ม (Common question to fact or law)

(3) มีข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ของคู่ความซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มเป็นข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ประเภทเดียวกันกับของกลุ่ม(Typical of claim or defense) และ

(4) คู่ความซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มสามารถปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างเป็นธรรมและเพียงพอ(Fairly and adequately protect the interest)

Rule23(a) นี้เป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่สำคัญ ที่ผู้ขอดำเนินคดีแบบกลุ่มต้องแสดงให้เห็นได้ว่ามีองค์ประกอบครบเงื่อนไขทั้ง 4 ประการซึ่งศาลจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ก็ต่อเมื่อเป็นที่พอใจว่ามีข้อเท็จจริงครบถ้วนดังที่ระบุไว้ใน Rule23(a) แล้วเท่านั้น โดยเงื่อนไขดังกล่าวมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. กลุ่มบุคคลมีสมาชิกจำนวนมาก และการที่สมาชิกของกลุ่มเข้าร่วมกันในคดีจะไม่สะดวกในทางปฏิบัติหรือเป็นไปได้ยาก กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ได้กำหนด

จำนวนของสมาชิกกลุ่มไว้แน่นอนว่าเท่าใดจึงจะถือว่ากลุ่มมีสมาชิกเป็นจำนวนมากเนื่องจากสิ่งที่สำคัญกว่าและเป็นเสมือนเงื่อนไขหลักในข้อนี้คือ ความเป็นไปได้ยากที่สมาชิกกลุ่มทุกคนจะร่วมกันฟ้องคดี ซึ่งความหมายว่าการฟ้องคดีร่วมกันของสมาชิกกลุ่มทุกคน "เป็นไปได้ยาก" มีความหมายเพียงเป็นไปได้ยากแต่ไม่ถึงขนาดเป็นไปไม่ได้ (impossible)[37] ดังนั้นจึงเป็นดุลพินิจของศาลในการพิจารณาโดยขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงในแต่ละกรณี แนวทางในการพิจารณา ศาลไม่ได้พิจารณาจากจำนวนบุคคลที่อยู่ในกลุ่มเพียงอย่างเดียว ศาลจะพิจารณาถึงปัจจัยอื่น ๆ ในคดีด้วย เช่น การประหยัดค่าใช้จ่ายทางคดีหากมีการแยกฟ้องเป็นแต่ละคดี ถิ่นที่อยู่ของสมาชิกกลุ่ม ขนาดของการฟ้องคดีแต่ละคดี ฐานะทางการเงินของสมาชิกกลุ่ม ความสามารถของโจทก์ในการดำเนินคดี คำขอให้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการซึ่งอาจเกี่ยวข้องต่อสมาชิกกลุ่มในอนาคต เป็นต้น[38] ตัวอย่างเช่น ในคดี Garcai V Gloor 618 F2d (5th Cir 1980)[39] มีลูกจ้างจำนวน 31 คน ทุกคนอยู่ในพื้นที่เขตภูมิลำเนาเดียวกันซึ่งยังคงง่ายต่อการติดต่อและพิจารณาในการฟ้องคดีร่วมกัน ศาลจึงปฏิเสธที่จะให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม หรือเช่นในคดี Swanson V American Consumer Industries 415 F2d 1326 (7th Cir 1969)[40] คดีนี้ศาลได้กล่าวไว้ว่า หากจำนวนสมาชิกกลุ่มมีเพียง 40 คนก็ถือว่าเป็นจำนวนที่เพียงพอตาม Rule 23 (a) (1) แล้ว เพราะคดีนี้สมาชิกแต่ละคนมีถิ่นที่อยู่ที่กระจัดกระจายกันและสมาชิกแต่ละคนถือหุ้นเพียงคนละเล็กน้อยซึ่งอาจไม่คุ้มค่ากับการดำเนินคดีแยกเป็นแต่ละคดี

ในขณะฟ้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่ม โจทก์ยังไม่จำเป็นต้องระบุจำนวนสมาชิกที่แน่นอนเพียงแต่ต้องแสดงให้ศาลเห็นข้อเท็จจริงหรือสถานการณ์ที่สนับสนุนการกำหนดขนาดตามสมควรของกลุ่มได้อย่างชัดเจนก็เป็นการเพียงพอแล้ว เนื่องจากการดำเนินการดังกล่าวในขณะที่ยื่นฟ้องคดีจะก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายในการระบุสมาชิกกลุ่มที่เพิ่มมากขึ้น[41] ซึ่งในเรื่องนี้ จำนวนของกลุ่มบุคคลจะหมายถึงจำนวนของผู้เสียหายซึ่งจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงมิใช่เป็นเพียงการคาดคะเนถึงบุคคลที่อาจได้รับความเสียหายเท่านั้น เช่น ในปีค.ศ. 1987 คดี Makuc v. American Honda Motor Co.[42] คดีนี้โจทก์ฟ้องว่าได้รับความเสียหายจากการที่รถมอเตอร์ไซด์ล้มอันเนื่องมาจากความไม่สมบูรณ์ของการออกแบบเพลาของรถมอเตอร์ไซด์ (axle of motorbike)

---

[37] Herbert B. Newberg. (1985). **Newberg on Class Actions**. p16-17.

[38] Ibid. p.143.

[39] Ibid. p.145.

[40] Ibid. p.145.

[41] Ibid p.139-140.

[42] Makuc v. American Honda Motor Co.,835 F. 2d 389, 334 (1st Clr. (1987)

โจทก์พยายามแสดงให้ศาลเห็นว่ายังมีผู้เสียหายคนอื่น ๆ ที่อาจได้รับความเสียหายจากความไม่สมบูรณ์ของการออกแบบเพลาของรถมอเตอร์ไซด์ของจำเลย โดยได้ยื่นหนังสือรับรองจากผู้เชี่ยวชาญว่าเพลารถมอเตอร์ไซด์ที่จำเลยผลิตทุก ๆ ห้าสิบอันจะมีความบกพร่องอยู่หนึ่งอัน โดยที่โจทก์ไม่สามารถพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าบุคคลอื่นได้รับความเสียหายในลักษณะเดียวกันกับโจทก์ โจทก์เพียงแต่แสดงให้ศาลเห็นว่ามีบุคคลอื่นอาจได้รับความเสียหายในลักษณะเดียวกันกับโจทก์เท่านั้น ศาลจึงพิจารณาว่า คำร้องของโจทก์ในเรื่องจำนวนสมาชิกที่ได้รับความเสียหายนั้นเป็นการคาดคะเนถึงการที่บุคคลอื่นอาจได้รับความเสียหายเท่านั้น

2. มีปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันในกลุ่ม ศาลได้วินิจฉัยเป็นแนวทางในการพิจารณาไว้ว่ากลุ่มบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำของจำเลย และการกระทำนั้นเป็นประเด็นสำคัญในการฟ้องคดี ถือว่ากลุ่มบุคคลนั้นมีปัญหาข้อกฎหมายหรือปัญหาข้อเท็จจริงร่วมกัน โดยไม่จำเป็นต้องร่วมกันในทุกประเด็นแม้จะมีข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงร่วมกันเพียงประเด็นเดียวก็เพียงพอในการร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว เช่น กรณีที่บุคคลที่เป็นนายหน้าซื้อขายหลักทรัพย์ได้กระทำการใด เพื่อสร้างราคาหลักทรัพย์ให้สูงขึ้น ผู้ลงทุนที่ซื้อหลักทรัพย์ที่ถูกสร้างราคาให้สูงขึ้นถือว่ามีปัญหาข้อกฎหมายร่วมกันว่าจำเลยได้กระทำการสร้างราคาหลักทรัพย์ให้สูงขึ้นหรือไม่ สมาชิกกลุ่มอาจมีปัญหาร่วมกันในเรื่องความรับผิดของจำเลย แต่อาจมีความเสียหายแตกต่างกันได้ นอกจากนี้ โจทก์จะต้องแสดงให้ศาลเห็นว่าปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายร่วมกันของกลุ่มนั้นมีความสำคัญกว่าปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายของสมาชิกแต่ละคน

ดังนั้น คดีที่สามารถร้องขอต่อศาลเพื่อดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ อาจเกิดปัญหาข้อกฎหมายเดียวกันหรือข้อเท็จจริงเดียวกันอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ ไม่จำเป็นต้องเหมือนกันทั้งข้อกฎหมายและข้อเท็จจริง และในกรณีที่มีปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงหลายประการไม่จำเป็นที่สมาชิกจะต้องมีปัญหาเหล่านั้นเหมือนกันทั้งหมด เพียงแค่ประเด็นใดประเด็นหนึ่งที่สำคัญเหมือนกันก็เพียงพอที่ศาลจะพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ ดังนั้นในกรณีที่ประเด็นแห่งคดีมีหลายประการและแตกต่างกันระหว่างสมาชิกกลุ่ม ย่อมไม่อาจดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ เช่น ความเสียหายที่เกิดจากความชำรุดบกพร่องของผลิตภัณฑ์มากกว่า 60 ประเทศ แต่ละรุ่นมีความแตกต่างกันในหน้าที่และความสามารถของผลิตภัณฑ์ โจทก์ไม่อาจแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าความชำรุดบกพร่องเกิดจากสาเหตุอย่างเดียวกัน คดีจึงไม่ปรากฏว่ามีปัญหาข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันในระหว่างสมาชิกกลุ่ม จึงไม่อาจดำเนินคดีแบบกลุ่มได้

3. ข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ของคู่ความ ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มเป็นข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ประเภทเดียวกันกับของกลุ่ม หลักเกณฑ์นี้เป็นหลักเกณฑ์ที่มีความมุ่งหมายให้เกิดความ

เป็นเอกภาพในการดำเนินคดีและเพื่อมิให้ผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มในกลุ่มต้องอยู่ในภาวะที่เสี่ยงเนื่องจากข้อเรียกร้องหรือความมุ่งหมายของผู้แทนของกลุ่มกับกลุ่มแตกต่างกัน อันจะก่อให้เกิดการขัดกันของผลประโยชน์ และทำให้ผู้ร้องไม่มีคุณสมบัติเป็นผู้แทนอย่างเพียงพอ[43] ซึ่งศาลได้วินิจฉัยเป็นแนวทางในการพิจารณาไว้ว่า ข้อเรียกร้องของโจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มจะต้องเป็นข้อเรียกร้องเดียวกันกับกลุ่มบุคคล กล่าวคือ ถ้าข้อเรียกร้องของโจทก์เกิดจากเหตุการณ์ หรือการกระทำเดียวกับที่ทำให้เกิดข้อเรียกร้องของกลุ่ม และถ้าข้อเรียกร้องของโจทก์ตั้งอยู่บนข้อกฎหมายเดียวกับของกลุ่มบุคคล ลักษณะเช่นนี้ทำให้การฟ้องคดีของโจทก์เป็นการฟ้องคดีเพื่อประโยชน์ของกลุ่มด้วย[44]

4. คู่ความซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มสามารถปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างเป็นธรรมและเพียงพอ เงื่อนไขข้อนี้เป็นเงื่อนไขสำคัญในการทำตามมาตรฐานในเรื่องกระบวนการยุติธรรม(due process) ที่ต้องมีในการดำเนินคดีแบบกลุ่มทุกขั้นตอนเนื่องจากคำพิพากษาหรือคำสั่งในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะมีผลผูกพันสมาชิกกลุ่มทุกคน ปัจจัยสำคัญที่กำหนดว่าผู้ร้องมีความเป็นผู้แทนเพียงพอหรือไม่ ผู้แทนต้องมีผลประโยชน์ร่วมกันกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่มและจำต้องปรากฏว่าผู้แทนมุ่งมั่นที่จะเรียกร้องเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มไม่ว่าด้วยตนเองหรือโดยผ่านทนายความที่มีคุณสมบัติเพียงพอ โดยศาลจะเป็นผู้ตรวจสอบคุณสมบัติของผู้แทนกลุ่มโดยไต่สวนว่ามีคุณสมบัติเหมาะสมหรือไม่ แนวทางหลักที่ศาลใช้พิจารณา คือ ไม่มีการขัดแย้งทางผลประโยชน์ระหว่างผู้แทนกลุ่ม ทนายความของผู้แทนกลุ่ม และสมาชิกกลุ่ม หรือความขัดแย้งอื่นที่เป็นผลเสียต่อการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (absence of conflict) และผู้แทนกลุ่มมีเจตจำนงที่จะฟ้องคดีเพื่อผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มและเจตนาดังกล่าวต้องมีอยู่ตลอดในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม[45] นอกจากนี้ อาจพิจารณาจากแนวทางการพิจารณาอื่น ๆ เช่น แรงจูงใจในการฟ้องคดี แหล่งสนับสนุนทางการเงินของผู้ฟ้องคดี เป็นต้น

ตัวอย่างคดีที่สมาชิกกลุ่มไม่ต้องผูกพันตามคำพิพากษาของศาลในคดีที่ได้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มเพราะผู้แทนมีผลประโยชน์ขัดกันกับสมาชิกกลุ่ม เช่น คดี Hansberry V. Lee[46] คดีนี้โจทก์เป็นชาวผิวดำและได้ซื้อบ้านในเขตที่มีข้อจำกัดในการซื้อขายหรืออนุญาตให้บุคคลที่มีเชื้อสายอื่น ๆ ใช้ เจ้าของบ้านรายอื่น ๆ ในที่นั้นได้ฟ้องโจทก์เพื่อเพิกถอนสัญญาขายบ้าน

---

[43] นิดา ว่องเจริญ. (2537). **การดำเนินคดีแพ่งของผู้เสียหายจำนวนมาก.** หน้า 59.

[44] Jenkins v.Raymark Indus.,782 F.2d 468,472 (5th Cir.1986)

[45] Herbert Newberg, supra note 34, p.197-198.

[46] Hansberry V. Lee, 311 US, 32, 61 Sct. 115 (1940)

ให้แก่โจทก์ โดยได้ยกข้อต่อสู้ว่าโจทก์ต้องผูกพันตามคำพิพากษาในคดีก่อนซึ่งเป็นการดำเนินคดีแบบกลุ่มแทนเจ้าของบ้านทุกคน โจทก์ได้ต่อสู้ว่าข้อตกลงดังกล่าวไม่มีผลบังคับใช้เนื่องจากไม่ได้ลงนามโดยเจ้าของบ้านร้อยละ 95 ของเจ้าของบ้านทั้งหมดและโจทก์ไม่ต้องผูกพันตามคำพิพากษาในคดีก่อนเนื่องจากโจทก์มิได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดีก่อน ศาลชั้นต้นได้ตัดสินว่าโจทก์ต้องผูกพันตามคำพิพากษาว่าข้อตกลงนั้นมีผลบังคับใช้เนื่องจากคดีก่อนเป็นการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ศาลสูงแห่งมลรัฐได้ตัดสินว่า ข้อจำกัดตามข้อตกลงมิได้มีวัตถุประสงค์ในการก่อให้เกิดหนี้หรือความรับผิดร่วมกันของผู้ที่ลงลายมือชื่อและผู้ที่มีข้อเรียกร้องภายใต้ข้อตกลงดังกล่าวว่าจะถูกจำกัดสิทธิในการแยกฟ้องคดีออกต่างหากจากกัน ในกรณีที่สมาชิกของกลุ่มมีผลประโยชน์ขัดกันกับผู้แทนในคดีจึงเป็นไปไม่ได้ที่จะถือว่าบุคคลเหล่านี้เป็นสมาชิกในกลุ่มเดียวกัน ในการคัดเลือกผู้แทนในคดีนั้นจะต้องพิจารณาถึงผลประโยชน์หลักของผู้แทนและผลประโยชน์ของกลุ่มว่าเป็นอย่างเดียวกัน การที่โจทก์ในคดีนี้ต้องผูกพันตามคำพิพากษาในคดีก่อนที่โจทก์มิได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดีเป็นการขัดต่อกระบวนการยุติธรรม (due process) เพราะถือว่าวิธีพิจารณาความที่นำมาใช้ไม่ได้ปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกที่ไม่ได้มาศาลซึ่งจะต้องผูกพันตามคำพิพากษาอย่างเพียงพอ โจทก์จึงไม่ต้องผูกพันตามคำพิพากษาในคดีก่อน เพราะในคดีก่อนเป็นการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยฝ่ายเดียวที่จำเลยในคดีหลังนี้ได้กระทำแทนเจ้าของที่ดินทั้งหมดแต่ไม่ได้ฟ้องคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งแบบกลุ่มด้วยจึงถือไม่ได้ว่าโจทก์เป็นคู่ความในคดีก่อนที่ต้องผูกพันตามคำพิพากษาเนื่องจากโจทก์ไม่ได้เป็นสมาชิกและการที่จะให้โจทก์ผูกพันตามคำพิพากษานั้นก็เป็นการขัดต่อกระบวนยุติธรรมเพราะโจทก์มิได้รับการปกป้องผลประโยชน์อย่างเพียงพอในคดีก่อนซึ่งเป็นหลักสำคัญของการเป็นผู้แทนในคดี

2. เงื่อนไขลักษณะคดีที่เหมาะสมในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

นอกจากผู้ขอดำเนินคดีแบบกลุ่มจะแสดงให้เป็นที่พอใจศาลว่ามีข้อเท็จจริงครบถ้วนตามเงื่อนไขเบื้องต้นทั้ง 4 ประการตามRule23(a) แล้วผู้ขอยังต้องแสดงให้เป็นที่พอใจแก่ศาลอีกว่ากรณีมีความเหมาะสมที่ศาลจะอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามหลักเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งของRule23(b) ดังต่อไปนี้

Rule23(b) คือ การดำเนินคดีอาจจะทำในรูปแบบ Class Action ได้เมื่อเงื่อนไขเบื้องต้นตามข้อ(a)ได้ถูกดำเนินการแล้ว และเป็นดังต่อไปนี้

Rule23(b)(1) การดำเนินคดีโดยสมาชิกของกลุ่มแต่ละคนเป็นแต่ละคดี อาจก่อให้เกิดความเสียหายอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

(A) การพิจารณาและพิพากษาคดีของศาลที่แตกต่างกัน หรือไม่เป็นไปในทำนองเดียวกันที่มีต่อสมาชิกคนใดคนหนึ่งในกลุ่ม จะก่อให้เกิดมาตรฐานที่แตกต่างกันสำหรับ

คู่ความฝ่ายตรงข้าม กล่าวคือ อาจทำให้คำพิพากษาของศาลในแต่ละคดีแตกต่างกันหรือไม่สอดคล้องกันซึ่งทำให้จำเลยอยู่ภายใต้บังคับของคำพิพากษาที่แตกต่างกัน

(B) การพิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวกับสมาชิกคนใดคนหนึ่งในกลุ่มในทางปฏิบัติจะกระทบต่อผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มที่ไม่ใช่คู่ความในคดีหรือจะทำให้เกิดความเสียหายหรือขัดขวางความสามารถในการปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มที่ไม่ใช่คู่ความในคดีเป็นอย่างมาก กล่าวคือ คำพิพากษาของศาลในแต่ละคดี อาจทำให้ผลประโยชน์ของสมาชิกของกลุ่มที่ยังไม่ได้ฟ้องคดีลดลงหรือเป็นอุปสรรคต่อสมาชิกที่ยังไม่ได้ฟ้องคดีที่จะคุ้มครองผลประโยชน์ของตน หรืออาจทำให้ทรัพย์สินของจำเลยลดน้องลงเรื่อย ๆ และไม่เพียงพอชดใช้ค่าเสียหายให้กับผู้เสียหายที่ฟ้องคดีในภายหลัง ซึ่งจะทำให้ผู้เสียหายที่ฟ้องคดีในภายหลังไม่ได้รับชำระหนี้

Rule23(b)(2) คู่ความฝ่ายตรงข้ามได้กระทำการ หรือปฏิเสธที่จะกระทำการใด ๆ ในเรื่องที่ใช้บังคับต่อกลุ่ม อันเป็นผลให้ศาลจะมีคำสั่งห้าม หรือคำบังคับในลักษณะเดียวกันต่อกลุ่มทั้งหมด กล่าวคือกรณีนี้เป็นการฟ้องคดีเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามจำเลยกระทำการหรือเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งแสดงสิทธิของโจทก์ เนื่องจากคำสั่งหรือการกระทำของจำเลยมีผลบังคับกับสมาชิกกลุ่มทุกราย หรือจำเลยได้อ้างเหตุผลเดียวกันในการกระทำการหรือปฏิเสธที่จะกระทำการดังกล่าว เช่น กรณีที่โจทก์ฟ้องจำเลยกระทำการละเมิดสิทธิบัตร หากศาลพิพากษารับรองว่าสิทธิบัตรมีผลบังคับจริง โจทก์อาจขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามจำเลยกระทำการอันเป็นการละเมิดสิทธิบัตรต่อไปได้ การฟ้องตามข้อนี้จะฟ้องได้แต่เฉพาะกรณีที่มีความประสงค์ให้ศาลมีคำสั่งถึงที่สุดให้กระทำการ หรืองดเว้นกระทำการเท่านั้น กรณีที่ฟ้องร้องเพื่อเรียกค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินเพียงอย่างเดียวไม่สามารถร้องขอต่อศาลโดยอาศัยRule23(b)(2)ได้ เว้นแต่เป็นการเรียกค่าเสียหายเป็นตัวเงินเพียงเล็กน้อยและประเด็นสำคัญอยู่ที่การฟ้องให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการเป็นหลัก

Rule23(b)(3) ศาลเห็นว่าปัญหาข้อกฎหมาย หรือข้อเท็จจริงของกลุ่มมีความสำคัญมากกว่าปัญหาส่วนตัวของสมาชิกแต่ละคน และการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเป็นวิธีการที่ดีกว่าวิธีอื่น ๆ มีความเป็นธรรมและก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการพิจารณาพิพากษา รายละเอียดในการพิจารณาประกอบด้วย

กรณีตาม Rule 23(b)(1) และ (2) นั้นเป็นกรณีที่โจทก์หรือจำเลยเป็นผู้ร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งผู้ร้องขอต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นถึงเงื่อนไขต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด ส่วนกรณีตาม Rule 23(b)(3) นี้ เป็นกรณีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามความเห็นหรือการพิจารณาของศาล แต่การที่ศาลจะใช้ดุลพินิจให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามข้อนี้ได้ จะต้องปรากฏก่อนว่าข้อเท็จจริงมีองค์ประกอบครบถ้วนตามที่เงื่อนไขเบื้องต้นกำหนด จากนั้นศาลจะต้อง

ตรวจสอบว่าปัญหาทางกฎหมายหรือข้อเท็จจริงของสมาชิกกลุ่มที่มีอยู่นั้นมีผลต่อสมาชิกของกลุ่มเป็นรายบุคคลหรือไม่และวิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ศาลจะกำหนดจะเป็นวิธีการที่สามารถให้ความเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพดีกว่าวิธีการอื่น ๆ ที่มีอยู่ โดยรายละเอียดที่ศาลจะต้องพิจารณาประกอบด้วย

(A) ผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มในการควบคุมการแยกฟ้องร้องคดีหรือแยกต่อสู้คดีเป็นรายบุคคล

(B) ขอบเขตและสภาพแห่งคดีที่เกี่ยวกับข้อโต้แย้งที่สมาชิกกลุ่มได้ฟ้องหรือถูกฟ้องไปแล้วว่ามีลักษณะอย่างไรและได้ดำเนินคดีไปแล้วเพียงใด

(C) ความประสงค์หรือไม่ประสงค์ในการดำเนินคดีในเขตศาลหนึ่งศาลใดคือสมาชิกกลุ่มต้องการหรือไม่ต้องการให้รวมการพิจารณาคดีไว้ที่ศาลเดียวกัน

(D) ปัญหาที่อาจพบในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม หรือความยุ่งยากในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

เมื่อศาลได้พิจารณาถึงหลักเกณฑ์ต่าง ๆ แล้วในทันทีที่สามารถทำได้หลังจากได้ฟ้องคดีแบบกลุ่ม ศาลจะต้องมีคำสั่งว่าการฟ้องคดีนั้นจะเป็นการฟ้องคดีแบบกลุ่มได้หรือไม่ แต่ไม่จำเป็นต้องจัดให้มีการไต่สวนมูลฟ้องก่อน

ตัวอย่างของคดีที่ศาลตัดสินว่าเป็นการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ภายใต้บทบัญญัติ Rule 23(b)(3) เช่น ในคดี Katz V. Carte Blanche Corp.[47] โจทก์เป็นสมาชิกบัตรเครดิตของจำเลยซึ่งเป็นบริษัทให้บริการด้านบัตรเครดิต โจทก์เริ่มฟ้องคดีมาในนามของตนเองว่าจำเลยในฐานะบริษัทผู้ให้บริการด้านบัตรเครดิตไม่ได้เปิดเผยข้อมูลอย่างเพียงพอเกี่ยวกับวิธีการคำนวณค่าบริการทางการเงินจากสมาชิก จำเลยได้เรียกเก็บเงินค่าสมาชิกแต่ละคนปีละ 15 ดอลลาร์ จำเลยมีบริษัทสมาชิกบัตรเครดิตหลายแห่งและจำเลยได้ซื้อใบเรียกเก็บค่าบริการจากบริษัทสมาชิกของจำเลยในราคาส่วนลดแล้วนำมาเรียกเก็บเงินจากสมาชิกในราคาเต็มตามที่ปรากฏในใบแจ้งหนี้ ต่อมาโจทก์ได้ยื่นคำร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มแทนผู้เป็นสมาชิกบัตรเครดิตทั้งหมดที่มิได้ใช้บัตรในทางธุรกิจซึ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับบัตรเครดิตในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นให้ความคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นบุคคลธรรมดาที่มิได้ใช้บัตรเครดิตในทางธุรกิจเท่านั้น ศาลได้พิจารณาว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นวิธีพิจารณาคดีที่เหมาะสมที่สุดที่มีความเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพกับคดีดังกล่าว แต่เนื่องจากขณะเริ่มต้นนั้นโจทก์ฟ้องคดีมาในนามบุคคลมิใช่ในนามของกลุ่มซึ่งมิได้แสดงเงื่อนไขเบื้องต้นหรือลักษณะของคดีที่เหมาะสมของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ตาม Rule 23(b)(1) หรือ(2) ภายหลังจากที่ฟ้องคดีแล้วจึงร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยมิได้แสดง

---

[47] Katz V. Carte Blanche Corp, (1974) 496 F.2d 747

ให้ศาลเห็นถึงเงื่อนไขในการดำเนินคดีแบบกลุ่มตาม Rule 23(b)(1) หรือ(2) ศาลจึงใช้อำนาจตาม Rule 23(b)(3) เห็นสมควรให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้

ในการขอฟ้องคดีแบบกลุ่มนั้น โจทก์จะต้องยื่นคำฟ้องโดยยกข้อกล่าวอ้างของตนเองและข้อกล่าวอ้างของกลุ่ม และต้องยื่นคำขอเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้ฟ้องคดีแบบกลุ่ม คำขอนั้นจะยื่นไปพร้อมกับคำฟ้องหรือยื่นภายหลังจากยื่นคำฟ้องแล้วก็ได้ โจทก์จะต้องยื่นเอกสารและหลักฐานประกอบคำขอให้ศาลมีคำสั่งให้ฟ้องคดีแบบกลุ่มรวมทั้งต้องระบุด้วยว่าการฟ้องคดีแบบกลุ่มที่ขอนั้นเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่สมควรที่จะสั่งให้ฟ้องแบบกลุ่มตาม Rule23(b)(1) หรือ(2) หรือ(3)ด้วยและโจทก์มีหน้าที่นำสืบเพื่อแสดงให้ศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงในคำขอฟ้องคดีแบบกลุ่มเป็นไปตามหลักเกณฑ์ทั่วไปตาม Rule23(a) และเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่สมควรที่จะสั่งให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามข้อใดข้อหนึ่งใน Rule23(b) ซึ่งศาลมีดุลพินิจในการที่สั่งให้มีการฟ้องคดีแบบกลุ่มหรือไม่ก็ได้[48]

โดยจะเห็นได้ว่า หลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีหลักการเฉพาะที่กำหนดให้คำพิพากษามีผลผูกพันถึงผู้เสียหายอื่นที่เป็นสมาชิกกลุ่ม ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกและไม่ใช่คู่ความในคดี พบว่าหลักการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นมีทั้งหลักการแสดงเจตนาขอเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม(opt-in) ซึ่งสมาชิกกลุ่มต้องกระทำการยืนยันหรือรับรองการแสดงเจตนาเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มหลังจากที่ศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม และหลักการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มโดยผลของกฎหมายและต้องแสดงเจตนาขอออกจากกลุ่ม(opt-out) เมื่อไม่ต้องการถูกผูกพันในคดีซึ่งเป็นหลักการที่สมาชิกกลุ่มถูกผูกพันตามคำพิพากษาโดยผลของกฎหมายโดยอัตโนมัติ เว้นแต่ผู้ได้รับความเสียหายจะแสดงเจตนาออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม โดยจะเห็นได้ว่า สิทธิในการที่สมาชิกกลุ่มแสดงเจตนาขอออกจากกลุ่ม(opt-out)จะมีได้เฉพาะในการฟ้องคดีแบบกลุ่มตาม Rule23(b)(3)เท่านั้น เนื่องจากเป็นการฟ้องคดีเพื่อเรียกค่าเสียหาย โดยต้องทำคำขอเป็นหนังสือถึงศาลเพื่อขอออกจากกลุ่ม ส่วนการฟ้องคดีแบบกลุ่มตามRule23(b)(1) และ Rule23(b)(2) นั้นสมาชิกของกลุ่มไม่มีสิทธิขอออกจากกลุ่ม เนื่องจากเป็นการฟ้องเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามจำเลยกระทำการหรือเพื่อขอให้ศาลแสดงสิทธิของโจทก์ ซึ่งเรียกว่า mandatory class action เป็นกรณีที่สมาชิกกลุ่มมีผลประโยชน์เหมือนกัน(identity interest)กฎหมายจึงกำหนดไม่ให้สมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับคำบอกกล่าวหรือแสดงเจตนาออกจากกลุ่ม

---

[48] Richard H.Field,Benjamin Kaplan and Davin M. Clermont. "Meterial for Basic Course in Civil Procedure." p.1174. อ้างถึงในปราณี สาโร. (2547). **การดำเนินคดีแบบกลุ่ม: การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มข้อจำกัดและประโยชน์พึงได้รับ.** หน้า47.

2.3.1.3 ผลของการที่ศาลมีคำสั่งให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มและการพิจารณาคดีแบบกลุ่ม

หลังจากที่มีการร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว ศาลจะมีคำสั่งหรือไม่อย่างไร หรือจะกำหนดขั้นตอน วิธีการ และรายละเอียดในการดำเนินคดีแบบกลุ่มอย่างไร เป็นเรื่องที่บัญญัติอยู่ใน Rule23(c) ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการอนุญาตให้ฟ้องคดีแบบกลุ่ม การบอกกล่าวแก่สมาชิกกลุ่ม ผลของคำพิพากษา การแยกกลุ่มหรือการแบ่งกลุ่มย่อยในคดี ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้

Rule23(c) การมีคำสั่งว่าจะให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่ การบอกกล่าวการดำเนินคดี การทำคำพิพากษา หรือการสั่งให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มเพียงบางส่วนหรือไม่

1. การอนุญาตให้ฟ้องคดีแบบกลุ่ม

Rule23(c)(1) ทันทีที่ปฏิบัติได้หลังจากเมื่อมีการเริ่มนำคดีแบบกลุ่มขึ้นสู่ศาล ศาลจะมีคำสั่งว่าจะให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่ คำสั่งที่อยู่ภายใต้อนุมาตรานี้อาจอยู่ภายใต้เงื่อนไขและอาจมีการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงก่อนการพิจารณาบนพื้นฐานในเนื้อหาของคดี กล่าวคือ เมื่อมีการร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว โดยพิสูจน์ว่าครบองค์ประกอบของเงื่อนไขเบื้องต้นตามRule23(a) และมีความเหมาะสมในการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามRule23(b)แล้ว ศาลจะต้องมีคำสั่งโดยเร็วที่สุดในทันทีที่สามารถมีคำสั่งได้ ว่าจะให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่ โดยคำสั่งของศาลอาจมีข้อกำหนดหรือเงื่อนไขหรือไม่ก็ได้ และอาจมีการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงในเนื้อหาสาระแห่งคดีก่อนมีคำพิพากษาก็ได้

นอกจากนี้ในระหว่างการดำเนินกระบวนพิจารณาคดี ศาลอาจมีคำสั่งตามสมควรดังต่อไปนี้

Rule23(d) คำสั่งระหว่างพิจารณา คำสั่งที่มีขึ้นในระหว่างการพิจารณาที่จะนำ หลักเกณฑ์นี้มาใช้ ศาลอาจมีคำสั่งระหว่างพิจารณาได้เมื่อเป็นการสมควรภายใต้หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

Rule23(d)(1) กำหนดมาตรการการเสนอพยานหลักฐานหรือการอ้างข้อโต้แย้งเพื่อป้องกันการซ้ำซ้อนหรือความสับสนในการดำเนินคดี เพื่อเป็นแนวทางว่าจะดำเนินกระบวนพิจารณาต่อไปอย่างไร

Rule23(d)(2) เพื่อคุ้มครองสมาชิกของกลุ่ม หรือเพื่อให้มีการดำเนินกระบวนพิจารณาอย่างเป็นธรรม ศาลอาจมีคำสั่งกำหนดให้ส่งหนังสือบอกกล่าวแก่สมาชิกบางคนหรือทั้งหมดในขั้นตอนใด ๆ ของการพิจารณา หรือกำหนดระยะเวลาในการมีคำพิพากษาเพื่อให้โอกาสแก่สมาชิกที่จะแสดงให้เห็นว่าคู่ความซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มยังสามารถรักษาผลประโยชน์ของสมาชิก

กลุ่มได้อย่างเป็นธรรมและเพียงพอ หรือเพื่อให้สมาชิกกลุ่มสามารถร้องสอดและเสนอข้อเรียกร้อง หรือข้อต่อสู้ หรือเข้ามาเป็นคู่ความโดยตรงในคดี

Rule23(d)(3) กำหนดเงื่อนไขของการเป็นคู่ความซึ่งเป็นผู้แทน หรือผู้เข้าร้องสอด

Rule23(d)(4) กำหนดให้มีการแก้คำฟ้องหรือคำให้การ เพื่อขจัดข้อโต้เถียงเกี่ยวกับประเด็นของคู่ความที่ไม่มีผู้แทน

Rule23(d)(5) มีคำสั่งให้ดำเนินการในกระบวนวิธีพิจารณาแบบเดียวกัน

2. การกำหนดลักษณะกลุ่ม

Rule23(c)(4) เมื่อศาลเห็นสมควรจะอนุญาตให้

(A) การยื่นแบบฟ้องคดีในการดำเนินคดีแบบกลุ่มเพียงแค่ประเด็นหนึ่งประเด็นใดก็ได้

(B) กลุ่มใหญ่ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มแบ่งเป็นกลุ่มย่อยและแต่ละกลุ่มย่อยจะถือเสมือนเป็นกลุ่มและให้นำบทบัญญัติของกฎนี้มาใช้บังคับโดยปริยาย

การขอให้ศาลอนุญาตให้ฟ้องคดีแบบกลุ่ม จะต้องกำหนดลักษณะของกลุ่มบุคคลไว้ในคำขอด้วย ถ้าศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม และเห็นว่าลักษณะของกลุ่มนั้นชัดเจนอยู่แล้วศาลก็จะให้ความเห็นชอบลักษณะกลุ่ม แต่ถ้าศาลเห็นว่าลักษณะของกลุ่มที่โจทก์เสนอนั้นไม่ชัดเจน ศาลสามารถกำหนดลักษณะของกลุ่มให้ชัดเจนขึ้นโดยการลดขนาดของกลุ่มหรือแบ่งกลุ่มออกเป็นกลุ่มย่อย เพื่อให้แต่ละกลุ่มมีลักษณะที่ชัดเจนขึ้นก็ได้ โดยในแต่ละกลุ่มย่อยที่ถูกแบ่งออกไป ให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มเสมือนกลุ่มเฉพาะอีกกลุ่มหนึ่งต่างหากRule23(c)(4)(b)

3. การบอกกล่าว

เมื่อศาลอนุญาตให้ฟ้องคดีแบบกลุ่มแล้ว เฉพาะลักษณะคดีตาม Rule23(b)(3) ซึ่งเป็นคดีที่กำหนดให้ปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายเดียวกันของสมาชิกกลุ่มเป็นสาระสำคัญกว่าปัญหารายบุคคลของสมาชิกแต่ละคน ประกอบกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่ดีกว่าวิธีอื่น ดังนั้นสมาชิกกลุ่มอาจประสงค์จะรักษาสิทธิของตนเองได้ จึงจำเป็นต้องจัดให้มีการบอกกล่าวแก่สมาชิกกลุ่มเพื่อให้รักษาสิทธิของตนเองโดยการแสดงเจตนาออกจากกลุ่ม เพื่อจะไม่ต้องผูกพันตามคำพิพากษา โดยในคำบอกกล่าวต้องบรรยายข้อเรียกร้องที่เป็นสาระสำคัญอย่างเพียงพอและมีข้อมูลที่จำเป็นสมเหตุสมผลในการตัดสินที่จะเป็นสมาชิกกลุ่มและถูกผูกพันในคำพิพากษาถึงที่สุด รวมทั้งเนื้อหาในหนังสือบอกกล่าวตาม Rule23(c)(2)(A)-(C) ได้กำหนดให้ต้องแจ้งสมาชิกทราบเกี่ยวกับเรื่องดังต่อไปนี้

Rule23(c)(2) การดำเนินคดีแบบกลุ่มตามอนุมาตรา(b)(3) ศาลจะต้องแจ้งบอกไปยังสมาชิกของกลุ่มโดยตรงถึงการส่งหนังสือบอกกล่าวให้สมาชิกกลุ่มรับทราบเรื่องโดยวิธีที่ดีที่สุดภายใต้สภาพการณ์ โดยทำการแจ้งไปยังสมาชิกแต่ละคนหากสามารถทำได้ ในหนังสือบอกกล่าวนั้นจะแจ้งให้สมาชิกแต่ละคนทราบดังนี้

(A) ศาลจะตัดสมาชิกออกจากกลุ่มถ้าสมาชิกร้องขอภายในวันที่กำหนดไว้

(B) คำพิพากษาไม่ว่าจะเป็นคุณหรือโทษจะมีผลต่อสมาชิกทั้งหมดที่ไม่ได้ร้องขอออกจากกลุ่มและ

(C) สมาชิกแต่ละคนซึ่งไม่ได้ร้องขอให้ตัดออกจากกลุ่มอาจจะแต่งทนายเพื่อว่าต่างแก้ต่างต่อศาลได้

ในการบอกกล่าวจะต้องแจ้งให้สมาชิกทราบว่าสมาชิกมีความประสงค์ที่จะอยู่ในกลุ่มหรือไม่ ถ้าไม่มีความประสงค์จะอยู่ในกลุ่มจะต้องแจ้งความจำนงไปยังศาลภายในระยะเวลาที่กำหนดในหนังสือบอกกล่าว มิฉะนั้นจะถือว่าเป็นสมาชิกของกลุ่ม และเมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว คำพิพากษาหรือคำสั่งย่อมผูกพันสมาชิกของกลุ่ม หากสมาชิกกลุ่มมีความประสงค์ที่จะเข้ามาในคดีเพื่อรักษาสิทธิของตนแต่ไม่อาจมาศาลได้ก็อาจตั้งตัวแทนเป็นที่ปรึกษาของตนเข้ามาในคดีได้ตาม Rule23(c)(2)

วิธีการส่งหนังสือบอกกล่าวนั้น ต้องพิจารณาจากสภาพข้อเท็จจริงในแต่ละคดี ซึ่งผู้แทนกลุ่มต้องใช้ความพยายามตามสมควรในการจัดหารายชื่อและที่อยู่ของสมาชิกกลุ่มและผู้แทนกลุ่มต้องจัดส่งตามชื่อและที่อยู่ที่ปรากฏในเอกสารดังกล่าว โดยทั่วไปผู้แทนกลุ่มต้องส่งคำบอกกล่าวซึ่งลงนามโดยศาลหรือเจ้าหน้าที่ศาลไปยังสมาชิกกลุ่มทุกคน หากทราบชื่อและที่อยู่ที่แน่นอนก็ต้องส่งไปยังสมาชิกคนนั้นโดยตรง หากไม่ทราบชื่อและที่อยู่ของสมาชิกจึงจะส่งโดยการประกาศโฆษณา ส่วนใหญ่แต่ละคดีจะมีการประกาศสามครั้ง โดยการประกาศครั้งแรกมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนเกิดความสนใจว่ามีคดีอะไรเกิดขึ้น การประกาศครั้งที่สองประชาชนจำได้แล้วว่ามีปัญหานี้เกิดขึ้น และเมื่อประกาศครั้งที่สามผู้ที่ได้รับทราบข้อมูลที่ได้ประกาศและโฆษณาก็จะทบทวนว่าตนเป็นผู้มีส่วนได้เสียในคดีดังกล่าวหรือไม่ และขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงในแต่ละคดี ในกรณีที่โจทก์ทราบถึงชื่อและที่อยู่โดยชัดเจนของสมาชิกกลุ่ม แล้วไม่ได้ส่งหนังสือบอกกล่าวโดยตรงไปยังสมาชิกกลุ่ม ถือว่าเป็นการดำเนินการขัดกับหลักกระบวนอันชอบธรรมตามกฎหมาย(due process of law) ซึ่งอาจทำให้สมาชิกกลุ่มกล่าวอ้างได้ว่าคำพิพากษาในคดีดังกล่าวไม่ผูกพันตนเอง

4. ผลของคำพิพากษา

Rule23(c)(3) คำพิพากษาในการฟ้องแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ตามอนุมาตรา (b)(1) หรือ (2) ไม่ว่าจะเป็นคุณต่อกลุ่มหรือไม่ก็ตามจะครอบคลุมและระบุโดยเฉพาะเจาะจงต่อบุคคลที่ศาลถือว่าเป็นสมาชิกกลุ่ม

คำพิพากษาคดีในการดำเนินคดีแบบกลุ่มตาม(b)(3)ไม่ว่าจะเป็นคุณต่อกลุ่มหรือไม่ จะครอบคลุมและระบุโดยเฉพาะเจาะจงตัวผู้ที่ได้รับการส่งหนังสือบอกกล่าวตาม(c)(2) และไม่ได้ร้องขอแยกออกจากกลุ่ม และผู้ที่ศาลพิจารณาว่าเป็นสมาชิกของกลุ่ม

การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นคดีที่มีลักษณะเฉพาะพิเศษเกี่ยวกับผลของคำพิพากษา กล่าวคือ คำพิพากษาหรือคำสั่งในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะมีผลผูกพันสมาชิกของกลุ่มทุกคนแม้จะไม่ได้เป็นคู่ความในคดีก็ตาม ซึ่งแยกได้เป็น 2 กรณีคือ

(1) คำพิพากษาในคดีที่ดำเนินคดีแบบกลุ่มตาม Rule23(b)(1) หรือ (b)(2) ไม่ว่าจะเป็นคุณต่อกลุ่มหรือไม่ จะครอบคลุมและผูกพันถึงบุคคลที่ศาลพิจารณาว่าเป็นสมาชิกกลุ่มทุกคน

(2) คำพิพากษาในคดีที่ดำเนินคดีแบบกลุ่มตาม Rule23(b)(3) ไม่ว่าจะเป็นคุณต่อกลุ่มหรือไม่ จะครอบคลุมและผูกพันถึงสมาชิกกลุ่มที่ได้รับการส่งหนังสือบอกกล่าวตาม Rule23(c)(2)ที่ไม่ได้ร้องขอออกจากกลุ่ม รวมถึงผู้ที่ศาลพิจารณาว่าเป็นสมาชิกของกลุ่ม Rule23(c)(3)

5. การถอนฟ้องและการประนีประนอมยอมความ

Rule23(e) การถอนฟ้องหรือประนีประนอมยอมความ การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะถอนฟ้องหรือประนีประนอมยอมความไม่ได้หากไม่ได้รับการรับรองจากศาลและหนังสือแจ้งความประสงค์ในการที่จะถอนฟ้องหรือประนีประนอมยอมความจะต้องถูกส่งถึงสมาชิกทุกคนของกลุ่มภายใต้คำสั่งศาล

ในกรณีที่ศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้วการถอนฟ้องหรือการประนีประนอมยอมความจะทำได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล และศาลอาจมีคำสั่งให้โจทก์ต้องส่งหนังสือบอกกล่าวไปยังสมาชิกของกลุ่มทั้งหมดก็ได้ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกของกลุ่มร้องสอดเข้ามาเพื่อรักษาสิทธิของตน เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นการปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกของกลุ่ม การถอนฟ้องหรือการประนีประนอมยอมความ เป็นการทำให้กระทบกระเทือนต่อสิทธิของสมาชิกของกลุ่มโดยส่วนรวม ดังนั้น กฎหมายจึงกำหนดให้ศาลเข้ามามีส่วนในการคุ้มครองสิทธิดังกล่าว ให้เป็นไปด้วยความยุติธรรม Rule23(e)

6. การอุทธรณ์

Rule23(f) ศาลอุทธรณ์มีดุลพินิจที่จะอนุญาตให้รับอุทธรณ์ที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งรับหรือปฏิเสธการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ภายใต้ข้อบังคับต่อเมื่อคำร้องขอได้จัดทำขึ้นภายใน 10 วันหลังจากได้รับคำสั่ง การอุทธรณ์จะไม่ทำให้การดำเนินการในศาลชั้นต้นสะดุดหยุดลงเว้นแต่ว่าผู้พิพากษาศาลชั้นต้นหรือฝ่ายอุทธรณ์จะมีคำสั่งเช่นนั้น

2.3.1.4 สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของสมาชิกกลุ่ม

แม้ว่าสมาชิกกลุ่มจะมิได้เข้ามามีฐานะเป็นคู่ความในคดี แต่เนื่องจากสมาชิกกลุ่มทุกคนถือได้ว่าเป็นบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และยังต้องผูกพันในผลแห่งคำพิพากษาในคดีแบบกลุ่ม ดังนั้น กฎหมายจึงต้องกำหนดสิทธิ หน้าที่ ของสมาชิกกลุ่มในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินคดีเพื่อป้องกันมิให้สมาชิกกลุ่มได้รับผลกระทบอย่างไม่เป็นธรรมในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ดังนี้

1) สิทธิของสมาชิกกลุ่ม

(1) สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองอย่างเพียงพอและเป็นธรรม อันเป็นสิทธิที่เป็นหัวใจสำคัญอย่างหนึ่งของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งการดำเนินคดีของคู่ความผู้แทนต้องเป็นไปอย่างเพียงพอและเป็นธรรมแก่สมาชิกกลุ่ม และเพื่อพิทักษ์สิทธิดังกล่าว กฎหมายจึงได้กำหนดวิธีการขั้นตอนต่าง ๆ ขึ้นซึ่งจะเป็นที่มาของสิทธิอื่นต่อมา

(2) สิทธิที่จะได้รับคำบอกกล่าวเกี่ยวกับคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มของศาลและสิทธิในการแสดงเจตนาขอออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม ในกรณีการดำเนินคดีแบบกลุ่มตาม Rule23(b)(3)

(3) สิทธิที่จะได้รับทราบกระบวนพิจารณาของศาลในขั้นตอนที่สำคัญ เพื่อปกป้องสมาชิกกลุ่มซึ่งได้เข้ามาในคดี

(4) สิทธิในการเข้าเป็นคู่ความร่วม

(5) สิทธิในการได้รับค่าเสียหาย

2) หน้าที่ของสมาชิกกลุ่ม

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม เมื่อสมาชิกกลุ่มไม่ได้เข้ามามีส่วนในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และไม่มีฐานะเป็นคู่ความ ดังนั้น จึงไม่มีหน้าที่ใด ๆ ในการดำเนินกระบวนพิจารณาแบบกลุ่มโดย คู่ความผู้แทนจะเป็นผู้ดำเนินกระบวนพิจารณาเพียงผู้เดียวในฐานะผู้แทนกลุ่ม แต่สมาชิกกลุ่มต้องผูกพันตามคำพิพากษานั้นด้วย ดังนั้นสมาชิกกลุ่มจึงไม่มีหน้าที่ใด ๆ ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มเลย เว้นแต่จะได้ใช้สิทธิร้องขอเข้าเป็นคู่ความร่วมดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

3) ความรับผิดของสมาชิกกลุ่ม

เนื่องจากสมาชิกกลุ่มต้องผูกพันตามคำพิพากษาในคดีไม่ว่าคำพิพากษานั้นจะมีผลไปในทางที่เป็นประโยชน์แก่ตนหรือไม่ก็ตาม ดังนั้น หากศาลพิพากษาให้กลุ่มแพ้คดี หรือมีความรับผิดประการใด ๆ สมาชิกกลุ่มก็จะมีความรับผิดตามนั้นด้วย

2.3.1.5 ค่าทนายความและเงินรางวัลทนายความ

ในประเทศสหรัฐอเมริกาวิชาชีพกฎหมายมีความจำเป็นอย่างมาก เนื่องจากสภาพสังคมและเศรษฐกิจการเมืองมีความซับซ้อน วิชาชีพกฎหมายจึงเป็นวิชาชีพที่ได้รับการยอมรับจากสังคมค่อนข้างสูง การเป็นทนายความในสหรัฐอเมริกาต้องสำเร็จการศึกษาปริญญาตรีสาขาใดสาขาหนึ่งมาก่อน แล้วจึงมาศึกษาทางด้านกฎหมายโดยเฉลี่ยเป็นเวลา 3 ปี จากนั้นจึงสอบเป็นเนติบัณฑิตในมลรัฐที่ประสงค์จะทำงานเป็นทนายความในรัฐนั้นได้ เมื่อเป็นสมาชิกเนติบัณฑิตแห่งมลรัฐแล้วก็มีสิทธิที่จะประกอบวิชาชีพทนายความในรัฐนั้นได้

ในทางปฏิบัติของประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นหน้าที่คู่ความแต่ละฝ่ายที่จะต้องเป็นผู้จ่ายค่าทนายความให้แก่ทนายความฝ่ายตนเองตามกำหนดไว้ในสัญญาจ้างว่าความ ไม่ว่าตนจะเป็นฝ่ายชนะหรือแพ้คดีก็ตาม(เว้นแต่มีการตกลงในสัญญาจ้างว่าความในลักษณะที่เรียกว่า Contingent Fee อย่างไรก็ตามศาลอาจจะกำหนดให้คู่ความฝ่ายแพ้คดีมีหน้าที่ชำระค่าทนายความแทนคู่ความที่ชนะคดีก็ได้ โดยใช้หลักความยุติธรรม (equity) เช่น ในกรณีฝ่ายที่แพ้คดีได้ฟ้องคดีโดยไม่สุจริตหรือเป็นการดำเนินคดีเพื่อกลั่นแกล้งคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น นอกจากนั้นยังอาจมีบางกรณีที่กฎหมายลายลักษณ์อักษรบัญญัติไว้โดยเฉพาะ ให้คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีชำระค่าทนายความของฝ่ายที่ชนะคดีเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนฟ้องคดีต่อหน่วยงานของรัฐและให้หน่วยงานของรัฐปฏิบัติตามกฎหมาย หรือเพื่อให้บุคคลที่มีฐานะทางการเงินที่ไม่ดีฟ้องคดีต่อศาล

การกำหนดเงินรางวัลทนายความในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นมี 2 วิธีที่นิยมแพร่หลายมากที่สุด คือ

1) วิธีการกำหนดค่าทนายความตามผลแห่งคดีในสัดส่วนของเงินที่ลูกความจะได้รับในคดี[49] (The Contingent Fee) โดยทนายความจะเรียกค่าจ้างว่าความตามสัดส่วน(Percentage) ของจำนวนเงินที่ได้รับจากการตกลงยอมความกันในคดี หรือจากการฟ้องร้องคดีหากคดีแพ้ลูกความก็ไม่ต้องจ่ายค่าจ้างว่าความ ยกเว้นค่าใช้จ่ายบางอย่างซึ่งทนายความได้ทดรองจ่ายไปสำหรับลูกความ

---

[49] เสรี สุวรรณภานนท์. เล่มเดิม. หน้า 112-113.

ในการเรียกค่าทนายความตามผลแห่งคดีนี้ เพื่อเป็นการให้ความช่วยเหลือผู้ที่ไม่มีเงินที่จะไปว่าจ้างทนายความ ประกอบกับลูกความเองต้องการที่จะจ่ายค่าทนายความแบบไม่แน่นอนตามสัดส่วนในผลของคดี เพราะลูกความอาจไม่ต้องจ่ายค่าทนายความเลยถ้าคดีของตนแพ้ ในส่วนของทนายความเองที่ต้องการเช่นนั้นเพื่อจะได้ค่าทนายความในจำนวนที่มากเมื่อคดีนั้นประสบความสำเร็จ

ลักษณะการทำสัญญาจ้างว่าความตามผลแห่งคดีนี้จะต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร ระบุวิธีการหรือรูปแบบ และอัตราร้อยละที่ทนายความจะได้รับในคดี ในกรณีที่มีการตกลงประนีประนอมยอมความกันหรือเมื่อศาลมีคำพิพากษา โดยทนายความจะทำหนังสือเป็นรายการแจ้งให้ลูกความทราบถึงผลของคดีและแสดงจำนวนเงินที่ลูกความจะได้รับรวมทั้งวิธีการกำหนดเรื่องค่าเสียหาย

ทนายความห้ามคิดค่าจ้างว่าความตามผลแห่งคดีนี้ในคดีความสัมพันธ์ในครอบครัว การหย่าร้าง การสมรส ตามจำนวนเงินค่าอุปการะเลี้ยงดู หรือการว่าความให้จำเลยในคดีอาญา(Washington State Court Rules, Rulers of Professional Conduct Rule 1.5) และข้อตกลงที่ทนายความยอมรับทำคดีโดยจะจ่ายค่าใช้จ่ายในคดีด้วยตนเองหากไม่ชนะคดีซึ่งจะถือเป็นข้อตกลงที่ผิดศีลธรรม

2) วิธีการกำหนดค่าทนายความแบบอัตราเดียวตายตัว[50] (The Flat Fee หรือ Fixed Fee)เป็นวิธีการที่ทนายความจะเรียกเก็บค่าทนายความจากลูกความโดยคิดเป็นจำนวนเงินที่แน่นอน ค่าทนายความจะไม่เปลี่ยนแปลงไปตามผลคดี

ถ้าลูกความเห็นว่าคดีของตนชนะแน่ก็มักจะกำหนดค่าทนายความในลักษณะนี้ โดยปฏิเสธการคิดค่าทนายความแบบตามผลของคดี

ในการฟ้องคดีแบบกลุ่ม การที่โจทก์จะตกลงกับทนายความก่อนที่จะยื่นฟ้องคดีนั้นเป็นการยาก เนื่องจากกลุ่มยังไม่มีตัวตนจนกว่าจะได้มีการฟ้องคดีและได้รับการรับรองจากศาลแล้ว ดังนั้น ศาลจึงเป็นผู้กำหนดค่าทนายความหลังการพิจารณาคดีเสร็จสิ้นหรือมีการประนีประนอมยอมความ ซึ่งมีลักษณะเป็นการกำหนดเงินรางวัลให้แก่ทนายความ

---

[50] George. Gordon. (1993). Your Hand Book of Everyday Law. p.12-14. อ้างถึงในสุธินี ฤกษ์วศินกุล. (2549). **ค่าทนายความตามผลแห่งคดี(Contingent Fee) : ข้อพิจารณาเกี่ยวกับเสรีภาพของสัญญาและการคุ้มครองสังคม.** หน้า 77-78.

3) ข้อบังคับมารยาทในทางวิชาชีพ (Rule of Professional Conduct) ซึ่งเป็นกฎข้อบังคับศาลวอชิงตัน ข้อบังคับที่ 1.5 ว่าด้วยการเรียกค่าทนาย โดยกำหนดว่าค่าทนายความต้องสมเหตุสมผล ประกอบด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้

1. ระยะเวลาและแรงงานที่ได้ใช้ไปในคดี ความซับซ้อนของปัญหาที่เกี่ยวข้อง ความชำนาญเฉพาะในการปฏิบัติงานทางกฎหมายนั้น

2. มาตรฐานค่าทนายความในท้องถิ่นและงานในลักษณะเดียวกัน โดยดูอัตราค่าทนายความทั่วไปเป็นเกณฑ์

3. ปริมาณงานที่เกี่ยวข้องในคดี

4. การรับงานของลูกความทำให้ทนายความไม่สามารถรับงานอื่น ๆ ได้

5. ข้อจำกัดในเรื่องเวลา ซึ่งถูกกำหนดโดยลูกความหรือสถานการณ์

6. ประสบการณ์ ชื่อเสียง และความสามารถของทนายความ

7. ลักษณะทั่วไปและระยะเวลา ความสัมพันธ์ทางวิชาชีพกับลูกความ

โดยสรุป การกำหนดค่าทนายความของประเทศสหรัฐอเมริกานอกจากที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ทั้งของตัวทนายความและตัวลูกความเอง ทนายความไม่ควรคิดค่าทนายความที่เกินความเหมาะสม หรือกำหนดในอัตราที่สูงเกินไปเพื่อเป็นการให้บริการทางกฎหมาย เพื่อให้บุคคลทั่วไปสามารถใช้ระบบกฎหมายในการป้องกันสิทธิและข้อพิพาทของตนเองได้ การคิดค่าทนายความที่สูงเกินไปจะทำลายความสัมพันธ์ในทางวิชาชีพระหว่างทนายความและลูกความ(Canon 2 Ethical Considerations New York EC 2-17) ทนายความควรหลีกเลี่ยงความขัดแย้งในเรื่องค่าทนายความกับลูกความ และควรพยายามแก้ปัญหาอย่างฉันมิตรในเรื่องที่ไม่เข้าใจกัน ทนายความไม่ควรฟ้องลูกความเรียกค่าทนายความ เว้นแต่เป็นเรื่องฉ้อโกง หรือหลีกเลี่ยงการชำระภาษีอย่างชัดแจ้ง (Canon 2 Ethical Considerations New York EC 2-23)

2.4 การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศออสเตรเลีย

ประเทศออสเตรเลีย มีการบัญญัติหลักเกณฑ์การดำเนินคดีแบบกลุ่มในพระราชบัญญัติศาลรัฐบาลกลางออสเตรเลีย 1976 (Federal Court of Australia Act 1976) ส่วนที่ 4A ว่าด้วยการดำเนินคดีโดยผู้แทน (Representative Proceeding) วัตถุประสงค์ของกระบวนพิจารณาการดำเนินคดีแบบกลุ่ม มีขึ้นเพื่อส่งเสริมให้ผู้ได้รับความเสียหายที่อยู่ภายใต้เหตุการณ์เดียวกัน สามารถเข้าสู่วิธีพิจารณาความที่เยียวยาสิทธิของบุคคลในสถานการณ์เดียวกันได้ กล่าวคือ เป็นการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง แม้ว่าบุคคลจำนวนมากที่ได้รับผลกระทบและจำนวนความเสียหายของแต่ละบุคคลมีจำนวนน้อย ไม่คุ้มค่าที่จะดำเนินคดีด้วยตนเอง การดำเนินคดีโดยผู้แทนนี้จะกำหนดให้

บุคคลเหล่านั้นซึ่งได้ปฏิเสธการได้รับการเยียวยาสิทธิทางศาลอันเนื่องมาจากเหตุผลของค่าใช้จ่ายในทางคดีรวมกันเป็นกลุ่มเข้าสู่การพิจารณาของศาล

ในประเทศออสเตรเลียได้กำหนดให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มเฉพาะฝ่ายโจทก์เท่านั้น นอกจากนี้ยังไม่มีกระบวนการในการร้องขอให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม กล่าวคือ เพียงแต่โจทก์นำเสนอคดีที่มีข้อเท็จจริงครบองค์ประกอบของกฎหมายเข้าสู่การดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อศาล ถ้าศาลเห็นว่ามีข้อเท็จจริงครบองค์ประกอบตามที่กฎหมายกำหนด ก็จะกำหนดให้ดำเนินคดีโดยใช้วิธีพิจารณาแบบกลุ่มไปจนเสร็จคดี เว้นแต่จำเลยจะพิสูจน์ว่าข้อเท็จจริงในการดำเนินคดีไม่เข้าองค์ประกอบของกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่มีความเหมาะสมที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป ศาลก็อาจมีคำสั่งให้ยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ นอกจากนี้โจทก์ยังไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าผลประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มมีความสำคัญมากกว่าผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มแต่ละราย แค่แสดงให้ศาลเห็นว่าคดีมีประเด็นที่เกิดจากข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายร่วมกันของกลุ่มก็เพียงพอแล้ว

2.4.1 เงื่อนไขในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศออสเตรเลีย

1) เงื่อนไขของจำนวนกลุ่มบุคคล

ต้องมีจำนวนบุคคลอย่างน้อย 7 คนอ้างข้อเรียกร้องต่อบุคคลเดียวกันหรือหลายคน[51] โดยไม่ได้พิจารณาว่าจำนวนกลุ่มบุคคลดังกล่าวจะสามารถใช้สิทธิร่วมกันในการฟ้องคดีได้หรือไม่ เนื่องจากว่าวัตถุประสงค์ในการดำเนินคดีโดยผู้แทนในประเทศออสเตรเลียมุ่งหมายให้เอกชนผู้เสียหายได้รับการเยียวยาสิทธิโดยผ่านการดำเนินคดีโดยผู้แทนกลุ่ม จำนวนกลุ่มบุคคลจึงไม่จำต้องมีจำนวนมาก[52]

2) เงื่อนไขลักษณะกลุ่มบุคคล

(1) ข้อเรียกร้องของบุคคลทุกคนจะต้องเกิดจากสถานการณ์เดียวกัน หรือเหมือนกัน[53] โดยแต่ละบุคคลเหล่านั้นต้องมีข้อเรียกร้องต่อจำเลยคนเดียวกัน แต่ในกรณีที่มีจำเลยหลายคน สมาชิกกลุ่มโจทก์จะต้องมีข้อเรียกร้องต่อจำเลยทุกคนนั้นด้วยเช่นกัน หากมีข้อเรียกร้องที่

---

[51] Federal Court of Australia Act,1976,33(c)(1)(a)

[52] Edward H.Cooper, “Class action advice in the Form of questions.” Duke Journal of Comparative & International law [online] (Spring/Summer,2001) available from **http//.www.lexis.com.** [2002,August].

[53] Federal Court of Australia Act,1976 article 33c(1)(b) and (c)

แตกต่างกัน ศาลจะไม่อนุญาตให้สมาชิกกลุ่มฟ้องคดีต่อจำเลยแตกต่างกัน[54] รวมถึงข้อเรียกร้องของบุคคลเหล่านั้นทั้งหมดที่เกิดขึ้นต้องเกิดขึ้นเป็นผลมาจากสถานการณ์เดียวกัน เหมือนกัน หรือที่เกี่ยวข้องนั้น หมายความถึง การกระทำหรือการงดเว้นการกระทำของจำเลยในครั้งหนึ่ง (a single act or omission by the defendant) เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายต่อสมาชิกกลุ่ม เช่น คดี Zhang v Minister for Immigration Local Government and Ethic Affairs (1993) 45 F.C.R. 384, 404 (Austl.) ได้วินิจฉัยว่า "ข้อเรียกร้องแต่ละข้อมีพื้นฐานมาจากข้อเท็จจริงซึ่งอาจรวมถึงการกระทำ การงดเว้นการกระทำ สัญญา ธุรกรรม หรือเหตุการณ์อื่นใดซึ่งต้องเป็นสถานการณ์ที่ได้ก่อให้เกิดหรือเป็นผลให้เกิดข้อเรียกร้องของสมาชิกกลุ่ม โดยสถานการณ์เหล่านั้นจะไม่อยู่นอกขอบมาตรา 33 C (2) ที่กำหนดไว้ เพราะเหตุว่าสมาชิกหากพิจารณาแยกจากกันจะต้องเกี่ยวข้องกับสัญญาหรือธุรกรรมระหว่างสมาชิกกลุ่มและจำเลย หรือเกี่ยวข้องกับการกระทำหรืองดเว้นการกระทำของจำเลยเมื่อพิจารณาแยกจากกัน"

โจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่ม สามารถฟ้องคดีเพื่อประโยชน์ของตนและของสมาชิกได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากสมาชิกกลุ่ม โดยในคำขอดำเนินคดีแบบกลุ่มดังกล่าว โจทก์ต้องบรรยายลักษณะของสมาชิกที่เกี่ยวข้องกับการฟ้องคดี ตลอดจนรายละเอียดของข้อเรียกร้อง ซึ่งกระทำในนามของสมาชิก และคำขอบังคับตามข้อเรียกร้องดังกล่าว รวมทั้งอธิบายถึงปัญหาข้อกฎหมายหรือปัญหาข้อเท็จจริงของสมาชิกโดยโจทก์ไม่จำต้องระบุชื่อและจำนวนสมาชิกทั้งหมดไว้ในคำขอ สมาชิกก็ไม่ได้มีฐานะเป็นคู่ความในคดี แต่ต้องผูกพันตามคำพิพากษา

(2) ข้อเรียกร้องของบุคคลทุกคนจะต้องมีประเด็นข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่เป็นสาระสำคัญร่วมกันข้อใดข้อหนึ่ง หมายความว่า เป็นข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญสำหรับการแก้ปัญหาข้อเรียกร้องทั้งหมดของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งจะมีผลกระทบต่อผลแพ้ชนะของคดี ซึ่งศาลได้วางแนวทางในการพิจารณาไว้ว่า ประเด็นที่เป็นสาระสำคัญร่วมกันนั้น ไม่จำเป็นต้องสำคัญจนถึงขนาดที่เป็นประเด็นหลักในการดำเนินคดี แค่ประเด็นที่มีส่วนสำคัญก็เพียงพอกล่าวคือจะต้องเป็นข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายเดียวกันที่เป็นสาระสำคัญสำหรับการแก้ปัญหาของกลุ่ม ซึ่งจะมีผลกระทบต่อผลแพ้ชนะของคดี

---

[54] S.Stuart Clark and Christina Harris. "Multi-plaintiff litigation in Australia : A Comparative Perspective." Duke Journal of Comparative & International law [online] อ้างถึงใน รชฎ บุญสินสุข. (2545). **การดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซิวิลลอว์.** หน้า 32-33.

3) เงื่อนไขลักษณะคดี

ลักษณะของคดีที่มีข้อเรียกร้องให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้มีดังนี้[55] คือ การบรรเทาความเสียหายให้ได้รับความเท่าเทียมกันในการกระทำการหรืองดเว้นกระทำการในการเรียกร้องค่าเสียหาย รวมถึงการเรียกร้องค่าเสียหายที่ประเมินค่าความเสียหายในแต่ละรายบุคคล ซึ่งเป็นการเรียกร้องเช่นเดียวกับบุคคลที่ได้ดำเนินคดีแทน และไม่ว่ากระบวนพิจารณาคดีจะเกี่ยวข้องกับสัญญาหรือธุรกรรมแต่ละฉบับ หรือธุรกรรมที่ทำไว้กับจำเลยและสมาชิกกลุ่มแต่ละรายหรือเกี่ยวข้องกับการกระทำหรืองดเว้นการกระทำของจำเลยซึ่งกระทำต่อสมาชิกกลุ่มแต่ละรายหรือไม่ก็ตาม[56]

2.4.2 การแจ้งการบอกกล่าว

ประเทศออสเตรเลียกำหนดให้แจ้งคำบอกกล่าวแก่สมาชิกกลุ่มโดยศาลจะเป็นผู้กำหนดวิธีการส่งคำบอกกล่าว[57] โดยกำหนดวันให้สมาชิกกลุ่มแสดงเจตนาออกจากกลุ่ม[58] ซึ่งวันดังกล่าวสมาชิกกลุ่มหรือผู้แทนกลุ่มหรือจำเลยอาจร้องขอต่อศาลเพื่อขยายระยะเวลาได้[59] ทั้งนี้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้คู่ความทั้งสองฝ่ายจัดหาข้อมูลที่เกี่ยวกับคำบอกกล่าว

ในกรณีดังต่อไปนี้จะต้องมีการส่งหนังสือแจ้งสิทธิแก่สมาชิกกลุ่ม คือ[60]

(1) กำหนดให้แจ้งคำบอกกล่าวให้สมาชิกกลุ่มถึงการเริ่มต้นดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งในคำบอกกล่าวจะต้องให้ข้อมูลตามสมควรที่สมาชิกจะพิจารณาที่ได้ว่าควรดำเนินการอย่างไรเกี่ยวกับขั้นตอนการพิจารณาที่ได้รับแจ้งนั้น โดยเฉพาะการใช้สิทธิร้องขอออกจากกลุ่มซึ่งจะต้องทำเป็นหนังสือภายในเวลาที่ศาลกำหนด นอกจากนี้ กรณีหากศาลเห็นว่า การส่งคำบอกกล่าวแก่สมาชิกกลุ่มเป็นรายบุคคลที่มีค่าใช้จ่ายสูงเกินไป ก็ไม่บังคับให้จะต้องส่งคำบอกกล่าวแก่สมาชิกเป็นรายบุคคล[61] ดังนั้นศาลจึงมีดุลพินิจที่จะส่งคำบอกกล่าวโดยวิธีอื่น

(2) กำหนดให้แจ้งคำบอกกล่าวในกรณีที่จำเลยขอให้ศาลยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มด้วยเหตุที่ต้องการให้แยกการดำเนินคดีเป็นรายคดี ซึ่งกรณีนี้ศาลอาจอนุญาตตามคำร้องขอของจำเลยได้ หากเกิดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแบบกลุ่มสูงกว่ากรณีที่ให้แยกการดำเนินคดีเป็นรายคดี

---

[55] Federal Court of Australia Act,1976,33(c)(2)(a)

[56] Federal Court of Australia Act,1976,33(c)(2)(b)

[57] Federal Court of Australia Act, 1976,33 Y(3)

[58] Federal Court of Australia Act, 1976,33 J(1)

[59] Federal Court of Australia Act, 1976,33 J(3)

[60] Federal Court of Australia Act, 1976,33 x(1)(a)(b)(c)

[61] Federal Court of Australia Act, 1976,33 Y(5)

เป็นจำนวนมาก ศาลจึงต้องยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม และเพื่อไม่ให้จำเลยต้องรับภาระค่าใช้จ่ายจนเกินไป

(3) กรณีที่ผู้แทนกลุ่มยื่นคำร้องขออนุญาตศาลเพื่อถอนตัวจากการเป็นผู้แทนกลุ่ม เนื่องจากต้องการประนีประนอมยอมความในส่วนข้อเรียกร้องของผู้แทนกลุ่มเอง ซึ่งก่อนที่ศาลจะอนุญาตให้ถอนตัวนั้น จะต้องเป็นที่พอใจแก่ศาลว่า ได้แจ้งคำบอกกล่าวให้แก่สมาชิกทราบแล้ว และศาลได้แต่งตั้งสมาชิกกลุ่มคนอื่นเป็นผู้แทนกลุ่มแล้วตามมาตรา 33 w

การแจ้งคำบอกกล่าวนั้นจะต้องใช้วิธีการที่มีประสิทธิภาพและคุ้มค่ามากที่สุด โดยเฉพาะการอนุญาตให้แจ้งคำบอกกล่าวโดยประกาศทางหนังสือพิมพ์ ทางวิทยุ ทางโทรทัศน์ หรือวิธีอื่น[62]

การแสดงเจตนาออกจากกลุ่มสามารถทำได้โดยยื่นคำร้องต่อศาล หรือวิธีการที่ศาลกำหนด[63]ซึ่งศาลจะพิจารณาจากลักษณะของการได้รับการแจ้งคำบอกกล่าวของสมาชิกที่ขอออกจากกลุ่มนั้นประกอบด้วย

สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้แสดงเจตนาออกจากกลุ่มภายในกำหนดเวลาก็จะต้องผูกพันตามคำพิพากษา แม้ว่าจะไม่ทราบว่ามีการดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่ทราบว่าตนเป็นสมาชิกกลุ่มตามคำบรรยายลักษณะกลุ่มของโจทก์ด้วยก็ตาม เช่น กรณีการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่มีผู้เสียหายจำนวนมากและมีผู้เสียหายอยู่ทั่วไป แม้จะได้แจ้งให้แก่สมาชิกกลุ่มทราบโดยการประกาศโฆษณาหรือวิธีการใดๆก็ตาม แต่ไม่สามารถจะแจ้งคำบอกกล่าวการดำเนินคดีแบบกลุ่มให้ผู้เสียหายดังกล่าวทราบได้ทุกคนซึ่งผู้เสียหายบางคนที่ไม่ทราบคำบอกกล่าวนั้นก็ไม่สามารถแสดงเจตนาออกจากกลุ่มได้ แต่ก็จะต้องผูกพันตามผลของคำพิพากษา ทั้งนี้เพราะกฎหมายของประเทศออสเตรเลียได้กำหนดไว้ว่า กรณีที่ การส่งคำบอกกล่าวนั้นไม่ถึงสมาชิกกลุ่ม หามีผลต่อการดำเนินคดีแบบกลุ่มทำให้ต้องเสียไปไม่[64]

การผูกพันตนเป็นสมาชิกกลุ่มของกฎหมายประเทศออสเตรเลียนั้น แต่เดิมเคยมีแบ่งออกเป็น 2 แนว คือ แนวแรกที่รัฐวิคตอเรีย ซึ่งใน The Supreme Court Act 1986 (vic) ได้กำหนดให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยให้สิทธิแก่ผู้เสียหายคนหนึ่งสามารถฟ้องคดีแทนบุคคลอื่นที่ได้รับความเสียหายจากสถานการณ์ที่มีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน แต่จะต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากผู้เสียหายคนอื่นๆก่อน และจะต้องถูกระบุชื่อเป็นคู่ความก่อนดำเนินคดี ซึ่ง

---

[62] Federal Court of Australia Act, 1976,33 Y(4)

[63] Federal Court of Australia Act, 1976,33 J(2)

[64] Federal Court of Australia Act, 1976,33 Y(8)

หลักการนี้เรียกว่า Opt-in[65] หรือการแสดงเจตนาต่อศาลเพื่อที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม ซึ่งหลักการนี้จะทำให้ลักษณะของกลุ่มมีความชัดเจนขึ้น สะดวกต่อการดำเนินคดีทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลย และผู้เสียหายที่ยินยอมให้ผู้อื่นดำเนินคดีแทนดังกล่าวก็จะมีฐานะเป็นคู่ความในคดีด้วย จึงไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการผูกพันตามผลของคำพิพากษาเพราะเข้ามาในคดีด้วยความสมัครใจ ส่วนแนวที่สอง คือ รัฐเซ้าท์ ซึ่งผู้แทนกลุ่มสามารถดำเนินคดีแบบกลุ่มได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากสมาชิกกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มจะต้องผูกพันตามคำพิพากษา เว้นแต่จะได้แสดงเจตนาออกจากกลุ่มภายในเวลาที่ศาลกำหนด หลักการนี้ เรียกว่า Opt-out อันเป็นหลักการเดียวกันกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งหลักการนี้จะช่วยแก้ปัญหาข้อพิพาทที่เกิดในวงกว้างและช่วยเยียวยาผู้เสียหายได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบัน การเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มในการดำเนินคดีแบบกลุ่มของรัฐวิคตอเรียนั้นได้ถูกยกเลิกในปี ค.ศ.2000 และนำหลักการของ opt-out มาใช้แทน[66]

ค่าใช้จ่ายในการบอกกล่าว ศาลจะเป็นผู้กำหนดเกี่ยวกับบุคคลที่ต้องรับผิดชอบ[67]

2.4.3 การเพิ่มและลดของสมาชิกกลุ่ม

ประเทศออสเตรเลียกำหนดให้กรณีที่มูลคดีที่ได้ยื่นฟ้องต่อศาลไปแล้วนั้นหากเกิดการเพิ่มขึ้นภายหลังจากที่ศาลได้อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม กฎหมายกำหนดให้ผู้แทนกลุ่มมีหน้าที่ทำคำขอเพื่อแก้ไขคำฟ้อง หรือแก้ไขสถานการณ์หรือขอบเขตของกลุ่มที่ได้รับการดำเนินคดีแทน[68] ทั้งนี้กลุ่มที่ได้รับการกำหนดขอบเขตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้แต่เดิมอาจได้รับการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้รวบรวมกลุ่มบุคคลที่มีมูลเหตุแห่งคดีได้ปรากฏขึ้นภายหลังจากที่ได้เสนอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว และการแก้ไขให้รวบรวมกลุ่มบุคคลดังกล่าวต้องกระทำก่อนวันที่ศาลจะกำหนดและอนุญาตให้แก้ไขลักษณะของกลุ่มบุคคลได้[69]

นอกจากนี้ประเทศออสเตรเลียยังได้กำหนดกรณีที่จำนวนสมาชิกกลุ่มลดน้อยลงเหลือน้อยกว่า 7 คน ซึ่งเป็นดุลพินิจของศาลที่จะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไปหรือจะยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่ม[70]

---

[65] "Grouped proceeding in the Federal Court." The Law Reform Commission. 1989. p.48

[66] พิพัฒน์ นรัจฉริยางกูร. เล่มเดิม. หน้า 57.

[67] Federal Court of Australia Act, 1976,33 Y(3) (d)

[68] Federal Court of Australia Act, 1976,33 K(1)

[69] Federal Court of Australia Act, 1976,33 K(2)(a)

[70] Federal Court of Australia Act, 1976,33 L

สำหรับกรณีที่ปรากฏข้อเท็จจริงว่ามีจำนวนสมาชิกกลุ่มเพิ่มขึ้นก็จะต้องเข้าหลักเกณฑ์ที่จะขออนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่มตามที่กฎหมายกำหนดด้วย และก็เป็นหน้าที่ของผู้แทนกลุ่มที่จะต้องแสดงเหตุจำเป็นต่อศาลว่ามีเหตุสมควรที่จะเพิ่มจำนวนสมาชิกกลุ่ม

2.4.4 การยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ประเทศออสเตรเลียได้กำหนดเหตุที่ให้ศาลยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ ดังนี้[71]

1) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีสูงเพิ่มขึ้นมากกว่าการดำเนินคดีในกรณีที่สมาชิกกลุ่มแยกฟ้องเป็นรายบุคคล

2) วิธีพิจารณาความอื่นๆสามารถที่จะเยียวยาสิทธิของสมาชิกกลุ่มได้ดีกว่า เช่น กรณีการดำเนินคดีที่มีทุนทรัพย์เล็กน้อย (Small Claim Court)

3) การดำเนินคดีโดยผู้แทนกลุ่มที่ไม่มีประสิทธิภาพในการแก้ไขข้อเรียกร้องของสมาชิกกลุ่ม หรือ

4) ลักษณะคดีไม่เหมาะสมที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มอีกต่อไป

เหตุในการยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มทั้ง4ประการนี้ จำเลยจะเป็นผู้นำเสนอต่อศาล เพื่อให้ศาลพิจารณาว่ามีความเหมาะสมมากน้อยหรือไม่เพียงใด ซึ่งเหตุดังกล่าวก็เป็นหลักการเดียวกันกับหลักเกณฑ์การตรวจสอบคดีของศาลประเทศสหรัฐอเมริกาว่าจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่

นอกจากนี้ประเทศออสเตรเลียยังได้กำหนดผลของการยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้ ดังนี้[72]

1) ให้ดำเนินคดีดังกล่าวเป็นคดีสามัญต่อไป หรือ

2) ให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไปเฉพาะส่วนที่ได้รับคำร้องขอจากสมาชิกกลุ่มคนใดคนหนึ่งให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

2.4.5 การถอนฟ้องและการประนีประนอมยอมความ

ประเทศออสเตรเลียกำหนดไว้ว่า การถอนฟ้องและการประนีประนอมยอมความก็จะต้องได้รับการอนุญาตจากศาลเช่นเดียวกัน[73] โดยหลักเกณฑ์ในการพิจารณาข้อตกลงการประนีประนอมยอมความนั้น กฎหมายยังกำหนดเพิ่มเติมอีกว่า ศาลจะอนุญาตให้ประนีประนอม

---

[71] Federal Court of Australia Act, 1976,33 N

[72] Federal Court of Australia, 1976,33 P

[73] Federal Court of Australia, 1976,33 V(1)

ยอมความไม่ได้ หากว่าไม่ได้แจ้งคำบอกกล่าวการประนีประนอมยอมความไปยังสมาชิกกลุ่ม[74] ประเด็นสำคัญที่มักจะพบในขั้นตอนการประนีประนอมยอมความของประเทศออสเตรเลียคือ กรณีที่สมาชิกกลุ่มประกาศว่าจะไม่ผูกพันตนตามผลสัญญาประนีประนอมยอมความ แต่ก็ไม่ได้แสดงเจตนาออกจากกลุ่มตามกำหนดระยะเวลาที่ข้อตกลงประนีประนอมยอมความกำหนดไว้ ปัญหามีว่าสมาชิกกลุ่มเหล่านี้จะผูกพันตามข้อตกลงประนีประนอมยอมความหรือไม่ ในกรณีนี้ศาลได้ตัดสินว่า ไม่มีผลผูกพันถึงสมาชิกกลุ่มดังกล่าวด้วย[75]

นอกจากนี้กฎหมายยังกำหนดถึงการประนีประนอมยอมความเฉพาะข้อเรียกร้องของผู้แทนกลุ่มไว้ว่า สามารถทำได้หากได้รับอนุญาตจากศาล[76]และภายหลังจากที่ผู้แทนกลุ่มได้รับอนุญาตจากศาลให้ประนีประนอมยอมความในส่วนข้อเรียกร้องของตนแล้ว อาจถอนตัวจากการผู้แทนกลุ่มในคดีนั้นได้[77]ทั้งนี้ก่อนที่ศาลจะอนุญาตให้ผู้แทนกลุ่มถอนตัวในกรณีดังกล่าวศาลจะต้องมีคำบอกกล่าวแก่สมาชิกและกำหนดเวลาให้แต่งตั้งบุคคลอื่นมาเป็นผู้แทนกลุ่มแทน โดยศาลจะเป็นผู้ชี้ขาดคำขอให้แต่งตั้งบุคคลอื่นมาเป็นผู้แทนกลุ่มเอง[78]ซึ่งศาลอาจจะแต่งตั้งสมาชิกกลุ่มคนอื่นที่มีความเหมาะสมกว่าเป็นผู้แทนกลุ่มแทนสมาชิกกลุ่มผู้ยื่นคำร้องได้[79]

นอกจากนี้ศาลได้กำหนดแนวทางในการพิจารณาการอนุญาตให้ประนีประนอมยอมความ โดยพิจารณาถึงความเป็นธรรมและความสมเหตุสมผลไว้ ดังนี้

1) ข้อเสนอในการระงับคดี

2) ความเป็นไปได้ของสมาชิกกลุ่มที่จะได้รับผลดีจากการทำคำพิพากษาตามยอม

3) จำนวนเงินที่เสนอให้แก่สมาชิกแต่ละคน

4) คำแนะนำใดๆของทนายความหรือผู้เชี่ยวชาญสำหรับความเห็นเกี่ยวกับข้อตกลงประนีประนอมยอมความในประเด็นแห่งคดี(ถ้ามี)

5) ระยะเวลาและค่าใช้จ่ายที่อาจเกิดขึ้นหากศาลยังคงให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มอีกต่อไป และ

6) ความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มเกี่ยวกับการประนีประนอมยอมความ

---

[74] Federal Court of Australia, 1976,33 X(4)

[75] คดี Wong & Ors v. Sikifield Pty.Ltd.,F.C.A. 1421(Austi) Cite in. “Multi-plaintiff litigation in Australia : A Comparative Perspective, “Duke Journal of Comparative & International Law. [online]

[76] Federal Court of Australia, 1976,33 W(1)

[77] Federal Court of Australia, 1976,33 W(2)

[78] Federal Court of Australia, 1976,33 W(4)

[79] Federal Court of Australia, 1976,33 W(3)

2.4.6 การทำคำพิพากษา

ประเทศออสเตรเลียกำหนดให้ผู้แทนกลุ่มจะต้องบรรยายหรือระบุสมาชิกกลุ่ม ซึ่งจะต้องผูกพันตามคำพิพากษา โดยคำพิพากษาจะผูกพันสมาชิกกลุ่มที่มิได้แสดงเจตนาออกจากกลุ่ม[80] การพิจารณาถึงสมาชิกกลุ่มสามารถพิจารณาได้จากกลุ่มบุคคลที่ระบุไว้ในคำฟ้อง นอกจากนี้กฎหมายยังกำหนดให้ศาลทำคำพิพากษาโดยกำหนดถึงเรื่องดังต่อไปนี้[81]

1. กำหนดปัญหาข้อกฎหมาย
2. กำหนดปัญหาข้อเท็จจริง
3. พิพากษาแสดงความรับผิด
4. กำหนดให้กระทำหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง
5. กำหนดเงินรางวัลค่าเสียหายแก่สมาชิกกลุ่ม สมาชิกกลุ่มย่อย หรือสมาชิกกลุ่มรายบุคคลซึ่งได้รับความเสียหาย
6. เงินรางวัลความเสียหายในจำนวนรวมโดยปราศจากการกำหนดจำนวนเงินรางวัลเฉพาะเจาะจงโดยตัวสมาชิกกลุ่มรายบุคคล
7. คำสั่งอื่นใดตามที่ศาลเห็นสมควร

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งเงินรางวัลค่าเสียหายในคำพิพากษา ศาลต้องกำหนดเงื่อนไขการชำระเงินหรือการจัดสรรเงินให้แก่สมาชิกกลุ่มตามสิทธิของสมาชิกกลุ่มด้วย[82]และในกรณีที่มีการประนีประนอมยอมความ ศาลจะไม่กำหนดเงินรางวัลเป็นจำนวนรวม เว้นแต่จะมีการประเมินถูกต้องอย่างเป็นเหตุเป็นผลที่สามารถกำหนดเป็นจำนวนรวมได้ซึ่งสมาชิกกลุ่มจะมีสิทธิได้รับตามคำพิพากษา[83] ทั้งนี้ศาลก็มีอำนาจที่จะกำหนดแนวทางใดๆ(ถ้ามี)ตามที่เห็นสมควรในการจัดการเงินรางวัลค่าเสียหายโดยคำนึงถึง

1. ลักษณะสิทธิของสมาชิกกลุ่มที่จะสร้างสิทธิที่จะรวมการจัดแบ่งค่าเสียหาย และ
2. ลักษณะข้อพิพาทใดๆ โดยพิจารณาถึงสิทธิของสมาชิกกลุ่มที่จะจัดแบ่งค่าเสียหายให้ได้รับตามที่กำหนด

อย่างไรก็ตามในกรณีที่ศาลไม่ได้กำหนดเงื่อนไขการจ่ายเงินหรือการจัดสรรเงินค่าเสียหายเอาไว้ ศาลอาจวางข้อกำหนดหรือจัดให้มีการบริหารกองทุนเงินประกอบด้วยเงินที่จะได้รับจากการจัดสรร และการชำระเงินจำนวนรวมตามที่กำหนดโดยจำเลยเข้าสู่กองทุน หรือการ

---

[80] Federal Court of Australia, 1976,33 ZB

[81] Federal Court of Australia, 1976,33 Z(1)

[82] Federal Court of Australia, 1976,33 Z(2)

[83] Federal Court of Australia, 1976,33 Z(3)

ชำระเงินเข้าสู่กองทุนโดยพิจารณาจากข้อเรียกร้องของสมาชิกกลุ่ม หรือสิทธิสำหรับผลประโยชน์ที่จะได้รับจากเงินกองทุน[84]โดยค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการบริหารกองทุนเกิดจากกองทุนดังกล่าว หรือโดยจำเลยตามที่ศาลกำหนด[85]

ในกรณีที่ศาลกำหนดข้อบังคับของกองทุน กฎหมายกำหนดไว้ว่าจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. คำสั่งดังกล่าวจะต้องส่งเป็นคำบอกกล่าวไปยังสมาชิกกลุ่มตามวิธีการที่กำหนดในคำสั่ง[86]

2. กำหนดลักษณะของสมาชิกกลุ่มเพื่อที่จะจัดทำข้อเรียกร้องการรับชำระเงินออกจากกองทุน[87]

3. กำหนดสิทธิที่จะชำระเงินออกจากกองทุน และกำหนดวัน(ภายในหกเดือนหรือจากวันที่ทำคำสั่ง) ซึ่งเป็นวันก่อนหรือวันที่สมาชิกได้จัดทำข้อเรียกร้องสำหรับรับชำระเงินออกจากกองทุนและกำหนดเงื่อนไขวันก่อนวันที่กองทุนจะได้รับการจัดสรรให้แก่สมาชิกกลุ่มที่มีสิทธิจะได้รับเงินจากกองทุน[88]

ทั้งนี้ศาลอาจอนุญาตให้สมาชิกกลุ่มรายหนึ่งรายใดจัดทำข้อเรียกร้องภายหลังวันที่กำหนดจัดทำข้อเรียกร้องสำหรับรับเงินออกจากกองทุนได้ ถ้ากองทุนไม่ได้รับการชำระเงินจัดสรรเต็มจำนวนและเป็นการเหมาะสมที่จะดำเนินการเช่นนั้น ภายหลังจากที่กองทุนได้รับการจัดสรรให้แก่สมาชิกแล้ว ศาลอาจกำหนดคำสั่งใดๆที่เหมาะสมสำหรับการจ่ายเงินออกจากกองทุนให้จำเลยตามจำนวนเงินที่คงเหลือจากกองทุน

2.5 การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศฝรั่งเศส[89]

ในประเทศฝรั่งเศสไม่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยผู้แทนที่เป็นเอกชน แต่มีการดำเนินคดีแทนผู้เสียหายโดยรัฐ เนื่องจากประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย ซึ่งประเทศในกลุ่มซิวิลลอว์นี้ไม่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ประเทศฝรั่งเศสไม่อนุญาตให้เอกชนทั่วไปเป็นผู้แทนคดีอย่างประเทศสหรัฐอเมริกาแต่มีกฎหมายเฉพาะแต่ละเรื่องระบุอำนาจหน้าที่

---

[84] Federal Court of Australia, 1976,33 ZA(1)

[85] Federal Court of Australia, 1976,33 ZA(2)

[86] Federal Court of Australia, 1976,33 ZA(3)(a)

[87] Federal Court of Australia, 1976,33 ZA(3)(b)

[88] Federal Court of Australia, 1976,33 ZA(3)(d)

[89] รชฎ บุญสินสุข. เล่มเดิม. หน้า 80.

ของผู้ที่จะเป็นผู้แทนคดีไว้เป็นการเฉพาะเป็นเรื่อง ๆ ไป บางเรื่องอนุญาตให้องค์กรเพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นผู้แทนคดีได้ หากปรากฏว่าความเสียหายที่เอกชนได้รับนั้นมีผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ ส่วนการดำเนินคดีในฐานะผู้แทนคดีโดยหน่วยงานของรัฐ ก็คือ อัยการเนื่องจากอัยการมีฐานะเป็นผู้แทนในการดำเนินคดีในนามของรัฐอยู่แล้ว เมื่อรัฐมีภารกิจในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม หรือรักษาผลประโยชน์สาธารณะ เมื่อมีการกระทำใดที่ส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยในสังคม หรือกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ อัยการในฐานะตัวแทนของรัฐย่อมมีความชอบธรรมในการเข้าดำเนินการตามกฎหมายได้อยู่แล้ว

2.5.1 การดำเนินคดีแทนบุคคลอื่นในประเทศฝรั่งเศส

2.5.1.1 การดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยองค์กรเพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือเพื่อประโยชน์ของกลุ่มบุคคลเอกชน ในประเทศฝรั่งเศสยอมรับให้องค์กรเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือเพื่อกลุ่มบุคคลซึ่งได้จัดตั้งขึ้นโดยอาศัยอำนาจกฎหมายเฉพาะเป็นผู้มีสิทธิดำเนินคดีแทนบุคคลอื่น เช่น

สมาคมทางการค้า (trade-unions) มีอำนาจฟ้องคดีเกี่ยวกับการค้าหรือที่เกี่ยวข้องกับการค้า เช่น คดีแรงงาน กฎหมายยอมรับให้สมาคมทางการค้าเป็นผู้แทนเอกชนผู้เสียหาย มีอำนาจพิจารณาคดีแทนผู้เสียหายได้ในกรณีที่ปรากฏข้อเท็จจริงและความเสียหายเป็นผลเสียหายต่อประโยชน์สาธารณะ

สมาคมอื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายพิเศษ โดยจำกัดคดีและขอบเขตอำนาจฟ้องให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสมาคมที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ เช่น สมาคมครอบครัว (family associate) สหพันธ์ต่อต้านโรคพิษสุราเรื้อรัง (leagues against alcoholism) สหพันธ์ผู้ล่าสัตว์และผู้ตกปลา (federations of hunting and angles) สมาคมต่อต้านการแบ่งแยกผิว (anti-racist societies) สมาคมต่อต้านการกระทำของหญิงโสเภณี(associations against procuring) ในบางกรณี กฎหมายกำหนดให้เอกชนอาจร้องขอต่อหน่วยงานของรัฐที่จัดตั้งขึ้นเป็นผู้ฟ้องคดีแทนได้ โดยกำหนดให้ผู้บริโภคจำนวน 2 คนขึ้นไปที่ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากสาเหตุของผู้ผลิตเดียวกันและแหล่งเดียวกัน (by the same manufacturer and with the same origin) ร้องขอต่อหน่วยงานของรัฐที่จัดตั้งขึ้นให้เป็นผู้ฟ้องคดีแทนผู้บริโภคเหล่านั้นได้

อย่างไรก็ดี แม้จะมีการให้อำนาจสมาคมในการดำเนินคดีแทนผู้เสียหายของประเทศฝรั่งเศส แต่การฟ้องคดีของสมาคมนั้นจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขในการดำเนินคดีแทนดังนี้[90]

---

[90] วรรณชัย บุญบำรุง. **การดำเนินคดีของสมาคมแทนผู้เสียหายเป็นจำนวนมากในฝรั่งเศส.** (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

ก. เงื่อนไขโดยกฎหมาย

กฎหมายฝรั่งเศสจะกำหนดเงื่อนไขให้สมาคมดำเนินคดีทางศาลแตกต่างกัน สามารถแบ่งได้ดังนี้

1. เงื่อนไขที่เกี่ยวกับสมาคม เช่น ระยะเวลาจัดตั้งสมาคม จะพิจารณาว่าสมาคมที่จะดำเนินคดีแทนได้ก่อตั้งเป็นระยะเวลาเท่าใด เช่น สมาคมที่คุ้มครองเรื่องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จะต้องก่อตั้งมาแล้วอย่างน้อย 6 เดือน สมาคมคุ้มครองสิ่งแวดล้อม สมาคมศึกษาและคุ้มครองโบราณสถาน สมาคมป้องกันการก่อความรุนแรงในการเชียร์กีฬา ต้องก่อตั้งมาแล้วอย่างน้อย 3 ปี สมาคมต่อต้านบุหรี่ สมาคมคุ้มครองสัตว์ สมาคมต่อต้านอาชญากรรมเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและอาชญากรรมสงคราม ต้องก่อตั้งมาแล้วอย่างน้อย 5 ปี

วัตถุประสงค์ที่พิจารณาอายุการจัดตั้งของสมาคม เพื่อพิจารณาความตั้งใจและความมั่นคงของสมาคม และป้องกันมิให้มีการจัดตั้งสมาคมขึ้นมาเพื่อดำเนินคดีใดคดีหนึ่งเท่านั้น

2. เงื่อนไขเกี่ยวกับการฟ้องคดี เช่น สมาคมจะฟ้องคดีได้ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ได้รับความเสียหาย ซึ่งเฉพาะหมายถึงบุคคลธรรมดาที่ได้รับความเสียหายจากการละเมิด ทั้งนี้ กฎหมายดังกล่าวไม่ได้ถือว่าสมาคมเป็นผู้ได้รับความเสียหายที่แท้จริง แต่เป็นเสมือน “อัยการของเอกชน” อย่างไรก็ดี แนวคิดที่ให้สมาคมต่าง ๆ ฟ้องคดี เนื่องจากผู้ได้รับความเสียหายจากการละเมิดในลักษณะดังกล่าวมักจะไม่อยากไปศาล จึงไม่มีเหตุผลที่จะให้บุคคลดังกล่าวขัดขวางการดำเนินคดีของสมาคมโดยปฏิเสธไม่ให้ความยินยอม เพราะจะเท่ากับไม่เป็นการสอดคล้องกับเจตนารมณ์เริ่มแรกของกฎหมาย

ข. เงื่อนไขโดยการได้รับอนุญาตจากหน่วยงานของรัฐ

เนื่องจากกฎหมายฝรั่งเศสทุกฉบับได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐมีอำนาจที่จะอนุญาตให้สมาคมที่มีเงื่อนไขครบตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งหมายความว่า หน่วยงานของรัฐไม่มีหน้าที่ที่จะต้องอนุญาตให้เสมอไป โดยอาจปฏิเสธไม่อนุญาตก็ได้ แม้ว่าสมาคมนั้นจะได้ดำเนินการตามเงื่อนไขครบถ้วนแล้วก็ตาม จึงเป็นดุลพินิจของหน่วยงานของรัฐในการที่จะปฏิเสธไม่อนุญาตได้อย่างกว้างขวางกว่ากรณีที่จะอนุญาต

อย่างไรก็ดี หน่วยงานของรัฐได้กำหนดแนวทางการอนุญาตไว้ที่เกี่ยวข้องกับสมาคม 4 ลักษณะ

1. จำนวนสมาชิกของสมาคม เช่น รัฐกฤษฎีกา กำหนดให้สมาคมเกี่ยวกับทหารผ่านศึกและผู้ประสบภัยจากสงคราม ในกรณีที่เป็นสมาคมระดับประเทศ จะต้องมีสมาชิก

อย่างน้อย 3,000 คน หรือจะต้องมีจำนวนสมาชิกเพียงพอ เช่น สมาคมปกป้องภาษาฝรั่งเศส สมาคมสำหรับศึกษาและคุ้มครองโบราณสถาน ซึ่งการกำหนดแต่เพียงว่าจำนวนสมาชิกไม่ชัดเจนและไม่แน่นอน ช่วยให้หน่วยงานของรัฐใช้ดุลพินิจที่เหมาะสมในแต่ละคำขอ และคำนึงถึงในกรณีที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่นหนึ่งท้องถิ่นใดโดยเฉพาะ

2. ความเป็นอิสระ เงื่อนไขนี้ไม่ใช้บังคับกับทุกสมาคม เช่น[91] สมาคมผู้บริโภค ตามมาตรา 2 แห่งรัฐบัญญัติ ฉบับลงวันที่ 5 มกราคม ค.ศ. 1988 ได้บัญญัติว่าสมาคมนั้นจะต้องมีอิสระโดยเด็ดขาดจากผู้ประกอบการ เนื่องจากผู้ประกอบการอาจหาทางสนับสนุนทางด้านการเงินแก่สมาคมผู้บริโภค เพื่อสนับสนุนให้มีการเคลื่อนไหวต่อต้าน หรือฟ้องคดีเอากับผู้ประกอบการที่เป็นคู่แข่ง ซึ่งจะทำให้คู่แข่งได้รับความเสียหายในภาพพจน์ทางการค้า

3. ค่าบำรุง เนื่องจากการจ่ายค่าบำรุงเป็นเครื่องยืนยันได้ดีถึงการเป็นสมาชิกของสมาคมอย่างแท้จริง

4. ประสบการณ์และความเก่าแก่ กฎหมายจะกำหนดไว้ตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี เช่น หนึ่งปีสำหรับสมาคมผู้บริโภค สองปีสำหรับสมาคมปกป้องภาษาฝรั่งเศส

ค. เงื่อนไขโดยการได้รับมอบหมายจากสมาชิก

กฎหมายฝรั่งเศสกำหนดให้สมาคมฟ้องคดีเพื่อรักษาส่วนได้เสียของส่วนรวมซึ่งเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของสมาคมได้โดยไม่จำเป็นต้องได้รับอำนาจจากรัฐ มี 2 กรณี

1. กรณีสมาชิกของสมาคมได้รวมตัวเพื่อส่วนได้เสียเฉพาะของแต่ละบุคคล

ประเทศฝรั่งเศส สมาคมสามารถฟ้องคดีเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายที่สมาชิกของสมาคมมีสิทธิได้รับ ทั้งนี้ ได้มีแนวคำพิพากษาของศาลสูงสุดฝรั่งเศสตั้งแต่ปี ค.ศ. 1929 ซึ่งกำหนดขอบเขตเฉพาะเรื่องความรับผิดทางแพ่งเท่านั้น โดยมีแนวความคิดว่า สมาชิกของสมาคมสามารถที่จะฟ้องคดีร่วมกันโดยสมาคมได้ หากสมาชิกแต่ละคนสามารถฟ้องคดีดังกล่าวเป็นการส่วนตัวได้ โดยความเสียหายที่สมาคมได้รับถือว่าเป็นความเสียหายโดยส่วนรวมของสมาชิกของสมาคม

2. กรณี การฟ้องคดีของสมาคมเพื่อปกป้องส่วนได้เสียของสังคมส่วนรวม

แนวคิดในการฟ้องคดีลักษณะนี้เกิดขึ้นจากสมาชิกของสมาคมร่วมกันก่อตั้งและเป็นที่แน่นอนว่าสมาชิกของสมาคมไม่สามารถฟ้องคดีด้วยตนเองเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของส่วนรวม

---

[91] แหล่งเดิม.

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการดำเนินคดีแทนเอกชนผู้เสียหายโดยสมาคมในประเทศฝรั่งเศส ยังคงมีข้อจำกัดทั้งจากเงื่อนไขทางกฎหมาย เงื่อนไขของเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ เงื่อนไขสมาชิกของสมาคม และวัตถุประสงค์ของสมาคมในการให้สิทธิแก่สมาคมเป็นผู้ดำเนินคดีแทนเอกชนผู้เสียหาย แต่ทั้งนี้ ข้อจำกัดดังกล่าวมีขึ้นเพื่อตรวจสอบคุณสมบัติของผู้แทนกลุ่มบุคคลของเอกชนผู้เสียหายจำนวนมากของฝรั่งเศสว่า สมาคมผู้ใช้สิทธิฟ้องคดีแทนเหล่านี้มีสิทธิจะดำเนินการฟ้องคดีแทนหรือไม่

2.5.1.2 การดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยหน่วยงานของรัฐ(administration's suit)[92]

หน่วยงานของรัฐที่จะเป็นผู้ทำหน้าที่ดำเนินคดีแทนในประเทศฝรั่งเศสคืออัยการฝรั่งเศส (the ministere public) ซึ่งอัยการฝรั่งเศสอาจเป็นผู้ดำเนินคดีทางแพ่งในฐานะคู่ความหรือร้องสอดเข้าเป็นคู่ความได้แทนบุคคลอื่นสามารถกระทำได้โดยสมัครใจ หรือโดยมีผู้ยื่นคำขอให้อัยการฝรั่งเศสเป็นคู่ความในคดี ตามที่กฎหมายกำหนด

อัยการฝรั่งเศสอาจร้องสอดเป็นคู่ความในคดีเพื่อเสนอความเห็นกฎหมายในสาระสำคัญใด ๆ ได้ เมื่อได้รับคำร้องขอ โดยคดีที่อัยการฝรั่งเศสอาจได้รับคำขอให้ร้องสอดเป็นคู่ความเพื่อเสนอความเห็นกฎหมาย ได้แก่

(1) ในการยื่นฟ้องคดีที่เกี่ยวกับการเป็นผู้อนุบาลของบุคคลผู้ไร้ความสามารถหรือการรับรอง หรือการเปลี่ยนแปลงสิทธิการเป็นผู้อนุบาล

(2) ในกระบวนวิธีพิจารณาที่กำหนดให้ห้ามดำเนินคดีเป็นการชั่วคราว และการรวมคดีสำหรับคดีที่ไม่อาจชำระหนี้ได้ (indebtness) ของบุคคลผู้เป็นหนี้สินล้นพ้นตัว หรือล้มละลายและการลงโทษประการอื่น และในคดีที่เกี่ยวกับสถานะของบุคคล

(3) ในการดำเนินคดีเพื่อชำระบัญชี และการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวกับความรับผิดของกรรมการบริษัท

เมื่ออัยการฝรั่งเศสได้รับคำขอดังกล่าว จะมีหน้าที่ทำความเห็นกฎหมายในเรื่องที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายต่อไป ทั้งนี้ ศาลอาจเป็นผู้พิจารณาและตัดสินที่คำขอที่ร้องขอให้อัยการร้องสอดเข้าเป็นคู่ความในคดีได้

นอกจากนี้ อัยการฝรั่งเศสอาจโต้แย้งคำสั่งหรือนโยบายสาธารณะ(order public) ซึ่งปรากฏข้อเท็จจริงว่าคำสั่งหรือนโยบายดังกล่าวเป็นปรปักษ์ต่อประโยชน์สาธารณะ เช่น อัยการฝรั่งเศสอาจฟ้องคดีเพื่อให้มีการสร้างอาคารพาณิชย์ หรืออาคารที่อยู่อาศัยได้ ซึ่งเป็นประโยชน์สาธารณะอย่างหนึ่ง

---

[92] รชฎ บุญสินสุข. เล่มเดิม. หน้า 84-85.

2.5.2 การคิดค่าธรรมเนียมทนายความ (Lawyer Fees)[93]

ในกฎหมายฝรั่งเศส ทนายความสามารถตกลงค่าธรรมเนียมทนายความกับลูกความได้โดยอิสระ โดยจัดทำเป็นหนังสือ ทั้งนี้การกำหนดค่าธรรมเนียมทนายความสามารถพิจารณาได้จากสถานะทางการเงินของลูกความ ลักษณะคดี ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นโดยทนายความ ความมีชื่อเสียงและคุณวุฒิของทนายความ ซึ่งต้องพิจารณาเป็นรายกรณี อย่างไรก็ดี การคิดค่าธรรมเนียมทนายความโดยพิจารณาจากผลของคดี(the outcome of case:agreement quota litis) ประเทศฝรั่งเศสยอมให้มีขึ้นเพียงเฉพาะเป็นการพิจารณาล่วงหน้า ค่าบริการสำหรับการเตรียมคดีเท่านั้น แต่หากเป็นการตกลงในผลแห่งคดีเพียงอย่างเดียว(Pure quota litis)จะเป็นข้อตกลงลักษณะเดียวกับ contingent fees ซึ่งจะมีผลเป็นโมฆะทันที

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศฝรั่งเศสมี 2 ลักษณะคือ 1) องค์กรเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือเพื่อประโยชน์ของกลุ่มบุคคล เช่น สมาคมเป็นผู้ฟ้องคดีแทน หรือ 2) อัยการฝรั่งเศสซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ ซึ่งทั้งสองลักษณะต่างต้องมีการร้องขอเพื่อให้มีการดำเนินคดีแทน เว้นแต่มีกฎหมายกำหนดให้สมาคม หรืออัยการฝรั่งเศส จึงมีสิทธิดำเนินคดีทางแพ่งแทนได้ และประเทศฝรั่งเศสไม่มีการคิดค่าทนายความโดยคิดจากผลส่วนได้เสียแห่งคดี

2.6 การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทย

จากการศึกษาวิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศดังกล่าวข้างต้น พบว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกา มีวิวัฒนาการมาจากข้อจำกัดเกี่ยวกับการดำเนินคดีที่มีผู้เสียหายจำนวนมาก ซึ่งการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นมาตรการทางกฎหมายที่ใช้ในกรณีที่มีปัญหากระทบสิทธิของบุคคลที่อยู่ภายใต้สถานการณ์เดียวกันและมีหลักกฎหมายเดียวกันเป็นการแก้ไขปัญหาความยุ่งยากในการฟ้องคดีร่วมกัน อีกทั้งยังช่วยลดปัญหาความซ้ำซ้อนในการดำเนินคดีโดยให้มีการพิจารณาและตัดสินไปในคราวเดียวกัน ส่วนประเทศออสเตรเลียหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์พิเศษเพื่อให้เอกชนที่เป็นผู้เสียหายที่มีอยู่จำนวนมากได้รับการเยียวยาสิทธิโดยผ่านการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้อย่างทั่วถึง[94] ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซิวิลลอว์ มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองประโยชน์ส่วนรวมที่ประชาชนมีอยู่ร่วมกัน หรือประโยชน์สาธารณะ ซึ่งถือว่าประโยชน์สาธารณะเป็นเรื่องที่รัฐต้องรับผิดชอบใน

---

[93] แหล่งเดิม.

[94] ปราณี สาโร. (2547) . **การดำเนินคดีแบบกลุ่ม : การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มข้อจำกัดและประโยชน์พึงได้รับ.** หน้า77.

ฐานะที่เป็นองค์กรรวมของสังคม[95] จึงกำหนดให้องค์กรของรัฐ หรือองค์กรที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสาธารณะประโยชน์เข้ามาเป็นผู้ดูแลดำเนินคดีแทน

ขณะนี้ได้มีการยกร่างกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม คือ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ. ...(การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) อยู่ระหว่างการพิจารณาดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งทางคณะกรรมการฯได้มีความเห็นว่าเห็นควรนำร่างกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาบัญญัติเพิ่มเติมในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งหลักการเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีหลักเกณฑ์และแนวความคิดแตกต่างจากหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันหลายประการที่สามารถแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินคดีในกรณีที่มีผู้เสียหายจำนวนมากได้ เนื่องจากการฟ้องคดีต่อศาลเพื่อให้ได้รับการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายภายใต้ระบบวิธีพิจารณาความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งผู้เสียหายแต่ละรายอาจต้องฟ้องเพื่อคุ้มครองสิทธิของตนเองเป็นแต่ละคดีหรือในกรณีที่ผู้เสียหายหลายรายถูกกระทบสิทธิโดยการกระทำของบุคคลเดียวกันภายใต้ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน การฟ้องคดีของผู้เสียหายเหล่านั้นก็อาจฟ้องคดีแยกต่างหากจากกันหรืออาจฟ้องคดีร่วมกันโดยเป็นโจทก์ร่วม แต่การที่ผู้เสียหายรายเดียวฟ้องคดีเพื่อให้ได้รับการคุ้มครองสิทธิทางศาลย่อมมีภาระค่าใช้จ่ายจำนวนหนึ่ง เช่น ค่าทนายความ ค่าขึ้นศาล ค่าฤชาธรรมเนียมต่าง ๆ เป็นต้น โดยค่าใช้จ่ายบางรายการผู้เสียหายอาจได้รับชดใช้คืนในภายหลังตามคำพิพากษาเมื่อชนะคดี แต่ผู้เสียหายก็อาจต้องทดรองจ่ายไปก่อน ซึ่งเมื่อเทียบกับจำนวนเงินที่จะได้รับหากชนะคดีอาจมีจำนวนไม่มากพอ เช่น ค่าทนายความที่ศาลกำหนดให้ตามคำพิพากษาจะมีจำนวนน้อยกว่าค่าทนายความที่ผู้เสียหายต้องจ่ายให้ทนายความตามความเป็นจริง เป็นต้น และด้วยเหตุนี้อาจทำให้ผู้เสียหายไม่ประสงค์จะดำเนินการฟ้องคดีเพื่อเยียวยาสิทธิของตนเอง นอกจากนี้ อาจมีกรณีที่ผู้เสียหายจำนวนมากมีสิทธิเรียกร้องที่เกิดจากข้อเท็จจริงเดียวกันและอาศัยข้อกฎหมายเดียวกัน ดังนั้น การที่ผู้เสียหายจำนวนมากแยกกันฟ้องคดีเพื่อคุ้มครองสิทธิของตนย่อมก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีเป็นจำนวนมากทั้งในด้านคู่ความและศาล แม้ว่าจะแก้ปัญหาด้วยการที่ศาลสั่งให้มีการรวมการพิจารณาคดีแต่การที่ต้องมีผู้เสียหายหลายรายเข้ามาในคดีอันทำให้การดำเนินคดีมีความยุ่งยากและไม่สะดวกแก่การพิจารณาความได้ และในส่วนของผลของคำพิพากษาในแต่ละคดีที่ผู้เสียหายแต่ละรายฟ้องอาจแตกต่างกัน ย่อมก่อให้เกิดผลเสียในด้านการอำนวยความยุติธรรม และในกรณีที่จำเลยมีทรัพย์สินจำนวนจำกัด การที่ผู้เสียหายแต่ละรายฟ้องคดีย่อมอาจ

---

[95] พิพัฒน์ นรัจฉริยางกูร. เล่มเดิม. หน้า 56-57.

ก่อให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบแก่ผู้ที่ฟ้องคดีต่างเวลากันในการที่จะบังคับเอากับทรัพย์สินของจำเลยได้[96]

สาเหตุของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้มีความจำเป็นที่ต้องมีการพัฒนารูปแบบของกระบวนวิธีพิจารณาความเพื่ออำนวยความยุติธรรมให้เกิดขึ้นกับความซ้ำซ้อนของรูปแบบคดีที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยกระบวนพิจารณาของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (class action) ได้สร้างหลักเกณฑ์ทางกระบวนวิธีพิจารณาแบบใหม่ที่ยอมรับให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีสิทธิที่จะดำเนินคดีเพื่อตนเองและแทนบุคคลอื่นที่มีสิทธิอย่างเดียวกันภายใต้ข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกันโดยไม่ต้องมีการมอบอำนาจหรือให้ความยินยอมก่อนฟ้องคดี ซึ่งวิธีการดังกล่าวใช้กับการดำเนินกระบวนพิจารณาในคดีที่มีผู้มีส่วนได้เสียร่วมกันในมูลเหตุแห่งการฟ้องคดีจำนวนมาก และผลของคำพิพากษามีผลผูกพันถึงกลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิกของกลุ่มแม้ว่าจะไม่ได้เข้ามาดำเนินคดีด้วยตนเอง

2.6.1 หลักการสำคัญของร่างกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทย

ตามที่คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เห็นชอบให้บัญญัติหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยได้บัญญัติไว้ในหมวด 4 วิธีพิจารณาคดีวิสามัญในศาลชั้นต้น ซึ่งหลักการดังกล่าวได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณายกร่างของคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาแล้ว ดังนี้

เนื่องจากในร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นเรื่องใหม่สำหรับนักกฎหมายของประเทศไทย และมีการใช้คำว่า “กลุ่มบุคคล” “สมาชิกกลุ่ม” และ “การดำเนินคดีแบบกลุ่ม” อยู่หลายมาตรา ดังนั้นเพื่อให้ผู้ใช้กฎหมายมีความเข้าใจเป็นไปในแนวทางเดียวกัน จึงได้กำหนดนิยามไว้ในร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/1 ขึ้นดังนี้

“กลุ่มบุคคล” หมายความว่า กลุ่มบุคคลที่มีสิทธิอย่างเดียวกันอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน และมีลักษณะเฉพาะของกลุ่มเหมือนกัน แม้ว่าจะมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันก็ตาม

“สมาชิกกลุ่ม” หมายความว่า บุคคลใด ๆ ที่อยู่ในกลุ่มบุคคล

“การดำเนินคดีแบบกลุ่ม” หมายความว่า การดำเนินคดีที่ศาลอนุญาตให้โจทก์เสนอคำฟ้องต่อศาล เพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาแสดงสิทธิของโจทก์และสมาชิกกลุ่ม

---

[96] สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. รายงานการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการฟ้องคดีที่เกี่ยวกับหลักทรัพย์. หน้า 5.

จากนิยามดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า การจะเป็นกลุ่มบุคคลได้นั้นต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 2 ประการ ดังนี้ ประการแรก คือ มีข้อเท็จจริงร่วมกัน โดยข้อเท็จจริงนั้นก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องร่วมกันของกลุ่มบุคคลอีกกลุ่มหนึ่ง อีกประการหนึ่ง คือ มีหลักกฎหมายร่วมกัน คือ มีสภาพแห่งข้อหาและข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาที่เหมือนกัน ดังนั้น การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะมีขึ้นเมื่อมีบุคคลจำนวนมากอยู่ในสถานการณ์เดียวกัน ซึ่งมีข้อเรียกร้องและข้อต่อสู้อย่างเดียวกัน แม้ลักษณะของความเสียหายจะแตกต่างกันก็ตาม เช่น กรณีที่มีการปล่อยสารพิษลงในแม่น้ำทำให้ผู้ได้รับความเสียหายทั้งผู้ใช้น้ำเพื่อการบริโภค ผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตร และผู้ได้รับความเสียหายที่ผิวหนัง จะเห็นได้ว่า ผู้เสียหายมีสิทธิอย่างเดียวกันจากการทำให้เกิดน้ำเสียซึ่งเกิดจากข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน แต่มีลักษณะของความเสียหายที่ต่างกัน เป็นต้น หลักสากลถือว่าแม้จะมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกัน ก็สามารถดำเนินคดีแบบกลุ่มได้โดยศาลอาจสั่งให้มีการแบ่งกลุ่มย่อยได้ ตามร่างพระราชบัญญัติฯมาตรา 222/23 ซึ่งทำให้กฎหมายมีความยืดหยุ่น สามารถคุ้มครองประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มได้มากกว่า การแบ่งกลุ่มย่อยนั้นสามารถทำได้ แม้จะเป็นกรณีที่มีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายแตกต่างกันในส่วนที่เป็นสาระสำคัญบางประเด็น

ส่วนประเด็นเกี่ยวกับการที่ผู้เสียหายจากมูลคดีเดียวกันแต่ผลของความเสียหายเกิดขึ้นภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาแล้ว จะถือว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นสมาชิกกลุ่มหรือไม่นั้นมีความเห็นเป็น 2 แนวทาง คือ

ความเห็นที่หนึ่ง เห็นว่าควรกำหนดให้สมาชิกกลุ่ม ได้แก่ ผู้ที่ได้รับความเสียหายแล้วในขณะที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตฟ้องคดีแบบกลุ่มแล้วเท่านั้น เนื่องจากร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/35(2) ได้กำหนดให้คำพิพากษาของศาลต้องแสดงลักษณะโดยชัดเจนของกลุ่มบุคคลที่จะต้องผูกพันตามคำพิพากษา ดังนั้น กรณีดังกล่าว ผู้ที่ได้รับความเสียหายในภายหลังก็สามารถฟ้องคดีใหม่ได้ ไม่ถือเป็นการฟ้องซ้ำ จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดรับรองสิทธิในอนาคตไว้ด้วย

ความเห็นที่สอง เห็นว่าควรกำหนดให้สิทธิแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากมูลคดีเดียวกันแต่ผลเสียหายปรากฏขึ้นในภายหลังได้ เนื่องจากหลักการของการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นมาจากหลักการของข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน ฉะนั้น เมื่อฟ้องครั้งเดียวก็ควรจะรองรับผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากมูลคดีเดียวกันทั้งหมดในครั้งเดียว ซึ่งจะเป็นผลดีต่อจำเลยด้วยที่จะไม่ต้องถูกฟ้องเป็นคดีซ้ำอีก

อย่างไรก็ตาม ที่ประชุมพิจารณาแล้วเห็นว่าการจะพิจารณาว่าบุคคลใดจะเป็นสมาชิกกลุ่มหรือไม่ ต้องอยู่บนพื้นฐานของมาตรา 55 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกล่าวคือ จะต้องมีการโต้แย้งสิทธิเกิดขึ้นแล้ว ดังนั้นเมื่อความเสียหายยังไม่เกิดขึ้นในขณะฟ้อง ก็ไม่สมควรมีสิทธิเป็นสมาชิกกลุ่มได้และหากปล่อยให้มีการเรียกร้องค่าเสียหายได้โดยไม่จำกัดระยะเวลา จะทำ

ให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มล่าช้า ซึ่งขัดต่อวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม จึงควรจำกัดนิยามของคำว่า สมาชิกกลุ่มให้หมายความถึงผู้ที่ได้รับความเสียหายแล้วในขณะที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มเท่านั้น และหากต่อไปมีการพัฒนาหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มขึ้นและผู้ที่เกี่ยวข้องมีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มมากขึ้นก็อาจจะมีการกำหนดรับรองสิทธิในอนาคตต่อไป[97] ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลได้พิจารณาเป็นแนวทางไว้ว่ากลุ่มบุคคลที่ได้รับการรับรองแล้ว จะไม่รวมถึงสมาชิกซึ่งอาจต้องเสียหายในอนาคตด้วย เพราะเหตุว่าบุคคลดังกล่าวยังไม่มีตัวตนจริง และยังไม่ได้รับความเสียหายจริง ซึ่งไม่ได้เป็นผู้มีสิทธิที่จะดำเนินคดีได้ และข้อเรียกร้องของบุคคลเหล่านี้ยังไม่พร้อมที่จะได้รับการเยียวยาทางศาล[98] ซึ่งเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นภายหลัง บุคคลเหล่านั้นก็สามารถฟ้องคดีต่อผู้กระทำผิดได้เอง ไม่เสียสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

2.6.1.1 เงื่อนไขของคดีที่ได้รับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ตามร่างพระราชบัญญัติฯ ได้กำหนดลักษณะของคดีที่อาจร้องขออนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยครอบคลุมคดีทุกประเภทที่มีผู้เสียหายจำนวนมากที่ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน และมีลักษณะเฉพาะของคดีที่เหมือนกัน โดยร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/5 ได้กำหนดตัวอย่างประเภทของคดีที่อาจร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้ได้แก่ คดีละเมิด คดีผิดสัญญา หรือคดีตามกฎหมายต่าง ๆ ที่อาจส่งผลในการให้ความคุ้มครองกับผู้เสียหายจำนวนมาก เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายเกี่ยวกับแรงงาน กฎหมายเกี่ยวกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ กฎหมายเกี่ยวกับแข่งขันทางการค้า เป็นต้น กล่าวคือ สิทธิอื่น ๆ นอกเหนือจากคดีละเมิดหรือคดีผิดสัญญาเป็นสิทธิทางมหาชนอันเกี่ยวเนื่องกับสาธารณประโยชน์ซึ่งมุ่งคุ้มครองประชาชนให้สามารถเข้ามาเรียกร้องสิทธิในส่วนนี้ได้ แต่ทั้งนี้อาจมีคดีตามกฎหมายประเภทอื่น ๆ นอกเหนือจากตัวอย่างที่ยกมา ซึ่งหากเข้าหลักเกณฑ์การดำเนินคดีแบบกลุ่ม โจทก์ก็สามารถร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้

1) เงื่อนไขจำนวนกลุ่มบุคคล

ในเรื่องจำนวนกลุ่มบุคคลหรือสมาชิกกลุ่มนี้ได้นำหลักการมาจาก Rule 23 (a)(1) ที่ว่าหากดำเนินคดีแบบกลุ่มจะสามารถระงับข้อพิพาทได้ดีกว่าการดำเนินคดีอย่างคดีสามัญ

---

[97] สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2548, กันยายน). รายงานการประชุมคณะอนุกรรมการพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ครั้งที่ 72-14/2546, ครั้งที่ 73-15/2546.

[98] Strong v. Arkansas Blue Cross & Shield Inc.,87 FRD 496 (ED Ariz 1980).

ซึ่งการแยกฟ้องเป็นรายคดีอาจเสี่ยงทำให้คำพิพากษาขัดแย้งกัน เป็นการคำนึงถึงประโยชน์ทั้งของสมาชิกกลุ่มที่จะได้รับเท่าเทียมกันในกรณีที่จำเลยมีทรัพย์สินจำกัดไม่เพียงพอกับความเสียหายของกลุ่มทั้งหมด ซึ่งหากมีการฟ้องคดีแยกกัน ใครฟ้องก่อนก็จะได้เปรียบ และประโยชน์ที่จำเลยจะได้รับในกรณีที่ค่าเสียหายของสมาชิกกลุ่มแต่ละรายมีจำนวนไม่สูงมาก จำเลยจะได้ไม่ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในกรณีที่มีการแยกฟ้องเป็นรายคดี ซึ่งร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/9(3) กำหนดเพียงกลุ่มบุคคลมีสมาชิกกลุ่มจำนวนมาก ซึ่งการดำเนินคดีอย่างคดีสามัญจะทำให้เกิดความยุ่งยากและไม่สะดวก โดยเน้นจำนวนของกลุ่มบุคคลถือเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ศาลจะต้องไต่สวนก่อนที่ศาลจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งจะต้องพิจารณาถึงจำนวนของกลุ่มบุคคล ประกอบกับร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/9(2) โจทก์ได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะที่เหมือนกันของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจนเพียงพอ เพื่อให้รู้ได้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลใด กล่าวคือ เป็นการแสดงให้รู้ว่ากลุ่มบุคคลนี้จำกัดขอบเขตของกลุ่มเพียงใด เพื่อแสดงตัวตนของกลุ่ม โดยไม่จำเป็นต้องระบุจำนวนสมาชิกกลุ่มไว้ให้แน่นอนก็ได้ เพราะจะทำให้กฎหมายขาดความยืดหยุ่น

อย่างไรก็ตาม การกำหนดจำนวนสมาชิกกลุ่มไม่ได้ทำให้ศาลใช้ดุลพินิจในการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มน้อยลง เพราะไม่ว่าสมาชิกกลุ่มจะมีจำนวนเท่าใด ศาลต้องพิจารณาในประเด็นสำคัญ คือ คดีนั้นมีประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่มมากน้อยเพียงใด และการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นวิธีการพิจารณาที่ดีที่สุดสำหรับคดีนั้นหรือไม่ ส่วนจำนวนสมาชิกต้องมีจำนวนพอสมควรเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว เพราะแม้สมาชิกจะมีจำนวนมากเท่าใดก็ตาม หากศาลเห็นว่าการดำเนินกระบวนพิจารณาอย่างสามัญไม่ได้สร้างความลำบากหรือยุ่งยากแก่ศาลและคู่ความ ศาลย่อมไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม สิ่งสำคัญยิ่งกว่าจำนวนสมาชิกก็คือ พื้นที่หรือขอบเขตที่อยู่ของสมาชิก หากสมาชิกอยู่ในเขตพื้นที่ที่แตกต่างกันหรือห่างไกลกันมากเท่าใด โอกาสที่ศาลจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มย่อมมีมากยิ่งขึ้น[99]

2) เงื่อนไขลักษณะบุคคล

เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นมีจุดประสงค์ที่จะให้ผู้ได้รับความเสียหายได้รับความสะดวกในการพิจารณาคดีที่เกิดจากสถานการณ์อย่างเดียวกัน ภายใต้ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอย่างเดียวกัน เพื่อศาลสามารถพิพากษาตัดสินคดีในประเด็นข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงให้เสร็จสิ้นในครั้งเดียวกัน ดังนั้น คุณลักษณะของสมาชิกกลุ่มบุคคลที่สำคัญ คือ การที่สมาชิกกลุ่มต้องมีปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอย่างเดียวกัน กล่าวคือ มีเหตุแห่งการฟ้องคดีที่เป็นเหตุร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม อันเกิดจากการกระทำใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อกลุ่มบุคคลด้วยกันทุกคน และการกระทำดังกล่าวทำให้เกิดเหตุแห่งการฟ้องคดี โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าสมาชิกกลุ่มแต่

---

[99] วิชัย อริยะนันทกะ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 67.

ละคนจะมีปัญหาที่เป็นการเฉพาะของตัวเองหรือไม่ ตัวอย่างเช่น การฟ้องคดีที่จำเลยขับรถโดยสารโดยประมาทจนเกิดอุบัติเหตุทำให้มีผู้เสียชีวิต และได้รับบาดเจ็บจำนวนมาก กรณีนี้ผู้เสียหายมีเหตุแห่งการฟ้องคดีร่วมกันจากการที่จำเลยขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายส่วนค่าเสียหายที่แต่ละคนได้รับนั้นถือว่าเป็นปัญหาเฉพาะตัวของผู้เสียหาย แม้จะมีจำนวนแตกต่างกัน ก็ไม่เป็นอุปสรรคที่จะถือว่ากลุ่มมีปัญหาร่วมกัน[100]

ตามร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/1 "สมาชิกกลุ่ม หมายความว่า กลุ่มบุคคลที่มีสิทธิอย่างเดียวกันอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน และมีลักษณะเฉพาะของกลุ่มเหมือนกัน แม้ว่าจะมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันก็ตาม" เป็นการจำกัดการดำเนินคดีแบบกลุ่มมากกว่าของประเทศอื่น เพราะตามร่างดังกล่าวสมาชิกกลุ่มต้องมีประเด็นข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน มีเพียงอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ เช่น คดีเรียกค่าเสียหายจากความรับผิดทางละเมิดอันเนื่องมาจากผลิตภัณฑ์ จะต้องปรากฏว่าความเสียหายนั้นเกิดจากผลิตภัณฑ์อย่างเดียวกันและโดยอาศัยหลักกฎหมายเดียวกัน ซึ่งจะมีผลทำให้คดีที่สามารถดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ในหลักการของกฎหมายต่างประเทศไม่อาจขออนุญาตจากศาลไทยได้ ทำให้คดีที่คล้ายกันอาจต้องฟ้องเป็นหลายคดีอยู่เช่นเดิม อย่างไรก็ตาม ข้อดีของการจำกัดคดีไว้เช่นนี้ทำให้เกิดความแน่นอนของการใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม เป็นการค่อยพัฒนาแนวทางปฏิบัติและสร้างความคุ้นเคยแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เห็นแนวทางของการดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไปในอนาคต

3) เงื่อนไขลักษณะคดี

ร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/9(4) ได้กำหนดให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพมากกว่าการดำเนินคดีอย่างคดีสามัญ กล่าวคือ การที่ศาลจะพิจารณาอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้หรือไม่นั้น ศาลต้องเห็นว่าการดำเนินกระบวนพิจารณาแบบกลุ่มต้องเป็นกระบวนวิธีพิจารณาที่มีประสิทธิภาพมากกว่ากระบวนวิธีพิจารณาความแบบคดีสามัญ

4) เงื่อนไขลักษณะผู้แทนกลุ่ม

บุคคลผู้ที่มีสิทธิร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ ได้แก่ โจทก์ซึ่งจะต้องเป็นสมาชิกกลุ่ม และหมายความรวมถึงทนายความผู้ทำหน้าที่ดำเนินคดีแทนโจทก์ อีกทั้งศาลมีแนวทางพิจารณาว่า ผู้แทนกลุ่มต้องไม่มีผลประโยชน์ขัดแย้งหรือมีผลประโยชน์ร่วมกันกับสมาชิกกลุ่ม และมีจุดประสงค์เพื่อประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มตลอดการดำเนินคดีแบบกลุ่ม แรงจูงใจในการดำเนินคดีรวมทั้งแหล่งเงินทุนสนับสนุน

---

[100] American Jurisprudence. Securities Regulation-Federal. p 133-134 อ้างถึงใน วราภรณ์ มณีชื่น. (2542). **ปัญหาในทางกฎหมายเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าเสียหายโดยผู้ลงทุนจำนวนมากในคดีหลักทรัพย์.** หน้า 95.

2.6.1.2 การอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ตามร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/9 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม เป็นดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เมื่อศาลได้ฟังคู่ความทุกฝ่ายและทำการไต่สวนตามที่เห็นสมควรแล้ว โดยกำหนดกรอบการใช้ดุลพินิจของศาลไว้ ดังนี้[101]

1) สภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับ รวมทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาของโจทก์และของกลุ่มบุคคลต้องมีลักษณะเดียวกันกับโจทก์ ทั้งนี้ เพราะสิทธิการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะมีขึ้นได้เมื่อกลุ่มบุคคลได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกันและลักษณะของกลุ่มที่เหมือนกัน

2) โจทก์ได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะตามที่โจทก์กำหนดที่เหมือนกันของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจนเพียงพอเพื่อให้ได้รู้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลใด กล่าวคือ โจทก์อาจจะกำหนดลักษณะเฉพาะของกลุ่มที่แคบลงมาโดยไม่ประสงค์จะฟ้องคดีให้กับผู้เสียหายทุกคน ซึ่งลักษณะเฉพาะดังกล่าวนี้โจทก์จะต้องกำหนดชัดเจน เพื่อที่ศาลจะได้ทราบลักษณะความเป็นกลุ่มว่ามีขอบเขตเพียงใด และผู้เสียหายรายใดที่จะถือว่าเป็นสมาชิกกลุ่ม

3) กลุ่มบุคคลมีสมาชิกกลุ่มจำนวนมาก ซึ่งการดำเนินคดีสามัญจะทำให้เกิดความยุ่งยากและดำเนินการได้ไม่สะดวก กล่าวคือ ศาลจะพิจารณาว่าหากจะให้โจทก์และสมาชิกกลุ่มแต่ละรายแยกฟ้องคดี หรือเป็นโจทก์ร่วมกันฟ้องคดีจะมีผลทำให้การดำเนินคดีเกิดความยุ่งยากและเป็นการไม่สะดวกหรือไม่

4) การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะทำให้การดำเนินคดีเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพมากกว่าการดำเนินคดีสามัญ กล่าวคือ ศาลจะพิจารณาว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะช่วยในการประหยัดค่าใช้จ่ายและเวลาในการดำเนินคดีมากกว่าการดำเนินคดีแบบสามัญหรือไม่ ซึ่งการพิจารณาของศาลจะพิจารณาจากกระบวนการของการดำเนินคดีทั้งหมดมิใช่พิจารณาเฉพาะในส่วนของโจทก์

5) คดีบางประเภทที่มีลักษณะพิเศษ เช่น คดีเกี่ยวกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ประธานศาลฎีกาอาจจะกำหนดข้อบังคับเกี่ยวกับคุณสมบัติ ส่วนได้เสีย รวมตลอดทั้งการได้มาซึ่งสิทธิการเป็นสมาชิกกลุ่ม เพื่อให้การดำเนินกระบวนพิจารณาเป็นไปโดยรวดเร็วและเที่ยงธรรม นอกจากนั้น ศาลจะพิจารณาว่าโจทก์ รวมถึงทนายความฝ่ายโจทก์ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาท

---

[101] สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2548, กุมภาพันธ์). “เอกสารประกอบการพิจารณาร่างกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (class action).” หน้า 38-39.

สำคัญในการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้แสดงให้ศาลเห็นว่า สามารถดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม

ดังนั้น เมื่อศาลพิจารณาการมีคำสั่งประการใดเกี่ยวกับคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่ม สามารถแยกพิจารณาผลของคำสั่งคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ ดังนี้

1. กรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

เมื่อพิจารณาจากร่างพระราชบัญญัติแล้ว หากศาลมีคำสั่งอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว ศาลจะดำเนินการ ดังนี้

ประการแรก ศาลมีคำสั่งรับฟ้องและกำหนดให้จำเลยยื่นคำให้การภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ศาลได้ส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องพร้อมคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มให้แก่จำเลย[102]โดยเมื่อจำเลยยื่นคำให้การแล้ว ให้ศาลกำหนดวันนัดพร้อมเพื่อให้คู่ความมาศาลเพื่อดำเนินการต่าง ๆ ต่อไป[103] โดยจะเห็นได้ว่า ระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้จำเลยยื่นคำให้การนี้เป็นระยะเวลาที่ยาวกว่าการกำหนดระยะเวลาให้จำเลยสามารถยื่นคำให้การในคดีสามัญ

ประการที่สอง ศาลมีคำสั่งให้ยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มและให้ดำเนินกระบวนพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ ในกรณีที่ศาลสั่งให้โจทก์นำเงินค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีมาวางศาล ภายใน 7 วันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง แล้วโจทก์เพิกเฉยไม่ดำเนินการและไม่แจ้งให้ศาลทราบเหตุแห่งการเพิกเฉย และหากต่อมาปรากฏว่าค่าใช้จ่ายที่วางไว้ไม่เพียงพอ ศาลจะสั่งให้วางเงินค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมก็ได้ หากโจทก์เพิกเฉยไม่นำเงินมาวางศาลภายในกำหนดและไม่ได้แจ้งเหตุแห่งการเพิกเฉยนั้นให้ถือว่าโจทก์ทิ้งฟ้อง[104] ซึ่งเป็นเหตุให้สมาชิกกลุ่มมีสิทธิร้องขอเข้าเป็นโจทก์แทนได้ตามที่ปรากฏในร่างพระราชบัญญัติฯมาตรา 222/25(4) เนื่องจากเป็นกรณีที่ผู้แทนโจทก์ไม่สามารถดำเนินคดีคุ้มครองสมาชิกกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม

ประการที่สาม เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว ศาลต้องส่งคำบอกกล่าวคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มให้สมาชิกเท่าที่ทราบและประกาศทางหนังสือพิมพ์รายวันที่แพร่หลายเป็นเวลา 3 วัน เพื่อให้สมาชิกกลุ่มสามารถแสดงเจตนาออกจากกลุ่มได้หากไม่ต้องการผูกพันตามผลของคำพิพากษา

---

[102] ร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/9 วรรคสาม

[103] ร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/17

[104] ร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/11

2. กรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลดำเนินกระบวนพิจารณาคดีที่โจทก์ยื่นฟ้องต่อไปอย่างคดีสามัญ[105]

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าศาลจะมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตประการใด คู่ความสามารถอุทธรณ์คำสั่งศาลดังกล่าวไปยังศาลฎีกาได้ภายในกำหนด 7 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งโดยในระหว่างที่ศาลพิจารณาอุทธรณ์คำสั่งเรื่องการขอดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นให้ศาลชั้นต้นงดพิจารณาไว้จนกว่าศาลฎีกาจะมีคำสั่งเป็นที่สุด[106]

จะเห็นได้ว่าในขั้นตอนการพิจารณาการดำเนินคดีแบบกลุ่มของศาล ศาลต้องพิจารณาคำฟ้องของโจทก์ในเบื้องต้นก่อนว่ามีข้อขัดข้องตามมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหรือไม่ ซึ่งหากคำฟ้องของโจทก์ก็ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ตาม มาตรา 18 ศาลก็จะไม่รับฟ้องหรืออาจแก้ไขฟ้องให้ถูกต้องเสียก่อน โดยยังไม่พิจารณาในส่วนของคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มของโจทก์ ถ้าคำฟ้องของโจทก์ไม่มีข้อขัดข้องตามมาตรา 18 ศาลจะสั่งรับฟ้องทันทีไม่ได้ ศาลจะต้องไปพิจารณาในส่วนของคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มก่อน ถ้าศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าควรอนุญาตให้โจทก์ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ ศาลจึงจะรับคำฟ้อง ซึ่งในการพิจารณาคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่ม ห้ามมิให้ศาลสั่งจนกว่าศาลจะได้ฟังข้อคัดค้านของจำเลย เพราะเหตุว่าขั้นตอนการพิจารณาอนุญาตคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ และร้อยละ 90ในต่างประเทศ จะมีการตกลงประนีประนอมในชั้นนี้ ทำให้ข้อพิพาทยุติลง เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลรับคำฟ้องไว้พิจารณา เมื่อได้ส่งหมายเรียกให้จำเลยแล้ว ให้จำเลยยื่นคำให้การเป็นหนังสือต่อศาลภายใน 30 วัน นับแต่วันที่โจทก์ส่งหมายและสำเนาคำฟ้องให้จำเลยและให้ถือว่าทนายความของโจทก์เป็นทนายความของกลุ่มด้วย แต่ถ้าหากศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ นอกจากนี้คู่ความสามารถอุทธรณ์คำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มไปยังศาลฎีกาได้ภายใน 7 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง โดยศาลชั้นต้นต้องรอการพิจารณาไว้จนกว่าคำสั่งนั้นจะถึงที่สุด และศาลฎีกาต้องวินิจฉัยชี้ขาดโดยเร็ว

2.6.1.3 การดำเนินกระบวนพิจารณา

เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เป็นการดำเนินคดีที่ศาลอนุญาตให้เสนอคำฟ้องต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาแสดงสิทธิของโจทก์ ในฐานะเป็นคู่ความผู้แทนที่ดำเนินคดีเพื่อเยียวยาสิทธิประโยชน์ของตนเอง และแทนสมาชิกกลุ่ม ซึ่งเป็นผู้ที่ได้เสียร่วมกันภายใต้ข้อเรียกร้อง

---

[105] ร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา222/9 วรรคสี่

[106] ร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา222/9 วรรคสอง

หรือข้อโต้แย้งสิทธิภายใต้ข้อเท็จจริงที่ก่อให้เกิดสิทธิร่วมกันและมีหลักกฎหมายเดียวกัน โดยไม่ต้องได้รับการมอบหมายหรือมอบอำนาจ ซึ่งสมาชิกกลุ่มไม่มีฐานะเป็นคู่ความ แต่ผลของคำพิพากษาในคดีมีผลผูกพันทั้งคู่ความผู้แทน และสมาชิกกลุ่มด้วย ดังนั้นตามร่างพระราชบัญญัติฯจึงได้มีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายต่างๆขึ้นโดยเฉพาะเพื่อให้ความคุ้มครองและสร้างความเป็นธรรมแก่สมาชิกกลุ่ม ดังนี้

ประการแรก การบอกกล่าวคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและการออกจากสมาชิกกลุ่มเมื่อมีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โจทก์ต้องบรรยายลักษณะเฉพาะที่เหมือนกันของกลุ่มให้ชัดเจน เพื่อให้ทราบว่าสมาชิกของกลุ่มบุคคลที่โจทก์ประสงค์จะดำเนินคดีแทนนั้นเป็นใครบ้างเนื่องจากการอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นมีผลกระทบต่อบุคคลจำนวนมากที่ได้รับความเสียหายร่วมกันจากสถานการณ์เดียวกันตามลักษณะเฉพาะที่โจทก์บรรยายมาในคำฟ้องแล้ว ตามร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/9(2) บุคคลนั้นจะถือว่าเป็นสมาชิกกลุ่มและถูกผูกพันตามคำพิพากษาโดยอัตโนมัติโดยผลของกฎหมาย ซึ่งหากสมาชิกกลุ่มไม่ประสงค์จะผูกพันตามคำพิพากษาในคดีแบบกลุ่ม ก็มีสิทธิที่จะแสดงความประสงค์ขอออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มโดยการแจ้งความประสงค์ต่อศาลภายในระยะเวลาที่กำหนด[107] ดังนั้นเมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว เป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องส่งคำบอกกล่าวให้ผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มเท่าที่ทราบถึงคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มของศาล เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้ทราบถึงสิทธิของตนที่มีอยู่ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ในคำบอกกล่าวหรือประกาศคำสั่งอนุญาตดังกล่าวต้องมีเนื้อหาที่จะแจ้งแก่สมาชิกกลุ่มอย่างน้อย ดังต่อไปนี้[108]

(1) ชื่อศาลและเลขคดี

(2) ชื่อ และที่อยู่ของคู่ความและทนายความฝ่ายโจทก์

(3) ข้อความโดยย่อของคำฟ้องและลักษณะของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจน

(4) ข้อความที่แสดงว่าศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม และวันเดือนปีที่ศาลมีคำสั่ง

(5) สิทธิของสมาชิกกลุ่มตามมาตรา 222/13 และมาตรา222/14

(6) กำหนดวันเพื่อให้สมาชิกกลุ่มแจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม ทั้งนี้ตามที่ศาลเห็นสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวัน

(7) ผลของการออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม

---

[107] ร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/13

[108] ร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/12 วรรคสอง

(8) ผลของคำพิพากษาที่จะผูกพันสมาชิกกลุ่ม

(9) ชื่อและตำแหน่งผู้พิพากษาผู้ออกประกาศและคำบอกกล่าว

โดยจะเห็นว่า ศาลจะกำหนดระยะเวลาตามที่เห็นสมควรแต่ไม่น้อยกว่า 45 วัน เพื่อให้สมาชิกกลุ่มแจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกลุ่มต่อศาล[109] หากพ้นระยะเวลาที่ศาลกำหนดแล้ว สมาชิกกลุ่มไม่มีสิทธิที่จะออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มเว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล คำสั่งของศาลให้เป็นที่สุด[110] เนื่องจากอาจมีบางกรณีที่สมาชิกกลุ่มไม่ทราบว่ามีการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ตนเข้าลักษณะของสมาชิกกลุ่มโดยมีเหตุอันสมควร เช่น อยู่ในต่างประเทศในขณะที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทำให้ไม่ทราบถึงการบอกกล่าวถึงการดำเนินคดีแบบกลุ่ม หรือในระหว่างการพิจารณาการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โจทก์ก็ไม่สามารถดำเนินคดีรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มผู้นั้นได้ เป็นต้น ดังนั้นกฎหมายจึงเปิดช่องให้สมาชิกกลุ่มสามารถขอออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มเมื่อพ้นระยะเวลาที่ศาลกำหนดโดยการอนุญาตของศาลได้ เพื่อให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นกระบวนพิจารณาที่ชอบด้วยกฎหมาย (due process)

โดยจะเห็นได้ว่าในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น ผลของคำพิพากษามีผลผูกพันถึงบุคคลภายนอกคดี ซึ่งมีฐานะเป็นสมาชิกกลุ่ม กฎหมายจึงมีมาตรการในการคุ้มครองผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่ม โดยกำหนดให้ต้องมีการแจ้งหรือบอกกล่าวให้สมาชิกกลุ่มได้รับทราบสิทธิของตนที่เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่สำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อสิทธิหน้าที่ของผู้ที่มีฐานะเป็นสมาชิกกลุ่ม ถือได้ว่าเป็นขั้นตอนสำคัญและมีผลโดยตรงต่อหลักการเกี่ยวกับการออกจากสมาชิกกลุ่มโดยวิธี opt-out ตามพระราชบัญญัติฯมาตรา 222/13 โดยจากการศึกษาร่างพระราชบัญญัติฯจะเห็นได้ว่าวิธีการบอกกล่าวคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มของศาลนั้น มี 2 วิธี คือ[111]

วิธีแรก คือ การส่งคำบอกกล่าวโดยตรงให้สมาชิกกลุ่มเท่าที่ทราบ เนื่องจากในคำฟ้องของโจทก์นั้นจะมีการระบุชื่อเท่าที่จะระบุได้เป็นบัญชีแนบท้าย

วิธีที่สอง คือ การประกาศทางหนังสือพิมพ์ ซึ่งกำหนดอย่างชัดเจนว่าให้ประกาศคำสั่งในหนังสือพิมพ์รายวันที่แพร่หลายอย่างน้อยหนึ่งฉบับเป็นเวลาสามวันติดต่อกัน ซึ่งถือเป็นมาตรการเสริมเพื่อที่จะให้บุคคลที่โจทก์ไม่มีชื่อและที่อยู่สามารถรับทราบว่าศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

---

[109] ร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/13 วรรคหนึ่ง

[110] ร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/13 วรรคสอง

[111] ร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/12 วรรคหนึ่ง

นอกจากนี้อาจมีการประกาศทางสื่อมวลชนอื่นหรือวิธีการอื่นใดเพิ่มเติมได้ตามศาลที่เห็นสมควร

เมื่อบุคคลที่มีฐานะเป็นสมาชิกกลุ่มได้รับคำบอกกล่าวหรือประกาศคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้วไม่ได้แจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มต้องผูกพันตามคำพิพากษาแห่งคดีโดยอัตโนมัติของกฎหมาย ซึ่งเมื่อบุคคลดังกล่าวถือเป็นสมาชิกกลุ่มแล้ว กฎหมายจึงได้กำหนดให้สิทธิแก่สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม เพื่อให้สามารถปกป้องประโยชน์ของตนได้ระดับหนึ่ง ดังนี้[112]

(1) เข้าฟังการพิจารณาคดี

(2) ร้องขอให้ศาลสั่งแสดงว่าโจทก์มิได้มีคุณสมบัติตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 222/9(5)

(3) ขอตรวจเอกสารทั้งหมดหรือบางส่วนในสำนวนความหรือขอคัดสำเนาเอกสารเหล่านั้น

(4) จัดหาทนายความคนใหม่มาดำเนินคดีแทนทนายความของกลุ่มตามมาตรา 222/16 วรรคสอง

(5) ร้องขอเข้าแทนที่โจทก์โดยอาศัยสิทธิตามบทบัญญัติในส่วนที่ 3 แห่งหมวดนี้

(6) คัดค้านการร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ตามมาตรา 222/25 การที่โจทก์ขอถอนฟ้อง ตามมาตรา 222/28 การที่มีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีตามมาตรา 222/29 และการที่คู่ความตกลงกันเสนอข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการชี้ขาดตามมาตรา 222/30

(7) ตรวจและโต้แย้งคำขอรับชำระหนี้ตามมาตรา 222/40 สมาชิกกลุ่มอาจแต่งตั้งทนายความเพื่อดำเนินการตามวรรคหนึ่งก็ได้

โดยจะเห็นได้ว่า สิทธิการแต่งตั้งทนายความเข้าฟังการพิจารณาคดีอย่างเป็นทางการถือเป็นหลักการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 63 อยู่แล้ว ส่วนสิทธิเข้าฟังการพิจารณาคดีประชาชนทั่วไปก็มีสิทธิที่จะฟ้องการพิจารณาคดีได้อยู่แล้วเช่นกัน แต่สิทธิการเข้าฟังการพิจารณาคดีของสมาชิกกลุ่มอย่างเป็นทางการตามร่างพระราชบัญญัตินี้ จะทำให้สมาชิกกลุ่มมีสิทธิอื่นตามมาภายหลัง เช่น สิทธิในการที่จะรับรู้คำสั่งและสิทธิที่จะได้รับสำเนาคำสั่งใน

---

[112] ร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/14

ระหว่างการพิจารณาคดีของศาลทุกครั้ง และแม้ว่าคดีนั้นจะมีการพิจารณาคดีลับ สมาชิกกลุ่มผู้นั้นก็สามารถที่จะมีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาคดีได้[113]

อย่างไรก็ตาม สมาชิกกลุ่มไม่ได้เข้ามามีส่วนในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และไม่มีฐานะเป็นคู่ความ ดังนั้นจึงไม่มีหน้าที่ใดๆในการดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบกลุ่ม แต่ด้วยเหตุที่ผลแห่งคำพิพากษาคดีจะมีผลผูกพันสมาชิกกลุ่มทุกคน ดังนั้นในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้โจทก์ชนะคดีแล้ว สมาชิกกลุ่มก็จะมีสิทธิที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนตามสัดส่วนความเสียหายของตนซึ่งเพื่อการดังกล่าวสมาชิกกลุ่มจึงมีหน้าที่ต้องแจ้งความประสงค์ในการขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีต่อไปตามที่กำหนดไว้ในร่างพระราชบัญญัติฯมาตรา 222/39 วรรคสอง โดยกฎหมายได้ห้ามมิให้สมาชิกที่ไม่ได้ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มตามร่างพระราชบัญญัติฯมาตรา 222/13 ดำเนินการยื่นฟ้องจำเลยในเรื่องเดียวกันกับที่โจทก์ได้ยื่นฟ้อง หรือหากมีการยื่นคำฟ้องไว้ก่อนแล้วศาลก็ต้องจำหน่ายคดีที่ได้ยื่นฟ้องไว้ก่อนออกจากสารบบความไป

นอกจากนี้การพิจารณาคดีแบบกลุ่ม ได้กำหนดกระบวนพิจารณาที่เป็นพิเศษเพิ่มเติมจากการดำเนินคดีแพ่งทั่วไป โดยกำหนดว่าหลังจากที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินกระบวนพิจารณาแบบกลุ่มและจำเลยได้ยื่นคำให้การภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดภายในหนึ่งเดือน นับแต่ได้รับหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องแล้ว ศาลจะต้องกำหนดให้มีวันนัดพร้อมก่อนการสืบพยาน โดยให้คู่ความทุกฝ่ายมาศาล[114] ถือเป็นการกำหนดกระบวนการดำเนินการก่อนการพิจารณาสืบพยานซึ่งเป็นขั้นตอนใหม่ของการดำเนินคดี ซึ่งในวันนัดพร้อมจะต้องมีการดำเนินการตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด ดังต่อไปนี้

ตามร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/17 เมื่อศาลได้มีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว ศาลจะกำหนดวันนัดพร้อมให้คู่ความทุกฝ่ายจะต้องมาศาลเพื่อดำเนินการต่างๆ ได้แก่

1) ไกล่เกลี่ยหรือนำวิธีอนุญาโตตุลาการมาใช้เพื่อให้คดีเสร็จไปทั้งหมดหรือบางส่วน

2) ให้คู่ความนำต้นฉบับพยานเอกสารหรือพยานวัตถุทั้งหมดที่ประสงค์จะอ้างอิงและอยู่ในความครอบครองของตนที่สามารถนำมาศาลได้มาแสดงต่อศาล เพื่อให้ศาลและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจดู ถ้าหากพยานหลักฐานอยู่ในความครอบครองของคู่ความฝ่ายอื่น หรือของบุคคลภายนอก คู่ความฝ่ายที่ประสงค์จะอ้างอิงต้องขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกพยานหลักฐานนั้นก่อนวันนัดพร้อม ในกรณีที่มีเหตุขัดข้องหรือมีเหตุจำเป็น ศาลอาจเลื่อนวันนัดพร้อมได้ตามสมควร

---

[113] สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2548, กุมภาพันธ์). “เอกสารประกอบการพิจารณาร่างกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action).” หน้า 64.

[114] ร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/17

หากคู่ความฝ่ายใดจงใจไม่ดำเนินการดังกล่าวในวันนัดพร้อมหรือวันที่ได้เลื่อนออกไป คู่ความฝ่ายนั้นไม่มีสิทธิที่จะนำพยานหลักฐานดังกล่าวมาสืบในภายหลัง เว้นแต่กรณีที่ศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นจะต้องสืบพยานหลักฐานอันสำคัญซึ่งเกี่ยวกับประเด็นข้อสำคัญ

3) ให้ศาลตรวจคำคู่ความแล้วนำข้ออ้างข้อเถียงที่ปรากฏในคำคู่ความเทียบกันดูและสอบถามคู่ความทุกฝ่ายถึงข้ออ้างข้อเถียงและพยานหลักฐานที่ยื่นต่อศาลว่าฝ่ายใดยอมรับหรือโต้แย้งข้ออ้างข้อเถียงนั้นอย่างไร ข้อเท็จจริงใดที่คู่ความยอมรับกันก็เป็นอันยุติไปตามนั้น ส่วนข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายหนึ่งยกขึ้นอ้างแต่คู่ความฝ่ายอื่นไม่รับและเกี่ยวเนื่องโดยตรงกับประเด็นข้อพิพาทตามคำคู่ความ ให้ศาลกำหนดไว้เป็นประเด็นข้อพิพาทและกำหนดให้คู่ความฝ่ายใดนำพยานหลักฐานมาสืบในประเด็นข้อใดก่อนหรือหลังก็ได้ ในการสอบถามคู่ความนั้นคู่ความแต่ละฝ่ายต้องตอบคำถามที่ศาลถามเองหรือถามตามคำขอของคู่ความฝ่ายอื่นเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายอื่นยกเป็นข้ออ้างข้อเถียงและพยานหลักฐานต่างๆที่คู่ความได้ยื่นต่อศาลถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่ตอบคำถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดหรือปฏิเสธข้อเท็จจริงใดโดยไม่มีเหตุแห่งการปฏิเสธโดยชัดแจ้ง ให้ถือว่ายอมรับข้อเท็จจริงนั้นแล้ว เว้นแต่ว่าศาลจะเห็นว่าคู่ความฝ่ายนั้นไม่อยู่ในวิสัยที่จะตอบหรือแสดงเหตุแห่งการปฏิเสธโดยชัดแจ้งได้ในขณะนั้นและเป็นข้อเท็จจริงที่จำเป็นต่อการกำหนดประเด็นข้อพิพาท ศาลจะมีคำสั่งให้เลื่อนวันนัดพร้อมเฉพาะส่วนที่ยังไม่เสร็จสิ้นออกไปและให้คู่ความฝ่ายนั้นทำคำแถลงเกี่ยวกับข้อเท็จจริงนั้นมายื่นต่อศาลภายในเวลาที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

4) กำหนดระยะเวลาทั้งหมดในการดำเนินคดี

5) กำหนดวัน เวลา วิธีการและขั้นตอนในการดำเนินคดีที่จำเป็น

6) กำหนดตัวผู้เชี่ยวชาญตามมาตรา 222/19

ตามร่างมาตรานี้ ให้ศาลดำเนินการไกล่เกลี่ยเพื่อให้คดีเสร็จไปหรือให้นำวิธีอนุญาโตตุลาการมาใช้ เมื่อไม่สามารถไกล่เกลี่ยกันได้แล้วก็จะเป็นกระบวนการใน (2) และ (3) ตามลำดับ ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการก่อนวันสืบพยาน หรือ หลักการ Discovery Process ของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยกระบวนการของไทยมิได้กำหนดให้คู่ความกำหนดประเด็นข้อพิพาทของตนเองที่เห็นว่าจะเป็นประเด็นข้อพิพาทเสนอศาลเพื่อประกอบการพิจารณา แต่กำหนดเฉพาะเรื่องการโต้แย้งข้อเท็จจริงและการนำพยานเอกสารมาในวันนัดพร้อมเท่านั้น ส่วนกฎหมายสหรัฐอเมริกาจะเน้นไปในเรื่องบทบาทของคู่ความที่จะไปดำเนินการเองโดยมีศาลเป็นผู้ควบคุมเท่านั้น[115] สำหรับกระบวนการในวันนัดพร้อมนี้ หลังจากที่ศาลได้ดำเนินการในเรื่องข้อเท็จจริงไป

---

[115] สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2548, กุมภาพันธ์). “เอกสารประกอบการพิจารณาร่างกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action).” หน้า 76-77.

แล้วก็จะดำเนินการตามอนุมาตรา (4) –(6) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการคดีตั้งแต่เมื่อนำคดีมาสู่ศาล[116] กล่าวคือ หากไม่สามารถดำเนินการให้เสร็จสิ้นได้ภายในวันเดียวก็สามารถนัดพร้อมได้อีก และในวันนัดพร้อมครั้งสุดท้ายศาลจะกำหนดประเด็นและหน้าที่นำสืบ ระยะเวลาการสืบพยาน ขั้นตอนในการดำเนินคดีต่อไป

2.6.1.4 การพิพากษาคดี

ผลของคำพิพากษาในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น มีลักษณะพิเศษกว่าคดีธรรมดาที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความความแพ่ง เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 ได้กำหนดให้คำพิพากษาหรือคำสั่งใดๆ มีผลผูกพันเฉพาะคู่ความและบริวารที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ซึ่งเป็นไปตามหลักเรื่อง Res Judicata ส่วนคำพิพากษาของศาลในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะมีผลผูกพันคู่ความและสมาชิกของกลุ่มทุกคน เนื่องจากสมาชิกกลุ่มได้มีประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอย่างเดียวกันกับผู้แทนกลุ่ม และผู้แทนกลุ่มได้รักษาสิทธิของสมาชิกกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม ไม่ว่าคำพิพากษานั้นจะเป็นคุณหรือโทษต่อสมาชิกกลุ่มก็ตาม[117] นอกจากนี้ยังมีความแตกต่างในส่วนของรายละเอียด ด้วยเหตุที่คำพิพากษาในคดีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นมีผลผูกพันถึงสมาชิกกลุ่มซึ่งเป็นบุคคลภายนอกที่ไม่ได้มีฐานะเป็นคู่ความในคดี ดังนั้น ในคำพิพากษาของศาลในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ศาลต้องกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับสมาชิกกลุ่มเอาไว้ให้ชัดเจน และกรณีที่ศาลพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงินต้องระบุจำนวนเงินที่จำเลยต้องชำระให้แก่โจทก์ โดยกำหนดหลักการ วิธีการคำนวณค่าเสียหายให้กับสมาชิกกลุ่มด้วย รวมถึงกำหนดจำนวนเงินรางวัลทนายความเอาไว้ด้วย[118] ซึ่งเมื่อศาลมีคำพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี กฎหมายกำหนดให้ศาลระบุกำหนดเงินรางวัลทนายความฝ่ายโจทก์ให้ถือ

---

[116] แหล่งเดิม.

[117] ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฯ มาตรา 222 /35 วรรคแรก บัญญัติว่า "คำพิพากษาของศาลมีผลเป็นการผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่ม และในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี ให้โจทก์หรือทนายความฝ่ายโจทก์มีอำนาจดำเนินการบังคับคดีแทนโจทก์และสมาชิกกลุ่ม"

[118] ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฯ มาตรา 222/36 บัญญัติว่า "คำพิพากษาของศาลต้องกล่าวหรือแสดงรายการดังต่อไปนี้

(1) รายการตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 141

(2) ลักษณะโดยชัดเจนของกลุ่มบุคคลหรือกลุ่มย่อยที่จะต้องถูกผูกพันตามคำพิพากษา

(3) ในกรณีที่ศาลพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงิน ต้องระบุจำนวนเงินที่จำเลยจะต้องชำระให้แก่โจทก์ รวมทั้งหลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณในการชำระเงินให้สมาชิกกลุ่ม

(4) จำนวนเงินรางวัลทนายความฝ่ายโจทก์ตามมาตรา 222/37

เป็นส่วนหนึ่งของคำพิพากษาที่สามารถบังคับจำเลยให้ชำระหนี้ได้ โดยถือว่าทนายความฝ่ายโจทก์เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและจำเลยเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนของเงินรางวัลทนายความด้วย[119]

ในเรื่องของการกำหนดเงินรางวัลทนายความซึ่งถือเป็นการสร้างแรงจูงใจให้แก่ทนายความในการปกป้องสิทธิของโจทก์ผู้แทนและสมาชิกกลุ่ม ซึ่งตามร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/36(4) ได้กำหนดให้ศาลเป็นผู้กำหนดจำนวนเงินรางวัลของทนายความฝ่ายโจทก์ตามที่เห็นสมควรไว้ในคำพิพากษา ซึ่งกฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดจำนวนเงินรางวัลทนายความโดยแยกได้เป็น 3 กรณี ดังต่อไปนี้[120]

(1) กรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการหรือส่งทรัพย์สินศาลต้องกำหนด โดยคำนึงถึงความยากง่ายของคดีประกอบกับระยะเวลาและการทำงานของทนายฝ่ายโจทก์ รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่ทนายฝ่ายโจทก์ได้เสียไป

(2) กรณีที่ศาลพิพากษาให้จำเลยให้เงิน นอกจากศาลต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ข้างต้นแล้ว ศาลยังต้องคำนึงถึงจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับ และต้องกำหนดเป็นจำนวนร้อยละของจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับ แต่ไม่เกินร้อยละ 30 ของเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับตามคำพิพากษา

(3) กรณีศาลพิพากษาให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการหรือส่งมอบทรัพย์สิน รวมทั้งให้จำเลยใช้เงินรวมอยู่ด้วย ให้อนุโลมใช้ตาม (1) และ (2)

นอกจากนี้ศาลอาจมีคำสั่งให้แบ่งกลุ่มย่อยได้ หากมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันระหว่างบุคคลในกลุ่ม เพื่อให้สามารถคุ้มครองสมาชิกกลุ่มในแต่ละกลุ่มย่อยที่ได้รับความเสียหายที่อาจแตกต่างกันไปให้ได้รับการชดใช้ค่าเสียหาย และเกิดความยืดหยุ่นในการปรับใช้กฎหมาย ดังนั้น ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี ศาลอาจกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการปฏิบัติตามคำพิพากษาโดยกำหนดไว้ในคำพิพากษาหรือจะกำหนดในภายหลังมีคำพิพากษาโดยทำเป็นคำสั่งก็ได้ และในระหว่างการบังคับคดี ศาลสามารถออกคำบังคับเพิ่มเติมเพื่อให้สามารถบังคับและปฏิบัติให้เป็นไปตามคำพิพากษาได้ตามที่เห็นสมควร[121]

---

[119] ร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/37 วรรคท้าย

[120] ร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/37

[121] ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฯ มาตรา 222/38 วรรคแรก บัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี ให้ศาลมีอำนาจกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการปฏิบัติตามคำพิพากษาโดยจะกำหนดไว้ในคำพิพากษา หรือโดยคำสั่งในภายหลังก็ได้ และในระหว่างการบังคับคดีให้ศาลมีอำนาจออกคำบังคับเพิ่มเติมเพื่อให้เป็นไปตามคำพิพากษาได้ตามที่เห็นสมควร”

โดยเมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว ศาลต้องแจ้งคำพิพากษาให้แก่สมาชิกกลุ่มทราบ โดยการประกาศคำพิพากษาในหนังสือพิมพ์รายวันที่แพร่หลายอย่างน้อยหนึ่งฉบับเป็นเวลาสามวันติดต่อกัน รวมทั้งทางสื่อมวลชนอื่นหรือวิธีการอื่นใดเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควร และส่งคำบอกกล่าวให้สมาชิกกลุ่มเท่าที่ทราบ และต้องแจ้งคำพิพากษาดังกล่าวให้อธิบดีกรมบังคับคดีทราบด้วย[122] เพื่อให้สมาชิกกลุ่มยื่นคำขอรับชำระหนี้

2.6.1.5 การประนีประนอมยอมความ

ความแตกต่างของการถอนฟ้องกับการประนีประนอมยอมความ จะเห็นได้ว่า การประนีประนอมยอมความนั้นเป็นการประนีประนอมยอมความโดยการทำแทนสมาชิกกลุ่มทั้งหมด จะทำได้ก็ต้องมีจำนวนสมาชิกกลุ่มที่แน่นอนแล้ว ดังนั้นจึงต้องกำหนดให้สมาชิกกลุ่มทำการคัดค้าน หรือแจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มโดยทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลและสั่งให้โจทก์นำเงินค่าใช้จ่ายมาวางศาล เพื่อแจ้งเรื่องการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีให้สมาชิกกลุ่มทราบได้เมื่อพ้นระยะเวลาการแจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มที่กำหนดไว้ในร่างพระราชบัญญัติฯมาตรา 222/12 (6) เสียก่อน ส่วนการถอนฟ้องเป็นเรื่องที่เกิดช่วงเวลาใดก็ได้ หากเป็นกรณีการถอนฟ้องก่อนมีการประกาศให้สมาชิกกลุ่มทราบ ศาลก็สามารถอนุญาตให้ถอนฟ้องได้เลย โดยไม่ต้องแจ้งให้สมาชิกกลุ่มทราบเพราะไม่กระทบถึงผลประโยชน์ได้เสียของสมาชิกกลุ่มเลย แต่หากเป็นการถอนฟ้องหลังจากที่มีประกาศคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มทราบแล้ว ก็ควรจะต้องมีการประกาศเรื่องการถอนคำฟ้องให้สมาชิกกลุ่มทราบด้วย เนื่องจากสมาชิกกลุ่มสามารถไปฟ้องคดีเองได้ โดยจะฟ้องคดีแบบสามัญหรือฟ้องคดีแบบกลุ่มใหม่ก็ได้ และกรณีที่มีการถอนฟ้องหลังจากมีการประกาศคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มทราบแล้วนั้น ถึงแม้จะยังไม่พ้นระยะเวลาที่กำหนดให้สมาชิกกลุ่มแจ้งความประสงค์จะขอออกจากกลุ่มได้ แต่การถอนฟ้องนั้นก็เป็นผลให้สมาชิกกลุ่มพ้นจากการเป็นสมาชิกกลุ่มโดยอัตโนมัติอยู่แล้วจึงไม่จำเป็นต้องรอให้สิ้นระยะเวลาที่ให้สมาชิกกลุ่มแสดงความประสงค์ออกจากกลุ่มอีก[123]

---

[122] ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฯ มาตรา 222/39 วรรคแรก บัญญัติว่า " ให้ศาลแจ้งคำพิพากษาให้สมาชิกกลุ่มทราบตามวิธีการเช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในมาตรา 222/12 วรรคหนึ่ง และให้แจ้งอธิบดีกรมบังคับคดีทราบด้วย"

[123] สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, "เอกสารประกอบการพิจารณาร่างกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class action),วาระที่2,"กุมภาพันธ์ 2548 , หน้า 107.

ตามร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/28[124] และตามร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/29 [125] ได้กำหนดให้การถอนฟ้องและการประนีประนอมยอมความต้องได้รับอนุญาตโดยศาลเท่านั้น และในกรณีที่ศาลอนุญาตให้ถอนฟ้องหรือประนีประนอมยอมความกัน กำหนดให้โจทก์ต้องประกาศและส่งคำบอกกล่าวให้สมาชิกกลุ่มทราบ ซึ่งในเรื่องของการถอนฟ้องนั้น ต้องให้ประกาศเพื่อเปิดโอกาสให้สิทธิแก่สมาชิกกลุ่มมีสิทธิคัดค้าน และหากเป็นกรณีที่ขอถอนฟ้องภายหลังจำเลยได้ยื่นคำให้การแล้ว ห้ามไม่ให้ศาลอนุญาตก่อนโดยไม่ได้ฟังจำเลย และกำหนดให้สิทธิแก่สมาชิกกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการประนีประนอมยอมความแสดงความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มได้

สรุป การถอนฟ้องหรือการประนีประนอมยอมความอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่สมาชิกกลุ่ม เนื่องจากการดำเนินคดีของโจทก์เป็นการดำเนินคดีแทนกลุ่มบุคคลซึ่งต้องผูกพันตามคำพิพากษา ดังนั้น เมื่อศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว ห้ามไม่ให้โจทก์ถอน

---

[124] ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฯ มาตรา 222/28 บัญญัติว่า "เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว โจทก์จะถอนคำฟ้องไม่ได้ เว้นแต่ศาลจะอนุญาต

ในกรณีที่จำเลยยื่นคำให้การแล้ว ห้ามไม่ให้ศาลอนุญาตโดยมิได้ฟังจำเลยก่อน

ในกรณีที่ได้มีการประกาศกับส่งคำบอกกล่าวให้สมาชิกกลุ่มตามมาตรา 222/12 แล้ว หากศาลจะมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนคำฟ้อง ให้ศาลกำหนดวันตามที่เห็นสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวันเพื่อให้สมาชิกกลุ่มคัดค้านโดยทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาล และสั่งให้โจทก์นำเงินค่าใช้จ่ายมาวางศาลเพื่อแจ้งเรื่องการถอนฟ้องให้สมาชิกกลุ่มทราบตามวิธีการเช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในมาตรา 222/12 วรรคหนึ่ง

ในกรณีที่โจทก์เพิกเฉยไม่นำเงินค่าใช้จ่ายมาวางศาลตามวรรคสามโดยไม่แจ้งให้ศาลทราบเหตุแห่งการเพิกเฉยเช่นว่านั้น ให้ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ถอนคำฟ้อง"

[125] ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฯ มาตรา 222/29 บัญญัติว่า "เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและพ้นระยะเวลาตามมาตรา 222/12 (6) แล้ว ก่อนที่ศาลจะอนุญาตให้มีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดี ให้ศาลกำหนดวันตามที่เห็นสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวันเพื่อให้สมาชิกกลุ่มคัดค้านหรือแจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มโดยทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาล และสั่งให้โจทก์นำเงินค่าใช้จ่ายมาวางศาล เพื่อแจ้งเรื่องการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีให้สมาชิกกลุ่มทราบตามวิธีการเช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในมาตรา 222/12 วรรคหนึ่ง เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้มีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีแล้ว ให้ถือว่าสมาชิกกลุ่มรายที่แจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มและมิได้ขอถอนความประสงค์ดังกล่าวก่อนศาลมีคำสั่งอนุญาต ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาต

ในกรณีที่โจทก์เพิกเฉยไม่นำเงินค่าใช้จ่ายมาวางศาลตามวรรคหนึ่งโดยไม่แจ้วให้ศาลทราบเหตุแห่งการเพิกเฉยเช่นว่านั้น ให้ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้มีการตกลงกันหรือ ประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดี"

ฟ้องหรือประนีประนอมยอมความกัน เว้นแต่ศาลจะอนุญาต และการให้สิทธิแก่สมาชิกกลุ่มในการส่งคำคัดค้านในกรณีการถอนฟ้องหรือการแจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มในกรณีการประนีประนอมยอมความนั้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักอำนาจฟ้องคดีที่ให้สิทธิแก่สมาชิกกลุ่มได้รับประโยชน์ในสิทธิตามกฎหมายของตนเอง และสอดคล้องกับหลักการโต้แย้งต่อสู้คดีหรือหลักฟังความสองฝ่าย นอกจากนี้การกำหนดให้ศาลเป็นผู้อนุญาตให้ดำเนินการถอนฟ้องและประนีประนอมยอมความ เนื่องจากป้องกันการกระทำที่ไม่สุจริตของผู้แทนกลุ่ม และการจัดส่งคำบอกกล่าวจะช่วยรักษาสิทธิให้แก่สมาชิกกลุ่มซึ่งต้องผูกพันตามคำพิพากษา

โดยสรุปแล้ว การดำเนินคดีแบบกลุ่ม ในแต่ละประเทศจะมีรูปแบบและเงื่อนไขในการอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับระบบกฎหมาย สภาพสังคม และ วัฒนธรรมของแต่ละประเทศ โดยที่การดำเนินคดีแบบกลุ่มถือเป็นการดำเนินคดีรูปแบบใหม่ที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ผู้เสียหายประเภทที่ไม่มีความสามารถฟ้องคดีด้วยตนเองได้ รวมถึงผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจำนวนเพียงเล็กน้อยให้เข้าสู่กระบวนการทางยุติธรรมมากขึ้น เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นการดำเนินกระบวนพิจารณาที่รองรับการดำเนินที่มีผู้เสียหายจำนวนมากที่อยู่ภายใต้ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกันให้ได้รับความเป็นธรรมอย่างเท่าเทียมกันให้เข้าสู่กระบวนพิจารณาของศาลเพียงครั้งเดียว ถือเป็นกระบวนพิจารณาคดีที่ช่วยให้การตัดสินคดีมีความสะดวกหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนในการฟ้องคดี ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายแก่ศาลและคู่ความ ส่งผลให้เป็นการลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาล ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยกำลังดำเนินการยกร่างกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงแนวคิดครั้งสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของไทย

บทที่ 3

หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทยเปรียบเทียบกับของต่างประเทศ

บทบาทของทนายความในการดำเนินคดีของแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับระบบกฎหมายของแต่ละประเทศว่าใช้ระบบกฎหมายใดเป็นสำคัญ ซึ่งโดยทั่วไปประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา หรือประเทศอังกฤษ โดยเฉพาะประเทศอังกฤษ จะมีการดำเนินคดีในศาลนั้นจะมีความยุ่งยาก เพราะการฟ้องคดีและการต่อสู้คดีจะเป็นไปตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกา และศาลก็จะมีบทบาทเสมือนเป็นกรรมการควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ โดยที่ศาลจะไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อเท็จจริงแต่อย่างใด หากแต่ปล่อยให้เป็นหน้าที่ของลูกขุน (Jury)เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ตัดสินข้อเท็จจริงในคดีโดยอาศัยการชั่งน้ำหนักจากพยานหลักฐานที่ทนายความของแต่ละฝ่ายเป็นผู้นำเสนอขึ้นมาต่อสู้คดีว่า พยานหลักฐานของฝ่ายใดมีความน่าเชื่อถือมากกว่ากัน ซึ่งต้องอาศัยทักษะความสามารถและศิลปะในการพูดจาโน้มน้าวจูงใจ เพื่อให้บรรดาลูกขุนรับฟังและคล้อยตาม ดังนั้น วิชาชีพทนายความจึงเข้ามามีบทบาทมากในประเทศอังกฤษในฐานะเป็นตัวแทนของคู่ความ โดยอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญทางกฎหมาย ซึ่งในขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกาวิชาชีพนักกฎหมาย (Legal Profession) ก็เป็นวิชาชีพที่ได้รับการยอมรับจากสังคม ทั้งนี้เนื่องจากสภาพสังคมและเศรษฐกิจการเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกานั้นมีความซับซ้อนในการใช้บริการทางกฎหมาย ทำให้มีความจำเป็นประกอบกับวัฒนธรรมทางสังคม ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศจะใช้กฎหมายในทางการป้องกัน (Preventive) มากกว่าการใช้กฎหมายในทางแก้ไข (Remedial Law)

สำหรับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซิวิลลอว์อย่างประเทศเยอรมันหรือฝรั่งเศส วิชาชีพทนายความจะมีบทบาทไม่แตกต่างจากบทบาทของทนายความในประเทศไทยมากนัก โดยที่ทนายความจะทำหน้าที่เพียงช่วยเหลือให้คำแนะนำปรึกษาคดีและทำหน้าที่ในการว่าความดำเนินคดีแทนเท่านั้น ส่วนใหญ่ทนายความจะไม่ได้มีบทบาทในการพูดหรือแสดงออกใด ๆ เพื่อโน้มน้าวชักจูงใจให้ศาลเชื่อตามเหมือนในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์แต่ศาลจะเป็นผู้พิจารณาและตัดสินคดีจากพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนคดี โดยการปรับข้อเท็จจริงที่ได้รับจากคำฟ้องคำให้การคำเบิกความ หรือคำแถลง ประกอบเข้ากับตัวบทกฎหมายที่มีอยู่ ซึ่งบ่อยครั้งที่ศาลจะเป็น

ผู้เรียกพยานหลักฐานที่จำเป็นจากคู่ความเอง ดังนั้นบทบาทของทนายความในประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายซิวิลลอว์จึงไม่ค่อยเด่นชัดเท่ากับในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ทำให้มีผลต่อการคิดค่าตอบแทนการว่าความ หรือค่าทนายความ

3.1 บทบาทของทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทย

3.1.1 บทบาทของทนายโจทก์ของประเทศไทย

บทบาทของทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น ทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะต้องมีขั้นตอนการดำเนินคดีดังต่อไปนี้คือ

1. การเตรียมคดี

ทนายโจทก์จะต้องเป็นผู้ดำเนินการสืบค้นหาข้อเท็จจริง และรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ชำนาญการพิเศษในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีความนั้น รวมทั้งตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุด้วยความละเอียดรอบคอบจนมีข้อมูลมากพอว่าจะสามารถพิสูจน์ความรับผิดของจำเลยให้ศาลเชื่อว่าจำเลยมีความผิดตามคำฟ้องของโจทก์จริงประกอบกับต้องทนายโจทก์ต้องแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะที่เหมือนกันของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจนเพียงพอเพื่อให้รู้ได้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลใด ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนี้จำเป็นจะต้องมีทีมงาน มีบุคลากรมาช่วยเหลือ และต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายจำนวนมากที่อาจจะต้องสำรองจ่ายในการดำเนินการแทนสมาชิกในกลุ่มผู้เสียหายไปก่อน

2. ขั้นตอนการทำคำฟ้อง

กลุ่มบุคคลหรือสมาชิกกลุ่มที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำละเมิด ผิดสัญญาหรือคดีเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายต่าง ๆ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองผู้บริโภค แรงงาน หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ การแข่งขันทางการค้า เป็นต้น ที่เกิดจากการกระทำของจำเลยโดยมีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน ในเวลาและสถานที่ใกล้เคียงกันสามารถแต่งตั้งผู้แทนกลุ่มหรือสมาชิกกลุ่มคือ โจทก์ไปดำเนินการแต่งตั้งทนายโจทก์ดำเนินคดีแทนกลุ่มบุคคลหรือสมาชิกกลุ่มได้ โดยทนายโจทก์จะต้องยื่นคำร้องขออนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อศาลพร้อมกับคำฟ้องเริ่มคดีด้วย

3. ขั้นตอนการพิจารณาคดีแบบกลุ่ม คือ

3.1 เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มถึงที่สุดแล้วแล้ว ศาลต้องมีคำสั่งให้โจทก์นำเงินค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีมาวางต่อศาลตามจำนวนที่เห็นสมควร ภายใน 7 วันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง ในกรณีที่โจทก์เพิกเฉยไม่ดำเนินการตามคำสั่งดังกล่าวและไม่แจ้งให้ศาลทราบเหตุแห่งการเพิกเฉยเช่นว่านั้น ให้ศาลมีคำสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มและให้ดำเนินกระบวน

พิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ หากต่อมาปรากฏว่าค่าใช้จ่ายที่วางไว้มีจำนวนไม่เพียงพอ ศาลจะสั่งให้มีการวางเงินค่าใช้จ่ายดังกล่าวเพิ่มเติมตามจำนวนที่เห็นสมควรก็ได้ ในกรณีที่โจทก์เพิกเฉยไม่ดำเนินการตามคำสั่งดังกล่าวและไม่แจ้งให้ศาลทราบเหตุแห่งการเพิกเฉย ให้ถือว่าโจทก์ทิ้งฟ้อง (มาตรา 222/11)

3.2 ให้ศาลส่งคำบอกกล่าวคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มทราบคำสั่งเท่าที่ทราบและประกาศทางหนังสือพิมพ์รายวันที่แพร่หลายเป็นเวลา 3 วัน รวมทั้งสื่อมวลชนอื่น หรือโดยวิธีอื่นใดเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควร โดยในประกาศและคำบอกกล่าวอย่างน้อยต้องมีรายการดังที่ระบุในมาตรา 222/12

3.3 สมาชิกกลุ่มมีสิทธิออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มได้ โดยการแจ้งความประสงค์เป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายในเวลาที่ศาลกำหนดแต่ต้องไม่น้อยกว่า 45 วันและให้ถือว่าไม่เป็นสมาชิกกลุ่มนับแต่วันที่ได้แจ้งความประสงค์ต่อศาล และบุคคลที่ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มแล้วไม่สามารถร้องขอกลับเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มได้อีก ส่วนพวกที่ไม่ใช้สิทธิออกจากเป็นสมาชิกกลุ่มตามมาตรา 222/13 ย่อมมีสิทธิตามมาตรา 222/14

3.4 การยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ดำเนินกระบวนพิจารณาคดีต่อไปได้อย่างคดีสามัญ โดยให้ถือว่ากระบวนพิจารณาที่ได้กระทำไปแล้วมีผลผูกพันกับการดำเนินคดีสามัญของโจทก์และจำเลยต่อไปด้วย

3.5 การถอนฟ้องคดีแบบกลุ่ม โจทก์ไม่สามารถขอถอนฟ้องได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาลก่อน ส่วนกรณีที่จำเลยได้ยื่นคำให้การแล้วศาลจะอนุญาตให้ถอนฟ้องไม่ได้เช่นกันนอกจากจะได้รับความยินยอมจากจำเลยก่อน อีกทั้งในกรณีที่ได้ส่งประกาศคำบอกกล่าวให้สมาชิกกลุ่มตามมาตรา 222/12 ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้องได้เมื่อศาลเห็นสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่า 45 วันเพื่อให้สมาชิกกลุ่มคัดค้านเป็นหนังสือยื่นต่อศาลและสั่งให้โจทก์นำเงินค่าใช้จ่ายมาวางศาลเพื่อแจ้งเรื่องถอนฟ้องให้สมาชิกกลุ่มทราบ

3.6 การตกลงกันหรือการประนีประนอมยอมความในประเด็นแห่งคดี สมาชิกกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยสามารถขอถอนตัวออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มได้ (มาตรา 222/29-222/30)

3.7 การสืบพยานโจทก์-จำเลยในคดีแบบกลุ่ม ใช้วิธีสืบพยานเช่นเดียวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสามัญ เช่น การยื่นบัญชีระบุพยาน การขาดนัดยื่นคำให้การ การขาดนัดพิจารณา (มาตรา 222/18-222/19)

4. ขั้นตอนการทำคำพิพากษาคดีแบบกลุ่มคือ กฎหมายกำหนดให้คำพิพากษาของศาลในการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีผลผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่มที่ไม่ใช่คู่ความในคดีด้วย ซึ่งแตกต่างจากวิธีพิจารณาสามัญที่วางหลักการพื้นฐานเอาไว้ ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา 145 คำพิพากษามีผลผูกพันเฉพาะเพียงคู่ความในคดีเท่านั้น ซึ่งคำพิพากษาในคดีแบบกลุ่มมีผลที่แตกต่างโดยสิ้นเชิงกับคดีสามัญเนื่องจากผลของคำพิพากษามีผลผูกพันสมาชิกกลุ่มที่ไม่ใช่คู่ความในคดีด้วย อีกทั้งในคำพิพากษาคดีแบบกลุ่ม ศาลจะต้องพิพากษาจำนวนเงินรางวัลของทนายโจทก์โดยกำหนดเป็นจำนวนเงินแต่ต้องไม่เกินร้อยละสามสิบ และให้ถือว่าทนายโจทก์เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ส่วนในกรณีที่ศาลพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงิน ต้องระบุจำนวนเงินที่จำเลยจะต้องชำระให้แก่โจทก์ รวมทั้งหลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณในการชำระเงินให้สมาชิกกลุ่ม

สำหรับการบังคับคดีในกรณีที่ศาลพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงินซึ่งมีกำหนดให้ใน คำพิพากษา ศาลต้องระบุจำนวนเงินที่จำเลยจะต้องชำระให้แก่โจทก์รวมทั้งหลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณในการชำระเงินให้สมาชิกกลุ่มด้วย และมีการให้โจทก์หรือทนายโจทก์มีอำนาจดำเนินการบังคับคดีแทนโจทก์และสมาชิกกลุ่มด้วย โดยกำหนดให้ศาลแจ้งคำพิพากษาให้สมาชิกกลุ่มทราบด้วยการประกาศและแจ้งคำบอกกล่าวที่เหมาะสม รวมทั้งกำหนดวันตามที่เห็นสมควรในประกาศและคำบอกกล่าวนั้น เพื่อให้สมาชิกกลุ่มยื่นคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีกับให้สิทธิแก่คู่ความในคดีสมาชิกกลุ่มรายอื่นที่จะขอตรวจและโต้แย้งคำขอรับชำระหนี้ได้และให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจเรียกคู่ความในคดี สมาชิกกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดี หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาสอบสวนในเรื่องคำขอรับชำระหนี้เพื่อพิจารณาคำสั่งขอรับชำระหนี้ได้ หลังจากนั้นก็ให้สิทธิแก่สมาชิกกลุ่มหรือผู้โต้แย้งที่จะคัดค้านคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดีต่อศาล รวมทั้งสิทธิที่จะอุทธรณ์คำสั่งของศาลนั้นต่อศาลฎีกาได้

5. การอุทธรณ์คดีแบบกลุ่มนั้นแตกต่างจากระบบอุทธรณ์ ฎีกาในคดีสามัญโดยสิ้นเชิงเช่นกัน ทั้งนี้กฎหมายกำหนดหลักการสำคัญว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลในคดีแบบกลุ่ม ให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกา และตัดสิทธิของสมาชิกกลุ่มมิให้มีสิทธิอุทธรณ์ ยกเว้นการอุทธรณ์คำสั่งเกี่ยวกับคำขอรับชำระหนี้เท่านั้น ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์ก็ให้ถือราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์เฉพาะระหว่างโจทก์กับจำเลย นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีระบบการยื่นคำขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลฎีกา สำหรับคดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์หรือคดีที่ศาลชั้นต้นสั่งไม่รับอุทธรณ์ตามที่บัญญัติเสริมเพิ่มเติมขึ้นด้วย

บทบาทของทนายความผู้ทำหน้าที่ดำเนินกระบวนพิจารณาคดีแบบกลุ่มจะต้องปรับเปลี่ยนเป็นการทำงานในเชิงรุกยิ่งไปกว่าคดีสามัญทั่วไปคือ

1. ทนายความฝ่ายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นจะต้องมีคุณสมบัติเป็นที่พอใจแก่ศาลว่ามีความสามารถที่จะดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม ซึ่งบัญญัติไว้ในร่างกฎหมายดังกล่าว

2. ก่อนที่จะยื่นฟ้องคดีแบบกลุ่ม ทนายความฝ่ายโจทก์จะต้องสืบสวนข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานจนเพียงพอและมั่นใจว่าจะสามารถพิสูจน์ความรับผิดของจำเลยต่อศาลได้ตามขั้นตอนการดำเนินการก่อนนำคดีขึ้นสู่ศาล ทนายความฝ่ายโจทก์อาจต้องใช้ความวิริยะอุตสาหะทุ่มเทลงทุนลงแรงเสียค่าใช้จ่ายเป็นเงินสำรองในการปฏิบัติงานไปมากกว่าคดีสามัญ

3. ในการปฏิบัติงานของการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นโจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่ม มิได้ดำเนินคดีเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือประโยชน์เฉพาะการส่วนตัวเท่านั้น แต่เป็นการดำเนินคดีเพื่อคุ้มครองสิทธิของสมาชิกกลุ่มบุคคลจำนวนมากที่ถูกจำเลยมากระทำละเมิดหรือผิดสัญญาอันเข้าลักษณะเอาเปรียบประชาชน

4. กรณีการดำเนินคดีแบบกลุ่มทนายความฝ่ายโจทก์จะต้องยื่นคำร้องขออนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อศาลพร้อมกับคำฟ้องเริ่มต้นคดีด้วย

5. การดำเนินคดีแบบกลุ่มทนายความฝ่ายโจทก์เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและจำเลยเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาดังกล่าวด้วย

6. การดำเนินคดีแบบกลุ่มทนายความฝ่ายโจทก์มีอำนาจดำเนินการบังคับคดีแทนโจทก์และสมาชิกกลุ่มได้ โดยการแจ้งคำพิพากษาให้สมาชิกกลุ่มทราบ

7. การดำเนินคดีแบบกลุ่มจำเป็นที่จะต้องใช้ทนายความที่มีประสบการณ์ ความรู้ความสามารถ และความชำนาญเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีแบบกลุ่มโดยเฉพาะ ซึ่งทนายความทั่วไปไม่มีความรู้ทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เพราะการดำเนินคดีแบบกลุ่มดังกล่าวยังเป็นเพียงร่างกฎหมายเท่านั้น ยังไม่ผ่านสภานิติบัญญัติกลั่นกรองอนุมัติออกใช้เป็นกฎหมายอย่างคดีสามัญทั่วไป ซึ่งยังอยู่ในขั้นตอนการพิจารณาร่างของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาดังกล่าว

3.1.2 คุณสมบัติของทนายโจทก์ของประเทศไทย[1]

โดยทั่วไป ทนายความในประเทศไทยมีการคัดเลือกเพียงการสอบเพื่อรับใบอนุญาตว่าความตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 เท่านั้น ซึ่งการฝึกอบรมวิชาว่าความและมรรยาททนายความหลักสูตรการฝึกอบรมวิชาว่าความแบ่งออกเป็น 2 ภาค คือ

---

[1] ทิภาวรรณ อ่อนพูล. (2546). **บทบาทของทนายความในคดีแพ่งและการควบคุมมรรยาททนายความ**. หน้า 43-44.

(1) ภาคทฤษฎี สำนักฝึกอบรมวิชาว่าความจะจัดให้มีการบรรยายทางวิชาการในหัวข้อต่าง ๆ ไม่น้อยกว่า 20 วัน โดยผู้เข้ารับการอบรมวิชาว่าความจะเข้ารับการอบรมหรือไม่ก็ได้ ไม่มีการเช็คเวลาเรียน โดยมีเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- มรรยาทและจริยธรรมทนายความ
- วิธีดำเนินกระบวนพิจารณาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
- วิธีดำเนินกระบวนพิจารณาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- วิธีดำเนินกระบวนพิจารณาตามกฎหมายอื่น
- หลักการให้คำปรึกษากฎหมาย
- กฎหมายพิเศษบางเรื่องที่มีผลกระทบต่อประชาชนเป็นอย่างมาก

เมื่อเสร็จสิ้นการฝึกอบรมภาคทฤษฎีข้างต้นแล้ว ผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้องทำการทดสอบความรู้ในภาคทฤษฎี หากผู้ใดสอบไม่ผ่านทางสำนักฝึกอบรมวิชาว่าความจะไม่ส่งเข้ารับการฝึกอบรมภาคปฏิบัติและถือว่าไม่ผ่านการฝึกอบรมวิชาว่าความในรุ่นนั้น แต่ไม่ตัดสิทธิที่จะเข้ารับการฝึกอบรมในรุ่นต่อไป

(2) ภาคปฏิบัติ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่สอบผ่านภาคทฤษฎีจะต้องฝึกอบรมภาคปฏิบัติอีกไม่น้อยกว่า 6 เดือน โดยสำนักงานฝึกอบรมจะจัดส่งไปฝึกอบรมภาคปฏิบัติอีกไม่น้อยกว่า 6 เดือน โดยสำนักงานฝึกอบรมจะจัดส่งไปฝึกอบรมภาคปฏิบัติ ณ สำนักงานทนายความ องค์กรกฎหมายต่าง ๆ ทั่วประเทศ หรือในกรณีที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้แจ้งให้สำนักงานฝึกอบรมทราบว่าได้มีสำนักงานที่จะฝึกอบรมภาคปฏิบัติแล้ว สำนักงานฝึกอบรมจะพิจารณาจัดส่งไปฝึกอบรมภาคปฏิบัติตามที่ได้แจ้งไว้ในการเข้าฝึกอบรมภาคปฏิบัติของผู้เข้ารับการฝึกอบรมนี้ ทนายความผู้ควบคุมการฝึกและลงลายมือชื่อรับรองและประเมินผลการฝึกอบรมภาคปฏิบัติ จะต้องเป็นทนายความผู้ที่มีใบอนุญาตจนถึงวันเริ่มฝึกภาคปฏิบัติมาแล้วไม่น้อยกว่า 7 ปีขึ้นไป และเมื่อเสร็จสิ้นการฝึกอบรมภาคปฏิบัติแล้วผู้เข้าฝึกอบรมต้องทำการสอบความรู้ในภาคปฏิบัติ ผู้ที่สอบไม่ผ่านการฝึกอบรมภาคปฏิบัติสามารถขึ้นทะเบียนการสอบภาคทฤษฎีไว้ได้เพื่อใช้สิทธิในการสอบภาคปฏิบัติในรุ่นต่อไปโดยไม่ต้องเข้ารับการทดสอบภาคทฤษฎีอีก

ทั้งนี้ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่สอบผ่านทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ จะต้องเข้ารับการอบรมจริยธรรมและมรรยาททนายความตามระยะเวลาที่สำนักฝึกอบรมกำหนด ผู้ที่ผ่านการอบรมจริยธรรมและมรรยาททนายความดังกล่าวจึงจะถือว่าเป็นผู้ผ่านการอบรมวิชาว่าความ และมีสิทธิในการยื่นคำขอจดทะเบียนเพื่อรับใบอนุญาตทนายความต่อไป

ทนายความเป็นผู้ที่มีความสำคัญและมีบทบาทในการดำเนินคดีแบบกลุ่มอย่างมาก เนื่องจากต้องเป็นผู้ดำเนินกระบวนพิจารณาแทนโจทก์รวมถึงสมาชิกของกลุ่มทุกคนด้วย ดังนั้น

คุณสมบัติด้านความสามารถและความเชี่ยวชาญในคดีของทนายความจึงมีความจำเป็นอย่างมากในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งการทำงานของทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้ต้องมีภาระหน้าที่ในการเตรียมการว่าคดี รวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์แก่คดี และเข้าว่าความดำเนินคดีแทนโจทก์ตั้งแต่ก่อนเริ่มต้นฟ้องคดีจนกระทั่งเสร็จสิ้นการบังคับคดี ซึ่งมีความยุ่งยากและต้องมีความละเอียดรอบคอบยิ่งกว่าคดีแพ่งสามัญมาก จึงทำให้การดำเนินกระบวนพิจารณาของทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการให้ความคุ้มครองประโยชน์ร่วมกันของโจทก์และสมาชิกกลุ่มซึ่งมีขั้นตอนและวิธีพิจารณาที่แตกต่างและต้องใช้ความละเอียดรอบคอบยิ่งกว่าคดีแพ่งสามัญ ซึ่งจะเห็นได้ว่าคุณสมบัติด้านความสามารถและความเชี่ยวชาญในคดีของทนายความจึงมีความจำเป็นอย่างมากในการดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งหากทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มเกิดผิดพลาดขึ้นมา ไม่เพียงแต่กระทบถึงสิทธิของโจทก์แต่ยังมีผลไปถึงสิทธิของสมาชิกกลุ่มทุกคนอีกด้วย[2] กล่าวคือผลเสียหายที่เกิดขึ้นจะตกแก่โจทก์และสมาชิกกลุ่มซึ่งมีจำนวนมาก นอกจากนั้นยังกระทบถึงกระบวนการยุติธรรมอันมีทนายความเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งด้วย

ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/9(5) บัญญัติว่า โจทก์ได้แสดงให้เห็นว่าโจทก์เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีคุณสมบัติ ส่วนได้เสีย รวมตลอดทั้งการได้มาซึ่งสิทธิการเป็นสมาชิกกลุ่ม ตามข้อกำหนดที่ออกโดยประธานศาลฎีกา ถ้ามี และโจทก์รวมทั้งทนายความที่โจทก์เสนอให้เป็นทนายความของกลุ่มสามารถดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม ที่กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้ามาทำหน้าที่ทนายความกลุ่มซึ่งต้องเป็นทนายความที่สามารถดำเนินคดีเพื่อคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม เนื่องจากทนายความต้องทำหน้าที่ดำเนินกระบวนพิจารณาเสมือนเป็นทนายความของสมาชิกกลุ่มทุกคน มิใช่เพียงรักษาประโยชน์เฉพาะตัวโจทก์ซึ่งเป็นลูกความของตนเท่านั้น และนอกจากนั้นทนายความของกลุ่มยังต้องทำหน้าที่ในการบังคับคดีแทนโจทก์และสมาชิกกลุ่มอีกด้วยตามมาตรา 222/35 ซึ่งเมื่อพิจารณาจากร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมิได้มีการกำหนดมาตรการในการคัดสรรหรือกำกับดูแลทนายความของกลุ่มไว้โดยเฉพาะ มีเพียงการกำหนดมาตรการในการตรวจสอบคุณสมบัติของทนายความของกลุ่ม ในทุกขั้นตอนของการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีแบบกลุ่ม แต่ก็มิได้มีการกำหนดรายละเอียดไว้อย่างชัดเจน กล่าวคือ

1) ขั้นตอนการพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มของศาล ตามมาตรา 222/9 ซึ่งกำหนดเงื่อนไขในการพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้หลายประการ รวมทั้ง

---

[2] Federal Judicial Center. (1995). Manual for Complex Litigation (3rd ed.). p.211.

คุณสมบัติของทนายความที่ต้องสามารถคุ้มครองสมาชิกกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรมในอนุมาตรา (5)

2) ขั้นตอนในระหว่างพิจารณาคดีแบบกลุ่ม ตามมาตรา 222/16 วรรคสอง กำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้วดำเนินกระบวนพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ ในกรณีที่ปรากฏว่าทนายความฝ่ายโจทก์ไม่สามารถดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม หรือทนายความฝ่ายโจทก์ขอถอนตัวจากการดำเนินคดีและโจทก์และสมาชิกกลุ่มไม่ดำเนินการจัดหาทนายความคนใหม่มาดำเนินคดีภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด

3) ขั้นตอนในระหว่างการบังคับคดี ตามมาตรา 222/35 วรรคสอง กำหนดให้ศาลมีคำสั่งให้โจทก์และสมาชิกกลุ่มจัดหาทนายความคนใหม่มาดำเนินการบังคับคดีต่อไปได้หากปรากฏว่าทนายความฝ่ายโจทก์ไม่สามารถดำเนินการบังคับคดีเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม

ในการดำเนินคดีโดยทั่วไป ทนายความจะมีบทบาทและหน้าที่ในการรักษาผลประโยชน์ในทางคดีให้แก่ตัวความที่ผูกพันกับตนโดยสัญญาจ้างว่าความ แต่ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม แม้ว่าทนายความจะมีฐานะเป็นคู่สัญญากับโจทก์ผู้แทนเพียงคนเดียว มิได้มีความสัมพันธ์ใดกับสมาชิกกลุ่ม เมื่อการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นการดำเนินคดีที่โจทก์ผู้แทนทำไปเพื่อประโยชน์ของตนเองและขณะเดียวกันก็เพื่อประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกกลุ่มซึ่งเป็นผู้ต้องเสียหายจากสถานการณ์เดียวกัน ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงบทบาทของทนายความย่อมจะต้องเปลี่ยนแปลงไปจากหน้าที่ทนายความที่มีต่อตัวความโดยทั่วไป คือ ทนายความมิใช่เป็นเพียงทนายความของโจทก์ผู้แทนเท่านั้น แต่ต้องมีบทบาทในการรักษาผลประโยชน์ทั้งของโจทก์ผู้แทนและสมาชิกกลุ่มทุกคน หรือมีฐานะเป็นทนายความเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มทั้งหมด สรุปได้ว่า บทบาทและหน้าที่ผูกพันของทนายความกลุ่ม ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มมีหน้าที่ต้องปฏิบัติเพื่อประโยชน์แก่สมาชิกกลุ่มทั้งหมด แม้ว่าโดยทั่วไปทนายความจะทำงานใกล้ชิดกับผู้แทนคู่ความก็ตาม และทนายความกลุ่มมีหน้าที่ดูแลผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มตลอดระยะเวลาที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม[3]

สรุป การทำหน้าที่ของทนายความฝ่ายโจทก์ในคดีแบบกลุ่มนั้น ทนายโจทก์มิใช่เพียงแต่ต้องมีคุณสมบัติและมีความชำนาญในการดำเนินคดีจนเป็นที่พอใจแก่ศาลว่ามีศักยภาพและความสามารถที่จะดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรมเท่านั้น หากแต่ก่อนยื่นฟ้องคดีแบบกลุ่ม ทนายโจทก์อาจจะต้องสืบสวนข้อเท็จจริงและรวบรวม

---

[3] บุษราณี หงษาคำ. (2549). **ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่งโดยผู้แทนกลุ่มผู้ต้องเสียหาย.** หน้า 65.

พยานหลักฐานจนเพียงพอและมั่นใจว่าสามารถพิสูจน์ความรับผิดของจำเลยต่อศาลได้ ซึ่งขั้นตอนของการดำเนินการก่อนนำคดีขึ้นมาสู่ศาลเช่นนี้ ทนายโจทก์อาจต้องใช้ความวิริยะอุตสาหะ ทุ่มเทลงทุนลงแรงเสียค่าใช้จ่ายและระยะเวลาในการปฏิบัติงานไปมากพอสมควร และเนื่องจากปรัชญาของการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น โจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มมิใช่เพียงดำเนินคดีเพื่อเรียกร้องสิทธิหรือประโยชน์เฉพาะในส่วนของตนเป็นการส่วนตัว หากแต่เป็นการดำเนินคดีเพื่อคุ้มครองสิทธิของสมาชิกจำนวนมากที่ถูกจำเลยกระทำละเมิดหรือผิดสัญญา หรือฝ่าฝืนกฎหมายอันเข้าลักษณะเป็นการเอารัดเอาเปรียบประชาชน ซึ่งโดยหลักย่อมเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องสอดส่องดูแลมิให้มีพฤติกรรมเช่นนี้เกิดขึ้นในสังคม แต่เมื่อภารกิจอันสำคัญเช่นว่านี้รัฐไม่อาจทำหน้าที่ได้โดยสมบูรณ์ จำเป็นที่จะต้องกำหนดให้มีกระบวนวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มขึ้น อันเป็นการผลักภาระหน้าที่ของรัฐไปให้ผู้แทนกลุ่มและทนายโจทก์เป็นผู้ดำเนินการแทน จึงสมควรที่จะให้รางวัลแก่ทนายความฝ่ายโจทก์เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ทนายโจทก์คอยทำหน้าที่สอดส่องดูแลแทนรัฐว่ามีผู้ประกอบการรายใดมีพฤติการณ์ฉ้อฉล เอารัดเอาเปรียบประชาชนผู้บริโภคเกิดขึ้นในสังคมหรือไม่ ซึ่งเป็นมาตรการสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะช่วยสร้างเสริมให้เกิดธรรมาภิบาลขึ้นในภาคธุรกิจของเอกชนและยังบัญญัติให้ถือว่าทนายโจทก์เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและจำเลยเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนของเงินรางวัลทนายความฝ่ายโจทก์ด้วยอีกทั้งยังเกี่ยวกับการจัดลำดับการจ่ายเงินที่ได้จากการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีให้แก่ผู้มีสิทธิได้รับเงินตามลำดับที่ระบุไว้ในอนุมาตร(1)-(4) โดยกำหนดให้เงินรางวัลทนายความฝ่ายโจทก์อยู่ลำดับที่(2) เหนือกว่าค่าฤชาธรรมเนียมใช้แทนโจทก์ซึ่งอยู่ในลำดับที่(3) และอยู่ในลำดับเหนือกว่าโจทก์ สมาชิกกลุ่มและเจ้าหนี้อื่นที่มีสิทธิได้รับเฉลี่ยทรัพย์ตามมาตรา 290 ซึ่งถูกจัดอยู่ในลำดับที่(4) ด้วย

3.2 บทบาทของทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศสหรัฐอเมริกา

3.2.1 บทบาทของทนายโจทก์ของประเทศสหรัฐอเมริกา

ทนายในคดีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะต้องอยู่ภายใต้กฎและระเบียบมรรยาททนายเช่นเดียวกับทนายในคดีทั่วไป คือ The Model rules of Professional Conduct และ Model Code of Professional Responsibility

1. ระบบทนายความในประเทศสหรัฐอเมริกา[4]

ในสหรัฐอเมริกามีนักกฎหมายประเภทเดียวที่เรียกว่า “attorney” หรือ “ lawyer” หรือในบางครั้งก็เรียกว่า “attorney and counselor-at-law” ซึ่งหากเปรียบเทียบกับระบบทนายความในอังกฤษแล้ว attorney จะต้องได้รับใบอนุญาตว่าความ(a license to practice law) การที่จะได้รับ

[4] ธานินทร์ กรัยวิเชียร. **หลักวิชาชีพนักกฎหมายในประเทศที่ใช้กฎหมายระบบคอมมอนลอว์.** หน้า 33.

ใบอนุญาตว่าความนั้นจะต้องผ่านการทดสอบเป็นเนติบัณฑิตเสียก่อน ซึ่งการทดสอบวัดความรู้เพื่อเป็นเนติบัณฑิตนั้นมีลักษณะคล้ายๆกับการสอบเป็นเนติบัณฑิตของไทย อย่างไรก็ตามเรื่องการออกใบอนุญาตว่าความก็ดี การทดสอบเพื่อวัดความรู้เป็นเนติบัณฑิตก็ดีเป็นกิจการภายในของแต่ละมลรัฐ ดังนั้น กฎเกณฑ์ในการทดสอบวัดความรู้เป็นเนติบัณฑิต แต่ละมลรัฐจะเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ของตัวเอง และอาจมีความแตกต่างกัน โดยแต่ละมลรัฐก็จะมีเนติบัณฑิตสภาของตัวเองเป็นองค์กรควบคุมในทางวิชาชีพ และมีประมวลจริยธรรมวิชาชีพทนายความเป็นของตัวเอง ที่เรียกว่า The Code of Professional Responsibility ในขณะที่ The American Bar Association จะทำหน้าที่เป็นเพียงสมาคมหรือสโมสรของผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมายทั้งหมดในสหรัฐอเมริกา แต่ไม่ใช่องค์กรควบคุมในทางวิชาชีพที่มีอำนาจออกหรือเพิกถอนใบอนุญาตว่าความ

2. การควบคุมมรรยาททนายความในประเทศสหรัฐอเมริกา

2.1 การคิดค่าทนายความ

หลักเกณฑ์การคิดคำนวณค่าทนายความของ ABA Model Rules of Professional Conduct, Amended 2002[5] ดังนี้

1. ทนายความจะต้องไม่ทำข้อตกลงในการเก็บค่าทนายความที่ไม่สมเหตุสมผลหรือค่าใช้จ่ายในจำนวนที่ไม่สมควร ซึ่งปัจจัยในการพิจารณาคิดค่าทนายความอย่างสมเหตุสมผลประกอบด้วย

(1) ระยะเวลาและแรงงานที่ต้องใช้ ความใหม่และความยากง่ายของปัญหาต่างๆที่เกี่ยวข้อง และทักษะอันจำเป็นที่ต้องใช้สำหรับการให้บริการทางกฎหมายอย่างเหมาะสม

(2) โอกาสที่ถ้าเขารับทำงานให้ลูกความแล้วอาจทำให้ทนายความผู้นั้นไม่สามารถรับการว่าจ้างจากบุคคลอื่นได้อีกทำให้เขาหมดโอกาสในการจ้างงานจากลูกความรายอื่น

(3) ค่าธรรมเนียมการทำงานที่ปฏิบัติกันในท้องถิ่นนั้นสำหรับการทำงานประเภทเดียวกัน

(4) จำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาท และผลประโยชน์ที่ลูกความจะได้รับ

(5) ข้อจำกัดด้านเวลาที่เกิดจากลูกความเองและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

(6) ระยะเวลาที่ทนายความและลูกความต้องผูกพันกันตามสัญญาจ้าง

(7) ประสบการณ์ ชื่อเสียง และความสามารถของทนายความ หรือทนายความที่ให้บริการ

(8) ค่าธรรมเนียมที่เรียกจากตัวความเป็นอัตราคงที่หรือเป็นสัดส่วนขึ้นอยู่กับผลสำเร็จของงาน

---

[5] ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ **http://www.abanet.org/cpr/ethics2k.html31**

2. ขอบเขตของการรับเป็นทนายความและค่าทนายความตามพื้นฐานหรืออัตราค่าทนายความและค่าใช้จ่ายที่ลูกความจะต้องรับผิดชอบที่จะต้องชำระให้แก่ทนายความต้องมีการพูดคุยกันก่อน หรือแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรให้ลูกความทราบก่อนจะเริ่มทำงานให้ หรือภายในเวลาอันสมควรหลังจากทนายความได้ทำงานให้แก่ลูกความได้บ้างแล้ว เว้นแต่ในกรณีที่ทนายความคิดค่าทนายความตามอัตราที่เท่ากับอัตราค่าทนายความพื้นฐานแต่หากมีการเปลี่ยนแปลงค่าทนายความหรือค่าใช้จ่ายทนายความต้องแจ้งให้ลูกความทราบ

3. ค่าทนายความอาจคิดเป็นจำนวนไม่แน่นอนตามผลของคดี (Contingent Fee) ก็ได้โดยคาดคะเนจากผลงานที่ได้ให้บริการนั้น เว้นแต่กรณีที่ห้ามคิดค่าทนายความเป็นจำนวนไม่แน่นอนตาม 4. หรือตามกฎหมายอื่น การตกลงค่าทนายความเป็นจำนวนไม่แน่นอนนั้นต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรลงลายมือชื่อลูกความ และแสดงวิธีการคำนวณค่าทนายความนั้นรวมถึงการคิดคำนวณเปอร์เซ็นต์ที่เกิดขึ้นเมื่อมีการตกลง ดำเนินคดี หรืออุทธรณ์ และค่าใช้จ่ายอื่นๆที่จะถูกหักจากส่วนที่จะได้รับจากผลของคดีเมื่อคดีเสร็จ และไม่ว่าค่าใช้จ่ายนั้นจะถูกหักก่อนหรือหลังจากการคำนวณค่าทนายความเป็นจำนวนที่ไม่แน่นอนนั้น ทนายความต้องทำรายการเป็นลายลักษณ์อักษรที่แสดงผลลัพธ์ของคดี และหากมีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมต้องแสดงการเงินให้ลูกความและวิธีการคิดคำนวณด้วย

4. ทนายความต้องไม่เข้าไปจัดการเก็บ

(1) ค่าทนายความเป็นจำนวนไม่แน่นอนตามผลของคดีสำหรับข้อตกลงการหย่า หรือจากจำนวนเงินค่าเลี้ยงดูหรือการตกลงเรื่องทรัพย์สินภายหลังการหย่า

(2) ค่าทนายความเป็นจำนวนไม่แน่นอนสำหรับการปฏิบัติหน้าที่เป็นฝ่ายจำเลยในคดีอาญา

5. การแบ่งค่าทนายความระหว่างทนายความหลายคนซึ่งไม่ได้อยู่ในสำนักงานเดียวกันอาจทำได้หากเป็นกรณี ดังนี้

(1) เป็นการแบ่งตามสัดส่วนการให้บริการของทนายความแต่ละคน หรือโดยข้อตกลงที่เป็นลายลักษณ์อักษรกับลูกความ ซึ่งสันนิษฐานว่าทนายความแต่ละคนจะต้องรับผิดชอบร่วมกันต่อการเป็นตัวแทนของลูกความนั้น

(2) ลูกความเห็นด้วยกับข้อตกลงนี้รวมถึงการแบ่งส่วนของทนายความแต่ละคนที่จะได้รับ และข้อตกลงนี้ได้ถูกรองรับเป็นหนังสือ

(3) ค่าทนายความทั้งสิ้นต้องเหมาะสม[6]

---

[6] Rule 1.5 Fees

จะเห็นได้ว่าการคิดค่าทนายความของสหรัฐอเมริกานั้น อาจคิดคำนวณแบบไม่แน่นอน(Contingent Fee) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า คิดค่าทนายความตามผลของคดี

2.2 การเก็บรักษาความลับของลูกความ

การเก็บรักษาความลับของลูกความในประเทศสหรัฐอเมริกา ตามหลักเกณฑ์แม่แบบของ ABA Model Rules of Professional Conduct, Amended 2002 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเก็บรักษาความลับของลูกความไว้ ดังนี้

1. ทนายความต้องไม่เปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่เป็นทนายความให้กับลูกความ เว้นแต่ลูกความจะให้ความยินยอมเมื่อได้มีการแจ้งให้ลูกความทราบแล้ว ยกเว้นกรณีที่เป็นการเปิดเผยเพื่อการปฏิบัติหน้าที่เป็นทนายความให้แก่ลูกความ และยกเว้นในกรณีที่กำหนดไว้ในข้อ 2.

2. ทนายความอาจเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวได้เพื่อขยายความเชื่ออย่างสมเหตุสมผลของทนายความที่จำเป็น

(1) เพื่อปกป้องลูกความจากการกระทำความผิดทางอาญา ซึ่งทนายความเชื่อว่าความตายนั้นใกล้จะเกิดขึ้นหรือจะมีการทำร้ายร่างกาย

(2) เพื่อเรียกร้องค่าเสียหายแก้ต่างในฐานะทนายความในข้อพิพาทระหว่างทนายความและลูกความ เพื่อแก้ต่างในข้อหาความผิดอาญาหรือเรียกค่าเสียหายทางแพ่งต่อทนายความตามพฤติการณ์ที่ลูกความเกี่ยวข้องด้วย หรือเพื่อรับทราบข้อกล่าวหาในการดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่เป็นทนายความให้แก่ลูกความ[7]

2.3 การดำเนินคดีให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว และการแจ้งข้อความที่ควรแจ้งให้ลูกความทราบในเรื่องการทำให้คดีเสร็จสิ้นโดยเร็วนั้น ใน ABA Model Rules of Professional Conduct, Amended 2002 ได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในเรื่องดังกล่าวไว้ ดังนี้

ทนายความต้องใช้ความพยายามอย่างสมเหตุสมผลเพื่อทำให้การดำเนินคดีเสร็จอย่างรวดเร็ว โดยยึดมั่นในผลประโยชน์ของลูกความ[8]

จะเห็นได้ว่า หลักเกณฑ์ในเรื่องการทำให้คดีเสร็จสิ้นโดยเร็วเป็นหน้าที่ทางมรรยาททนายความอีกหนึ่งหน้าที่ที่ทนายความจะต้องมี เพื่อเป็นการรักษาผลประโยชน์ของลูกความ ดังนั้น การทำให้การดำเนินคดีเสร็จสิ้นโดยเร็วจึงเป็นการรักษาผลประโยชน์ของลูกความตามกฎหมาย

---

[7] Rule 1.6 Confidentiality of Information

[8] Rule 3.2 Expenditing Litigation

ส่วนเรื่องการแจ้งข้อความที่ควรแจ้งให้ลูกความทราบนั้น ใน ABA Model Rules of Professional Conduct, Amended 2002 ได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในเรื่องดังกล่าวไว้ ดังนี้

1. ทนายความต้อง

1.1 แจ้งให้ลูกความทราบทันทีเมื่อมีคำตัดสิน หรือเมื่อมีเหตุการณ์ใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับลูกความในข้อมูลที่ลูกความได้อนุญาตให้ทนายความกระทำการไปได้

1.2 ให้คำปรึกษาอย่างมีเหตุผลต่อลูกความ เกี่ยวกับวิธีการที่จะทำให้วัตถุประสงค์ของลูกความบรรลุผล

1.3 รายงานความคืบหน้าให้ลูกความทราบเกี่ยวกับสถานการณ์ของคดี

1.4 หากมีการร้องขอข้อมูลต้องให้ข้อมูลนั้นตามความเหมาะสมและทันที

1.5 ให้คำปรึกษาแก่ลูกความเกี่ยวกับข้อจำกัดที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความ เมื่อทนายความรู้ว่าลูกความต้องการให้ความช่วยเหลือนั้นขัดต่อกฎข้อบังคับนี้หรือกฎหมายอื่น

2. ทนายความต้องอธิบายเรื่องราวอย่างมีเหตุผลที่จำเป็น ในเรื่องที่ลูกความจะต้องทำการตัดสินใจในเรื่องนั้น[9]

เหตุผลในการกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าว ก็เพื่อให้ลูกความได้เข้ามามีส่วนร่วมในคดีและเมื่อมีกรณีที่ลูกความจะต้องตัดสินใจในเรื่องใด ทนายความจะต้องให้ข้อมูลและอธิบายอย่างมีเหตุมีผลให้แก่ลูกความ เพื่อลูกความจะได้ทำการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง จึงเป็นการปกป้องและรักษาผลประโยชน์ของลูกความตามเจตนารมณ์ของวิชาชีพ

2.4 การไม่เข้าเป็นทนายความหรือช่วยเหลือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นปรปักษ์

ในเรื่องการไม่เข้าเป็นทนายความหรือช่วยเหลือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นปรปักษ์นั้น ABA Model Rules of Professional Conduct, Amended 2002 ได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในเรื่องดังกล่าวไว้ ดังนี้

1. ทนายความต้องไม่รับเป็นทนายความให้ลูกความ หากการรับเป็นทนายความให้แก่ลูกความนั้นจะเป็นผลร้ายโดยตรงแก่ลูกความอีกรายหนึ่ง เว้นแต่

(1) ทนายความเชื่ออย่างมีเหตุผลว่าการรับเป็นทนายความให้นั้น จะไม่กระทบอย่างเป็นผลร้ายต่อความสัมพันธ์กับลูกความรายอื่น

(2) ลูกความแต่ละรายให้ความยินยอมหลังจากที่ได้มีการให้คำปรึกษาแล้ว

---

[9] Rule 1.4 Communication

2. ทนายความต้องไม่รับเป็นทนายความให้แก่ลูกความ หากการรับเป็นทนายความนั้นอาจถูกจำกัดโดยความรับผิดชอบของทนายความต่อลูกความอีกรายหนึ่งหรือต่อบุคคลที่สามหรือโดยผลประโยชน์ส่วนตัวของทนายความเอง เว้นแต่

2.1 ทนายความเชื่ออย่างมีเหตุผลว่าการรับเป็นทนายความให้นั้น จะไม่กระทบอย่างเป็นผลร้าย และ

2.2 ลูกความยินยอมหลังจากที่ได้มีการให้คำปรึกษาแล้ว เมื่อการรับเป็นทนายความให้กับลูกความหลายรายในเรื่องเดียว การให้คำปรึกษาต้องรวมถึงการอธิบายในเรื่องของความเกี่ยวพันในการปฏิบัติหน้าที่เป็นทนายความให้และความได้เปรียบและความเสี่ยงที่เกี่ยวข้อง[10]

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่าความซื่อสัตย์ของทนายความเป็นส่วนประกอบสำคัญสำหรับความสัมพันธ์ระหว่างทนายความและลูกความ ผลประโยชน์ที่ขัดกันนั้นอาจมีขึ้นก่อนการรับเป็นทนายความ ในกรณีนี้ทนายความควรจะปฏิเสธไม่รับเป็นทนายความให้ และหากผลประโยชน์ที่ขัดกันเกิดขึ้นหลังจากที่ทนายความรับเป็นทนายความแล้ว ในกรณีนี้ทนายความควรจะถอนตัวจากการเป็นทนายความให้แก่ลูกความ ส่วนการรับเป็นทนายความให้ลูกความรายหนึ่งจะทำให้เกิดผลกระทบเป็นผลร้ายต่อลูกความอีกรายหนึ่ง กรณีเช่นนี้ทนายความไม่สมควรที่จะรับเป็นทนายความให้แก่ลูกความรายนั้น ยกเว้นกรณีที่ลูกความให้ความยินยอม ดังนั้น โดยทั่วไปแล้วทนายความไม่ควรรับเป็นทนายความให้แก่ลูกความรายใดที่อาจส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของลูกความอีกรายหนึ่งที่ตนรับเป็นทนายความให้อยู่ก่อนแล้ว

2.5 การเก็บรักษาเงินหรือทรัพย์สินของลูกความ

ในเรื่องการเก็บรักษาเงินหรือทรัพย์สินของลูกความนั้น ประเทศไทยยังไม่มีระบบการเก็บรักษาเงินหรือทรัพย์สินของลูกความอย่างชัดเจน ซึ่งในข้อบังคับสภาทนายความว่าด้วยมรรยาททนายความ พ.ศ.2529 มิได้บัญญัติเรื่องดังกล่าวไว้ ส่วนการเก็บรักษาเงินหรือทรัพย์สินของลูกความตามหลักเกณฑ์ของ ABA Model Rules of Professional Conduct, Amended 2002 ได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในเรื่องดังกล่าวไว้ ดังนี้

1. ทนายความต้องจัดเก็บทรัพย์สินของลูกความหรือบุคคลที่สาม ในความครอบครองของทนายความเกี่ยวกับการรับเป็นทนายความนั้น แยกออกจากทรัพย์สินของทนายความ ส่วนเงินนั้นจะต้องเปิดบัญชีธนาคารในเมืองที่สำนักงานของทนายความตั้งอยู่ หรือที่อื่นโดยความยินยอมของลูกความหรือบุคคลที่สาม การบันทึกรายการบัญชีเงินและทรัพย์สินอื่นควรระบุว่าเป็นอะไรและจัดเก็บอย่างเหมาะสม การบันทึกรายการบัญชีเงินและทรัพย์สินอื่นที่

---

[10] Rule 1.7 Conflict of Interest : General Rule

สมบูรณ์ควรถูกจัดเก็บโดยทนายความและควรเก็บรักษาบันทึกรายการบัญชีดังกล่าวเป็นเวลา(5 ปี) หลังจากสิ้นสุดการรับเป็นทนายความ

2. ทนายความอาจฝากเงินของทนายความเองในบัญชีลูกความ สำหรับเป็นค่าบริการธนาคารที่จะต้องเสียสำหรับบัญชีเงินฝากนั้น ในจำนวนที่จำเป็นสำหรับวัตถุประสงค์ดังกล่าว

3. ทนายความต้องฝากเงินค่าทนายความหรือค่าใช้จ่ายที่ได้มีการจ่ายไว้ล่วงหน้าที่จะถอนโดยทนายความเฉพาะสำหรับค่าทนายความที่จะได้และค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น

4. ในกรณีที่เงินหรือทรัพย์สินของลูกความหรือบุคคลที่สาม ได้รับดอกเบี้ย ทนายความต้องแจ้งให้ลูกความหรือบุคคลที่สามทราบทันที เว้นแต่ที่กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในข้อบังคับนี้ หรืออนุญาตโดยกฎหมายอื่น หรือโดยข้อตกลงกับลูกความ ทนายความต้องจัดส่งเงินหรือทรัพย์สินให้แก่ลูกความหรือบุคคลที่สามซึ่งเป็นผู้ที่มีสิทธิที่จะได้รับ และหากลูกความหรือบุคคลที่สามร้องขอ ทนายความต้องให้บัญชีแสดงรายการเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นทั้งหมด[11]

จะเห็นได้ว่าการเก็บรักษาเงินหรือทรัพย์สินของลูกความดังกล่าวข้างต้น มีการเก็บรักษาไว้เป็นสัดส่วนไม่ปะปนกับบัญชีของทนายความ และต้องมีการลงบันทึกรายการทรัพย์สินของลูกความซึ่งสามารถแสดงให้ลูกความดูได้ทันทีเมื่อลูกความต้องการ และต้องเก็บรักษาบัญชีและรายการทรัพย์สินของลูกความไว้เป็นเวลา 5 ปีเป็นอย่างน้อยเพื่อเป็นหลักฐาน ซึ่งเป็นการแสดงความซื่อสัตย์สุจริตและมีความโปร่งใสในการจัดการเรื่องเงินหรือทรัพย์สินของลูกความอย่างชัดเจน

บทบาทของทนายความต่อลูกความ คือการเป็นผู้ให้คำแนะนำแก่ลูกความและลูกความเป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับผลทางกฎหมายที่ทนายความได้คัดเลือกไว้ และทนายความจะกระทำการใดๆ ด้วยมุ่งหวังในการรักษาผลประโยชน์ของลูกความอย่างเต็มที่ โดยต้องดำเนินคดีอย่างสุจริตต่อศาลและคู่ความฝ่ายอื่น โดยมีหน้าที่ทางวิชาชีพในการให้ความช่วยเหลือคู่ความในการปฏิบัติหน้าที่ของคู่ความเกี่ยวกับวิธีพิจารณา[12] ซึ่งในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้บทบาทของทนายความจะเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากทนายความเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการรักษาผลประโยชน์ของทั้งผู้แทนกลุ่มและสมาชิกกลุ่มทั้งหมดได้อย่างเป็นธรรมและเพียงพอ ถือเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เป็นผู้ที่มีหน้าที่รวบรวมข้อมูลและบุคคลที่ถือว่าเป็นสมาชิกกลุ่ม รวมถึงทุ่มเททั้งเวลาและค่าใช้จ่ายก่อนการดำเนินคดี ดังนั้นทนายความของกลุ่ม

---

[11] Rule 1.15 Safekeeping Proprety

[12] John J. Cound and Jack H.Friedenthal and others. **Civil procedure, Cases and Materials.** p.674.

ต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเกี่ยวกับความสามารถในการรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มอย่างเป็นธรรมและเพียงพอ

นอกจากนี้ประเทศสหรัฐอเมริกา คู่ความแต่ละฝ่ายจะเป็นผู้จ่ายค่าทนายความให้แก่ทนายความของตนเองโดยไม่ต้องรับผิดชอบต่อค่าทนายความของคู่ความอีกฝ่ายไม่ว่าคู่ความฝ่ายนั้นจะชนะหรือแพ้คดีก็ตาม(American Rule) เว้นแต่

ก. ศาลจะใช้อำนาจตามหลัก equity สั่งให้คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีจ่ายค่าทนายความให้แก่คู่ความฝ่ายที่ชนะคดี เช่น ในกรณีที่คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีได้ฟ้องคดีโดยไม่สุจริตหรือกลั่นแกล้งคู่ความอีกฝ่าย

ข. กฎหมายลายลักษณ์อักษรบัญญัติให้คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีจ่ายค่าทนายความให้แก่คู่ความฝ่ายที่ชนะคดีเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนฟ้องคดีต่อหน่วยงานของรัฐเพื่อให้หน่วยงานของรัฐปฏิบัติตามกฎหมายหรือเพื่อให้บุคคลที่มีฐานะทางการเงินที่ไม่ดีฟ้องคดีต่อศาล[13]

ค่าทนายความที่คู่ความจะต้องจ่ายให้แก่ทนายความของตน กำหนดได้ 2 วิธี คือ

1) วิธีการกำหนดค่าทนายความตามผลแห่งคดีในสัดส่วนของเงินที่ลูกความจะได้รับในคดี[14] (The Contingent Fee) โดยทนายความจะเรียกค่าจ้างว่าความตามสัดส่วน(Percentage) ของจำนวนเงินที่ได้รับจากการตกลงยอมความกันในคดี หรือจากการฟ้องร้องคดีหากคดีแพ้ลูกความก็ไม่ต้องจ่ายค่าจ้างว่าความ ยกเว้นค่าใช้จ่ายบางอย่างซึ่งทนายความได้ทดรองจ่ายไปสำหรับลูกความ

ในการเรียกค่าทนายความตามผลแห่งคดีนี้ เพื่อเป็นการให้ความช่วยเหลือผู้ที่ไม่มีเงินที่จะไปว่าจ้างทนายความ ประกอบกับลูกความเองต้องการที่จะจ่ายค่าทนายความแบบไม่แน่นอนตามสัดส่วนในผลของคดี เพราะลูกความอาจไม่ต้องจ่ายค่าทนายความเลยถ้าคดีของตนแพ้ ในส่วนของทนายความเองที่ต้องการเช่นนั้นเพื่อจะได้ค่าทนายความในจำนวนที่มากเมื่อคดีนั้นประสบความสำเร็จ

ลักษณะการทำสัญญาจ้างว่าความตามผลแห่งคดีนี้จะต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร ระบุวิธีการหรือรูปแบบ และอัตราร้อยละที่ทนายความจะได้รับในคดี ในกรณีที่มีการตกลงประนีประนอมยอมความกันหรือเมื่อศาลมีคำพิพากษา โดยทนายความจะทำหนังสือเป็นรายการ

---

[13] สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. รายงานการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการฟ้องคดีที่เกี่ยวกับหลักทรัพย์. หน้า 17.

[14] เสรี สุวรรณภานนท์. (2544). **ปัญหาทางกฎหมายในการเรียกค่าตอบแทนการจ้างว่าความ.** หน้า 112-113.

แจ้งให้ลูกความทราบถึงผลของคดีและแสดงจำนวนเงินที่ลูกความจะได้รับรวมทั้งวิธีการกำหนดเรื่องค่าเสียหาย

ทนายความห้ามคิดค่าจ้างว่าความตามผลแห่งคดีนี้ในคดีความสัมพันธ์ในครอบครัว การหย่าร้าง การสมรส ตามจำนวนเงินค่าอุปการะเลี้ยงดู หรือการว่าความให้จำเลยในคดีอาญา(Washington State Court Rules, Rulers of Professional Conduct Rule 1.5) และข้อตกลงที่ทนายความยอมรับทำคดีโดยจะจ่ายค่าใช้จ่ายในคดีด้วยตนเองหากไม่ชนะคดีซึ่งจะถือเป็นข้อตกลงที่ผิดศีลธรรม

2) วิธีการกำหนดค่าทนายความแบบอัตราเดียวตายตัว[15] (The Flat Fee หรือ Fixed Fee) เป็นวิธีการที่ทนายความจะเรียกเก็บค่าทนายความจากลูกความโดยคิดเป็นจำนวนเงินที่แน่นอน ค่าทนายความจะไม่เปลี่ยนแปลงไปตามผลคดี

ถ้าลูกความเห็นว่าคดีของตนชนะแน่ก็มักจะกำหนดค่าทนายความในลักษณะนี้ โดยปฏิเสธการคิดค่าทนายความแบบตามผลของคดี

ในการฟ้องคดีแบบกลุ่ม การที่โจทก์จะตกลงกับทนายความก่อนที่จะยื่นฟ้องคดีนั้นเป็นการยาก เนื่องจากกลุ่มยังไม่มีตัวตนจนกว่าจะได้มีการฟ้องคดีและได้รับการรับรองจากศาลแล้ว ดังนั้น ศาลจึงเป็นผู้กำหนดค่าทนายความหลังการพิจารณาคดีเสร็จสิ้นหรือมีการประนีประนอมยอมความ ซึ่งมีลักษณะเป็นการกำหนดเงินรางวัลให้แก่ทนายความ

ในส่วนของเงินรางวัลทนายความ ถือเป็นปัญหาสำคัญ เนื่องจากทนายความเป็นผู้ที่ทำงานแทนผู้แทนกลุ่ม และมีบทบาทสูงมากในกระบวนยุติธรรม ดังนั้น การที่จะกำหนดจำนวนค่าทนายความมากเกินไปอาจเสี่ยงต่อการที่จะทำให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มเกิดขึ้นมาก อย่างไรก็ตามก็มีการระวังไม่ให้จำนวนค่าทนายความมีจำนวนสูงเกินไปจนไม่ได้สัดส่วนกับจำนวนค่าเสียหายที่สมาชิกกลุ่มได้รับ ซึ่งมีการวิพากษ์วิจารณ์กันว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเป็นประโยชน์กับทนายความไม่ใช่สมาชิกกลุ่ม[16] ระบบการจ่ายเงินรางวัลทนายความของประเทศสหรัฐอเมริกาจะกำหนดอัตราเงินรางวัลทนายความไม่เกินร้อยละ 33 แต่จะไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์การจ่ายเงินรางวัลทนายความไว้ในกฎหมาย ศาลจะให้ทนายความฝ่ายโจทก์ยื่นคำขอต่อศาลโดยในคำขอต้องระบุถึงรายละเอียดเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่ทนายความได้ทดรองค่าใช้จ่าย

---

[15] George. Gordon,(1993). Your Hand Book of Everyday Law. p.12-14 อ้างถึงในสุธินี ฤกษ์วศินกุล. (2549). **ค่าทนายความตามผลแห่งคดี(Contingent Fee) : ข้อพิจารณาเกี่ยวกับเสรีภาพของสัญญาและการคุ้มครองสังคม.** หน้า 77.

[16] สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2548, กุมภาพันธ์). “เอกสารประกอบการพิจารณาร่างกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (class action), วาระที่ 2. หน้า 133.

ล่วงหน้าไปก่อน ระยะเวลาการทำงาน ค่าแรงงานของทนายความและระดับความยากง่ายของคดี เพื่อเป็นเกณฑ์ให้ศาลพิจารณากำหนดเงินรางวัลให้แก่ทนายความฝ่ายโจทก์[17] ทั้งนี้ ในกรณีที่การดำเนินคดีแบบกลุ่มไม่ประสบความสำเร็จ ทนายความกลุ่มหรือผู้แทนโจทก์จะไม่มีสิทธิเรียกค่าทนายความและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ จากสมาชิกกลุ่ม เนื่องจากสมาชิกกลุ่มไม่ได้เรียกร้องให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ทนายความกลุ่มเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อการดำเนินคดีแบบกลุ่มอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ทนายความมีบทบาทอย่างมากในการเริ่มต้นรวบรวมผู้เสียหายและรายละเอียดพยานหลักฐานเพื่อนำสู่การพิจารณาของศาล ทนายความกลุ่มมีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญหลายประการ

1. ต้องดำเนินการประกาศแจ้งขั้นตอนและความคืบหน้าของการดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อสมาชิกกลุ่ม

2. เป็นทนายความของสมาชิกกลุ่มทุกคน แม้จะไม่ได้ทำสัญญาว่าจ้างกันโดยตรงก็ตาม ทั้งนี้ความสามารถและการรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มเป็นประเด็นหนึ่งที่ศาลใช้เป็นหลักเกณฑ์เพื่อพิจารณาว่าจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่

3. การติดต่อสื่อสารกับสมาชิกกลุ่มทั้งก่อนและหลังที่ศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

4. การสำรองค่าใช้จ่ายใด ๆ ที่จำเป็นในการดำเนินคดี

กล่าวโดยสรุป ทนายความของกลุ่มเป็นบุคคลที่มีหน้าที่สำคัญในการปกป้องรักษาผลประโยชน์ของทั้งผู้แทนโจทก์และของสมาชิกกลุ่มในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยมีค่าตอบแทนหรือที่เรียกว่าเงินรางวัลทนายความเป็นสิ่งจูงใจให้ทนายความนำคดีมาสู่ศาลในรูปแบบของการดำเนินกระบวนพิจารณาแบบกลุ่ม ซึ่งหากการรักษาผลประโยชน์ของทนายความกลุ่มเป็นไปโดยไม่เหมาะสม ผู้แทนกลุ่มอาจถูกพิจารณาเพิกถอนจากการแต่งตั้งเป็นผู้แทนกลุ่มได้

---

[17] วรรณชัย บุญบำรุง และเรวดี ขวัญทองยิ้ม. “ การดำเนินคดีแทนบุคคลอื่น. (อัดสำเนา).” หน้า 10.

3.2.2 คุณสมบัติของทนายโจทก์ของประเทศสหรัฐอเมริกา[18]

ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญต่อทนายความของกลุ่มเช่นกัน เพราะเป็นบุคคลหนึ่งที่จะรักษาและปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม คุณสมบัติเกี่ยวกับความสามารถในการรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มอย่างเป็นธรรมและเพียงพอจึงถูกกำหนดให้ต้องมีอยู่ในทนายความของกลุ่มด้วย ซึ่งฐานะการเป็นทนายความของกลุ่มนี้เป็นอำนาจของศาลในการแต่งตั้งมอบหมายโดยศาลมีข้อพิจารณาเกี่ยวกับความสามารถของทนายความกลุ่มมีดังนี้[19]

3.2.2.1 ประสบการณ์และชื่อเสียง ศาลจะพิจารณาถึงประสบการณ์ในการว่าความคดีประเภทต่างๆ และการดำเนินคดีแบบกลุ่มว่ามีมากน้อยเพียงใด ชื่อเสียงและความสามารถโดยส่วนตัวของทนายความ ตลอดจนสำนักงานทนายความที่ผู้นั้นทำงานอยู่ ซึ่งโดยปกติทนายความที่ไม่มีประสบการณ์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มมักจะต้องร่วมมือกับทนายความที่มีประสบการณ์ด้านนี้เข้ามาช่วย

3.2.2.2 ผลงาน ศาลมักจะพิจารณาถึงการปฏิบัติงานในคดีตั้งแต่เริ่มต้นยื่นคำร้อง เพื่อดำเนินคดีแบบกลุ่มว่าทนายความมีความตั้งใจในการดำเนินคดีเพียงใด ทุ่มเทความรู้ความสามารถในคดีอย่างเต็มที่หรือไม่ ตรงต่อกำหนดระยะเวลาที่ศาลกำหนดหรือไม่ โดยมากแล้วคดีแบบกลุ่มศาลจะคาดหวังมาตรฐานการทำงานของทนายความค่อนข้างสูงกว่าการดำเนินคดีแบบสามัญ

3.2.2.3 การประสานความร่วมมือกับโจทก์ผู้แทนกลุ่ม ทนายความของกลุ่มต้องปรึกษาหารือกับผู้แทนกลุ่มถึงความคืบหน้าและขั้นตอนการดำเนินคดีตลอดเวลา ต้องแจ้งให้ผู้แทนกลุ่มทราบว่าจะดำเนินการต่อไปอย่างไร ต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้แทนกลุ่ม การยื่นคำร้องคำขอต่อศาลต้องแจ้งให้ผู้แทนกลุ่มรับทราบ หากผู้แทนกลุ่มไม่ได้รับรู้หรือทราบเกี่ยวกับการดำเนินคดีขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งอาจถือว่าผู้แทนกลุ่มนั้นไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป ในขณะเดียวกันก็ถือว่าทนายความไม่มีความสามารถด้วยเช่นกัน

3.2.2.4 มรรยาททนายความ ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มความสุจริตและซื่อตรงเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างพยานเท็จหรือการกระทำที่หมิ่นเหม่ต่อจริยธรรมในวิชาชีพย่อมเป็นเหตุหนึ่งที่ศาลพิจารณาว่าทนายความคนนั้นเหมาะที่จะเป็นทนายความของกลุ่มหรือไม่ซึ่งใน

---

[18] วิชัย อริยะนันทกะ. (2548, กันยายน). "การบรรยายผลการศึกษาวิจัย เรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่ม." (เอกสารประกอบการสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับร่างกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่ม Class Action ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา). หน้า 14-16.

[19] วิชัย อริยะนันทกะ และคณะ. (2549). **ร่างรายงานศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (class action)**. หน้า 69-70.

เรื่องนี้ศาลสหรัฐอเมริกาได้เคยวินิจฉัยไว้ในคดีระหว่าง Palumbo กับบริษัท Tele-communication ที่โจทก์ขอดำเนินคดีแบบกลุ่มกับจำเลยเนื่องจากจำเลยเลือกปฏิบัติในการจ้างแรงงาน (Employment Discrimination) ซึ่งทนายจำเลยมีข้อคัดค้านต่อศาลว่า ทนายความโจทก์เคยเป็นกรรมการบริษัทจำเลยมาก่อน จึงไม่ควรที่จะอนุญาตให้ทำหน้าที่เป็นทนายความโจทก์ เนื่องจากทนายความโจทก์อาจใช้โอกาสแสวงหาข้อมูลลับของจำเลยโดยอาศัยการที่เคยเป็นกรรมการจำเลยมาก่อน ทั้งยังคัดค้านอีกว่า เนื่องจากประเด็นแห่งคดีมีว่า จำเลยมีนโยบายเลือกปฏิบัติจ้างแรงงานจริงหรือไม่ ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ทนายความโจทก์เคยเป็นกรรมการจำเลยมาก่อน ดังนั้นทนายความโจทก์อาจใช้โอกาสดังกล่าวหลีกเลี่ยงหรือจำกัดความรับผิดของตนเองได้ ซึ่งศาลก็ได้วินิจฉัยว่า เมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ยุติว่า ทนายความโจทก์เคยเป็นกรรมการจำเลยมาก่อน หากฟังได้ว่า ขณะที่โจทก์เป็นกรรมการของจำเลยอยู่นั้นได้มีการเลือกปฏิบัติการจ้างแรงงานกันจริง ทนายความโจทก์ย่อมจะมีฐานะเป็นจำเลยในคดีนี้ด้วย ทั้งในอีกทางหนึ่งแล้ว หากทนายโจทก์เห็นว่า จำเลยมิได้มีการเลือกปฏิบัติจ้างแรงงานกันจริง ทนายโจทก์ก็ย่อมจะเป็นประจักษ์พยานที่จะสนับสนุนข้อต่อสู้ของฝ่ายจำเลย ศาลจึงเชื่อว่า ทนายความโจทก์มีความขัดแย้งในผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มจริง คำคัดค้านของจำเลยฟังขึ้น ศาลจึงไม่อนุญาตให้ทนายความโจทก์ทำหน้าที่แทนโจทก์และสมาชิกกลุ่มโดยจะเห็นได้ว่า ในการฟ้องคดีแบบกลุ่ม การที่โจทก์จะตกลงกับทนายความก่อนจะยื่นฟ้องคดีนั้นเป็นการยาก เนื่องจากกลุ่มยังไม่มีตัวตนจนกว่าจะได้มีการฟ้องคดีและได้รับรองจากศาลแล้ว ดังนั้น ศาลจึงเป็นผู้กำหนดค่าทนายความหลังจากการพิจารณาคดีเสร็จสิ้นหรือมีการประนีประนอมยอมความ ซึ่งมีลักษณะเป็นการกำหนดเงินรางวัลให้แก่ทนายความ[20]

ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มทนายความฝ่ายโจทก์เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างมาก เนื่องจากในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกาจะเกิดขึ้นได้เพราะทนายความฝ่ายโจทก์ที่ต้องการทำคดีแบบกลุ่มโดยมีสิ่งจูงใจคือเงินรางวัลทนายความ เช่น ในคดีแบบกลุ่มที่มีผู้เสียหายจำนวนมาก อันเนื่องมาจากความเสียหายในกรณีเดียวกัน ในการจะดำเนินคดีแบบกลุ่มทนายความจะต้องรวบรวมผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน และทนายความจะเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐาน รวมทั้งจ่ายเงินทดรองในการดำเนินคดีทั้งหมดไปก่อน เช่นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการแสวงหาพยานหลักฐาน ค่าใช้จ่ายในการประกาศและส่งคำบอกกล่าวเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มทราบ ซึ่งคดีแบบกลุ่มที่มีจำนวนผู้เสียหายเป็นจำนวนมากก็จะมีค่าใช้จ่ายจำนวนมากด้วย และศาลจะต้องเข้ามามีบทบาทในการควบคุมวิธีการที่ใช้ในการส่งประกาศและส่งคำบอกกล่าวให้สมาชิกกลุ่มทราบเพื่อให้สมาชิกกลุ่มทราบมากที่สุด

---

[20] Marth Pacold. (2001). “Attorneys Fees in Class Actions Governed by Fee Shifting Statutes.” : 1007.

ในทางปฏิบัตินั้นทนายความฝ่ายโจทก์ก็จะต้องพยายามหาวิธีการประกาศและส่งคำบอกกล่าวให้เข้าถึงสมาชิกกลุ่มมากที่สุด เพื่อรวบรวมสมาชิกกลุ่มให้เข้ามาในคดีมากที่สุด โดยมีเงินรางวัลทนายความเป็นสิ่งจูงใจ และความเห็นของนักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศสหรัฐอเมริกาเห็นว่า ทนายความฝ่ายโจทก์อาจจะไม่ใช่สำนักงานทนายความใหญ่ ๆ แต่มักจะเป็นทนายความหนุ่มสาวที่ต้องการสร้างชื่อเสียงให้แก่ตนเอง แต่ต้องเป็นทนายความที่มีทุนทรัพย์สำรองมากพอ จึงจะสามารถทำหน้าที่ทนายความฝ่ายโจทก์เพื่อคุ้มครองโจทก์และสมาชิกกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม

ทนายความในประเทศสหรัฐอเมริกายอมรับแนวคิดเกี่ยวกับค่าจ้างว่าความโดยคิดจากส่วนได้เสียในคดี(contingent fees)ที่มีลักษณะที่ทนายความจะเข้าทำสัญญาจ้างว่าความกับลูกความของเขาโดยทนายความจะเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีไปก่อน หากคดีประสบผลสำเร็จ คือ ลูกความของเขาชนะคดีลูกความจะต้องจ่ายค่าจ้างว่าความคิดเป็นอัตราร้อยละของจำนวนเงินค่าเสียหายที่ได้รับตามคำพิพากษา แต่หากคดีไม่ประสบผลสำเร็จ ลูกความก็ไม่ต้องจ่ายค่าว่าความหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการดำเนินคดี หรือมีคำภาษาอังกฤษสั้น ๆ ว่า “No win, No fee” ซึ่งเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ในทางการค้า (commercial interest) หรือมูลค่าที่คาดหวังไว้ล่วงหน้าของทนายความที่จะได้รับเงินรางวัลอันเป็นเงินได้จำนวนมหาศาลที่ได้รับจากส่วนหนึ่งของค่าเสียหาย

3.3 วิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศออสเตรเลีย

กฎหมายของประเทศออสเตรเลียไม่มีกระบวนการในการร้องขอให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยมีการกำหนดลักษณะของบุคคลที่จะเป็นผู้แทนกลุ่มว่าจะต้องมีส่วนได้เสียเพียงพอ จึงจะเสนอให้มีการดำเนินคดีโดยผู้แทนได้และผู้แทนกลุ่มจะต้องมีความตั้งใจในการดำเนินคดีอย่างต่อเนื่องและอุทธรณ์คำพิพากษา แม้ว่าสมาชิกกลุ่มจะไม่ประสงค์จะมีข้อเรียกร้องต่อจำเลยก็ตาม ซึ่งความเพียงพอของส่วนได้เสียในการดำเนินคดีขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลในแต่ละคดี โดยผู้แทนคดีมีหน้าที่ต้องบรรยายลักษณะของกลุ่ม แต่ไม่ถึงขนาดที่ต้องระบุชื่อหรือบอกจำนวนที่แน่นอนของกลุ่ม ข้อเรียกร้องของบุคคลทุกคนจะต้องเกิดจากสถานการณ์เดียวกันหรือเกี่ยวข้องกัน ข้อเรียกร้องของสมาชิกกลุ่มจะต้องเป็นประเด็นข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่เป็นสาระสำคัญร่วมกันข้อใดข้อหนึ่ง ซึ่งศาลได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่าไม่จำเป็นต้องเป็นประเด็นหลักในการดำเนินคดี แค่เป็นประเด็นที่สำคัญก็พอ และในระหว่างการดำเนินคดีแบบกลุ่มเมื่อได้รับคำร้องของคู่ความดำเนินคดีแทน ศาลอาจอนุญาตให้แก้ไขคำฟ้องเพื่อเปลี่ยนแปลงคำจำกัดความของกลุ่มได้ โดยการแก้ไขดังกล่าวอาจเป็นการเพิ่มเติมสมาชิกกลุ่มที่ไม่มีอำนาจฟ้องในขณะยื่นฟ้องก็ได้ โดยวิธีการประกาศขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล อาจกระทำโดยประกาศหนังสือพิมพ์ วิทยุ หรือ

โทรทัศน์ เมื่อไม่นานมานี้ ส่วนในเรื่องค่าใช้จ่ายกฎหมายกำหนดไว้โดยชัดเจนว่าห้ามเรียกค่าใช้จ่ายจากสมาชิกกลุ่มคนอื่นนอกจากโจทก์ ซึ่งเป็นผู้เริ่มต้นฟ้องคดี ศาลอาจมีคำสั่งเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในคดีแก่ผู้เริ่มต้นฟ้องคดีได้ ในกรณีที่กลุ่มชนะ หรือตามที่ศาลเห็นสมควร

โจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มสามารถฟ้องคดีเพื่อประโยชน์ของตนและสมาชิกกลุ่มได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากสมาชิกกลุ่ม แต่ในคำขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นจะต้องบรรยายลักษณะของสมาชิกกลุ่มที่เกี่ยวข้อง รายละเอียดข้อเรียกร้อง คำขอบังคับ รวมทั้งอธิบายปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงของสมาชิกกลุ่มโดยไม่จำต้องระบุชื่อและจำนวนสมาชิกกลุ่มทั้งหมดไว้ในคำขอ สมาชิกกลุ่มก็ไม่ได้มีฐานะเป็นคู่ความ แต่ก็ต้องผูกพันตามคำพิพากษา เว้นแต่จะได้แสดงเจตนาออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มภายในกำหนดเวลา สมาชิกกลุ่มนั้นไม่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี รวมทั้งค่าทนายความ เว้นแต่จะเข้ามาเป็นคู่สัญญากับทนายความด้วย กรณีที่สมาชิกกลุ่มไม่ได้รับหรือมิได้ตอบรับการแจ้งคำบอกกล่าวเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น ไม่เป็นการกระทบกับการดำเนินกระบวนพิจารณาที่ได้กระทำมาแล้วรวมถึงการทำคำสั่งหรือคำพิพากษาที่ต้องถูกผูกพันด้วย การแสดงเจตนาขอออกจากกลุ่ม สามารถทำได้โดยการยื่นคำร้องต่อศาลซึ่งศาลจะมีคำสั่งโดยพิจารณาจากลักษณะของการได้รับการแจ้งคำบอกกล่าวของสมาชิกที่ขอออกจากกลุ่มนั้นประกอบด้วย สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้แสดงเจตนาขอออกจากกลุ่มจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและถูกผูกพันโดยผลของคำพิพากษาในคดีนั้น แม้จะไม่ทราบว่ามีการดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่ทราบว่าตนเป็นสมาชิกของกลุ่มตามคำบรรยายลักษณะกลุ่มของโจทก์ก็ตาม เช่น กรณีการฟ้องคดีแบบกลุ่มที่มีผู้เสียหายจำนวนมากและมีผู้เสียหายอยู่ทั่วไป จนไม่สามารถจะแจ้งคำบอกกล่าวเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยตรงให้แก่ผู้เสียหายเป็นรายบุคคลได้ และแม้จะมีการบอกกล่าวโดยการโฆษณาหรือวิธีการใด ๆ ตามที่ศาลกำหนดตามสมควรแล้ว แต่ผู้เสียหายบางคนอาจไม่ทราบ ทำให้ไม่สามารถแสดงเจตนาขอออกจากกลุ่มภายในเวลาที่ศาลกำหนดได้ ผู้เสียหายดังกล่าวก็ยังคงมีฐานะเป็นสมาชิกกลุ่มต่อไป และต้องผูกพันในคดีต่อไป ประเทศออสเตรเลียกำหนดให้กรณีที่มูลคดีที่ได้ยื่นฟ้องต่อศาลไปแล้วนั้นหากเกิดการเพิ่มขึ้นภายหลังจากที่ศาลได้อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม กฎหมายกำหนดให้ผู้แทนกลุ่มมีหน้าที่ทำคำขอเพื่อแก้ไขคำฟ้อง หรือแก้ไขสถานการณ์หรือขอบเขตของกลุ่มที่ได้รับการดำเนินคดีแทน ทั้งนี้กลุ่มที่ได้รับการกำหนดขอบเขตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้แต่เดิมอาจได้รับการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้รวบรวมกลุ่มบุคคลที่มีมูลเหตุแห่งคดีได้ปรากฏขึ้นภายหลังจากที่ได้เสนอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว และการแก้ไขให้รวบรวมกลุ่มบุคคลดังกล่าวต้องกระทำก่อนวันที่ศาลจะกำหนดและอนุญาตให้แก้ไขลักษณะของกลุ่มบุคคลได้ นอกจากนี้ประเทศออสเตรเลียยังได้กำหนดกรณีที่จำนวนสมาชิกกลุ่มลดน้อยลงเหลือน้อยกว่า 7 คน ซึ่งเป็นดุลพินิจของศาลที่จะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไปหรือจะยกเลิกการดำเนินคดี

แบบกลุ่มสำหรับกรณีที่ปรากฏข้อเท็จจริงว่ามีจำนวนสมาชิกกลุ่มเพิ่มขึ้นก็จะต้องเข้าหลักเกณฑ์ที่จะขออนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่มตามที่กฎหมายกำหนดด้วย และก็เป็นหน้าที่ของผู้แทนกลุ่มที่จะต้องแสดงเหตุจำเป็นต่อศาลว่ามีเหตุสมควรที่จะเพิ่มจำนวนสมาชิกกลุ่มกฎหมายยังกำหนดถึงการประนีประนอมยอมความเฉพาะข้อเรียกร้องของผู้แทนกลุ่มไว้ว่า สามารถทำได้หากได้รับอนุญาตจากศาลและภายหลังจากที่ผู้แทนกลุ่มได้รับอนุญาตจากศาลให้ประนีประนอมยอมความในส่วนข้อเรียกร้องของตนแล้ว อาจถอนตัวจากการผู้แทนกลุ่มในคดีนั้นได้ ทั้งนี้ก่อนที่ศาลจะอนุญาตให้ผู้แทนกลุ่มถอนตัวในกรณีดังกล่าวศาลจะต้องมีคำบอกกล่าวแก่สมาชิกและกำหนดเวลาให้แต่งตั้งบุคคลอื่นมาเป็นผู้แทนกลุ่มแทน โดยศาลจะเป็นผู้ชี้ขาดคำขอให้แต่งตั้งบุคคลอื่นมาเป็นผู้แทนกลุ่มเอง ซึ่งศาลอาจจะแต่งตั้งสมาชิกกลุ่มคนอื่นที่มีความเหมาะสมกว่าเป็นผู้แทนกลุ่มแทนสมาชิกกลุ่มผู้ยื่นคำร้องได้

DPU

บทที่ 4

วิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ของทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นรูปแบบการดำเนินคดีรูปแบบใหม่ซึ่งกำลังจะนำมาใช้ในประเทศไทย ผู้เขียนวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีในการนำรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งจะนำมาใช้ในประเทศไทยโดยศึกษาในเรื่องบทบาทและหน้าที่ของทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในกรณีเกิดความเสียหายต่อบุคคลจำนวนมากซึ่งเกิดจากการกระทำเดียวกัน ซึ่งทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มไม่ได้มีหน้าที่คุ้มครองแต่โจทก์เพียงคนเดียวอย่างเช่นคดีแพ่งทั่วไปแต่ยังมีหน้าที่ที่จะต้องคุ้มครองตัวสมาชิกกลุ่มซึ่งไม่ใช่คู่ความในคดีด้วย โดยวิเคราะห์ในประเด็นเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มของไทยเปรียบเทียบกับของต่างประเทศ ในเรื่องคุณสมบัติ ภาระการพิสูจน์ความเสียหายหรือค่าเสียหาย ผลผูกพันของคำพิพากษา การคิดค่าทนายความและค่าธรรมเนียมศาล ตามร่างกฎหมายของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ผู้แทนโจทก์และทนายความที่โจทก์เสนอให้เป็นทนายความของกลุ่มจะต้องมีความสามารถที่จะดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม และปัจจัยที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะทำให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มสามารถบรรลุผลได้สมเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มุ่งจะคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลให้ได้รับความเป็นธรรมไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการที่จะเข้ามาเป็นคู่ความในคดีด้วยตนเองก็คือ ทนายความผู้ทำหน้าที่ดูแลและดำเนินคดีจะต้องมีความรู้เข้าใจในหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มอย่างแท้จริง การดำเนินคดีแบบกลุ่มตามกฎหมายดังกล่าวใช้ระบบเขตอำนาจศาลทั่วไป กำหนดให้ศาลแห่งท้องที่ที่จำเลยมีภูมิลำเนาหรือศาลแห่งท้องที่ที่มูลคดีเกิดขึ้นภายในเขตอำนาจ นอกจากศาลแขวงเป็นศาลที่มีอำนาจดำเนินคดีแบบกลุ่ม หาได้ใช้ระบบเขตอำนาจศาลเฉพาะโดยกำหนดให้มีศาลชำนัญพิเศษ หรือแผนกคดีพิเศษของศาลหนึ่งศาลใดเป็นศาลที่มีอำนาจดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นการเฉพาะ โดยการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ผ่านการพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ในร่างกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดกระบวนพิจารณาที่มีหลักการผิดแผกแตกต่างไปจากวิธีพิจารณาคดีสามัญอย่างไรบ้าง บทบาทของทนายความผู้ทำหน้าที่ดำเนินกระบวนพิจารณาจะต้องปรับเปลี่ยนเป็นการทำงานในเชิงรุกยิ่งไปกว่าคดีสามัญอย่างไร ซึ่งทนายความฝ่ายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นจะต้องมีคุณสมบัติเป็นที่พอใจแก่ศาลว่ามีความสามารถที่จะดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม ซึ่งบัญญัติไว้ในร่างกฎหมายดังกล่าวหากแต่ก่อนจะยื่น

ฟ้องคดีแบบกลุ่ม ทนายความฝ่ายโจทก์จะต้องสืบสวนข้อเท็จจริงและรวบรวมประมวลพยานหลักฐานจนเพียงพอและมั่นใจว่าจะสามารถพิสูจน์ความรับผิดของจำเลยต่อศาลได้ ขั้นตอนการดำเนินการก่อนนำคดีมาสู่ศาล ทนายความฝ่ายโจทก์อาจต้องใช้ความวิริยะอุตสาหะทุ่มเทลงทุนลงแรงเสียค่าใช้จ่ายและใช้ระยะเวลาในการปฏิบัติงานไปมากพอสมควร และเนื่องจากปรัชญาของการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นโจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่ม มิได้ดำเนินคดีเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือประโยชน์เฉพาะการส่วนตัวเท่านั้น แต่เป็นการดำเนินคดีเพื่อคุ้มครองสิทธิของสมาชิกกลุ่มบุคคลจำนวนมากที่ถูกจำเลยมากระทำละเมิดหรือผิดสัญญาอันเข้าลักษณะเอาเปรียบประชาชน ดังนั้นทนายความฝ่ายโจทก์ผู้ดำเนินการแทนจึงสมควรที่จะให้รางวัลแก่ทนายความฝ่ายโจทก์เพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่ทนายความฝ่ายโจทก์ที่จะคอยทำหน้าที่สอดส่องดูแลไม่ให้มีพฤติกรรมฉ้อฉลเอารัดเอาเปรียบประชาชนในสังคม การดำเนินคดีแบบกลุ่มจำเป็นที่จะต้องใช้ทนายความที่มีความรู้ความสามารถและมีความชำนาญเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีแบบกลุ่มโดยเฉพาะในเรื่องความรู้ความสามารถของทนายความฝ่ายโจทก์ผู้ดำเนินกระบวนความในศาลต่างๆ นั้นให้ทัดเทียมกัน จึงเห็นสมควรศึกษาถึงปัญหาบทบาทและหน้าที่ของทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ดังนี้

4.1 คุณสมบัติของทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทย

ทนายความเป็นบุคคลที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากและมีบทบาทในการดำเนินคดีแบบกลุ่มตลอดทุกขั้นตอนในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เนื่องจากต้องเป็นผู้ดำเนินกระบวนพิจารณาแทนโจทก์รวมถึงสมาชิกของกลุ่มทุกคนด้วย ดังนั้น คุณสมบัติด้านความสามารถและความเชี่ยวชาญในคดีของทนายความจึงมีความจำเป็นอย่างมากในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งการทำงานของทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้ต้องมีภาระหน้าที่มากกว่าการดำเนินคดีแพ่งทั่วไปเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการเตรียมการว่าคดี รวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์แก่คดี และเข้าว่าความดำเนินคดีแทนโจทก์ตั้งแต่ก่อนเริ่มต้นฟ้องคดีจนกระทั่งเสร็จสิ้นการบังคับคดี ซึ่งมีความยุ่งยากและต้องมีความละเอียดรอบคอบยิ่งกว่าคดีแพ่งสามัญมาก จึงทำให้การดำเนินกระบวนพิจารณาของทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการให้ความคุ้มครองประโยชน์ร่วมกันของโจทก์และสมาชิกกลุ่มซึ่งจะต่างจากการดำเนินคดีแพ่งทั่วไปทนายความจะมีหน้าที่ดูแลเฉพาะบุคคลที่ว่าจ้างตนให้เข้ามาดำเนินคดี ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะมีขั้นตอนและวิธีพิจารณาที่แตกต่างและต้องใช้ความละเอียดรอบคอบยิ่งกว่าคดีแพ่งสามัญ ซึ่งจะเห็นได้ว่าคุณสมบัติด้านความสามารถและความเชี่ยวชาญในคดีของทนายความและต้องมีความเข้าใจในหลักการของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมากในการดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งหากทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มเกิดทำผิดพลาดขึ้นมา ไม่เพียงแต่กระทบถึงสิทธิของ

โจทก์แต่ยังมีผลไปถึงสิทธิของสมาชิกกลุ่มทุกคนอีกด้วย กล่าวคือผลเสียหายที่เกิดขึ้นจะตกแก่โจทก์และสมาชิกกลุ่มซึ่งมีจำนวนมาก นอกจากนั้นยังกระทบถึงกระบวนการยุติธรรมอันมีทนายความเป็นอันมีทนายความเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งด้วยในการรักษาความยุติธรรม

โดยทั่วไป ทนายความในประเทศไทยมีการคัดเลือกเพียงการสอบเพื่อรับใบอนุญาตว่าความตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 เท่านั้น ซึ่งการฝึกอบรมวิชาว่าความและมรรยาททนายความหลักสูตรการฝึกอบรมวิชาว่าความแบ่งออกเป็น 2 ภาค คือ ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ทั้งนี้ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่สอบผ่านทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ จะต้องเข้ารับการอบรมจริยธรรมและมรรยาททนายความตามระยะเวลาที่สำนักฝึกอบรมกำหนด ผู้ที่ผ่านการอบรมจริยธรรมและมรรยาททนายความดังกล่าวจึงจะถือว่าเป็นผู้ผ่านการอบรมวิชาว่าความ และมีสิทธิในการยื่นคำขอจดทะเบียนเพื่อรับใบอนุญาตทนายความต่อไป

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติตามร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/9(5) ที่กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้ามาทำหน้าที่ทนายความกลุ่มซึ่งต้องเป็นทนายความที่สามารถดำเนินคดีเพื่อคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม เนื่องจากทนายความต้องทำหน้าที่ดำเนินกระบวนพิจารณาเสมือนเป็นทนายความของสมาชิกกลุ่มทุกคน มิใช่เพียงรักษาประโยชน์เฉพาะตัวโจทก์ซึ่งเป็นลูกความของตนเท่านั้น และนอกจากนั้นทนายความของกลุ่มยังต้องทำหน้าที่ในการบังคับคดีแทนโจทก์และสมาชิกกลุ่มอีกด้วยตามมาตรา222/35

เมื่อพิจารณาวิธีการคัดเลือกบุคคลที่จะเข้ามาเป็นทนายความในประเทศไทยประกอบกับร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการกำหนดคุณสมบัติของทนายความที่จะเข้ามาทำหน้าที่ในคดีแบบกลุ่ม ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วไม่ปรากฏหลักเกณฑ์หรือวิธีปฏิบัติใดเป็นพิเศษสำหรับทนายความที่จะเข้ามาทำหน้าที่ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งจะต้องคุ้มครองบุคคลเป็นจำนวนมาก ซึ่งโดยทั่วไปทนายความในประเทศไทยมีการคัดเลือกเพียงการสอบเพื่อรับใบอนุญาตว่าความตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ.2528เท่านั้น ไม่มีการจำแนกความชำนาญเชี่ยวชาญเฉพาะคดี ตรวจสอบเพียงใบอนุญาต ซึ่งอาจยังไม่เพียงพอแก่ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ รวมถึงความรับผิดชอบในการทำงานของทนายความในคดีที่มีผู้ต้องเสียหายเป็นจำนวนมากนี้ และเมื่อพิจารณาจากร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมิได้มีการกำหนดมาตรการในการคัดเลือกหรือกำกับดูแลไว้โดยเฉพาะ ซึ่งเมื่อพิจารณาตามร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งพบว่ามีเพียงการกำหนดมาตรการในการตรวจสอบคุณสมบัติของทนายความของกลุ่ม ในทุกขั้นตอนของการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีแบบกลุ่ม แต่ก็มิได้มีการกำหนดรายละเอียดไว้อย่างชัดเจนไม่ กล่าวคือ

1) ขั้นตอนการพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มของศาล ตามมาตรา 222/9 ซึ่งกำหนดเงื่อนไขในการพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้หลายประการ รวมทั้งคุณสมบัติของทนายความที่ต้องสามารถคุ้มครองสมาชิกกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรมในอนุมาตรา (5)

2) ขั้นตอนในระหว่างพิจารณาคดีแบบกลุ่ม ตามมาตรา 222/16 วรรคสอง กำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้วดำเนินกระบวนพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ ในกรณีที่ปรากฏว่าทนายความฝ่ายโจทก์ไม่สามารถดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม หรือทนายความฝ่ายโจทก์ขอถอนตัวจากการดำเนินคดีและโจทก์และสมาชิกกลุ่มไม่ดำเนินการจัดหาทนายความคนใหม่มาดำเนินคดีภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด

3) ขั้นตอนในระหว่างการบังคับคดี ตามมาตรา 222/35 วรรคสอง กำหนดให้ศาลมีคำสั่งให้โจทก์และสมาชิกกลุ่มจัดหาทนายความคนใหม่มาดำเนินการบังคับคดีต่อไปได้หากปรากฏว่าทนายความฝ่ายโจทก์ไม่สามารถดำเนินการบังคับคดีเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม

ส่วนของประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับทนายความที่จะเข้ามาทำหน้าที่ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เพราะเป็นบุคคลที่จะรักษาและปกป้องผลประโยชน์ของโจทก์และสมาชิกกลุ่มทั้งหมด จึงมีการกำหนดคุณสมบัติเพิ่มเติมในเรื่องความสามารถของบุคคลที่จะเข้ามาทำหน้าที่ดูแลผลประโยชน์ของโจทก์และสมาชิกกลุ่มเพิ่มเติมจาก Rule 23 (a)ซึ่งกำหนดว่าบุคคลซึ่งจะเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้แทนกลุ่มต้องสามารถปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างเป็นธรรมและเพียงพอ โดยได้มีการกำหนดข้อพิจารณาเกี่ยวกับความสามารถของทนายความเพิ่มเติมและให้เป็นหน้าที่ของศาล ซึ่งการเป็นทนายความของกลุ่มนี้เป็นอำนาจของศาลในการแต่งตั้งมอบหมายโดยศาลมีข้อพิจารณาเกี่ยวกับความสามารถของทนายความกลุ่มดังนี้ [1]

1. ประสบการณ์และชื่อเสียง ศาลจะพิจารณาถึงประสบการณ์ในการว่าความคดีประเภทต่างๆ และการดำเนินคดีแบบกลุ่มว่ามีมากน้อยเพียงใด ชื่อเสียงและความสามารถโดยส่วนตัวของทนายความ ตลอดจนสำนักงานทนายความที่ผู้นั้นทำงานอยู่ ซึ่งโดยปกติทนายความที่ไม่มีประสบการณ์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มมักจะต้องร่วมมือกับทนายความที่มีประสบการณ์ด้านนี้เข้ามาช่วย

2. ผลงาน ศาลมักจะพิจารณาถึงการปฏิบัติงานในคดีตั้งแต่เริ่มต้นยื่นคำร้องเพื่อดำเนินคดีแบบกลุ่มว่าทนายความมีความตั้งใจในการดำเนินคดีเพียงใด ทุ่มเทความรู้ความสามารถในคดีอย่างเต็มที่หรือไม่ ตรงต่อกำหนดระยะเวลาที่ศาลกำหนดหรือไม่ โดยมากแล้วการดำเนินคดี

---

[1] วิชัย อริยะนันทกะ และคณะ. (2549). **ร่างรายงานศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action).** หน้า 69-70.

แบบกลุ่ม ศาลจะคาดหวังมาตรฐานการทำงานของทนายความค่อนข้างสูงกว่าการดำเนินคดีแบบสามัญ

3. การประสานความร่วมมือกับโจทก์ผู้แทนกลุ่ม ทนายความของกลุ่มต้องปรึกษาหารือกับผู้แทนกลุ่มถึงความคืบหน้าและขั้นตอนการดำเนินคดีตลอดเวลา ต้องแจ้งให้ผู้แทนกลุ่มทราบว่าจะดำเนินการต่อไปอย่างไร ต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้แทนกลุ่ม การยื่นคำร้องขอต่อศาลต้องแจ้งให้ผู้แทนกลุ่มรับทราบ หากผู้แทนกลุ่มไม่ได้รับรู้หรือทราบเกี่ยวกับการดำเนินคดีขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งอาจถือว่าผู้แทนกลุ่มนั้นไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป ในขณะเดียวกันก็ถือว่าทนายความไม่มีความสามารถด้วยเช่นกัน

4. มรรยาททนายความ ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มความสุจริตและซื่อตรงเป็นสิ่งสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างพยานเท็จหรือการกระทำที่หมิ่นเหม่ต่อจริยธรรมในวิชาชีพย่อมเป็นเหตุหนึ่งที่ศาลพิจารณาว่าทนายความคนนั้นเหมาะที่จะเป็นทนายความของกลุ่มหรือไม่ โดยจะเห็นได้ว่า ในการฟ้องคดีแบบกลุ่ม การที่โจทก์จะตกลงกับทนายความก่อนจะยื่นฟ้องคดีนั้นเป็นการยากเนื่องจากกลุ่มยังไม่มีตัวตนจนกว่าจะได้มีการฟ้องคดีและได้รับการรับรองจากศาลแล้ว ดังนั้น ศาลจึงเป็นผู้กำหนดค่าทนายความหลังจากการพิจารณาคดีเสร็จสิ้นหรือมีการประนีประนอมยอมความซึ่งมีลักษณะเป็นการกำหนดเงินรางวัลให้แก่ทนายความ

ในการดำเนินคดีโดยทั่วไป ทนายความจะมีบทบาทและหน้าที่ในการรักษาผลประโยชน์ในทางคดีให้แก่ตัวความที่ผูกพันกับตนโดยสัญญาจ้างว่าความ แต่ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม แม้ว่าทนายความจะมีฐานะเป็นคู่สัญญากับโจทก์ผู้แทนเพียงคนเดียว มิได้มีความสัมพันธ์ใดกับสมาชิกกลุ่ม เมื่อการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นการดำเนินคดีที่โจทก์ผู้แทนทำไปเพื่อประโยชน์ของตนเองและขณะเดียวกันก็เพื่อประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกกลุ่มซึ่งเป็นผู้ต้องเสียหายจากสถานการณ์เดียวกัน ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงบทบาทของทนายความย่อมจะต้องเปลี่ยนแปลงไปจากหน้าที่ทนายความที่มีต่อตัวความโดยทั่วไป คือ ทนายความมิใช่เป็นเพียงทนายความของโจทก์ผู้แทนเท่านั้น แต่ต้องมีบทบาทในการรักษาผลประโยชน์ทั้งของโจทก์ผู้แทนและสมาชิกกลุ่มทุกคนหรือมีฐานะเป็นทนายความเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มทั้งหมด สรุปได้ว่า บทบาทและหน้าที่ผูกพันของทนายความกลุ่ม ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มมีหน้าที่ต้องปฏิบัติเพื่อประโยชน์แก่สมาชิกกลุ่มทั้งหมด แม้ว่าโดยทั่วไปทนายความจะทำงานใกล้ชิดกับผู้แทนคู่ความก็ตาม และทนายความกลุ่มมีหน้าที่ดูแลผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มตลอดระยะเวลาที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าควรจะมีการกำหนดคุณสมบัติของทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทยให้ชัดเจนเพื่อวางเป็นแนวทางให้ศาลมีข้อพิจารณาเกี่ยวกับความสามารถของทนายความกลุ่มเป็นไปในแนวทางเดียวกันเพราะเมื่อพิจารณาบทบัญญัติตามร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวล

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/9(5) ที่กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้ามาทำหน้าที่ทนายความกลุ่มซึ่งต้องเป็นทนายความที่สามารถดำเนินคดีเพื่อคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรมเท่านั้นแต่ก็ยังไม่มีการกำหนดคุณสมบัติที่ชัดเจนอย่างเช่นของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ศาลของประเทศสหรัฐอเมริกามีข้อพิจารณาเกี่ยวกับความสามารถของทนายความของกลุ่ม ไม่งั้นอาจทำให้เกิดผลเสียต่อบุคคลจำนวนมากเพราะทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มต้องดูแลผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มทั้งหมด

4.2 ค่าตอบแทนทนายความ

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม(ตามร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 222/5, 222/9, 222/34, และมาตรา 222/37) ซึ่งสรุปได้ว่าผู้ที่เข้าเป็นทนายโจทก์ดังกล่าวอาจต้องทดรองค่าใช้จ่ายในคดีทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการประกาศแจ้งสมาชิกกลุ่มทุกคน ค่าใช้จ่ายในด้านพยานผู้เชี่ยวชาญ และค่าใช้จ่ายในคดีอื่น ๆ ค่าใช้จ่ายเหล่านี้ รวมทั้งค่าวิชาชีพทนายความ ทนายความโจทก์จะได้รับต่อเมื่อชนะคดีโดยศาลอาจกำหนดให้ทนายโจทก์ได้รับเงินรางวัลทนายความไม่เกินร้อยละ 30 ของค่าเสียหายที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มทุกคนได้รับ บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับเงินรางวัลทนายความโจทก์อยู่ที่ร่างมาตรา 222/37 ดังนี้

มาตรา 222/37 “กรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการหรือส่งมอบทรัพย์สิน ให้ศาลกำหนดจำนวนเงินรางวัลที่จำเลยจะต้องชำระให้แก่ทนายความฝ่ายโจทก์ตามที่เห็นสมควร โดยคำนึงถึงความยากง่ายของคดีประกอบกับระยะเวลาและการทำงานของทนายความฝ่ายโจทก์ รวมทั้งค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการดำเนินคดีซึ่งมิใช่ค่าฤชาธรรมเนียมที่ทนายความฝ่ายโจทก์ได้เสียไป และเพื่อประโยชน์แห่งการนี้ เมื่อการพิจารณาคดีสิ้นสุดลงให้ทนายความฝ่ายโจทก์ยื่นบัญชีค่าใช้จ่ายดังกล่าวต่อศาลโดยให้สำเนาแก่จำเลยด้วย

ถ้าคำพิพากษากำหนดให้จำเลยใช้เงิน นอกจากศาลต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ศาลคำนึงถึงจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับประกอบด้วย โดยกำหนดเป็นจำนวนร้อยละของจำนวนเงินดังกล่าว แต่จำนวนเงินรางวัลดังกล่าวต้องไม่เกินร้อยละสามสิบของจำนวนเงินนั้น

ถ้าคำพิพากษากำหนดให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการหรือส่งมอบทรัพย์สินและให้ใช้เงินรวมอยู่ด้วย ให้นำความในวรรคหนึ่งและวรรคสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในการกำหนดจำนวนเงินรางวัลตามมาตรานี้ หากมีการเปลี่ยนทนายความฝ่ายโจทก์ ให้ศาลกำหนดเงินรางวัลทนายความฝ่ายโจทก์ตามสัดส่วนของการทำงานและค่าใช้จ่ายที่เสียไป

ให้ถือว่าทนายความฝ่ายโจทก์เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและจำเลยเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนเงินรางวัลทนายความฝ่ายโจทก์ด้วย และเงินรางวัลดังกล่าวมิใช่ค่าฤชาธรรมเนียม

ในส่วนของเงินรางวัลทนายความที่ได้รับนี้ถือเป็นมาตรการสำคัญในการใช้เป็นเงื่อนไข แม้จะมีความยุ่งยากซับซ้อนกว่าการดำเนินคดีแพ่งทั่วไปเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ทนายความในการทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองสิทธิของประชาชน มิให้ถูกล่วงละเมิดหรือเอารัดเอาเปรียบจากนายทุนโดยไม่เป็นธรรม อีกทั้งยังมีผลพลอยได้คือชื่อเสียงจากการเข้าว่าคดีเนื่องจากคดีประเภทนี้เป็นที่สนใจของประชาชน

ในคำพิพากษาในคดีสามัญนั้น ศาลจะกำหนดค่าทนายความให้ด้วย ซึ่งจะกำหนดให้น้อยกว่าค่าทนายความที่ต้องจ่ายตามจริง และในความเป็นจริงตัวความก็จะต้องจ่ายค่าทนายความให้ทนายความตามที่ได้ตกลงกันไว้ ซึ่งก็ไม่เกิดปัญหาใดเพราะการจ่ายค่าทนายความนั้นเกิดจากการตกลงกันของคู่สัญญา อย่างไรก็ตามในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น การตกลงกำหนดเรื่องค่าทนายความนั้น นอกจากตัวโจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มแล้ว คงเป็นเรื่องยากที่ทนายความจะไปเจรจาเรื่องค่าตอบแทนทนายความกับตัวสมาชิกกลุ่ม เนื่องจากในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นบางครั้งไม่อาจรู้ได้ว่าสมาชิกกลุ่มคือใคร หรือแม้อาจจะรู้ได้ แต่การเป็นสมาชิกกลุ่มนั้นก็ไม่แน่นอนเนื่องจากกฎหมายเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มออกจากกลุ่มได้ในหลายกรณี ดังนั้นการตกลงเรื่องค่าทนายความระหว่างทนายความกับสมาชิกกลุ่มจึงเป็นไปได้ยากกว่ากรณีการตกลงระหว่างทนายความกับตัวความหรือผู้แทนกลุ่ม อย่างไรก็ตาม การที่ทนายความดำเนินกระบวนพิจารณาแบบกลุ่มนั้นย่อมเป็นการกระทำเพื่อสมาชิกกลุ่ม ดังนี้จึงถือว่าสมาชิกกลุ่มได้รับประโยชน์จากการดำเนินการของทนายความ สมาชิกกลุ่มจึงควรมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบเรื่องค่าทนายความด้วย

เมื่อการที่ถือว่าทนายโจทก์ดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม ดังนั้นในประเทศสหรัฐอเมริกาจึงถือว่าทนายความก็ควรที่จะได้เงินรางวัลจากการแบ่งสรรปันส่วนจากเงินหรือกองทรัพย์สินในคดีที่จำเลยจะต้องรับผิดตามคำพิพากษาด้วย ซึ่งกรณีก็อาจทำให้เกิดความแตกแยกจากกันระหว่างผลประโยชน์ของทนายความกับผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม กล่าวคือ การแบ่งเงินรางวัลให้แก่ทนายความมาก ก็จะมีผลทำให้เงินหรือทรัพย์สินที่จะแบ่งให้แก่โจทก์และสมาชิกกลุ่มลดลง การแบ่งเงินกรณีนี้จึงเปรียบเสมือนการแบ่งเค้ก ซึ่งหากแบ่งให้ฝ่ายใดมากแล้ว อีกฝ่ายหนึ่งก็ย่อมจะได้รับส่วนแบ่งน้อยลง ไม่มีทางที่จะทำให้ต่างฝ่ายต่างได้รับส่วนของตนเพิ่มขึ้น ดังนี้การจัดสรรผลประโยชน์ดังกล่าวให้ลงตัวหรือเป็นธรรมกันนั้นจึงควรเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องให้ความเป็นธรรมในการดูแลเรื่องเงินรางวัลทนายความด้วย อย่างไรก็ตาม สำหรับกรณีประเทศไทยแล้ว เนื่องจากร่างกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้กำหนดให้จำเลยรับผิดในหนี้ตามคำพิพากษารวมทั้งเงินรางวัลทนายความด้วยในกรณีที่จำเลยเป็นฝ่ายแพ้คดี ดังนั้นปัญหาการแบ่งสรรปันส่วน

ระหว่างสมาชิกกลุ่มกับทนายความกลุ่มจึงอาจจะไม่เกิดขึ้น แต่กรณีนี้จะเป็นปัญหาการกำหนดเงินรางวัลทนายความระหว่างทนายความกลุ่มและจำเลยกล่าวคือ หากศาลกำหนดเงินรางวัลดังกล่าวสูงเกินไป ก็อาจจะเป็นการเพิ่มภาระให้แก่จำเลยมากเกินไป หรือหากศาลกำหนดเงินรางวัลดังกล่าวน้อยเกินไป ก็คงจะไม่มีทนายรายใดที่จะเสนอตัวเข้ามาดำเนินคดีเพื่อสมาชิกกลุ่ม หรือหากแม้จะเข้ามาทำหน้าที่ ก็อาจจะได้ทนายความที่ขาดความรู้ความสามารถที่จะปกป้องดูแลผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มได้ หรือปัญหาการแบ่งสรรปันส่วนระหว่างสมาชิกกลุ่มกับทนายความกลุ่มอาจเกิดขึ้นได้ในกรณีที่จำเลยมีทรัพย์สินจำนวนจำกัดซึ่งไม่พอที่จะชำระหนี้ตามคำพิพากษาและเงินรางวัลทนายความซึ่งกรณีนี้ศาลก็จะต้องมีบทบาทในการกำหนดเงินรางวัลทนายความอย่างเป็นธรรม

ศาลไม่อาจจะนำเอาวิธีการกำหนดค่าทนายความอย่างคดีสามัญมาใช้ได้เนื่องจากกรณีคดีสามัญดังกล่าวนั้นแม้ศาลจะกำหนดค่าทนายความให้น้อยกว่าความเป็นจริง แต่ตัวความก็ต้องจ่ายค่าทนายความตามที่ได้ตกลงกันไว้ แต่สำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้วทนายความย่อมไม่อาจไปเรียกเก็บส่วนที่ขาดเหลือทั้งหมดจากโจทก์หรือผู้แทนกลุ่มได้ เนื่องจากโจทก์หรือผู้แทนกลุ่มได้รับผลประโยชน์ตอบแทนเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับผลประโยชน์ได้เสียของกลุ่มทั้งหมด และไม่อาจไปเรียกค่าตอบแทนจำนวนที่แน่นอนจากสมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้เข้าไปร่วมตกลงเรื่องค่าทนายความด้วย

ในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น จะกำหนดค่าทนายความในลักษณะตามผลของคดีกล่าวคือ หากแพ้คดีก็จะไม่เก็บค่าทนายความแต่จะเรียกเก็บเฉพาะกรณีที่ชนะคดีเท่านั้น หรือที่เรียกว่า “Contingent Fee” ซึ่งการกำหนดค่าทนายความในลักษณะนี้อาจจะส่งเสริมการค้าความได้เนื่องจากข้อเรียกร้องดังกล่าวจะไม่มีความชัดเจนก็ตาม แต่สำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว หากมิให้มีการกำหนดค่าตอบแทนในลักษณะดังกล่าว ก็อาจจะทำให้โจทก์รับภาระในเรื่องของค่าใช้จ่ายจนเกินไปจนทำให้ไม่มีผู้เสียหายรายใดที่จะเข้ามาเป็นโจทก์ในการดำเนินคดีแทนสมาชิกกลุ่ม และเหตุผลอีกประการหนึ่งที่สนับสนุนให้กำหนดค่าตอบแทนในลักษณะดังกล่าว คือ เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นสมาชิกกลุ่มนั้นไม่ได้เข้ามาร่วมตกลงในการกำหนดค่าทนายความด้วยที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น ทนายความจึงไม่อาจจะกำหนดตกลงเรื่องค่าตอบแทนกันล่วงหน้าได้จำนวนอย่างแน่นอน

สำหรับประเทศไทยแล้ว การคิดค่าทนายความในลักษณะร้อยละหรืออัตราส่วนนั้นยอมให้ทำได้ หากเป็นการคิดจากทุนทรัพย์ที่เรียกร้องโดยจะต้องไม่ได้รับเงินหรือทรัพย์สินของจำเลยที่จะต้องชำระตามคำพิพากษา มิฉะนั้นแล้วย่อมขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยค่าตอบแทนทนายความหรือเงินรางวัลทนายความในส่วนของการดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้ ร่างกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มกำหนดให้มิให้ถือว่าเป็นค่าฤชาธรรมเนียม ตาม

ความหมายของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 161 วรรคสอง ดังนั้นเมื่อค่าทนายความหรือเงินรางวัลทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มไม่ใช่ค่าฤชาธรรมเนียม จึงไม่ใช่ค่าฤชาธรรมเนียมใช้แทนที่ฝ่ายแพ้คดีที่จะต้องรับผิดชอบต่อฝ่ายชนะคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 161 วรรคแรก แต่เป็นเงินที่จำเลยจะต้องรับผิดต่อทนายความกลุ่มตามร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่ม มาตรา 222/37 วรรคแรก

วิธีการคำนวณค่าทนายความหรือเงินรางวัลในต่างประเทศ ศาลได้มีวิธีการคำนวณหาค่าทนายความหรือเงินรางวัลโดย 2 วิธี[2]

1) วิธีการคำนวณแบบ Lodestar

วิธีการนี้ศาลจะพิจารณารายละเอียดถึงระยะเวลาที่ทนายความได้ใช้ในการทำงานในการดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งระยะเวลาดังกล่าวนี้จะไม่ได้คิดเฉพาะในส่วนของระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินคดีในศาลเท่านั้น หากแต่รวมถึงระยะเวลาทั้งหมดที่ทนายความได้ใช้ไปจริงๆ ในการทำงานรวบรวมข้อเท็จจริง การศึกษาค้นคว้าข้อกฎหมายที่จะนำมาใช้ในการต่อสู้คดี โดยระยะเวลาที่จะนำมาใช้นี้จะคิดคำนวณระยะเวลาของทนายความทุกคนที่ร่วมทำงานในคดี เนื่องจากในการทำงานในคดีที่มีรายละเอียดทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายมากและสลับซับซ้อนโดยมากมักจะต้องอาศัยการทำงานเป็นทีมของทนายความหลายคน นอกจากระยะเวลาที่ทนายความได้ใช้ไปแล้ว ยังรวมถึงผู้ช่วยทนายความ (Paralegal) ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลที่จบการศึกษาทางด้านกฎหมายหรือไม่ก็ได้ที่อาจจะเข้ามาช่วยทำงานด้านเอกสารหรืองานอื่นที่ทนายความมอบหมายที่ไม่จำเป็นต้องอาศัยความรู้ทางด้านกฎหมายมากนัก ทนายความที่ดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงจำเป็นต้องเสนอรายงานที่แสดงรายละเอียดจำนวนชั่วโมงในการทำงานว่าทนายความและผู้ช่วยทนายความที่ร่วมทำงานด้วยกันแต่ละคนใช้เวลาทำงานเท่าใดและรายละเอียดของลักษณะงานที่ทำด้วยว่างานใดใช้เวลาในการทำงานเท่าใด ทั้งนี้เพื่อศาลจะได้สามารถประเมินความเหมาะสมได้ว่าจำนวนชั่วโมงการทำงานที่ทนายความเสนอมามีความเหมาะสมกับลักษณะงานที่ทำหรือไม่ เพียงใด

เมื่อได้จำนวนชั่วโมงในการทำงานทั้งหมดแล้วก็จะต้องนำจำนวนชั่วโมงดังกล่าวมาคูณกับอัตราค่าธรรมเนียมวิชาชีพรายชั่วโมงของผู้ร่วมทำงานแต่ละคนซึ่งจะแตกต่างกันไปตามความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการทำงานแล้วจะได้จำนวนค่าตอบแทนรวมของคณะทนายความทั้งหมด แต่ในการกำหนดค่าตอบแทนของศาลนั้น นอกจากค่าตอบแทนปกติดังกล่าวแล้ว ศาลจะต้องพิจารณาถึงความเสี่ยงของทนายความในการลงทุนลงแรงเข้าว่าต่างแก้ต่างโดยที่ผล

---

[2] แหล่งเดิม.

ของคดีไม่แน่นอนว่าจะได้ค่าตอบแทนหรือไม่เพียงใดด้วย ตลอดจนความทุ่มเทและความพยายามของทนายความในคดีด้วยเพื่อที่จะปรับ “เพิ่ม” หรือ “ลด” ค่าตอนแทนสำหรับทนายความที่ได้จากการคำนวณข้างต้น โดยปัจจัยที่ศาลจะต้องคำนึงในการปรับเพิ่มหรือลดดังกล่าวนี้ประกอบด้วย[3]

(1) เวลาและแรงงานที่ใช้ในการทำงาน (Time and labor required)

(2) ความใหม่และความยุ่งยากของปัญหาในคดี (Novelty and difficulty of the question)

(3) ความชำนาญที่จำเป็นต้องใช้ในการทำหน้าที่ที่ทนายความอย่างเหมาะสม (Skill requisite to perform the legal service properly)

(4) การเป็นข้อขัดข้องที่ทนายความจะสามารถรับคดีอื่นด้วยเหตุของการรับทำคดีแบบกลุ่มนี้ (Preclusion of other employment by the attorney due to acceptance of the case)

(5) ค่าธรรมเนียมวิชาชีพตามปกติประเพณี (Customary Fee)

(6) ค่าตอบแทนเป็นแบบกำหนดแน่นอนหรือชำระเมื่อชนะคดีเท่านั้น (Whether the fee is fixed or contingent)

(7) ข้อจำกัดด้านเวลาที่เกิดจากลูกความหรือพฤติการณ์แวดล้อม (Time limitation imposed by the client or the circumstances)

(8) จำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทและผลคดีที่ได้รับ (Amount involved and the results obtained)

(9) ประสบการณ์ ชื่อเสียงและความสามารถของทนายความ (Experience, reputation and ability of the attorneys)

(10) “ความเป็นที่พึงปรารถนาหรือไม่พึงปรารถนา” ของคดี (“Undesirability” of the case)

(11) ลักษณะความสัมพันธ์และระยะเวลาของความสัมพันธ์ทางวิชาชีพ ระหว่างทนายความและลูกความ (Nature and length of the professional relationship with the client)

(12) ค่าตอบแทนหรือเงินรางวัลที่ศาลกำหนดให้ในคดีอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน (Awards in similar cases)

---

[3] Johnson v. Georgia Highway Express, Inc., 488 F.2d 714, 717 – 19 (5th Cir. 1974).

จากหลักเกณฑ์การคำนวณดังกล่าวสรุปเป็นสมการได้ดังนี้ คือ

F = [(X1× Y1) + (X2× Y2) + (X3× Y3) + ….] × Z

F	=	ค่าตอบแทนหรือเงินรางวัลทนายความ
X	=	จำนวนชั่วโมงการทำงานของทนายความหรือผู้ช่วยทนายความ (X1 เป็นจำนวนชั่วโมงการทำงานของทนายความหรือผู้ช่วยทนายความคนที่ 1 และต่อๆ ไปจนครบ)
Y	=	อัตราค่าตอบแทนวิชาชีพของทนายความหรือผู้ช่วยทนายความ (Y1 เป็นอัตราค่าตอบแทนของทนายความหรือผู้ช่วยทนายความคนที่ 1 และต่อๆ ไปจนครบ)
Z	=	จำนวนตัวคูณสำหรับการปรับ “เพิ่ม” หรือ “ลด” ของศาล

วิธีการคำนวณแบบ Lodestar นี้มีข้อดีในแง่ที่มีกระบวนการและขั้นตอนการคำนวณที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมสามารถตรวจสอบได้ ทำให้การกำหนดค่าตอบแทนไม่ผันแปรไปตามความพึงพอใจของผู้กำหนดมากนัก แม้จะมีส่วนที่ผู้กำหนดสามารถระบุค่าตัวคูณเพื่อปรับลดได้ แต่การตรวจสอบก็สามารถตรวจสอบได้พอสมควรถึงความเหมาะสมเนื่องจากมีฐานในการคำนวณที่ชัดเจน อย่างไรก็ตามการคำนวณด้วยวิธี Lodestar นี้มีข้อเสียคือการคิดคำนวณมีรายละเอียดค่อนข้างมาก และต้องอาศัยการตรวจสอบเอกสารมากกว่าจำนวนชั่วโมงการทำงานของทนายความมีความเหมาะสมกับเนื้องานหรือไม่และอัตราค่าตอบแทนที่คิดมีความเหมาะสมกับความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของทนายความแต่ละคนหรือไม่ นอกจากนั้นในการกำหนดตัวคูณที่สะท้อนความเสี่ยงต่างๆ ในการดำเนินคดีก็หาหลักเกณฑ์ที่แน่นอนค่อนข้างลำบาก ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มหลายคดีที่ใช้เวลาในการทำงานมาก เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องก็มากตามไปด้วย ศาลอาจจะต้องตั้งเจ้าหน้าที่หรือบุคคลเพื่อทำหน้าที่ Special Master ในการตรวจสอบและทำความเห็นเสนอแทนศาล หรือมิฉะนั้นก็จะต้องมีการกำหนดรูปแบบขั้นตอนในการทำงานที่ชัดเจนให้มีการส่งเอกสารแสดงรายละเอียดการทำงานตามกำหนดเวลา เช่น ไตรมาสละหนึ่งครั้ง เป็นต้นเพื่อทำให้ภาระในการตรวจสอบในแต่ละช่วงเวลาไม่เป็นภาระที่หนักมากจนเกินไป

2) วิธีการคำนวณแบบอัตราร้อยละของกองทุน (Percentage of the Fund (POF))

วิธีการคำนวณ “เงินรางวัล” หรือค่าตอบแทนสำหรับทนายความอีกวิธีการหนึ่งที่มีการนำไปใช้กันมากคือการคิดแบบเป็นอัตราร้อยละของจำนวนเงินที่ได้จากการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่โจทก์มีสิทธิได้รับจากจำเลย ซึ่งจำนวนเงินที่จะนำมาคำนวณนี้รวมถึงในกรณีที่จำเลยชำระค่า

สินไหมทดแทนเป็นอย่างอื่นที่มิใช่ตัวเงินให้แก่สมาชิกกลุ่มด้วย เช่นการให้คูปองส่วนลดพิเศษสำหรับนำไปใช้ซื้อสินค้าของจำเลยในคราวต่อไปก็ถือว่ามูลค่าของคูปองนี้เป็นส่วนหนึ่งของจำนวนเงินที่สมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับซึ่งจะต้องนำมาคำนวณเงินรางวัลหรือค่าตอบแทนของทนายความด้วย วิธีการคำนวณแบบนี้เป็นวิธีที่ใช้กันมากในคดีที่มีการคิดค่าทนายความแบบ Contingent Fee

อัตราร้อยละที่ศาลใช้ในการคำนวณเงินรางวัลหรือค่าตอบแทนนี้แตกต่างกันไปในแต่ละคดีและขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลที่จะกำหนดให้ตามความเหมาะสมแต่อัตราโดยทั่วไปจะอยู่ในระหว่างร้อยละ 25 ถึงร้อยละ 30 ของจำนวนเงินที่ได้รับ[4] หลายศาลถือเอาอัตราร้อยละ 25 เป็นเกณฑ์มาตรฐานและจะปรับเพิ่มหรือลดจากเกณฑ์มาตรฐานนี้ตามความเหมาะสมกับพฤติการณ์พิเศษในแต่ละคดี ซึ่งพฤติการณ์ที่ศาลนำมาใช้ในการพิจารณากำหนดอัตราร้อยละเพื่อการคำนวณได้มีการวางหลักเกณฑ์ไว้ในคดี *Paul, Johnson, Alston & Hunt v. Graulty* [5] ไว้ว่ามีปัจจัยเช่น

(1) ขนาดของกองทุน กองทรัพย์สินหรือจำนวนเงินที่ได้รับจากฝ่ายจำเลย (size of the fund created)

(2) จำนวนผู้ที่มีสิทธิได้รับประโยชน์จากกองทุน กองทรัพย์สินหรือจำนวนเงินนั้น (number of persons benefited)

(3) การมีข้อคัดค้านหรือการปราศจากการคัดค้านของบรรดาสมาชิกกลุ่มเกี่ยวกับเงื่อนไขหรือข้อกำหนดในการประนีประนอมยอมความหรือจำนวนเงินรางวัลหรือค่าตอบแทนที่ทนายความร้องขอ (the presence or absence of substantial objections by members of the class to the settlement terms and/or fees requested by counsel)

(4) ทักษะและความมีประสิทธิภาพของทนายความที่เกี่ยวข้อง (skill and efficiency of the attorneys involved)

(5) ความสลับซับซ้อนและระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินคดี (complexity and duration of the litigation)

(6) ความเสี่ยงอันเกิดจากการไม่ได้รับชำระค่าตอบแทน (risk of nonpayment)

(7) ระยะเวลาที่ทนายความอุทิศให้แก่คดี (amount of time devoted to the case by plaintiffs' counsel)

(8) ค่าตอบแทนที่ศาลกำหนดให้ในคดีที่คล้ายคลึงกัน (awards in similar cases)

---

[4] Federal Judicial Center, Manual for Complex Litigation Third (1995), at p.189.

[5] 886 F.2d 268 (9th Cir. 1989).

จากหลักเกณฑ์การคำนวณดังกล่าวสามารถสรุปเป็นสมการได้ดังนี้ คือ

$$F = \frac{A \times P}{100}$$

F = ค่าตอบแทนหรือเงินรางวัลทนายความ

A = จำนวนหรือขนาดของกองทุน กองทรัพย์สิน หรือจำนวนเงินที่กลุ่มมีสิทธิได้รับจากฝ่ายจำเลย

P = อัตราร้อยละของกองทุน กองทรัพย์สินหรือจำนวนเงินที่มีสิทธิได้รับ

วิธีการคำนวณแบบนี้สามารถคิดได้ไม่ยากนักเนื่องจากหากคู่ความสามารถตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันซึ่งมักจะเป็นผลที่เกิดขึ้นในคดีส่วนใหญ่ที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ศาลได้อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้แล้ว ศาลก็จะมีสามารถรู้ได้แน่นอนถึงจำนวนหรือขนาดกองทุนหรือกองทรัพย์สินที่จะนำมาใช้แทนค่า A ในสมการ สิ่งที่ศาลมีหน้าที่ต้องทำก็จะเหลือเพียงการกำหนดอัตราร้อยละที่จะใช้ในการคำนวณเพื่อแทนที่ค่า P ในสมการเท่านั้น โดยศาลไม่จำเป็นต้องไปตรวจสอบเอกสารหลักฐานมากดังเช่นในกรณีของวิธีการคำนวณแบบ Lodestar

จุดเด่นอีกประการหนึ่งของวิธีการนี้คือการให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสมแก่ทนายความที่ใช้ความพยายามในการประนีประนอมยอมความเพื่อให้คดีสามารถยุติได้โดยเร็วและทำให้สมาชิกกลุ่มได้รับการเยียวยาในเวลาอันรวดเร็วอีกด้วย โดยทนายความไม่จำเป็นต้องดึงให้คดียืดเยื้อเพื่อว่าตนจะได้ใช้เวลาในการทำงานนานๆ ซึ่งหากนำจำนวนชั่วโมงที่นานขึ้นนี้ไปคำนวณด้วยวิธีการ Lodestar แล้วจะได้ค่าตอบแทนหรือเงินรางวัลจำนวนที่สูงขึ้นตามไปด้วย การใช้วิธีการคำนวณแบบอัตราร้อยละของกองทุนหรือกองทรัพย์สินนี้จึงสามารถให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสมแก่ทนายความโดยไม่ขึ้นอยู่กับระยะเวลาและจำนวนชั่วโมงเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม วิธีการคำนวณแบบนี้ก็มีจุดอ่อนหลายประการด้วยกัน จุดอ่อนประการแรกคือหากกองทุนหรือกองทรัพย์สินมีขนาดใหญ่มากเป็นพิเศษ การคำนวณเป็นอัตราร้อยละโดยใช้เกณฑ์ดังเช่นกรณีปกติทั่วๆ ไปจะทำให้ได้ผลลัพธ์เป็นค่าตอบแทนหรือเงินรางวัลทนายความที่มากเกินสมควร ในกรณีที่กองทุนหรือกองทรัพย์สินมีขนาดใหญ่มากเป็นพิเศษนี้ศาลอาจจะจำเป็นต้องลดอัตราส่วนร้อยละให้อยู่ในระดับต่ำลงมามากกว่าปกติ และในบางกรณีศาลอาจจะใช้วิธีการกำหนดอัตราส่วนร้อยละแบบอัตราถอยหลังกล่าวคือในจำนวนกองทุนหรือกองทรัพย์สินขั้นต้นศาลอาจจะกำหนดให้สูงดังเช่นในคดีปกติทั่วไป แต่สำหรับจำนวนกองทุนหรือกองทรัพย์สินขั้นสูงขึ้นไปศาลจะกำหนดอัตราส่วนร้อยละที่น้อยลงเพื่อใช้ในการคำนวณ หลักการของวิธีการนี้มีลักษณะคล้ายกับวิธีการคิดภาษีอัตราก้าวหน้าเพียงแต่เป็นการมองและคำนวณกลับด้านกัน โดยการที่

คำนวณโดยใช้อัตราร้อยละที่น้อยลงในจำนวนเงินขั้นสูงขึ้นนั้นเป็นเพราะค่าตอบแทนสำหรับทนายความนั้นจะมีที่มาจากเงินขั้นต้นเป็นหลักซึ่งจำนวนเงินที่ได้ในชั้นนี้ตามปกติจะใกล้เคียงกับค่าตอบแทนแรงกายและกำลังสติปัญญาของทนายความที่เหมาะสมแล้ว ส่วนค่าตอบแทนที่ได้เกินไปกว่านั้นเป็นเสมือนค่าตอบแทนพิเศษที่ควรจะต้องให้ทนายความด้วยเพราะสมาชิกกลุ่มที่ได้รับประโยชน์จากเงินก้อนนี้เป็นเพราะแรงกายและสติปัญญาของทนายความด้วยเช่นกัน การจะให้สมาชิกกลุ่มได้รับผลประโยชน์โดยไม่ต้องเสียค่าตอบแทนแก่ทนายความผู้มีบทบาทในการทำให้เกิดผลประโยชน์ดังกล่าวก็จะมีผลเสมือนการที่สมาชิกกลุ่มนี้ได้ลาภมิควรได้จากการกระทำของบุคคลอื่น สมาชิกกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์ดังกล่าวจึงต้องมีส่วนรับผิดชอบในค่าตอบแทนสำหรับทนายความด้วยเช่นกันไม่มากก็น้อย

วิธีการดังกล่าวนี้ยังมีจุดอ่อนอีกในกรณีที่กองทุนหรือกองทรัพย์สินที่ฝ่ายจำเลยจัดตั้งขึ้นประกอบด้วยเงินที่จำเลยจ่ายสมทบและการชำระค่าสินไหมทดแทนด้วยวิธีการอื่นเช่นการให้คูปองลดราคาสินค้าซึ่งตามปกติต้องนำมารวมคำนวณค่าตอบแทนทนายความด้วยดังกล่าวแล้วข้างต้น จำเลยในคดีจำนวนมากนิยมใช้วิธีการนี้เพราะไม่ต้องชำระเป็นเงินสดและการใช้คูปองก็จะมีผลเป็นการช่วยขายสินค้าของจำเลยด้วยอีกทางหนึ่งแม้จะมีอัตราส่วนผลกำไรที่น้อยลงเนื่องจากคูปองก็ตาม แต่เมื่อหักมูลค่าคูปองดังกล่าวนี้ออกอาจจะเหลือจำนวนเงินที่สมาชิกกลุ่มจะได้รับไม่สูงนัก ในขณะที่ค่าตอบแทนหรือเงินรางวัลทนายความที่คำนวณได้จะมีสัดส่วนที่สูงมากหรืออาจจะมากกว่ากองทุนส่วนที่เป็นตัวเงินเสียอีก ในกรณีเช่นนี้ก็จะทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมได้และจะเป็นช่องทางให้ทนายความพยายามหาทางประนีประนอมยอมความด้วยเงื่อนไขที่ตนจะได้รับผลประโยชน์มากที่สุดและปัญหาเกี่ยวกับการคำนวณเงินโดยวิธีนี้ยังพบในกรณีในคดีที่มีคำขอหลักไม่ใช่คำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้นั้น จะไม่มีเงินหรือกองทรัพย์สินของจำเลยหรือมีไม่เพียงพอที่จะมาตอบแทนการทำงานของทนายความที่ใช้แรงงานและสติปัญญาในการดูแลและปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่ม

ในการคำนวณเงินรางวัลทนายความแบบ POF นี้ยังมีวิธีการตรวจสอบความเหมาะสมและเป็นธรรมแก่ทนายความและสมาชิกกลุ่มโดยการใช้วิธี Lodestar Cross-Check ซึ่งศาลจะทดลองคำนวณด้วยวิธี Lodestar เพื่อเปรียบเทียบกับการคำนวณด้วยวิธี POF ว่ามีความแตกต่างมากน้อยกันหรือไม่ หากแตกต่างกันเล็กน้อย ก็สันนิษฐานว่าเงินรางวัลทนายความที่คำนวณด้วยวิธี POF มีความเหมาะสมแล้ว แต่หากมีข้อแตกต่างกันมาก ศาลก็จำเป็นที่จะต้องทบทวนอีกครั้งว่ามีปัจจัยใดบ้างที่เหมาะสมที่จะเพิ่มหรือลดอย่างไร

สำหรับประเทศไทยแล้ว ในร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่ม มาตรา 222/37 วรรคแรกประกอบวรรคสองนั้น

กำหนดให้คำนวณเงินรางวัลทนายความโดยคำนึงถึงความยากง่ายของคดีประกอบกับระยะเวลาและการทำงานของทนายความฝ่ายโจทก์ รวมทั้งค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการดำเนินคดีที่เสียไปโดยคำนวณเป็นร้อยละของจำนวนเงินตามคำพิพากษาแต่จะต้องไม่เกินร้อยละสามสิบ ดังนั้น การคำนวณเงินรางวัลทนายความของประเทศไทยจึงมีลักษณะผสมกันระหว่างวิธี Lodestar กับวิธี POF

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า การกำหนดค่าทนายความหรือเงินรางวัลในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น มีลักษณะพิเศษและแตกต่างจากการดำเนินคดีอย่างสามัญ ทั้งยังมีรายละเอียดของข้อมูลที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก ดังนั้น ศาลจึงมีอำนาจกำหนดให้ทนายความยื่นคำร้องแสดงรายละเอียดที่เกี่ยวข้องและจำนวนเงินที่ตนเองประสงค์จะได้รับ โดยศาลก็จะต้องเปิดโอกาสให้คู่ความฝ่ายใดรวมทั้งสมาชิกกลุ่มมีสิทธิที่จะคัดค้านโต้แย้งเรื่องดังกล่าวด้วย ทั้งนี้เพื่อที่จะให้ศาลมีข้อมูลประกอบการพิจารณาด้วย ซึ่งหากจำเป็น ศาลก็สามารถเรียกพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดค่าทนายความหรือเงินรางวัล[6] โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยื่นคำร้องและข้อโต้เถียงคัดค้านที่ทำขึ้นก่อนเวลาสมควรที่ศาลจะมีคำพิพากษา ก็จะทำให้ศาลสามารถที่จะพิจารณาประกอบดุลพินิจของศาลก่อนที่จะกำหนดเรื่องเงินรางวัลในคำพิพากษาได้ นอกจากนี้ยังมีประโยชน์แก่ศาลสูงที่จะมีข้อมูลในสำนวนในการประกอบการตัดสินใจเพื่อความเหมาะสมและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

จะเห็นได้ว่ากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบกลุ่มได้นำเอาการคิดค่าทนายความตามผลแห่งคดี(Contingent Fee) มาใช้โดยดังจะเห็นได้จากร่างมาตรา 222/37 วรรคสองที่ว่าถ้าคำพิพากษากำหนดให้จำเลยใช้เงิน นอกจากศาลต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ศาลคำนึงถึงจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับประกอบด้วยโดยกำหนดเป็นจำนวนร้อยละของจำนวนเงินดังกล่าว แต่จำนวนเงินรางวัลดังกล่าวต้องไม่เกินร้อยละสามสิบของจำนวนเงินนั้น

จุดที่น่าสนใจและอาจน่าตกใจสำหรับนักกฎหมายไทย คือ เงินรางวัลทนายความที่ทนายโจทก์จะได้นั้น ไม่ใช่มีเพดานที่ร้อยละ 30 ของเงินที่โจทก์ได้รับเท่านั้น แต่เป็นร้อยละ 30ของเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มทุกคนได้รับ ในกรณีคดีสิ่งแวดล้อมสมาชิกกลุ่มอาจมีจำนวนร้อยหรือพัน ในคดีฉ้อโกงในตลาดหลักทรัพย์(Security Fraud) ผู้ต้องเสียหายอาจมีจำนวนพันหรือหมื่น ในคดีฟ้องละเมิดสำหรับสินค้าอันตราย เช่น ยารักษาโรค เครื่องจักร เครื่องยนต์ ฯลฯ ผู้ต้องเสียหายอาจมีเป็นจำนวนมากและอยู่กระจัดกระจายไม่เฉพาะภายในราชอาณาจักรแต่อาจอยู่ในประเทศต่าง ๆ เงินรางวัลดังกล่าวจึงอาจมีจำนวนมากจนอาจเปลี่ยน “วัฒนธรรม” วิชาชีพกฎหมายด้านการว่าความในประเทศไทยก็ได้[7]

---

[6] Federal Judicial Center. (1995). Manual for Complex Litigation (3rd ed.). p.200.

[7] สุธินี ฤกษ์วศินกุล. (2549). **ค่าทนายความตามผลแห่งคดี(Contingent Fee) : ข้อพิจารณาเกี่ยวกับเสรีภาพของสัญญาและการคุ้มครองสังคม.** หน้า 107.

ในประเทศสหรัฐอเมริกามีการกำหนดให้ทนายความได้รับค่าจ้างว่าความจากการดำเนินคดีแบบกลุ่ม 2 ส่วนคือ

1. ค่าจ้างว่าความตามสัญญาจ้างว่าความที่มีการคิดค่าตอบแทนในลักษณะคิดค่าทนายความตามผลแห่งคดี (Contingency Fee) ระหว่างทนายความและโจทก์ผู้แทน ซึ่งเมื่อประกอบกับการยอมรับแนวคิดเกี่ยวกับค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive Damage) การคำนวณค่าทนายความเป็นสัดส่วนจากค่าเสียหายที่ศาลพิพากษากำหนดจึงไม่กระทบกระเทือนถึงจำนวนเงินที่ชดเชยความเสียหายของโจทก์

2. เงินรางวัล (Attorney Fee) ซึ่งเป็นเงินที่ศาลกำหนดเป็นค่าตอบแทนการทำงานและระยะเวลาที่ทนายความใช้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ว่าต่างแทนสมาชิกกลุ่มทั้งหมดแม้ว่าสมาชิกกลุ่มมิได้ตกลงแต่งตั้งให้ทนายความดำเนินคดีแทนตนก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกกลุ่มทุกคนจะได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินคดีแบบกลุ่มด้วยนั่นเอง

จะเห็นได้ว่าค่าตอบแทนในการทำงานของทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีจำนวนรวมสูงมาก เนื่องจากมีการยอมรับแนวความคิดมีเกี่ยวกับการยอมรับหลักการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษ (Punitive Damage) ซึ่งมีจำนวนสูงกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ทำให้ทนายความมีความต้องการที่จะรับดำเนินคดีประเภทนี้ เนื่องจากจะได้รับค่าจ้างว่าความเป็นเงินจำนวนมาก ดังนั้น โดยทั่วไปทนายความจะเสนอตัวเข้าช่วยเหลือในการดำเนินคดีแก่ผู้ต้องเสียหายโดยทนายความจะสำรองค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีให้ก่อนภายใต้เงื่อนไขในการแบ่งส่วนค่าจ้างว่าความจากจำนวนเงินที่ผู้ต้องเสียหายจะได้รับ ทนายความจะเป็นผู้ดำเนินการในเชิงรุกในการเข้าถึงข้อพิพาทที่ก่อความเดือดร้อนของผู้ต้องเสียหาย ซึ่งแม้อาจทำให้มองได้ว่าเป็นไปเพื่อการประกอบธุรกิจของทนายความก็ตาม แต่ในอีกด้านหนึ่งก็เปรียบเสมือนเป็นการหยิบยื่นความยุติธรรมแก่ประชาชน ซึ่งจะเห็นได้ว่า ลักษณะทนายความดังกล่าวนั้นจะเป็นแรงผลักดันให้โจทก์สนที่จะนำคดีเข้าสู่การพิจารณาคดีแบบกลุ่มได้มากพอสมควร การกำหนดค่าตอบแทนทนายความในลักษณะเช่นนี้จึงส่งเสริมให้กลไกในการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ดำเนินการไปด้วยดี เนื่องจากโจทก์ไม่มีความเสี่ยงที่จะต้องจ่ายค่าทนายความในกรณีที่แพ้คดี เนื่องจากมีการตกลงคิดค่าทนายความตามผลแห่งคดี (Contingency Fee) จะมีการตกลงกันในลักษณะ No Win, No Fee คือจะคิดค่าตอบแทนต่อเมื่อเฉพาะกรณีที่ชนะคดีเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม การฟ้องคดีแบบกลุ่มเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนในประเทศสหรัฐอเมริกายังได้แรงจูงใจจากการพิจารณาคดีแบบลูกขุน(Jury Trial) ซึ่งทนายความโจทก์อาจจูงใจให้จ่ายค่าสินไหมทดแทนจำนวนมากได้ง่ายกว่าการจูงใจผู้พิพากษาอาชีพในระบบการพิจารณาที่ไม่มีคณะลูกขุน ประกอบกับการที่กฎหมายในประเทศสหรัฐอเมริกายอมให้มีการเรียกค่าเสียหาย

เชิงลงโทษ (Punitive Damages) บริษัทยักษ์ใหญ่ซึ่งเป็นจำเลยซึ่งมักจะกลัวค่าเสียหายเชิงลงโทษนี้ จึงพยายามให้มีการเจรจาเพื่อการประนีประนอมยอมความนอกศาลหลังจากศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม และปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งคือการยอมให้ทนายความโจทก์ตกลงเรียกค่าทนายความตามผลแห่งคดี (Contingency Fee) กล่าวคือโจทก์หรือสมาชิกกลุ่มไม่ต้องจ่ายค่าทนายความในขณะทำหนังสือมอบอำนาจให้ฟ้องคดี และหากโจทก์แพ้คดี โจทก์ก็ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ แต่หากโจทก์ชนะคดี ทนายความโจทก์ก็จะได้เงินรางวัลทนายความในอัตราร้อยละของเงินที่ชนะคดีทั้งหมด

สำหรับประเทศไทยกฎหมายที่เกี่ยวข้อง พระราชบัญญัติทนายความสองฉบับแรก กล่าวคือ พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2477 และพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2508 ต่างมีบทบัญญัติห้ามเรียกค่าทนายความโดยวิธีสัญญาเอาส่วนจากทรัพย์สินที่เป็นมูลพิพาทอันจะพึงได้แก่ลูกความ ส่วนพระราชบัญญัติฉบับปัจจุบัน กล่าวคือ พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 และข้อบังคับสภาทนายความว่าด้วยมรรยาททนายความ พ.ศ. 2529 ซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 มีบัญญัติในหมวด 3 ว่าด้วยมรรยาทต่อตัวความกลับมิได้ห้ามเรียกค่าทนายความตามผลแห่งคดีดังกล่าว จึงถือได้ว่า ในปัจจุบันการเรียกค่าทนายความตามผลแห่งคดีไม่ถือว่าเป็นการต้องห้ามชัดแจ้งตามกฎหมายอีกต่อไปและไม่เป็นการประพฤติผิดมรรยาททนายความ แต่การพิพากษาคดีของศาลในปัจจุบันยังคงพิพากษาตามแนวทางเดิมที่ว่า สัญญาดังกล่าวขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนเนื่องจากไม่ต้องด้วยหลักจริยธรรมทางวิชาชีพของทนายความ ข้อตกลงดังกล่าวจึงตกเป็นโมฆะ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 150 นั่นเอง

จะเห็นได้ว่าแนวความคิดของประเทศไทยในเรื่องค่าจ้างว่าความของทนายความขณะนี้ คือไม่ยอมรับการคิดค่าว่าความจากผลของคำพิพากษาที่มีลักษณะไม่แน่นอนคล้ายกับการเสี่ยงโชคหรือการพนันกัน เนื่องจากเห็นว่าเป็นการแสวงหาประโยชน์จากคดีความเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

ในปัจจุบันได้มีความคิดริเริ่มที่นำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ถือได้ว่าเป็นการ "ปฏิวัติวัฒนธรรม" ของการดำเนินคดีแพ่งในประเทศไทย ในระบบการดำเนินคดีแพ่งสมัยใหม่ที่ยอมรับกันว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มในกรณีละเมิดที่มีผู้เสียหายจำนวนมาก

เมื่อพิจารณาตามร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/36(4) พบว่ามีแนวความคิดในการกำหนดค่าตอบแทนให้แก่ทนายความเป็นจำนวนสูงกว่าค่าจ้างว่าความปกติ เรียกว่า "เงินรางวัลทนายความ" โดยศาลเป็นผู้กำหนดให้ในคำพิพากษา โดยคำนึงถึงความยากง่ายของคดีประกอบกับระยะเวลาและการทำงานของทนายฝ่าย

โจทก์รวมทั้งค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการดำเนินคดี และในกรณีที่คำพิพากษากำหนดให้จำเลยใช้เงิน มาตรา 222/37 วรรคสองบังคับให้ต้องกำหนดเป็นจำนวนร้อยละของจำนวนเงินตามคำพิพากษาแต่ไม่เกินร้อยละ 30 ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการคิดค่าจ้างว่าความในรูปแบบ Contingent Fee คือ มีการกำหนดค่าตอบแทนให้แก่ทนายความในลักษณะคำนวณเป็นอัตราส่วนตามผลของคดี ซึ่งเป็นจำนวนมากกว่าค่าจ้างว่าความที่ปฏิบัติกันอยู่ทั่วไป ซึ่งเป็นสิ่งจูงใจให้ทนายความสนใจที่จะเข้ารับว่าความได้ในระดับหนึ่งจะเห็นได้ว่ากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้นำเอาการคิดค่าทนายความตามผลแห่งคดี (Contingent Fee) มาใช้ สรุปได้ว่าในเรื่องของเงินรางวัลทนายความ นายสุธีร์ ยืนยง กรรมการสภาทนายความได้ให้ความเห็นถึง การให้ค่าทนายความเป็นเงินส่วนแบ่งจากค่าเสียหายตามกฎหมายการฟ้องคดีแบบกลุ่มว่า เป็นแนวใหม่ที่แตกต่างจากที่ผ่านมา ซึ่งการเรียกค่าทนายความโดยแบ่งเปอร์เซ็นต์จะถือว่าเป็นเรื่องที่ผิดมารยาททนายความ แต่แนวตามหลักกฎหมายใหม่นี้ถือว่าเป็นความชอบธรรมเพราะเป็นการฟ้องคดีเพื่อสาธารณะ และลักษณะของคดีต้องมีการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ มีพยานจำนวนมากต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูงและเป็นคดีที่มีความละเอียดต้องใช้เวลาในการดำเนินคดีจนไม่สามารถหรือมีโอกาสน้อยที่จะรับคดีอื่นได้ ดังนั้นการมีค่าตอบแทนทนายไม่เกินร้อยละ 30 ของค่าเสียหายที่ศาลให้แก่โจทก์ จึงนับว่าเหมาะสม[8] ซึ่งในประเด็นเรื่องเงินรางวัลทนายความในคดีแบบกลุ่มนี้[9] ควรกำหนดระยะเวลาให้ทนายความจัดทำบัญชีค่าใช้จ่ายล่วงหน้าก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาเป็นระยะเวลานานพอสมควร เพื่อให้ศาลสามารถตรวจสอบได้โดยละเอียด ควรจะเสนอจำนวนเงินรางวัลทนายความต่อศาล โดยคาดหมายเป็นจำนวนร้อยละของจำนวนเงินค่าเสียหายที่สมาชิกกลุ่มจะได้รับ ให้ศาลทราบตั้งแต่ในชั้นที่ยื่นคำขอดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อให้ศาลใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาคุณสมบัติทนายความ ทั้งนี้ต้องมีการเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มให้แก่ผู้พิพากษา และเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้พิพากษาจากความรู้สึกที่ว่า โจทก์เป็นผู้ว่าจ้างทนายความเพื่อมาดำเนินคดีเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของโจทก์เป็นทนายความฝ่ายโจทก์ที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยการทำหน้าที่เพื่อคุ้มครองประโยชน์ของโจทก์และสมาชิกกลุ่ม ประกอบกับทนายความเป็นผู้ลงทุนในคดีแบบกลุ่ม ดังนั้น การกำหนดจำนวนเงินรางวัลทนายความ ศาลจึงต้องพิจารณาจากค่าใช้จ่ายที่ทนายความฝ่ายโจทก์ได้เสียไป ประกอบกับระยะเวลาการทำงานของทนายความ ความยากง่ายของคดี เพื่อป้องกันมิให้ศาลกำหนดจำนวนเงินรางวัลทนายความในจำนวนที่ต่ำเกินไป ผู้ที่เข้าเป็นทนายโจทก์ดังกล่าวอาจต้องทดรองค่าใช้จ่ายในคดีทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการ

---

[8] ลัดดาวัลย์ สีกาแก้ว. (2547, กันยายน). "การฟ้องบริษัทบุหรี่และการดำเนินคดีแบบกลุ่ม." **ข่าวกฎหมายใหม่**, **2, 35.** หน้า 11.

[9] ร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/36

ประกาศแจ้งสมาชิกกลุ่มทุกคน ค่าใช้จ่ายในด้านพยานผู้เชี่ยวชาญ และค่าใช้จ่ายในคดีอื่น ๆ ค่าใช้จ่ายเหล่านี้ รวมทั้งค่าวิชาชีพทนายความ ทนายความโจทก์จะได้รับต่อเมื่อชนะคดี โดยศาลอาจกำหนดให้ทนายโจทก์ได้รับเงินรางวัลทนายความไม่เกินร้อยละ 30 ของค่าเสียหายที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มทุกคนจะได้รับจากการชนะคดี จึงอาจเกิดผลดีหลายประการ คือ ประการแรกผู้เสียหายไม่ต้องกังวลว่าทนายความจะมีการแสวงเอาประโยชน์จากค่าเสียหายที่ได้จากการชนะคดี ประการที่สองการที่ทนายความต้องสำรองค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีไปก่อนนั้น ย่อมเกิดประโยชน์ต่อกลุ่มผู้เสียหายที่ไม่จำต้องเสียค่าใช้จ่ายในเรื่องดังกล่าวแม้ว่าตนจะต้องแพ้คดี ประการที่สามการที่ทนายความต้องสำรองจ่ายเงินดังกล่าวนั้น ย่อมเป็นแรงจูงใจให้ทนายความต้องต่อสู้คดีอย่างเต็มความสามารถ เพราะหากมีการแพ้คดีทนายความก็จะไม่ได้รับการชดใช้ค่าใช้จ่ายที่เสียไปคืนจากผู้ฟ้องคดี

ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อแนวโน้มกฎหมายไทยในการนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้โดยยอมให้ศาลทำการคำนวณค่าทนายความจากผลแห่งคดี ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าการเรียกค่าว่าความตามผลแห่งคดีมิได้เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนอีกต่อไป กรณีก็ไม่น่าจะมีข้อขัดข้องใด ๆ ที่จะทำให้คู่ความและทนายความตกลงกันในลักษณะดังกล่าวได้ เช่นกันอย่างไรก็ตามหากความกริ่งเกรงในเรื่องดังกล่าวเป็นความห่วงใยที่ทนายความจะเอาเปรียบลูกความเช่นเรียกค่าว่าความสูงเกินไปกรณีก็จะต้องด้วยบทบัญญัติในพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 4 เกี่ยวกับสัญญาที่ทำระหว่างผู้บริโภคและผู้ประกอบวิชาชีพทนายความที่หากทำให้ฝ่ายผู้ประกอบวิชาชีพได้เปรียบอย่างมาก ศาลอาจแก้ไขการบังคับใช้สัญญาจนทำให้เกิดความเป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีได้

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับผู้ที่มีสิทธิร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ตามร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ...) พ.ศ. .... (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) ผู้ที่มีสิทธิร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม คือ โจทก์ซึ่งต้องเป็นสมาชิกกลุ่มบุคคลที่มีสิทธิอย่างเดียวกันอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน ในเรื่องนี้จึงมีประเด็นพิจารณา คือ พนักงานอัยการจะมีฐานะเป็นสมาชิกกลุ่มและมีสิทธิร้องขอให้ศาลดำเนินคดีแบบกลุ่มได้หรือไม่ ในการร่างกฎหมาย คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้มีความเห็นออกเป็นสองฝ่าย [10] กล่าวคือ

---

[10] สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2549, เมษายน). รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ครั้งที่ 1501-10/2549, ครั้งที่ 1502-11/2549.

ฝ่ายแรกเห็นว่าไม่ควรให้พนักงานอัยการเข้ามาในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ด้วยเหตุผลว่า

1. การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นคนละระบบกับการให้หน่วยงานของรัฐเข้ามาฟ้องคดีแทนผู้เสียหายโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายพิเศษต่าง ๆ ในขณะที่กฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นระบบที่มีแนวความคิดเกี่ยวกับการให้ผู้เสียหายเป็นผู้รักษาผลประโยชน์ของตนเองและเป็นผู้ดำเนินคดีแทนกลุ่มบุคคลทั้งหมด

2. การดำเนินคดีแบบกลุ่ม โจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีต่าง ๆ ซึ่งทางปฏิบัติทนายความฝ่ายโจทก์ที่เข้ามาดำเนินคดีจะออกค่าใช้จ่ายไปก่อนและทนายโจทก์มีสิทธิได้รับเงินรางวัลทนายความ

ฝ่ายที่สอง เห็นว่า พนักงานอัยการควรดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ เนื่องจากความเห็นว่า

1. กฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความยุติธรรมให้แก่ผู้เสียหายที่ไม่มีความสามารถฟ้องคดีเพื่อเยียวยาความเสียหายด้วยตนเองได้ หรือผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายเพียงเล็กน้อยไม่คุ้มค่ากับการนำคดีไปฟ้อง ซึ่งการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นมาตรการที่สร้างความเข้มแข็งแก่ประชาชนผู้ด้อยโอกาสได้เป็นอย่างดี และการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นวิธีการเพื่อหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนในการฟ้องคดีและป้องกันความขัดแย้งกันของคำพิพากษาตลอดจนเป็นมาตรการในการลดปริมาณคดีที่จะขึ้นคดีสู่ศาล

2. จะเป็นการประหยัดเวลาในการดำเนินการของทุกฝ่าย เพราะถ้าไม่สามารถใช้กฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ ก็ทำได้เพียงการฟ้องคดีแทนผู้เสียหายแต่ละราย ซึ่งเหมือนกับคดีแพ่งสามัญ เมื่อเสร็จคดีก็อาจมีผู้เสียหายรายอื่น ๆ ที่มีสิทธิอย่างเดียวกันและมีลักษณะเหมือนกันมาร้องเรียนอีก ทำให้ต้องดำเนินการซ้ำซ้อน

3. ถ้าเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้เสียหายสามารถฟ้องเป็นคดีแบบกลุ่ม จะทำให้กฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มสามารถใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น

คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มีมติโดยเสียงส่วนใหญ่ว่า ควรให้พนักงานอัยการสามารถเข้ามาในคดีแบบกลุ่มได้เพื่อให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนให้เข้าถึงความยุติธรรมได้ โดยเห็นว่าพนักงานอัยการควรเข้ามาในฐานะทนายความโดยได้รับมอบอำนาจจากผู้เสียหายเพื่อให้มีลักษณะเช่นเดียวกับการฟ้องคดีแบบกลุ่มโดยเอกชน ซึ่งจะทำให้สามารถใช้หลักเกณฑ์ว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ตามปกติ

ในประเด็นว่า เมื่อพนักงานอัยการสามารถดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ ควรบัญญัติกฎหมายอย่างไร คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฯ มีความเห็นออกเป็นสองฝ่าย[11]

---

[11] แหล่งเดิม

ฝ่ายแรก เห็นว่า ควรแก้ไขร่างพระราชบัญญัติฯ โดยเพิ่มบทนิยามคำว่า "ทนายความฝ่ายโจทก์" ให้หมายความรวมถึง พนักงานอัยการซึ่งเข้ามาทำหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย

ฝ่ายที่สอง เห็นว่า ไม่จำต้องมีการแก้ไขร่างพระราชบัญญัติฯ โดยพนักงานอัยการสามารถเข้ามามีสิทธิฟ้องคดีแบบกลุ่มได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับกฎหมายเฉพาะแต่ละฉบับที่จะไปแก้ไขให้รองรับถึงกรณีดังกล่าว

โดยสรุป คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มีมติโดยเสียงส่วนใหญ่ว่า ไม่จำต้องมีการแก้ไขร่างพระราชบัญญัติฯ โดยขึ้นอยู่กับกฎหมายเฉพาะแต่ละฉบับที่จะไปแก้ไขให้รองรับถึงกรณีดังกล่าว

ข้อดีและข้อเสียในการกำหนดให้พนักงานอัยการเข้ามาในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ข้อดี[12]

1. ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่งคือ การเป็นผู้แทนในคดี เนื่องจากการดำเนินคดีและผลคำพิพากษาจะกระทบถึงสิทธิของสมาชิกในกลุ่มที่มิได้มาศาลด้วย ดังนั้น ผู้ที่เป็นผู้แทนในคดีจึงต้องมีผลประโยชน์ร่วมกันกับสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่ม และต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการเรียกร้องป้องกัน และรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม (fairly and adequately the interest) ซึ่งในเรื่องนี้จะไม่เป็นปัญหาในกรณีที่กำหนดให้พนักงานอัยการดำเนินคดีเรียกค่าเสียหายแทนประชาชนผู้เสียหาย เนื่องจากพนักงานอัยการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองประโยชน์ของประชาชน และไม่มีส่วนได้เสียใดๆ ในการดำเนินคดี จึงย่อมมีความเป็นกลางและได้รับความเชื่อถือจากเอกชนผู้เสียหาย เพียงพอที่จะทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการเรียกค่าเสียหายแทนประชาชน

นอกจากนี้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทนายความอาจมีแรงจูงใจมาจากผลตอบแทนในเรื่องชื่อเสียง เพื่อเป็นฐานทางการเมือง หรือเงินรางวัลที่จะได้รับ ฯลฯ ซึ่งมิใช่อุดมการณ์ในการช่วยเหลือสังคม ทำให้เกิดช่องว่างอันเป็นปัญหาของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งจะแตกต่างจากการดำเนินคดีของพนักงานอัยการที่เป็นไปเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง อีกทั้งการที่พนักงานอัยการเป็นผู้ดำเนินคดีหรือเข้าร่วมในกระบวนพิจารณา ยังเป็นการเสริมสถานะของ

---

[12] ภาธิณี บูรณะกิจไพบูลย์. (2548). **บทบาทของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีแพ่งเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ : ศึกษากรณีการเรียกร้องค่าเสียหายแทนประชาชน.** หน้า 69-72.

โจทก์ให้เข้มแข็งขึ้น เพราะข้อโต้แย้งของพนักงานอัยการย่อมมีน้ำหนักที่จะรับฟังได้มากกว่าข้อโต้แย้งของคู่ความที่เป็นเอกชน[13]

2. ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ได้แก่ ปัญหาการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่มีความสลับซับซ้อนหรือคดีที่ต้องใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ หรือคดีที่ต้องอาศัยข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ เช่น คดีสิ่งแวดล้อม คดีเกี่ยวกับความปลอดภัยในสินค้า คดีละเมิดสิทธิของผู้บริโภค เป็นต้น คดีเหล่านี้หากผู้เสียหายเป็นผู้ดำเนินคดีด้วยตนเองหรือโดยทนายความจำต้องอาศัยความช่วยเหลือเป็นอย่างมากจากมูลนิธิ สมาคม หรือองค์กรที่มิใช่ของรัฐบาลในการหาข้อมูลหรือรวบรวมพยานหลักฐานในการฟ้องคดี นอกจากนี้ กรณีที่เป็นคดีที่ต้องอาศัยข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐ หรือคดีที่ต้องอาศัยข้อมูลซึ่งอยู่ในความรู้เห็นของผู้กระทำผิดฝ่ายเดียว แม้จะสามารถใช้ประโยชน์จากพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 หรือใช้วิธีการขอหมายเรียกจากศาลเพื่อทราบข้อมูลได้ก็ตามแต่การใช้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ก็ยังต้องเสียเวลาในขั้นตอนของการดำเนินการ และการใช้วิธีขอหมายเรียกจากศาลนั้น เนื่องจากต้องระบุว่าต้องการข้อมูลใดจากหน่วยงานหรือองค์กรซึ่งเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองข้อมูลนั้นๆ ซึ่งหมายความว่าต้องเป็นกรณีที่ทราบอยู่แล้วว่ามีข้อมูลใดบ้าง แต่ในบางเรื่องบางคดี ตัวความหรือทนายความไม่สามารถทราบถึงข้อมูลดังกล่าวได้ กรณีต่าง ๆ เหล่านี้เป็นอุปสรรคในการรวบรวมพยานหลักฐานในการดำเนินคดีของตัวความหรือทนายความซึ่งหากกำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจดำเนินคดีแทนผู้เสียหาย พนักงานอัยการในฐานะที่เป็นหน่วยงานของรัฐย่อมมีความสามารถในการสืบหาและรวบรวมพยานหลักฐาน และประสานงานกับกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้เสียหายได้ดี รวมทั้งย่อมจะได้รับความร่วมมือทั้งจากหน่วยงานราชการและเอกชนในการเข้าถึงข้อมูลต่างๆ ที่สำคัญเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีได้มากกว่าการดำเนินคดีโดยเอกชน[14]

3. ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนอกจากค่าธรรมเนียมศาล ค่าทนายความในการดำเนินคดีแล้ว ยังต้องมีค่าใช้จ่ายต่าง ๆ อีกมากในการจัดเตรียมเอกสาร การส่งคำบอกกล่าว ฯลฯ ซึ่งหากมีการกำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจดำเนินคดีแทน การดำเนินคดีของพนักงานอัยการดังกล่าวถือเป็นการใช้อำนาจรัฐในการคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนส่วนรวมซึ่งเท่ากับเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมด้วย จึงย่อมจะกำหนดให้พนักงานอัยการได้รับการยกเว้นค่าฤชา

---

[13] ณรงค์ วิทยไพศาล. (2535, มีนาคม).บทบาทของพนักงานอัยการกับการคุ้มครองผลประโยชน์มหาชนในระบบซิวิลลอว์และระบบคอมมอนลอว์." **อัยการ, 15, 169.** หน้า 40.

[14] วิเชียร พรมพันธุ์. (2545). **การดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมในทางแพ่งเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติของรัฐโดยพนักงานอัยการ.** หน้า 128.

ธรรมเนียมในการดำเนินคดี ทำนองเดียวกับการดำเนินคดีของพนักงานอัยการในฐานะเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภค ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522

4. ความเชื่อมั่นของประชาชนผู้ต้องเสียหาย โดยส่วนใหญ่มักจะเป็นกรณีที่ผู้ก่อให้เกิดความเสียหายและผู้เสียหาย มีสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจแตกต่างกันอย่างมาก ตัวอย่างเช่น ในคดีแรงงานและสิ่งแวดล้อม อันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้เสียหายซึ่งไม่อยู่ในฐานะที่จะเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ตนเอง ละเลยไม่ใส่ใจที่จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดเนื่องจากขาดอำนาจต่อรองในทางเศรษฐกิจและไม่เชื่อมั่นในกระบวนยุติธรรม นอกจากนี้ ในคดีบางประเภท เช่น คดีคุ้มครองผู้บริโภค แม้จะมีผู้ได้รับความเสียหายเป็นรายย่อยจำนวนมากแต่ความเสียหายที่แต่ละคนได้รับมีเพียงเล็กน้อย ทำให้ผู้เสียหายไม่ต้องการเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี

จากข้อเท็จจริงดังกล่าว หากหน่วยงานของรัฐเข้ามาช่วยเหลือโดยการให้พนักงานอัยการมีอำนาจดำเนินคดีเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายได้โดยได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมในการดำเนินคดี ย่อมเป็นการแก้ปัญหาเรื่องอำนาจต่อรองในการดำเนินคดี และการละเลยไม่ดำเนินคดีของผู้เสียหายรายย่อย ทั้งยังเป็นการสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้เสียหายซึ่งมักเป็นผู้ด้อยโอกาสในทางสังคมและเศรษฐกิจว่าจะได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกันและเป็นธรรมรวมถึงเป็นการกระตุ้นให้ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งกระทำความผิดหันมาเอาใจใส่และป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินธุรกิจของตนอีกทางหนึ่งด้วย

ข้อเสีย

1. Cappelletti ได้วิจารณ์ถึงความไม่เหมาะสมของพนักงานอัยการในการเป็นตัวแทนการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เนื่องจากว่า พนักงานอัยการมีสถานะเป็นตัวแทนของฝ่ายบริหารและมีลักษณะกึ่งตุลาการ ทั้งเป็นหน่วยงานของรัฐ มีโครงสร้างของระบบราชการที่ขาดความยืดหยุ่น ซึ่งอาจเป็นผลให้การดำเนินคดีล่าช้า และไม่คล่องตัวเพียงพอที่จะรองรับกับปัญหาใหม่ๆ ทางเศรษฐกิจหรือสังคมที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะทางอย่างมาก เช่น การแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ประกอบกับองค์กรอัยการมีรูปแบบการดำเนินงานภายใต้อำนาจบังคับบัญชาเป็นลำดับชั้น และไม่มีหลักประกันในการโอนย้ายตำแหน่งเช่นตุลาการ จึงอาจมีผลในเรื่องของความเป็นอิสระในการดำเนินคดีได้[15]

เหตุผลอีกประการหนึ่งที่แสดงถึงความไม่พร้อมของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ได้แก่ เรื่องความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านอื่นๆ ที่มิใช่เพียงในเรื่องกฎหมายเท่านั้น ทั้งจาก

---

[15] Mauro Cappelletti and J.A Jolowicz, **Public Interest Parties and The Active Role of the Judge in Civil Litigation.** (New York:Oceana Publications.,Inc),1975, pp 33-53.

โครงสร้างขององค์กรอัยการและลักษณะทางวิชาชีพกึ่งตุลาการ ไม่ได้ทำให้พนักงานอัยการมีความรู้ความเชี่ยวชาญพิเศษเฉพาะด้าน มากไปกว่าทนายความหรือแม้แต่ประชาชนโดยทั่วไปทำให้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินคดีที่ต้องอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ ในขณะที่ความจำเป็นที่ต้องมีการแทรกแซงของรัฐในคดีแพ่งในเรื่องที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ แต่พนักงานอัยการยังไม่สามารถพัฒนาความรู้ความสามารถได้ทัน เป็นเหตุให้มีการก่อตั้งหน่วยงานพิเศษต่าง ๆ ในประเทศต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก เช่น สำนักคุ้มครองสิ่งแวดล้อม สำนักคุ้มครองการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้า สำนักคุ้มครองผู้บริโภค เพื่อให้สามารถฟ้องคดีต่อศาลในเรื่องที่ได้มีการฝ่าฝืนกฎหมายที่ทำให้ประชาชนเสียหาย แต่หน่วยงานพิเศษของรัฐดังกล่าวยังมีแนวโน้มที่จะมีโครงสร้างและจิตสำนึกในรูปแบบของระบบราชการ ซึ่งส่งผลให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างเคร่งครัดและไม่เป็นเชิงรุก ทำให้ไม่สามารถแสดงบทบาทที่จะคุ้มครองผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ สังคม ที่เกิดขึ้นใหม่ได้อย่างพอเพียง

การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นการดำเนินคดีแทนผู้เสียหายจำนวนมาก เช่น คดีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคและคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เป็นคดีที่รัฐต้องเข้ามาคุ้มครองเพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะ การให้หน่วยงานของรัฐฟ้องคดีแทนผู้เสียหายจำนวนมากมีข้อจำกัดในการดำเนินคดีหลายประการและให้ความคุ้มครองประชาชนได้ไม่ทั่วถึงและเพียงพอจึงได้เกิดแนวคิดให้เอกชนรวมตัวกันฟ้องคดีเพื่อเยียวยาความเสียหายของตนได้

ปัญหาสำคัญในเรื่องการที่พนักงานอัยการเข้ามาในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ตามที่การดำเนินคดีแบบกลุ่มมีหลักการให้ผู้แทนกลุ่มต้องรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มและเป็นผู้แทนกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรมนั้น พนักงานอัยการเป็นหน่วยงานของรัฐซึ่งไม่มีส่วนได้เสียใด ๆ ในคดีอาจทำให้พนักงานอัยการขาดความกระตือรือล้นหรือความเอาใจใส่ในการดำเนินคดีเท่าที่ควร ซึ่งจะมีผลต่อประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของประชาชนผู้เสียหาย ยิ่งไปกว่านั้น การที่พนักงานอัยการไม่ใช่คู่ความโดยตรง แต่มีลักษณะที่เป็นกลางอย่างตุลาการ ยังถูกวิจารณ์ว่าจะเป็นอุปสรรคต่อการที่พนักงานอัยการจะดำเนินการอย่างเต็มความสามารถในการเป็นตัวแทนของกลุ่ม

ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง ได้แก่ ปัญหาการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่มีความสลับซับซ้อนหรือคดีที่ต้องใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ หรือคดีที่ต้องอาศัยข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ เช่น คดีสิ่งแวดล้อม คดีเกี่ยวกับความปลอดภัยในสินค้า คดีละเมิดสิทธิของผู้บริโภค เป็นต้น คดีเหล่านี้ หากผู้เสียหายเป็นผู้ดำเนินคดีด้วยตนเองหรือโดยทนายความจำต้องอาศัยความช่วยเหลือเป็นอย่างมากจากมูลนิธิสมาคม หรือองค์กรที่มิใช่ของรัฐบาลในการหาข้อมูลหรือรวบรวมพยานหลักฐานในการฟ้องคดี

นอกจากนี้ กรณีที่เป็นคดีที่ต้องอาศัยข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐ หรือคดีที่ต้องอาศัยข้อมูลซึ่งอยู่ในความรู้เห็นของผู้กระทำผิดฝ่ายเดียว แม้จะสามารถใช้ประโยชน์จากพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 หรือใช้วิธีการขอหมายเรียกจากศาลเพื่อทราบข้อมูลได้ก็ตามแต่การใช้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ก็ยังต้องเสียเวลาในขั้นตอนของการดำเนินการ และการใช้วิธีขอหมายเรียกจากศาลนั้น เนื่องจากต้องระบุว่าต้องการข้อมูลใดจากหน่วยงานหรือองค์กรซึ่งเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองข้อมูลนั้นๆ ซึ่งหมายความว่าต้องเป็นกรณีที่ทราบอยู่แล้วว่ามีข้อมูลใดบ้าง ก็จะเสียเปรียบพนักงานอัยการในฐานะที่เป็นหน่วยงานของรัฐย่อมมีความสามารถในการสืบหาและรวบรวมพยานหลักฐาน รวมทั้งย่อมจะได้รับความร่วมมือทั้งจากหน่วยงานราชการและเอกชนในการเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ที่สำคัญเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีได้มากกว่าการดำเนินคดีโดยเอกชน

ปัญหาประการต่อมาเรื่องค่าธรรมเนียมศาล ค่าทนายความในการดำเนินคดีแล้ว ยังต้องมีค่าใช้จ่ายต่าง ๆ อีกมากในการจัดเตรียมเอกสาร การส่งคำบอกกล่าว ฯลฯและทนายโจทก์มีสิทธิได้รับเงินรางวัลทนายความหากชนะคดี ซึ่งหากมีการกำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจดำเนินคดีแทน การดำเนินคดีของพนักงานอัยการดังกล่าวถือเป็นการใช้อำนาจรัฐในการคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนส่วนรวมซึ่งเท่ากับเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมด้วย จึงย่อมจะกำหนดให้พนักงานอัยการได้รับการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมในการดำเนินคดี ซึ่งเป็นการได้เปรียบทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ประกอบกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยพนักงานอัยการเป็นการทำหน้าที่ตามกฎหมายแตกต่างจากกรณีของทนายความที่มิได้มีกฎหมายบังคับให้ต้องว่าความให้แก่ลูกความแต่เกิดจากความสมัครใจของทนายความโดยแท้และโดยปกติทนายความจะได้รับค่าตอบแทนการว่าความตามที่ตกลงไว้กับลูกความ

ผู้เขียนมีความเห็นว่าไม่ควรให้พนักงานอัยการเข้ามาในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม จากสถิติที่ผ่านมา การทำหน้าที่แทนนั้นไม่สามารถที่จะดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากหน่วยงานยังไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของบุคคลากรและงบประมาณในการดำเนินการ เวลา ความรับผิดชอบ

4.4 มูลเหตุจูงใจของทนายในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

4.4.1 ด้านสังคม

เมื่อพิจารณาจากจำนวนผู้เสียหายในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเห็นได้ว่ามีผลกระทบต่อบุคคลจำนวนมากซึ่งคนเหล่านี้ก็ถือเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของสังคมย่อมเลี่ยงไม่ได้ที่จะกล่าวว่าปัญหาที่เกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมด้วยอย่างแน่นอน หากทนายความที่จะเข้ามาเป็นตัวแทน

เพื่อเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นขาดจิตสำนึกและคุณธรรมทางจิตใจที่ดีทำงานโดยไม่ให้ความใส่ใจ ขาดความมุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือลูกความด้วยความจริงใจ เมื่อผลที่ออกมาคือแพ้คดีย่อมมีความเสียหายเกิดขึ้นอย่างมาก ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่สังคมควรจะสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ที่จะเข้ามาทำหน้าที่เป็นทนายความ สืบเนื่องมาจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มทนายความต้องเป็นทั้งผู้มีความรู้และความอดทนในแทบจะทุกขั้นตอนต้องมีความเหนื่อยยากลำบากมากกว่าคดีธรรมดาทั่วไป บุคคลที่จะเข้ามานอกจากความต้องการที่จะเยียวยาความเสียหายให้แก่ลูกความของฝ่ายตนเองแล้ว ย่อมต้องมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างความยุติธรรมให้เกิดแก่สังคมซึ่งความยุติธรรมถือเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งเพราะหากสังคมใดคนในสังคมขาดความเชื่อถือว่าความยุติธรรมมีอยู่จริง ขาดความศรัทธาต่อระบบความยุติธรรม สังคมนั้นย่อมมีความวุ่นวาย และมีปัญหาตามมามากมาย การสร้างมูลเหตุชักจูงใจให้แก่กันทั้งสองฝ่าย กล่าวคือ ทนายความต้องสร้างแรงจูงใจให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายเชื่อมั่นและเข้าสู่ระบบยุติธรรม ส่วนด้านผู้เสียหายและสังคมก็ควรสร้างแรงจูงใจให้ทนายความทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยการยกย่องสรรเสริญสร้างเกียรติยศให้แก่ทนายความผู้ที่สามารถดำเนินคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ เยียวยาผู้เสียหายได้อย่างแท้จริง โดยลักษณะของการให้รางวัลหรือการประกาศเกียรติคุณเพื่อให้สังคมรับรู้ สร้างความภาคภูมิใจที่สามารถชนะคดีสร้างกรณีตัวอย่างให้กับสังคมหากเกิดกรณีความเสียหายลักษณะเดียวกันขึ้นเพราะค่าของคนอยู่ที่ผลของงานเมื่อผลงานออกมาดีการทำให้ผู้สร้างผลงานรู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่าและมีกำลังใจที่จะทำงานที่ดีเป็นประโยชน์ต่อสังคมต่อไปย่อมจะเป็นสิ่งที่สมควรอย่างยิ่ง

4.4.2 เงินรางวัลทนายความ

ในเรื่องของเงินรางวัลทนายความถือเป็นค่าตอบแทนหลักของทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มเนื่องจากเงินรางวัลทนายความถือเป็นมูลเหตุจูงใจของทนายความในการทำคดีแบบกลุ่มในเรื่องของเงินรางวัลทนายความซึ่งถือเป็นมูลเหตุจูงใจของทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นอาจไม่ใช่ตัวเงินเสมอไป ทนายความที่มีคุณธรรมอาจทำเพื่อความยุติธรรม เพื่อความถูกต้อง ดังนั้น ชื่อเสียงที่ได้รับจึงถือว่าเป็นรางวัลทนายความที่มีคุณค่าเช่นกัน

4.5 หน้าที่ของทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

4.5.1 หน้าที่ต่อศาล

ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ศาลจะมีบทบาทสำคัญในการใช้ดุลพินิจในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกระบวนพิจารณาอยู่มาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการพิจารณาเงื่อนไขเบื้องต้นของคดีที่อาจขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ หรือการพิจารณาคุณสมบัติของโจทก์ รวมตลอดถึงในเรื่องของการพิจารณาข้อเท็จจริง เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อกลุ่มบุคคล

จำนวนมาก และผลกระทบที่เกิดขึ้นอาจจะเกิดจากการใช้วิทยาการขั้นสูง อีกทั้งข้อพิพาทที่เกิดขึ้นเป็นการโต้แย้งสิทธิและหน้าที่ของบุคคลอันเป็นที่มาแห่งสิทธิในการเรียกร้องให้ได้รับการชดใช้ค่าเสียหาย ซึ่งเป็นสิทธิของปัจเจกชนทางแพ่ง ดังนั้น ในการดำเนินคดีจึงจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันของคู่ความ โดยศาลจะต้องทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาโดยวางบทบาทเป็นคนกลางในการตัดสินคดี โดยการนำสืบพยานหลักฐานของแต่ละฝ่าย แต่เนื่องจากคดีที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่แล้วจะเป็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายจำนวนมากซึ่งเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสาธารณชน โดยผู้เสียหายส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไปหรือเป็นผู้ประกอบกิจการหรือการค้ารายย่อย ซึ่งมีฐานะด้อยกว่าผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายซึ่งเป็นผู้ประกอบกิจการรายใหญ่ ดังนั้นศาลจะต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะคดีและทำหน้าที่ในเชิงรุกมากกว่าคดีแพ่งทั่วไปเพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มควรปฏิบัติตนอยู่ในกรอบทั้งส่วนตัวและต่อบุคคลอื่น ได้แก่ การแต่งกาย การพูดจา ความจริงใจ ไม่ประพฤติตนฝ่าฝืนต่อศีลธรรมอันดี มีความซื่อสัตย์สุจริตในวิชาชีพ ดำรงตนตามอัตภาพ ไม่กอบโกยผลประโยชน์และเรียกเงินค่าทนายความมากเกินควรจนเป็นการเบียดบังผู้อื่น ทั้งต้องมีแนวความคิดในการผดุงความยุติธรรมเป็นพื้นฐานของจิตใจ มีความเป็นอิสระกล้าหาญในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งต้องไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้ใด มีจุดมุ่งหมายในการประกอบวิชาชีพทนายความให้สำเร็จเป็นผลดีในการผดุงความยุติธรรม ต้องภาคภูมิใจในอุดมการณ์ของการรับใช้ประชาชน ทำกฎหมายให้เป็นธรรม และอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้เกิดขึ้นด้วยความองอาจกล้าหาญ อันจะได้ชื่อว่าเป็นทนายความที่มีจริยธรรม ทนายความมีหน้าที่ที่จะต้องทำมากกว่าคดีแพ่งทั่วไปคือ ต้องรวบรวมผู้เสียหายจำนวนมากยื่นฟ้องต่อศาล และค้นหาพยานหลักฐานอย่างเต็มที่ เป็นการช่วยลดจำนวนคดีที่ขึ้นสู่ศาลจำนวนมาก หรือในกรณีที่ผู้เสียหายกระจายอยู่ในหลายท้องที่เมื่อมีการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะสามารถแก้ปัญหานี้ได้เพียงแค่ผู้เสียหายเป็นสมาชิกของกลุ่มก็สามารถได้รับการเยียวยาโดยไม่ต้องฟ้องร้องคดีใหม่ เมื่อศาลมีคำพิพากษาจะมีผลไปถึงผู้เสียหายที่เป็นสมาชิกกลุ่มทุกคน ซึ่งทำให้ทุกคนได้รับความยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกัน และเป็นการลดจำนวนคดีที่จะขึ้นสู่ศาลและผลของคำพิพากษาในคดีดังกล่าวจะผูกพันถึงกลุ่มบุคคลดังกล่าวด้วยให้เข้าสู่กระบวนพิจารณาความของศาลในครั้งเดียว เพื่อเยียวยาความเสียหายในทางแพ่งให้ได้รับผลทางกฎหมายเป็นอย่างเดียวกัน

4.5.2 หน้าที่ต่อลูกความ

การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากจำนวนลูกความและสมาชิกกลุ่มทำให้เห็นว่าเป็นหน้าที่ที่ได้รับความไว้วางใจจากคนจำนวนมากให้เข้ามาทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่พวกตน ความ

ซื่อสัตย์สุจริตถือเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง โดยทนายความไม่ควรจะนำความลับของลูกความที่ได้รู้ในหน้าที่ของทนายความไปเปิดเผยต่อบุคคลอื่นเพราะอาจนำมาซึ่งความเสียหายแก่คดีและควรใช้ความรู้ความสามารถของตนอย่างเต็มที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องทั้งหลายอันจะเป็นประโยชน์แก่คดี และลูกความของตนให้มากที่สุด ปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องในกรอบที่กฎหมายกำหนดไม่กระทำการอันมีเจตนาส่อไปในทางทุจริต ไม่ว่าจะเป็นการจงใจละเว้นหน้าที่อันเป็นการเกี่ยวแก่การดำเนินคดีแห่งลูกความของตน หรือปิดบังข้อความที่ควรแจ้งให้ลูกความทราบ ไม่กระทำการใดอันมีเจตนาประวิงคดีของลูกความให้เป็นไปอย่างล่าช้า หรือจงใจขาดนัดทอดทิ้งคดีโดยไม่มีเหตุอันควร อีกทั้งจะต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย อันเป็นการช่วยให้ลูกความที่ไม่มีกำลังทรัพย์เพียงพอที่จะดำเนินคดีด้วยได้ด้วยตนเองสามารถใช้สิทธิทางศาลของตนได้ เพราะค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแต่ละเรื่องอาจจะมีจำนวนสูงมาก ไม่เพียงแต่ค่าขึ้นศาล หากแต่ยังมีค่าใช้จ่ายอื่น ๆ อีกมากเช่นค่าจ้างผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์ ค่าใช้จ่ายของพยาน เป็นต้น

4.5.3 หน้าที่ต่อสมาชิกกลุ่ม

ตามร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม นั้นปัจจัยที่สำคัญต่อการดำเนินคดีแบบกลุ่มคือผู้แทนคดีเนื่องจากในเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มขั้นตอนของการดำเนินคดี และผลของคำพิพากษาจะเป็นเรื่องที่กระทบต่อสิทธิของสมาชิกกลุ่มทุกคนที่มิได้เข้ามาในศาล จึงเป็นเหตุผลให้ผู้แทนในคดีจะต้องมีผลประโยชน์ร่วมกันกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม ซึ่งผู้แทนกลุ่มจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถอย่างเพียงพอและเป็นธรรมในการรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ดังนั้นจากเหตุผลข้างต้น ทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มต้องเป็นผู้ดูแลผลประโยชน์ของผู้เสียหายและสมาชิกกลุ่มซึ่งไม่ถือว่าเป็นคู่ความในคดี ในการทำหน้าที่ทนายโจทก์ในการเรียกค่าเสียหายแทนประชาชนผู้เสียหายจะก่อให้เกิดผลดีต่อผู้เสียหาย หรือสมาชิกกลุ่ม โดยทนายโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีแรงจูงใจในเรื่องของผลตอบแทน ชื่อเสียง หรือเงินรางวัลที่จะได้รับ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม เป็นกระบวนพิจารณาที่กำหนดให้บุคคลหนึ่งหรือหลายคนดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของตนเอง และเพื่อประโยชน์ของบุคคลอื่นที่อยู่ภายใต้ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอย่างเดียวกัน โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลที่ได้รับการดำเนินคดีแทน และผลของคำพิพากษาในคดีดังกล่าวจะผูกพันถึงกลุ่มบุคคลดังกล่าวด้วยให้เข้าสู่กระบวนพิจารณาความของศาลในครั้งเดียว เพื่อเยียวยาความเสียหายในทางแพ่งให้ได้รับผลทางกฎหมายเป็นอย่างเดียวกัน บุคคลที่ดำเนินคดีเพื่อตนเอง และเพื่อกลุ่มบุคคลจะเป็นคู่ความในคดีโดยมีฐานะเป็นคู่ความซึ่งเป็นผู้แทน ส่วนกลุ่มบุคคลที่ได้รับการดำเนินคดีแทนจะไม่ได้เข้าร่วมในการพิจารณาคดีและไม่ได้เป็นคู่ความในการดำเนินคดี แต่มีฐานะ

เป็นสมาชิกของกลุ่ม การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นวิธีการดำเนินกระบวนพิจารณาที่ถูกนำมาใช้ในกรณีที่มีจำนวนผู้ที่มีส่วนได้เสียในมูลเหตุแห่งการฟ้องคดีเป็นจำนวนมาก และการที่จะเข้ามาเป็นคู่ความร่วมในคดีพร้อมกันนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถปฏิบัติได้โดยสะดวก ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งการชี้ขาดตัดสินซึ่งมีผลผูกพันร่วมกัน ทนายความจะต้องทำหน้าที่แทนสมาชิกกลุ่มทั้งหมดตั้งแต่การเริ่มฟ้องคดีไปจนถึงการบังคับคดี โดยที่สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มย่อมมีสิทธิดังต่อไปนี้ ตามร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 222/14

(1) เข้าฟังการพิจารณาคดี

(2) ร้องขอให้ศาลสั่งแสดงว่าโจทก์มิได้มีคุณสมบัติตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 222/9 (5)

(3) ขอตรวจเอกสารทั้งหมดหรือบางส่วนในสำนวนความหรือขอคัดสำเนาเอกสารเหล่านั้น

(4) จัดหาทนายความคนใหม่มาดำเนินคดีแทนทนายความของกลุ่มตามมาตรา 222/16 วรรคสอง

(5) ร้องขอเข้าแทนที่โจทก์โดยอาศัยสิทธิตามบทบัญญัติในส่วนที่ 3 แห่งหมวดนี้

(6) คัดค้านการร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ตามมาตรา 222/25 การที่โจทก์ขอถอนฟ้องตามมาตรา 222/28 การที่มีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีตามมาตรา 222/29 และการที่คู่ความตกลงกันเสนอข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการชี้ขาดตามมาตรา 222/30

(7) ตรวจและโต้แย้งคำขอรับชำระหนี้ตามมาตรา 222/40

สมาชิกกลุ่มอาจแต่งตั้งทนายความเพื่อดำเนินการตามวรรคหนึ่งก็ได้

เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าสมาชิกกลุ่มแทบจะไม่สามารถเข้ามาในการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้เลยทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงต้องทำหน้าที่อย่างเต็มที่ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มไม่มีการขัดแย้งทางผลประโยชน์กับสมาชิกกลุ่ม มีเจตจำนงที่จะฟ้องคดีเพื่อผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มตลอดเวลาในการดำเนินคดีแบบกลุ่มเพราะไม่เพียงแต่ต้องรักษาผลประโยชน์ของโจทก์แต่เพียงฝ่ายเดียวยังต้องรักษาผลประโยชน์ของบุคคลจำนวนมาก ต้องแจ้งกระบวนพิจารณาของศาลในขั้นตอนที่สำคัญ เพราะคำพิพากษาในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นผูกพันสมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้เป็นคู่ความในคดีด้วย ซึ่งต่างจากคดีแพ่งทั่วไปที่ทนายความต้องรักษาผลประโยชน์เฉพาะที่บุคคลที่ตนรับเป็นทนายความให้ และทนายความไม่ควรแสวงหาโอกาสในการฟ้องคดีแบบกลุ่มเนื่องจากประสงค์จะได้รับค่าทนายความที่สูง แม้ว่าคดีนั้นจะไม่มีมูลที่อาจจะเพียงพอที่จะฟ้องร้องกัน

4.5.4 หน้าที่ต่อสังคม

การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นรูปแบบของการดำเนินคดีที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลจำนวนมาก ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นคดีที่ผู้ก่อให้เกิดความเสียหาย และผู้เสียหายมีฐานะทางสังคม และเศรษฐกิจที่แตกต่างกันอย่างมาก เช่นคดีคุ้มครองผู้บริโภค และคดีสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งผู้เสียหายอาจจะไม่อยู่ในฐานะที่เรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ตนเองได้ ทนายซึ่งเข้ามาในการดำเนินคดีแบบกลุ่มต้องทำหน้าที่อย่างทุ่มเทเต็มความสามารถในการให้ความช่วยเหลือประชาชนผู้เสียหาย เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่สังคมว่าผู้เสียหายที่มักเป็นผู้ด้อยโอกาสในทางสังคมและเศรษฐกิจว่าจะได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน และเป็นธรรม อีกทั้งยังเป็นการช่วยให้ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งกระทำการที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่นในสังคม หันมาใส่ใจและป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นจากการทำธุรกิจของตนได้

ทนายความสามารถแบ่งหน้าที่ที่มีต่อสังคมออกได้เป็น2 ฐานะ

ประการแรก ในฐานะที่ทนายความเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมมีหน้าที่โดยทั่วไปที่จะต้องประพฤติตนเป็นคนดีช่วยเหลือสังคมตามแต่โอกาสที่พึงจะกระทำได้ไม่สร้างปัญหาหรือทำตัวเป็นภาระแก่สังคมประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต

ประการที่สอง ในฐานะผู้ประกอบวิชาชีพทนายความซึ่งถือว่าเป็นอาชีพที่สามารถทำคุณประโยชน์อย่างมากมายให้แก่สังคมได้โดยเฉพาะเมื่อกล่าวถึงการเข้ามาทำหน้าที่เป็นทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม หากปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริตอยู่ภายใต้กรอบความชอบด้วยกฎหมาย มุ่งประสงค์ที่จะดำเนินคดีให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงแก่สังคม ขจัดความขัดแย้งและปัญหาที่เกิดเป็นคดีความขึ้นให้ผลคดีนำมาซึ่งประโยชน์ของลูกความและสมาชิกกลุ่มซึ่งเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของสังคมได้อย่างแท้จริงก็จะถือว่าได้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคมแล้ว

4.6 ปัญหาในการดำเนินคดีความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

กรณีที่มีผู้เสียหายจำนวนมากตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 โดยที่สินค้าในปัจจุบันไม่ว่าจะผลิตภายในประเทศหรือนำเข้า มีกระบวนการผลิตที่ใช้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสูงขึ้นเป็นลำดับการที่ผู้บริโภคจะตรวจพบว่าสินค้าไม่ปลอดภัยกระทำได้ยาก เมื่อผู้บริโภคนำสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไปใช้อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สินของผู้บริโภคหรือบุคคลอื่นได้แต่การฟ้องคดีในปัจจุบันเพื่อเรียกค่าเสียหายมีความยุ่งยาก เนื่องจากภาระในการพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาท

เลินเล่อในการกระทำผิดของผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าตกเป็นหน้าที่ของผู้ได้รับความเสียหายตามหลักกฎหมายทั่วไปเพราะยังไม่มีกฎหมายให้ความคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายที่เกิดจากสินค้าโดยมีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบในความเสียหายของผู้ผลิตหรือผู้เกี่ยวข้องไว้โดยตรง จึงสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้ อันจะมีผลให้ผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า ตลอดจนได้รับการชดใช้ค่าเสียหายที่เป็นธรรม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

โดยที่ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว และมีการนำความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการมากขึ้น ในขณะที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ในเรื่องของคุณภาพสินค้าหรือบริการตลอดจนเทคนิคการตลาดของผู้ประกอบธุรกิจ ทั้งยังขาดอำนาจต่อรองในการเข้าทำสัญญาเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าหรือบริการ ทำให้ผู้บริโภคถูกเอารัดเอาเปรียบอยู่เสมอ นอกจากนี้ เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้น กระบวนการในการเรียกร้องค่าเสียหายต้องใช้เวลานานและสร้างความยุ่งยากให้แก่ผู้บริโภคที่จะต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงต่างๆ ซึ่งไม่อยู่ในความรู้เห็นของตนเอง อีกทั้งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีสูง ผู้บริโภคจึงตกอยู่ในฐานะเสียเปรียบจนบางครั้งนำไปสู่การใช้วิธีการที่รุนแรงและก่อให้เกิดการเผชิญหน้าระหว่างผู้ประกอบธุรกิจกับกลุ่มผู้บริโภคที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมอันส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ สมควรให้มีระบบวิธีพิจารณาคดีที่เอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายได้รับการเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ขณะเดียวกันเป็นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบธุรกิจหันมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการให้ดียิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค เหตุผลที่มีการตราพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับนี้ขึ้นเพราะปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้บริโภคในประเทศที่มีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ในปัจจุบันจึงได้มีการแก้ไข และเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ก็ตาม แต่พระราชบัญญัติทั้งสองฉบับนี้มิได้มีการบัญญัติให้นำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้สำหรับกระบวนการพิจารณาคดีเพื่อเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้บริโภค จึงเป็นเหตุให้ผู้บริโภคจำนวนมากที่ได้รับความเสียหายจากข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน จากผู้ประกอบธุรกิจรายเดียวกันยังต้องใช้สิทธิเรียกร้องทางศาลเป็นรายคดี จึงทำให้ปริมาณคดีที่เกิดขึ้นในศาลมีจำนวนมาก ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่าการเพิ่มเติมพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับข้างต้นยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาในเรื่องของการดำเนินคดีเพื่อให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคให้มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว

และลดปริมาณคดีในศาลให้ลดน้อยลงได้แต่อย่างใด เมื่อมีการนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฯ ในการดำเนินคดีผู้บริโภค จึงควรที่จะให้ใช้การดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อให้การดำเนินคดีทางศาลสำหรับคดีผู้บริโภคที่อาศัยข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายเดียวกันเพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของผู้บริโภคได้ เนื่องจากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ไม่ได้ระบุเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ในการเยียวยาผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการใช้สินค้าไม่ปลอดภัย ในกรณีที่ได้เกิดความเสียหายขึ้นกับผู้บริโภคจำนวนมาก ดังนั้นการดำเนินคดีเกี่ยวกับผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการใช้สินค้าที่ไม่ปลอดภัยในกรณีที่ได้เกิดความเสียหายขึ้นกับผู้บริโภคจำนวนมาก ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ก็จะเกิดปัญหาดังนี้คือ

4.6.1 การดำเนินคดีแทนกรณีที่ผู้บริโภคได้รับความเสียหายต้องการมอบอำนาจให้คนใดคนหนึ่งฟ้องคดีแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 60

การมอบอำนาจให้ฟ้องคดีแทนต้องทำเป็นหนังสือมอบอำนาจ ดังนั้น ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายต้องติดต่อสื่อสารกันและตกลงร่วมกันมอบอำนาจให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งฟ้องคดีแทนซึ่งทำได้ยาก นอกจากนี้ การมอบอำนาจให้ฟ้องคดีเป็นเพียงการแต่งตั้งผู้แทนให้ดำเนินคดีแต่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงสถานะของคดีให้กลายเป็นคดีที่สามารถดำเนินคดีร่วมกันได้ และในกรณีนี้ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 19 กำหนดให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคหรือสมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค มีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีผู้บริโภคได้โดยให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการฟ้องและการดำเนินคดีแทนตามกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับโดยอนุโลม

เมื่อได้พิจารณาพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 9 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ได้บัญญัติให้มีการดำเนินการคุ้มครองผู้บริโภคในรูปของคณะกรรมการประกอบด้วย นายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ มีเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงคมนาคม เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยา ผู้ทรงคุณวุฒิอีกไม่เกิน 8 คนซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งเป็นกรรมการ โดยเลขาธิการคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เป็นกรรมการและเลขานุการ อำนาจการดำเนินคดีของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคตามพระราชพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 39 ว่า “ในกรณีที่คณะกรรมการเห็นสมควรเข้าดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค หรือเมื่อได้รับคำร้องขอจากผู้บริโภคที่ถูกละเมิดสิทธิ ซึ่งคณะกรรมการเห็นว่าการดำเนินคดีนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคเป็นส่วนรวม คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งพนักงาน

อัยการ โดยความเห็นชอบของอธิบดีกรมอัยการหรือข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางนิติศาสตร์ เป็นเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคเพื่อให้มีหน้าที่ดำเนินคดีแพ่งและอาญาแก่ผู้กระทำการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคในศาล และเมื่อคณะกรรมการได้แจ้งไปยังกระทรวงยุติธรรมเพื่อแจ้งให้ศาลทราบแล้วให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจดำเนินคดีตามที่คณะกรรมการมอบหมายได้ในการดำเนินคดีในศาล ให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องเรียกทรัพย์สิน หรือค่าเสียหายให้แก่ผู้บริโภคที่ร้องขอได้ด้วย และในการนี้ให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง”

จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นสามารถกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาในการเข้าดำเนินคดีแทนผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 39 เมื่อมีผู้ร้องขอให้ดำเนินคดีแทนได้ดังนี้ โดยให้ผู้เสียหายแต่ละรายยื่นฟ้องต่อศาลเองเพราะต้องเป็นเรื่องที่รู้ตัวหรือมีตัวผู้เสียหายเท่าที่ปรากฏอยู่ เพราะฉะนั้นในการฟ้องร้องคดีที่มีผลกระทบต่อบุคคลจำนวนมาก เป็นเหตุให้เกิดปริมาณคดีในศาลขึ้นเป็นจำนวนมากและผู้ที่ร้องขอให้ดำเนินคดีแทนต้องเป็นผู้บริโภคตามความหมายที่บัญญัติไว้ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 และตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 3 กำหนดคำนิยามคำว่าผู้บริโภคหมายความว่า “ผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค” ซึ่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 3 ให้คำนิยามว่า “ผู้บริโภค หมายความว่า ผู้ซื้อหรือได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ และหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม” และเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551แล้ว ผู้ที่จะร้องขอให้ดำเนินคดีแทนจึงหมายความรวมถึง “ผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย” และการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค หมายถึง กรณีผู้ประกอบธุรกิจผิดสัญญาเท่ากับกระทำการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค และรวมถึงกรณีผู้ประกอบธุรกิจกระทำการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอื่นและกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค ในกรณีนี้หมายความรวมถึง ความเสียหายที่เกิดจากการใช้สินค้าที่ไม่ปลอดภัยไม่ว่าจะเป็นความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน แต่ไม่รวมถึงความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

สำหรับผู้ที่มีอำนาจฟ้องคดีแทนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 39 คือพนักงานอัยการโดยความเห็นชอบของอธิบดีกรมอัยการ (ปัจจุบันคืออัยการสูงสุด) หรือข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคนอกจากนี้ตาม

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 19 กำหนดให้สมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค มีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภคได้ และพระราชบัญญัติความรับผิดที่เกิดขึ้นจากการใช้สินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 10 กำหนดให้ มูลนิธิซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค มีอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายได้ ซึ่งผู้เขียนได้ทำการศึกษาเรื่องการทำหน้าที่ของผู้แทนที่มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคแล้วสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การฟ้องร้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภค โดยข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

ข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคที่จะดำเนินคดีแทนผู้บริโภคได้ต้องเป็นผู้ที่มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางนิติศาสตร์และได้รับการแต่งตั้งจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งในปัจจุบันคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ไม่ได้เป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ฉบับปี 2550 แต่อย่างใด เมื่อได้วิเคราะห์โครงสร้างขององค์กรสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคแล้วยังเป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของฝ่ายบริหารไม่มีลักษณะเป็นองค์กรอิสระอย่างแท้จริง

ก. ข้อจำกัดประการแรกในการดำเนินคดีของข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคคือเรื่องความเป็นอิสระ เพราะคณะกรรมการส่วนใหญ่เป็นข้าราชการประจำโดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และผู้ทรงคุณวุฒิก็แต่งตั้งโดยคณะรัฐมนตรีที่เป็นนักการเมืองซึ่งส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับภาคธุรกิจที่เป็นผู้ประกอบการขนาดใหญ่ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่มีผลประโยชน์ขัดแย้งกันเพราะภาระหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคจะต้องต่อสู้กับวิถีทางการประกอบธุรกิจที่ไม่เป็นธรรมแก่ผู้บริโภคและหากปล่อยให้ข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคถูกครอบงำหรือต้องทำตามคำสั่งของฝ่ายบริหาร โดยปราศจากความเป็นอิสระก็ไม่สามารถทำหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคได้อย่างแท้จริง

ข. ข้อจำกัดประการที่สองของข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคในเรื่องไม่มีประสบการณ์ในการดำเนินคดีแทนผู้เสียหายเพราะมีบุคลากรจำกัด ส่วนใหญ่การทำงานจะยึดติดกับระบบการบังคับบัญชาซึ่งไม่มีความเหมาะสมในการดำเนินคดีทางศาลเพราะการจะตัดสินใจในเรื่องใดจะต้องอยู่ในกรอบระเบียบของทางราชการที่ไม่มีความยืดหยุ่นและมีความล่าช้า เนื่องจากการที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคจะรับดำเนินคดีให้จะต้องเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภครายอื่น ๆ ด้วยหรือไม่ และการพิจารณาจะต้องมีการประชุมคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งส่วนใหญ่กำหนดให้เป็นข้าราชการประจำจากหลายหน่วยงาน มีความล่าช้าไม่เป็นผลดีแก่ผู้บริโภคในการได้รับการเยียวยา เนื่องจากการดำเนินคดีในเรื่องความรับ

ผิดอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ตามพระราชบัญญัติความรับผิดที่เกิดขึ้นจากการใช้สินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 เป็นเรื่องยาก เพราะจะต้องมีการพิสูจน์ถึงความเสียหายอันเกิดจากการใช้สินค้า ต้องมีการใช้พยานผู้เชี่ยวชาญ ดังนั้น เรื่องทักษะความรู้ ความเชี่ยวชาญในการดำเนินกระบวนวิธีพิจารณาในศาล จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ

ค. ข้อจำกัดประการที่สามเรื่องการดำเนินคดีในเรื่องความรับผิดอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามพระราชบัญญัติความรับผิดที่เกิดขึ้นจากการใช้สินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 จะต้องใช้ความรู้ทางวิชาการมาพิสูจน์เรื่องความเสียหาย ซึ่งเป็นเรื่องยากและต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก แม้ตามพระราชบัญญัติความรับผิดที่เกิดขึ้นจากการใช้สินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 10 วรรคสอง และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 จะกำหนดว่าการฟ้องและการดำเนินคดีแทนโดยข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมก็มิได้รวมถึงค่าใช้จ่ายอื่นในการรวบรวมและพิสูจน์พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก ดังนั้น หากให้ข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นผู้ดำเนินคดีแทนผู้เสียหาย โดยต้องเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมากก็จะมีปัญหาเรื่องการเบิกเงินจากทางราชการ เพราะมีระเบียบขั้นตอนในการอนุมัติการเบิกจ่ายยุ่งยากอันจะส่งผลกระทบกับคดี เพราะจะไม่ได้มีการแสวงหาพยานหลักฐานได้มากเพียงพอและคดีอาจจะต้องมีความล่าช้าทำให้ผู้บริโภคไม่ได้รับการเยียวยาทันท่วงที

2. การฟ้องร้องดำเนินคดีแทนผู้บริโภคโดยพนักงานอัยการในฐานะเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภค

อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 39 นั้น จะพบว่าในส่วนอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 มาตรา 11 บัญญัติว่า “พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้ ในคดีอาญามีอำนาจและหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและตามกฎหมายอื่น ซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ ของอัยการสูงสุดและพนักงานอัยการ ในคดีแพ่ง มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีแทนรัฐบาลในศาลทั้งปวงกับมีอำนาจและหน้าที่ตามกฎหมายอื่น ซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ของอัยการสูงสุดและพนักงานอัยการ...” และมาตรา 15 บัญญัติว่า “ ในการใช้อำนาจหรือกระทำหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายอื่น ให้อธิบดีมีอำนาจทำคำสั่งเฉพาะเรื่องหรือวางระเบียบไว้ให้พนักงานอัยการปฏิบัติการได้” ถือได้ว่าพนักงานอัยการมีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง เพราะพระราชบัญญัติอัยการ พ.ศ. 2498 พนักงานอัยการสามารถดำเนินคดีอาญาและคดีแพ่งได้ตามกฎหมายอื่นซึ่งบัญญัติว่าให้เป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการ เช่น เป็นเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคที่

ได้รับอำนาจจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้เป็นผู้ดำเนินคดีแทนผู้บริโภค ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำการอันเป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค

จากกฎหมายดังกล่าว อำนาจของพนักงานอัยการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 พนักงานอัยการมิได้กระทำในฐานะเป็นพนักงานอัยการ ตามพระราชบัญญัติอัยการ พ.ศ. 2498 แต่อย่างใด แต่เป็นการได้รับแต่งตั้งจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคในฐานะเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภค ทั้งนี้เพื่อให้มีพนักงานอัยการในฐานะเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคทำหน้าที่ดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาแก่ผู้กระทำการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคในศาล ตามมติของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เพราะเหตุที่พนักงานอัยการตามปกตินั้นมีหน้าที่ในการดูแลรักษาผลประโยชน์ของรัฐ ไม่ว่าจะในฐานะที่ปรึกษาของรัฐ หรือในฐานะทนายแผ่นดินดำเนินคดีแพ่งแทนรัฐบาล ซึ่งพนักงานอัยการจะต้องระมัดระวังมิให้รัฐเสียเปรียบ แล้วยังต้องดูแลเอกชนให้ได้รับความเป็นธรรมด้วย ดังนั้น จึงมอบหมายให้พนักงานอัยการซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในการฟ้องร้องคดีดำเนินการให้อันเป็นการคุ้มครองประชาชนได้ดีกว่า ให้ข้าราชการสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นผู้ฟ้องคดีเอง

ก. ข้อจำกัดในการดำเนินคดีแทนผู้บริโภคของพนักงานอัยการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 กระทำในฐานะเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคตามที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคแต่งตั้ง ซึ่งตามกฎหมายระบุไว้ว่าให้เป็นอำนาจเฉพาะของพนักงานอัยการที่ต้องกระทำตามมติที่ประชุมของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ดังนั้น พนักงานอัยการไม่สามารถใช้ดุลพินิจโต้แย้งคำสั่งของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องความไม่เข้าใจจนส่งผลกระทบทำให้การดำเนินคดี เพราะขั้นตอนในการดำเนินคดีส่วนใหญ่ข้าราชการสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นผู้จัดเตรียมเอกสารและประสานงานผู้เสียหายกับบุคคลที่จะมาเป็นพยาน ซึ่งทั้งพนักงานอัยการและข้าราชการสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคต่างก็เป็นข้าราชการ การทำงานต้องอยู่ในกรอบระเบียบและหลักเกณฑ์ของทางราชการส่วนมากจะล่าช้าไม่ทันเวลาที่จะเยียวยาและช่วยเหลือผู้ได้รับความเสียหายได้ทันท่วงที

ข. ข้อจำกัดเรื่องขั้นตอนในการสืบพยาน ส่วนใหญ่พนักงานอัยการจะถามพยานไปตามเอกสารที่ข้าราชการสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นผู้จัดเตรียมและหากมีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเรื่องในการแสวงหาพยานหลักฐานก็จะเป็นเรื่องที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นผู้ออก โดยจะต้องมีการขออนุมัติงบประมาณจากทางราชการที่มีระเบียบขั้นตอนในการอนุมัติการเบิกจ่ายยุ่งยาก และการดำเนินคดีความรับผิดต่อความเสียหายอันเกิดจากการใช้สินค้าที่ไม่ปลอดภัยในกรณีที่มีผู้เสียหายจำนวนมาก การพิสูจน์ถึงความเสียหายอันเกิดจากการใช้สินค้าจำเป็นต้องมีการใช้พยานผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการเพื่อให้พยานของ

ผู้เสียหายมีน้ำหนักอันจะเป็นการคุ้มครองและช่วยเหลือเยียวยาให้ผู้เสียหายชนะคดี เพื่อที่จะได้รับเงินชดใช้ค่าเสียหายและหากไม่ได้เงินมาให้เพียงพอแก่ค่าใช้จ่ายก็อาจจะทำให้พยานหลักฐานไม่สมบูรณ์ส่งผลกระทบต่อคดี อาจแพ้คดีก็ได้เพราะคู่ความฝ่ายตรงข้ามมักจะเป็นผู้ประกอบธุรกิจรายใหญ่ที่มีเงินทุนเป็นจำนวนมากและมีศักยภาพในการแสวงหาพยานหลักฐานได้ดีกว่าการดำเนินงานของทางราชการ

ค. ข้อจำกัดเรื่องขั้นตอนในการเจรจา ถอนฟ้อง ประนีประนอมยอมความ อุทธรณ์ ฎีกา ตามปกติพนักงานอัยการจะเจรจา ถอนฟ้อง ประนีประนอมยอมความ อุทธรณ์ ฎีกา ต้องทำตามความเห็นของที่ประชุมคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งมีความล่าช้าและไม่มีความยืดหยุ่นอาจทำให้ต้องมีการเลื่อนคดี หรือขอขยายระยะเวลาอุทธรณ์ ฎีกา หลายครั้งและเมื่อได้ความเห็นมาแล้วพนักงานอัยการเจ้าของสำนวนจะต้องเสนอให้พนักงานอัยการผู้บังคับบัญชาให้ความเห็นส่วนกรณีการอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาจะต้องเสนอพนักงานอัยการสำนักงานคดีศาลสูงเป็นผู้ดำเนินการร่างอุทธรณ์คำพิพากษา ดังนั้นกว่าจะดำเนินการต่อในขั้นอุทธรณ์จะใช้เวลานานทำให้ผู้บริโภคไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายทันท่วงที

จากการศึกษาพบว่าในการดำเนินคดีคุ้มครองผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และตามพระราชบัญญัติความรับผิดที่เกิดขึ้นจากการใช้สินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 กรณีที่เกิดความเสียหายขึ้นกับผู้บริโภคจำนวนมาก ทำให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจำนวนมากเหล่านั้นต้องใช้สิทธิทางศาลเป็นรายบุคคล รายคดี ซึ่งจะทำให้การพิจารณาของศาลมีจำนวนคดีเกิดขึ้นอย่างมากมาย ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะสามารถแก้ไขปัญหาในกรณีความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดจากการใช้สินค้าที่ไม่ปลอดภัย การดำเนินคดีของศาลจะสามารถดำเนินคดีได้อย่างรวดเร็วภายใต้ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเดียวกันซึ่งจะทำให้ผู้บริโภคจำนวนมากที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยได้รับการเยียวยาและได้รับการชดเชยจากความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยจากผู้ประกอบการได้อย่างรวดเร็วมากขึ้นและแม้การที่พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เปิดโอกาสให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สมาคม และมูลนิธิที่ได้รับการรับรองตามกฎหมายจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคสามารถฟ้องคดีแทนผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย แม้การดำเนินการของหน่วยงานของรัฐจะยังมีข้อบกพร่องและข้อจำกัดอยู่มาก แต่ก็ถือว่าเป็นการเพิ่มช่องทางเพื่อแก้ไขเยียวยาให้กับผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยอันเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคในการช่วยเหลือเยียวยาในทางเศรษฐกิจ ผู้เขียนเห็นว่าการตั้งตัวแทนกลุ่มที่มาจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สมาคม และมูลนิธิที่ได้รับรองตามกฎหมายจาก

คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคย่อมเป็นการช่วยเหลือเยียวยาให้แก่ประชาชนที่เป็นผู้เสียหายที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีและไม่สามารถจะว่าจ้างทนายความมาดำเนินคดีแทนตนเองได้ เพื่อเป็นอีกทางเลือกหนึ่ง

DPU

บทที่ 5
บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม คือ การดำเนินคดีที่มีผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก โดยผู้เสียหายที่จะเป็นสมาชิกกลุ่มได้นั้นต้องได้รับความเสียหายจากการกระทำที่มีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน การดำเนินคดีจะมีการพิจารณาตั้งตัวแทนของสมาชิกกลุ่มขึ้นทำหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของตัวเองและสมาชิกกลุ่มทั้งหมด โดยไม่ต้องมีการมอบอำนาจ และผลของคำพิพากษาในคดีดังกล่าวจะผูกพันบุคคลจำนวนมากซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มทั้งหมด

การดำเนินคดีแบบกลุ่มทนายความเป็นผู้ที่มีความสำคัญและมีบทบาทในการดำเนินคดีแบบกลุ่มอยู่มาก เนื่องจากต้องเป็นผู้ดำเนินกระบวนพิจารณาแทนโจทก์ ซึ่งก็เสมือนแทนบรรดาสมาชิกกลุ่มทุกคนด้วย ดังนั้นคุณสมบัติด้านความสามารถและความเชี่ยวชาญในคดีของทนายความจึงมีความจำเป็นอย่างมากในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทนายความในคดีแบบกลุ่มจะต้องเข้าดำเนินคดีแทนโจทก์และสมาชิกกลุ่มตั้งแต่ก่อนเริ่มฟ้องจนกระทั่งเสร็จสิ้นการบังคับคดี ซึ่งมีความยุ่งยากและต้องการความละเอียดรอบคอบยิ่งกว่าคดีแพ่งสามัญ ซึ่งจะเห็นได้ว่าคุณสมบัติด้านความสามารถและความเชี่ยวชาญในคดีของทนายความจึงมีความจำเป็นอย่างมากในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งหากเกิดความผิดพลาดในการดำเนินคดีของทนายความขึ้นแล้ว ไม่เพียงมีผลกระทบต่อโจทก์แต่ยังมีผลกระทบต่อสมาชิกกลุ่มทุกคนอีกด้วย

ข้อพิพาทที่เกิดจากการกระทำหรือมูลเหตุเดียวกัน อันทำให้ความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อกลุ่มบุคคลเป็นจำนวนมากซึ่งเป็นผู้ที่มีฐานะด้อยกว่าผู้ก่อความเสียหาย รวมถึงข้อจำกัดที่เกี่ยวกับฐานะที่ด้อยกว่าผู้ประกอบการทั้งด้านความรู้ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี และความสามารถในการดำเนินคดีและการเข้าถึงพยานหลักฐาน จึงได้มีการนำเอาแนวความคิดของหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่ม หรือที่เรียกว่า Class Action ของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ซึ่งสามารถรองรับการดำเนินคดีแพ่งที่มีผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก โดยผลของคำพิพากษาจะมีผลผูกพันผู้ต้องเสียหายที่เป็นสมาชิกกลุ่มซึ่งมิได้มีฐานะเป็นคู่ความในคดี อันเป็นประโยชน์ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินคดีแพ่งโดยรวมให้เกิดความสะดวก ประหยัด รวดเร็วและเป็นธรรมมาปรับใช้ในประเทศไทย โดยการเพิ่มเติมหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มในหมวด 4 ภาค 2 วิธีพิจารณาวิสามัญแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งมีมาตรการทางกฎหมายเพิ่มเติมขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิ

ของสมาชิกกลุ่มให้ได้รับความเป็นธรรม และโจทก์ผู้แทนและทนายโจทก์มีหน้าที่ในการดำเนินคดีเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มอย่างเป็นธรรมและเพียงพอด้วย โดยมีขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดเพิ่มเติมขึ้น เช่น การบอกกล่าวให้สมาชิกกลุ่มทราบถึงกระบวนพิจารณาการดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งถือเป็นการเพิ่มบทบาทของโจทก์ในการดำเนินคดีที่สำคัญ และมีขั้นตอนการตรวจสอบคุณสมบัติของทนายความของกลุ่มในทุกขั้นตอน

หลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะมีผลให้ผู้ต้องเสียหายที่เป็นสมาชิกกลุ่มต้องผูกพันในผลแห่งคำพิพากษาโดยมิได้มีฐานะเป็นคู่ความในคดี ดังนั้นจึงต้องมีการกำหนดมาตรการในการคุ้มครองสิทธิของสมาชิกกลุ่มให้ได้รับความเป็นธรรม ซึ่งมาตรการเหล่านี้จะเป็นมาตรการที่เพิ่มเติมจากการดำเนินคดีแพ่งสามัญ โดยสรุปแล้ว การดำเนินคดีแบบกลุ่ม ในแต่ละประเทศจะมีรูปแบบและเงื่อนไขในการอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับระบบกฎหมาย สภาพสังคม และวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ โดยที่การดำเนินคดีแบบกลุ่มถือเป็นการดำเนินคดีรูปแบบใหม่ที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ผู้เสียหายประเภทที่ไม่มีความสามารถฟ้องคดีด้วยตนเองได้ รวมถึงผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจำนวนเพียงเล็กน้อยให้เข้าสู่กระบวนการทางยุติธรรมมากขึ้น เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นการดำเนินกระบวนพิจารณาที่รับรองการดำเนินคดีที่มีผู้เสียหายจำนวนมากอยู่ภายใต้ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกันให้ได้รับความเป็นธรรมอย่างเท่าเทียมกันให้เข้าสู่กระบวนพิจารณาของศาลเพียงครั้งเดียว ถือเป็นกระบวนพิจารณาคดีที่ช่วยให้การตัดสินคดีมีความสะดวกหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนในการฟ้องคดี ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายแก่ศาลและคู่ความ ส่งผลให้เป็นการลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาล ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยกำลังดำเนินการยกร่างกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงแนวคิดครั้งสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของไทย

บทบาทของทนายความต่อลูกความในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม คือการเป็นผู้ให้คำแนะนำแก่ลูกความและลูกความเป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับผลทางกฎหมายที่ทนายความได้คัดเลือกไว้ และทนายความกระทำการใด ๆ ด้วยมุ่งหวังในการรักษาผลประโยชน์ของลูกความอย่างเต็มที่ โดยต้องดำเนินคดีอย่างสุจริตต่อศาลและคู่ความฝ่ายอื่น โดยมีหน้าที่ในทางวิชาชีพในการให้ความช่วยเหลือคู่ความในการปฏิบัติตามหน้าที่ของคู่ความเกี่ยวกับวิธีพิจารณา ซึ่งในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้บทบาทของทนายความจะเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากทนายความเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการรักษาผลประโยชน์ของทั้งผู้แทนกลุ่มและสมาชิกกลุ่มทั้งหมดได้อย่างเป็นธรรมและเพียงพอ ถือเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เป็นผู้มีหน้าที่รวบรวมข้อมูลและบุคคลที่ถือว่าเป็นสมาชิกกลุ่ม รวมถึงทุ่มเททั้งเวลาและค่าใช้จ่ายก่อนการดำเนินคดี ดังนั้นทนายความของกลุ่ม

ต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเกี่ยวกับความสามารถในการรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มอย่างเป็นธรรมและเพียงพอ

5.2 ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้เป็นเรื่องใหม่ที่ประเทศไทยมีแนวโน้มในการนำมาใช้โดยกระบวนการดังกล่าวมีประโยชน์แก่ประชาชนที่มีอรรถคดีในลักษณะเรื่องเดียวกัน เกิดจากเหตุเดียวกัน ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน และมีผู้ได้รับผลกระทบจำนวนมากจากเหตุเดียวกัน ดังนั้น บทบาทของทนายโจทก์ที่ต้องดำเนินการตั้งแต่สอบข้อเท็จจริงเบื้องต้น เรียงคำฟ้อง คำร้องขอให้ศาลไต่สวนเพื่อจะได้มีคำสั่งให้ดำเนินกระบวนพิจารณาคดีแบบกลุ่ม การกำหนดตัวสมาชิก ของกลุ่ม การสืบพยานซึ่งอาจมีจำนวนมากในการพิสูจน์ความเสียหายที่เกิดแก่สมาชิกแต่ละราย ตลอดจนการประสานงานกับเจ้าพนักงานบังคับคดีในการพิจารณาคำขอรับชำระหนี้ของสมาชิกแต่ละราย ดังนั้น จะเห็นว่าบทบาทของทนายโจทก์ได้เปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง และหากทนายโจทก์ไม่สามารถดำเนินการพิสูจน์ให้ศาลเห็นความเสียหายอันเกิดจากการกระทำของจำเลยได้ ความเสียหายดังกล่าวตกแก่โจทก์และสมาชิกกลุ่มซึ่งมีจำนวนมาก และขณะเดียวกันกฎหมายนี้ยังเอื้อให้ศาลพิจารณากำหนดจำนวนเงินรางวัลให้แก่ทนายโจทก์โดยให้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของจำเลยอีกส่วนหนึ่งด้วย

ดังนั้นการเตรียมความพร้อมและความสามารถของทนายความจึงเป็นเรื่องเร่งด่วนที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางกฎหมายต้องพิจารณาดำเนินการ ในการแนะนำ ฝึกอบรมให้ความรู้แก่ทนายความ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าพนักงานบังคับคดี เจ้าหน้าที่ของศาล เป็นต้น ตลอดจนให้ประชาชนได้ทราบถึงการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อความแข็งแรงของสังคมในการปกป้องสิทธิของตนที่อาจเกิดจากการละเมิดสิทธิในรูปแบบต่าง ๆ ต่อไป

1. ทนายความของกลุ่ม เป็นบุคคลหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มทุกคนซึ่งมิได้เป็นคู่ความในคดี ดังนั้น ทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะต้องปรับเปลี่ยนการทำงานในเชิงรุกยิ่งไปกว่าคดีสามัญ ซึ่งทนายความของกลุ่มจะต้องมีคุณสมบัติเป็นที่พอใจแก่ศาลว่ามีความสามารถที่จะดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรมโดยไม่เพียงแต่ต้องเป็นผู้มีความสามารถในการดำเนินคดีเท่านั้น แต่ยังต้องเป็นผู้ที่มีความทุ่มเททั้งกำลังกาย และกำลังทรัพย์ เนื่องจากต้องรับภาระในค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายในการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐาน หรือค่าฤชาธรรมเนียม และเนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น โจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่ม มิได้ดำเนินคดีเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือประโยชน์เฉพาะการส่วนตัวเท่านั้น แต่เป็นการดำเนินคดีเพื่อคุ้มครองสิทธิของสมาชิก

กลุ่มบุคคลจำนวนมากที่จำเลยมากระทำละเมิดหรือผิดสัญญาอันเข้าลักษณะเอาเปรียบประชาชน นอกจากนั้น ทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มยังต้องยึดมั่นในจริยธรรมของวิชาชีพทนายความอีกด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่า ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ศาลจะคาดหวังมาตรฐานการทำงานของทนายความค่อนข้างสูงกว่าการดำเนินคดีแบบสามัญ

ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะให้มีการกำหนดข้อพิจารณาเกี่ยวกับความสามารถของทนายความของกลุ่มมีดังนี้

1.1 ประสบการณ์และชื่อเสียง

1.2 ผลงาน ความตั้งใจในการดำเนินคดีตั้งแต่เริ่มต้นดำเนินคดีแบบกลุ่มจนเสร็จ ความทุ่มเทความรู้ความสามารถในคดีอย่างเต็มที่หรือไม่ ตรงต่อกำหนดระยะเวลาที่ศาลกำหนดหรือไม่

1.3 การประสานความร่วมมือกับโจทก์ผู้แทนกลุ่ม ทนายความของกลุ่มต้องปรึกษาหารือกับผู้แทนกลุ่มถึงความคืบหน้าและขั้นตอนการดำเนินคดีตลอดเวลา ต้องแจ้งให้ผู้แทนกลุ่มทราบว่าจะดำเนินการต่อไปอย่างไร ต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้แทนกลุ่ม การยื่นคำร้องขอต่อศาลต้องแจ้งให้ผู้แทนกลุ่มรับทราบ หากผู้แทนกลุ่มไม่ได้รับรู้หรือทราบเกี่ยวกับการดำเนินคดีขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งอาจถือว่าผู้แทนกลุ่มนั้นไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป ในขณะเดียวกันก็ถือว่าทนายความไม่มีความสามารถด้วยเช่นกัน

1.4 มรรยาททนายความ ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มความสุจริตและซื่อตรงเป็นสิ่งสำคัญ

2. ควรจัดให้มีโครงการอบรมหลักสูตรการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้แก่ทนายความทั่วประเทศโดยการอบรมนั้นจะต้องมีการทดสอบความรู้ความเข้าใจของทนายความที่เข้ารับการอบรมว่ามีความรู้ความเข้าใจมากน้อยเพียงใด ซึ่งทนายความที่ผ่านการทดสอบก็จะมีการมอบประกาศนียบัตรให้ การดำเนินคดีแบบกลุ่มทนายความที่จะเข้ามาทำหน้าที่แทนคู่ความจะต้องผ่านหลักสูตรการอบรมการดำเนินคดีแบบกลุ่มเสียก่อน เพราะการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นถือว่าเป็นการพิจารณาคดีที่มีความสำคัญมากต่อคู่ความในคดีเพราะจะมีผู้ที่ได้รับผลกระทบจากคำพิพากษาเป็นจำนวนมาก

3. สภาทนายความซึ่งเป็นองค์กรที่ควบคุมผู้ประกอบวิชาชีพทนายความควรจะผลักดันหน่วยงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการร่างกฎหมายดังกล่าวให้มีกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มออกมารองรับเพื่อประโยชน์และความเป็นธรรมแก่ประชาชนทั้งประเทศเพื่อจะได้มีกฎหมายที่มีศักยภาพ เสมอภาคเท่าเทียมกันแก่ประชาชนในกลุ่มที่มีปัญหาเดียวกันได้รับความเสียหายอย่างเดียวกันที่เกิดขึ้นในสถานที่และระยะเวลาใกล้เคียงกันควรจะได้รับประโยชน์จากกฎหมายดังกล่าว

เช่นเดียวกัน เพื่อควรจะได้ช่วยกันส่งเสริม ช่วยเหลือ แนะนำ เผยแพร่และให้การศึกษาโดยนำมาซึ่งบุคคลากรที่มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญเป็นพิเศษมาอบรมให้ความรู้แก่ทนายความทั่วประเทศเพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพให้แก่ทนายความเพื่อให้เข้าถึงระบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อสนับสนุนส่งเสริม เผยแพร่ แนะนำ ให้เล็งเห็นถึงประโยชน์ ความสะดวก รวดเร็วของการดำเนินคดีแบบกลุ่มและทางสภาทนายความควรช่วยกันผลักดันส่งเสริม สนับสนุนให้การศึกษาให้มีกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มออกมาใช้โดยเร็วต่อไป

4. เงินรางวัลทนายความ

หลักการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทนายความเป็นผู้ที่ทำหน้าที่แทนผู้แทนกลุ่ม เป็นผู้มีหน้าที่รวบรวมข้อมูลและบุคคลที่ถือได้ว่าเป็นสมาชิกกลุ่ม รวมถึงทุ่มเทเวลาและค่าใช้จ่ายล่วงหน้าก่อนการดำเนินคดี ถือเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญ โดยมีการกำหนดให้เงินรางวัลทนายความถือเป็นค่าตอบแทนหลักของทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยกำหนดค่าจ้างว่าความจากส่วนได้เสียในคดี (contingent fee) ซึ่งเป็นเงื่อนไขในการสร้างแรงจูงใจในการดำเนินคดีให้แก่ทนายความในการทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองสิทธิของประชาชน ทั้งนี้ ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นศาลเป็นผู้มีบทบาทในการพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยต้องพิจารณาเงื่อนไขเบื้องต้นในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ประกอบกับเห็นว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มดีกว่าการดำเนินคดีรูปแบบอื่น ดังนั้นหากมีการอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว ควรให้มีการสร้างสิ่งที่เป็นแรงจูงใจให้แก่ผู้เสียหายและทนายความในการที่จะผลักดันให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งเป็นการฟ้องคดีเพื่อให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายจำนวนมากได้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอย่างทั่วถึง และลักษณะคดีบางประเภทต้องมีการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ มีพยานจำนวนมาก ซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูง ในบางคดีต้องใช้เวลาในการดำเนินคดีเป็นเวลานาน ทำให้ทนายความต้องทุ่มเทและใช้ความสามารถในการดำเนินคดี ทำให้มีโอกาสน้อยในการรับคดีอื่น ดังนั้น ควรมีการกำหนดให้ค่าตอบแทนเป็นเงินรางวัลแก่ทนายความ เพราะเหตุที่ทนายความเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีก่อน ซึ่งหากแพ้คดี ทนายความจะไม่ได้ค่าว่าความหรือค่าใช้จ่ายอื่นเช่นกัน ดังนั้น ควรกำหนดให้อำนาจแก่ศาลในการพิจารณาความเหมาะสมของจำนวนเงินรางวัลทนายความ โดยแนวทางในการพิจารณาของศาลควรคำนึงถึงความยากง่ายของคดี กับระยะเวลาและการทำงานของทนายความฝ่ายโจทก์ รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่ทนายความฝ่ายโจทก์ได้เสียไป รวมทั้งจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับประกอบการพิจารณา แต่การควบคุมตรวจสอบส่วนนี้ควรกำหนดขอบเขตให้เหมาะสมเพราะหากศาลเข้าไปแทรกแซงมากเกินไป คู่ความก็จะไม่เห็นความจำเป็นและไม่มีแรงจูงใจที่จะเจรจากำหนดเงินรางวัลอย่างจริงจัง ซึ่งทำให้ผู้แทนโจทก์ไม่เลือกที่จะใช้รูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นการระงับข้อพิพาทได้

ในการกำหนดเงินรางวัลทนายความนั้น ควรกำหนดให้ทนายความต้องแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่ทนายความได้ทดรองค่าใช้จ่ายล่วงหน้าไปก่อน ระยะเวลาการทำงาน ค่าแรงงานของทนายความและระดับความยากง่ายของคดี เพื่อเป็นเกณฑ์ให้ศาลพิจารณากำหนดเงินรางวัลให้แก่ทนายความฝ่ายโจทก์ ซึ่งในการกำหนดเงินรางวัลทนายความนี้ต้องไม่เกินร้อยละสามสิบของจำนวนเงินที่ศาลมีคำพิพากษาให้ใช้เงิน ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า ในเรื่องของเงินรางวัลทนายความซึ่งถือเป็นมูลเหตุจูงใจของทนายความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นอาจไม่ใช่ตัวเงินเสมอไป ทนายความที่มีคุณธรรมอาจทำเพื่อความยุติธรรม เพื่อความถูกต้อง ดังนั้น ชื่อเสียงที่ได้รับจึงถือว่าเป็นรางวัลทนายความที่มีคุณค่าเช่นกัน

DPU

บรรณานุกรม

DPU

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

จิตติ ติงศภัทย์. (2533). **หลักวิชาชีพนักกฎหมาย.** (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จิ๊ด เศรษฐบุตร. (2546). **หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้.** (พิมพ์ครั้งที่ 14 แก้ไขเพิ่มเติม). โครงการตำราและวารสารนิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. โดยดาราพร ถิระวัฒน์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จักรพงษ์ เล็กสกุลไชย. (2545). **คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ภาค 1 ถึง ภาค 3).** (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

ธานินทร์ กรัยวิเชียร. **หลักวิชาชีพนักกฎหมายในประเทศที่ใช้กฎหมายระบบคอมมอนลอว์.** กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสาร คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปรีดี เกษมทรัพย์. (2543). **หลักวิชาชีพนักกฎหมายในภาคพื้นยุโรป.** ในหนังสือรวมคำบรรยายหลักวิชาชีพนักกฎหมาย คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พิพัฒน์ จักรางกูร. (2538). **คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

มารุต บุนนาค. (2545). **วิชาว่าความและมรรยาททนายความ.** กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

สิทธิโชค ศรีเจริญ. (2531) **หลักวิชาชีพนักกฎหมาย.** กรุงเทพฯ

สัก กอแสงเรือง. (2537). **หนังสือวันทนายความ.** กรุงเทพฯ: สภาทนายความ.

หยุด แสงอุทัย. (2538). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป** (พิมพ์ครั้งที่ 12)**.** กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาสน์การพิมพ์

อุดม เฟื่องฟุ้ง. (2541). **คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1.** กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

บทความ

โชติช่วง ทัพวงศ์. (2545). บทบาทของทนายความในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทรูปแบบใหม่. **หนังสือรพี 45**. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

ณรงค์ วิทยไพศาล. (2535). "บทบาทของพนักงานอัยการกับการคุ้มครองผลประโยชน์มหาชนในระบบซิวิลลอว์และระบบคอมมอนลอว์." **วารสารอัยการ, 169, 15.** หน้า 33-34.

ธีรวัฒน์ จันทรสมบูรณ์. (2547,สิงหาคม). "ผู้ประกอบการผวา!...ร่างพ.ร.บ.ความรับผิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย." **วารสารข่าวกฎหมายใหม่, 2, 33.** หน้า 10.

น้ำแท้ มีบุญสล้าง. (2548). การนำรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) มาใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย. **บทบัณฑิตย์, 61, ตอนที่ 1.** หน้า 20-75.

ภิญโญ ธีรนิติ. (2528, กุมภาพันธ์). "คำขวัญเนื่องในโอกาสวันทนายความ." **วารสารทนายความ, 2, 1.** หน้า 6.

ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (2542, มกราคม-เมษายน). "จริยธรรมนักกฎหมาย." **วารสารพระธรรมนูญศาล, 44, 1.** หน้า 11-33

ลัดดาวัลย์ สีกาแก้ว. (2547). "การฟ้องบริษัทบุหรี่และการดำเนินคดีแบบกลุ่ม." **วารสารข่าวกฎหมายใหม่, 2, 35.** หน้า 11.

วรรณชัย บุญบำรุง. (2543, มีนาคม). "หลักทั่วไปของการดำเนินกระบวนวิธีพิจารณาคดีแพ่งของฝรั่งเศส." **วารสารนิติศาสตร์ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 30, 1.** หน้า 89-92.

สมศักดิ์ นวตระกูลพิสุทธ์. (2546,ธันวาคม). "ร่างกฎหมายว่าความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการใช้สินค้าที่ไม่ปลอดภัยกับผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง." **วารสารนิติศาสตร์, 33, ตอนที่ 4.** หน้า 679-706.

อุบลเทพ เทศกร. "บทบาททนายความต่อสังคม." **วารสารทนายความ.** หน้า 72-78

วิทยานิพนธ์

กิตติพงษ์ จิตสว่างโศภิต. (2538). **ผลผูกพันของคำพิพากษาในคดีแพ่ง : กรณีศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิภาวรรณ อ่อนพูล. (2546). **บทบาทของทนายความในคดีแพ่งและการควบคุมมรรยาททนายความ.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นิดา ว่องเจริญ. (2537). **การดำเนินคดีแพ่งของผู้เสียหายจำนวนมาก.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุษราณี หงษาคำ. (2549). **ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่งโดยผู้แทนกลุ่มผู้ต้องเสียหาย.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ปราณี สาโร. (2547). **การดำเนินคดีแบบกลุ่ม : การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มข้อจำกัดและประโยชน์พึงได้รับ**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พิพัฒน์ นรัจฉริยางกูร. (2541). **การให้อำนาจพนักงานอัยการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนผู้เสียหายในคดีมลพิษ.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาธิณี บูรณะกิจไพบูลย์. (2548). **บทบาทของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีแพ่งเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ : ศึกษากรณีการเรียกร้องค่าเสียหายแทนประชาชน.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

รชฎ บุญสินสุข. (2545). **การดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซิวิลลอว์.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วราภรณ์ มณีชื่น. (2542). **ปัญหาในทางกฎหมายเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าเสียหายโดยผู้ลงทุนจำนวนมากในคดีหลักทรัพย์.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วิเชียร พรมพันธุ์. (2545). **การดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมในทางแพ่งเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติของรัฐโดยพนักงานอัยการ.** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุธินี ฤกษ์วศินกุล. (2549). **ค่าทนายความตามผลแห่งคดี (Contingent Fee) : ข้อพิจารณาเกี่ยวกับเสรีภาพของสัญญาและการคุ้มครองสังคม.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

เสรี สุวรรณภานนท์. (2544). **ปัญหาทางกฎหมายในการเรียกค่าตอบแทนการจ้างว่าความ.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

กฎหมาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541

พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

เอกสารอื่น ๆ

วรรณชัย บุญบำรุง, **การดำเนินคดีแพ่งแทนบุคคลอื่นและการดำเนินคดีแบบกลุ่ม.** สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (เอกสารอัดสำเนา)

วรรณชัย บุญบำรุง และเรวดี ขวัญทองยิ้ม. **การดำเนินคดีแทนบุคคลอื่น.** สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (เอกสารอัดสำเนา)

วรรณชัย บุญบำรุง. (2546). **การดำเนินคดีของสมาคมแทนผู้เสียหายเป็นจำนวนมากในฝรั่งเศส** (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

วิชัย อริยะนันทกะ และคณะ. (2549). **ร่างรายงานศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action).** สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

วิชัย อริยะนันทกะ. (2548). "การบรรยายผลการศึกษาวิจัย เรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่ม." **เอกสารประกอบการสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับร่างกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่ม Class Action.** ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. (2546). รายงานการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการฟ้องคดีที่เกี่ยวกับหลักทรัพย์.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (กุมภาพันธ์, 2548). เอกสารประกอบการพิจารณาร่างกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action)

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (เมษายน, 2549). รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ครั้งที่ 1501-10/2549, ครั้งที่ 1502-11/2549.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2546). รายงานการประชุมคณะอนุกรรมการพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ครั้งที่ 72-14/2546, ครั้งที่ 73-15/2546.

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

American Jurisprudence. Securities Regulation-Federal. 2nd ed.

Armed Blomeyer. (1982). **International Encyclopedia of Comparative Law: Civil Procedure, volume XVI. Chapter 4 Type of Relief Available**. The Hague: Martinus NijHoff Publishers.

Federal Judicial Center. (1995). **Manual for Complex Litigation** (3rd ed.).

George. Gordon. (1993). **Your Hand Book of Everyday Law.**

Grouped proceeding in the Federal Court. (1989). **The Law Reform Commission.**

Herbert B.Newberg. (1985). **Newberg on Class Actions.** 2nd ed. Colorado: McGraw-Hill.

Jack H. Friedenthal and Arthur R. Miller. (1975). **Friedenthal and Miller on The Sum and Substance of Law: Civil Procedure.** California: Center for Creative Educational Services.

John J. Cound and Jack H.Friedenthal and others. (1997). **Civil procedure, Cases and Materials.** New York: Hastings.

Marth Pacold. (2001). **Attorneys Fees in Class Actions Governed by Fee Shifting Statutes.** The University of Chicago Law Review.

Mauro Cappelletti and J.A Jolowicz. (1975). **Public Interest Parties and The Active Role of the Judge in Civil Litigation.** New York: Oceana Publications.,Inc

Mauro Cappelletti. (1975). **Governmental and Private Advocates for the Public Interest in Civil litigation: A Comparative Study.** Michigan Law Review.

Paul Radich and Richard Best. (1997). **Class Action: Civil Procedure.** Bell Gully Bulddle Weir. Wellington.

Richard H.Field, Benjamin Kaplan and Kavin M. Clermont. (1990). **Meterial for Basic Course in Civil Procedure.** New York: West Publishing.

ELECTRONIC SOURCES

http//.www.lexis.com.

http://www.law.duke.edu/journals/djcil/article.

http://www.abanet.org/cpr/ethics2k.html31

DPU

ภาคผนวก

DPU

ภาคผนวก 1

ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย

วิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับ...) พ.ศ. ....

DPU

ภาคผนวก

บันทึกหลักการและเหตุผล
ประกอบร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
(ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....

หลักการ

แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเพื่อกำหนดกระบวนพิจารณาเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (เพิ่มหมวด 4 การดำเนินคดีแบบกลุ่ม มาตรา 222/1 ถึง มาตรา 222/50 ในลักษณะ 2 วิธีพิจารณาวิสามัญในศาลชั้นต้น ภาค 2 วิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น)

เหตุผล

โดยที่การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นกระบวนการดำเนินคดีที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการอำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชน เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มสามารถคุ้มครองผู้เสียหายจำนวนมากได้ในการดำเนินคดีเพียงครั้งเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นวิธีการที่สามารถอำนวยความยุติธรรมให้แก่ผู้เสียหายประเภทที่ไม่มีความสามารถฟ้องคดีเพื่อเยียวยาความเสียหายด้วยตนเองได้ หรือผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจำนวนเพียงเล็กน้อย เช่น คดีที่ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงเป็นมาตรการที่สร้างความเข้มแข็งให้แก่ประชาชนผู้ด้อยโอกาสในสังคมได้เป็นอย่างดี ประกอบกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นวิธีการที่ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ และยังช่วยหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนในการฟ้องคดีและป้องกันความขัดแย้งกันของคำพิพากษา ตลอดจนเป็นมาตรการในการลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกทางหนึ่ง สมควรแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเพื่อกำหนดกระบวนพิจารณาเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ร่าง

พระราชบัญญัติ

แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..)

พ.ศ. ....

…….

……..

……..

.....

.....

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 31 มาตรา 34 มาตรา 35 มาตรา 37 มาตรา 39 มาตรา 48 และมาตรา 58 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

.....

.....

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนด***สองร้อยสี่สิบวัน***นับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นหมวด 4 การดำเนินคดีแบบกลุ่ม มาตรา 222/1 ถึงมาตรา 222/50 ในลักษณะ 2 วิธีพิจารณาวิสามัญในศาลชั้นต้น ภาค 2 วิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

"หมวด 4

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ส่วนที่ 1

บททั่วไป

มาตรา 222/1 ในหมวดนี้ เว้นแต่ข้อความจะแสดงให้เห็นเป็นอย่างอื่น

"กลุ่มบุคคล" หมายความว่า กลุ่มบุคคลที่มีสิทธิอย่างเดียวกันอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน และมีลักษณะเฉพาะของกลุ่มเหมือนกัน แม้ว่าจะมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันก็ตาม

"สมาชิกกลุ่ม" หมายความว่า บุคคลใด ๆ ที่อยู่ในกลุ่มบุคคล

"การดำเนินคดีแบบกลุ่ม" หมายความว่า การดำเนินคดีที่ศาลอนุญาตให้เสนอคำฟ้องต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาแสดงสิทธิของโจทก์และสมาชิกกลุ่ม

มาตรา 222/2 เพื่อความเหมาะสมสำหรับคดีบางประเภท หรือเพื่อให้การดำเนินกระบวนพิจารณาหรือการบังคับคดีเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว เที่ยงธรรม ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดใดๆ ที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติในหมวดนี้ได้ ดังนี้

(1) กำหนดคุณสมบัติ ส่วนได้เสีย รวมตลอดทั้งการได้มาซึ่งสิทธิการเป็นสมาชิกกลุ่มของโจทก์ที่จะมีอำนาจฟ้องคดีแบบกลุ่มได้

(2) กำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

(3) กำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการแจ้งเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มทราบ

(4) กำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการนัดพร้อม การดำเนินกระบวนพิจารณาและการรับฟังพยานหลักฐานในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

(5) กำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบังคับคดีและเงินรางวัลทนายความ

(6) ออกข้อกำหนดเกี่ยวกับเรื่องที่จำเป็นอื่นๆ ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ข้อกำหนดนั้น เมื่อได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

มาตรา 222/3 ศาลตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง เว้นแต่ศาลแขวงมีอำนาจดำเนินคดีแบบกลุ่ม

มาตรา 222/4 กระบวนพิจารณาส่วนใดที่มิได้บัญญัติไว้ในหมวดนี้โดยเฉพาะ ให้นำบททั่วไปแห่งประมวลกฎหมายนี้และบทบัญญัติในคดีสามัญมาใช้บังคับโดยอนุโลมเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติในหมวดนี้

ในกรณีที่มีการร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อศาลยุติธรรมอื่นที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลนั้นกำหนดให้เป็นศาลชั้นต้น ให้ศาลนั้นมีอำนาจสั่งให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและให้ใช้กระบวนพิจารณาตามบทบัญญัติแห่งหมวดนี้ สำหรับกระบวนพิจารณาส่วนใดที่มิได้บัญญัติไว้ในหมวดนี้โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลนั้นมาใช้บังคับโดยอนุโลมเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติในหมวดนี้

ส่วนที่ 2

การขออนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่ม

มาตรา 222/5 คดีที่มีสมาชิกกลุ่มจำนวนมากดังต่อไปนี้ โจทก์ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มอาจร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้

(1) คดีละเมิด

(2) คดีผิดสัญญา

(3) คดีเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายต่าง ๆ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองผู้บริโภค แรงงาน หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ การแข่งขันทางการค้า

มาตรา 222/6 โจทก์อาจยื่นคำร้องต่อศาลพร้อมกับคำฟ้องเริ่มคดีเพื่อขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ตามบทบัญญัติแห่งหมวดนี้

คำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มตามวรรคหนึ่ง โจทก์ต้องแสดงเหตุตามสมควรที่ศาลจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

มาตรา 222/7 คำฟ้องของโจทก์ต้องทำเป็นหนังสือและแสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับ รวมทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาของโจทก์และของกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะเดียวกับโจทก์ด้วย และในกรณีที่โจทก์มีคำขอบังคับให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงิน คำขอบังคับของ

กลุ่มบุคคลต้องระบุหลักการและวิธีการคำนวณเพื่อชำระเงินให้แก่สมาชิกกลุ่มเท่าที่จะระบุได้ แต่ไม่จำเป็นต้องแสดงจำนวนเงินที่สมาชิกกลุ่มแต่ละรายจะได้รับด้วย

ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้โจทก์ผู้เริ่มคดีเสียค่าขึ้นศาลตามคำขอบังคับเฉพาะในส่วนของโจทก์ผู้เริ่มคดีเท่านั้น

มาตรา 222/8 ในกรณีที่โจทก์ยื่นคำร้องเพื่อขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม หากศาลเห็นว่าคำฟ้องของโจทก์ไม่มีข้อขัดข้องที่จะรับไว้ตามมาตรา 18 หรือมีข้อขัดข้องแต่โจทก์ได้แก้ไขให้ถูกต้องแล้ว ก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งรับคำฟ้อง ให้ศาลพิจารณาคำร้องของโจทก์ตามมาตรา 222/9 แล้วมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยไม่ชักช้า

มาตรา 222/9 ในการพิจารณาคำร้องขออนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลจัดส่งสำเนาคำฟ้องและคำร้องเช่นว่านั้นไปให้จำเลย เมื่อศาลได้ฟังคู่ความทุกฝ่ายและทำการไต่สวนตามที่เห็นสมควรแล้ว ศาลจะอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ต่อเมื่อเป็นที่พอใจของศาลว่า

(1) สภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับ และข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาของโจทก์และของกลุ่มบุคคลมีลักษณะตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 222/7

(2) โจทก์ได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะที่เหมือนกันของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจนเพียงพอเพื่อให้รู้ได้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลใด

(3) กลุ่มบุคคลมีสมาชิกกลุ่มจำนวนมาก ซึ่งการดำเนินคดีอย่างคดีสามัญจะทำให้เกิดความยุ่งยากและไม่สะดวก

(4) การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพมากกว่าการดำเนินคดีอย่างคดีสามัญ

(5) โจทก์ได้แสดงให้เห็นว่าโจทก์เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีคุณสมบัติ ส่วนได้เสียรวมตลอดทั้งการได้มาซึ่งสิทธิการเป็นสมาชิกกลุ่ม ตามข้อกำหนดที่ออกโดยประธานศาลฎีกา ถ้ามี และโจทก์รวมทั้งทนายความที่โจทก์เสนอให้เป็นทนายความของกลุ่มสามารถดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม

คำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม อาจอุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง และให้งดการพิจารณาไว้จนกว่าคำสั่งนั้นจะถึงที่สุด ทั้งนี้ให้ศาลฎีกาวินิจฉัยชี้ขาดโดยเร็ว

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลสั่งรับคำฟ้องไว้พิจารณา เมื่อได้ส่งหมายเรียกให้จำเลยแล้ว ให้จำเลยทำคำให้การเป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายในหนึ่งเดือน และให้ถือว่าทนายความของโจทก์เป็นทนายความของกลุ่มด้วย

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลดำเนินกระบวนพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ

มาตรา 222/10 ในกรณีที่มีการยื่นคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มเกี่ยวกับสิทธิอย่างเดียวกันหลายรายในศาลเดียวกันหรือต่างศาลกัน ให้ศาลรวมการพิจารณาคำร้องขออนุญาตเหล่านั้นเข้าด้วยกัน และมีคำสั่งให้ผู้ร้องรายหนึ่งรายใดเป็นโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในข้อกำหนดที่ออกโดยประธานศาลฎีกาตามมาตรา 222/2 คำสั่งของศาลตามมาตรานี้ให้เป็นที่สุด เว้นแต่จะเป็นกรณีตามมาตรา 222/9 วรรคสอง

ส่วนที่ 3

การพิจารณาคดีแบบกลุ่ม

มาตรา 222/11 เมื่อคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มถึงที่สุดแล้ว ให้ศาลสั่งให้โจทก์นำเงินค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีมาวางต่อศาลตามจำนวนที่เห็นสมควรภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง ในกรณีที่โจทก์เพิกเฉยไม่ดำเนินการตามคำสั่งดังกล่าวและไม่แจ้งให้ศาลทราบเหตุแห่งการเพิกเฉยเช่นว่านั้น ให้ศาลมีคำสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มและให้ดำเนินกระบวนพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ

หากต่อมาปรากฏว่าค่าใช้จ่ายที่วางไว้มีจำนวนไม่เพียงพอ ศาลจะสั่งให้มีการวางเงินค่าใช้จ่ายดังกล่าวเพิ่มเติมตามจำนวนที่เห็นสมควรก็ได้ ในกรณีที่โจทก์เพิกเฉยไม่ดำเนินการตามคำสั่งดังกล่าวและไม่แจ้งให้ศาลทราบเหตุแห่งการเพิกเฉยเช่นว่านั้น ให้ถือว่าโจทก์ทิ้งฟ้อง

มาตรา 222/12 ให้ศาลส่งคำบอกกล่าวคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มเท่าที่ทราบ และประกาศทางหนังสือพิมพ์รายวันที่แพร่หลายเป็นเวลาสามวัน รวมทั้งทางสื่อมวลชนอื่นหรือวิธีการอื่นใดเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควร

ประกาศและคำบอกกล่าวอย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

(1) ชื่อศาลและเลขคดี

(2) ชื่อ และที่อยู่ของคู่ความและทนายความฝ่ายโจทก์

(3) ข้อความโดยย่อของคำฟ้องและลักษณะของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจน

(4) ข้อความที่แสดงว่าศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม และวันเดือนปีที่ศาลมีคำสั่ง

(5) สิทธิของสมาชิกกลุ่มตามมาตรา 222/13 และมาตรา 222/14

(6) กำหนดวันเพื่อให้สมาชิกกลุ่มแจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม ทั้งนี้ ตามที่ศาลเห็นสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวัน

(7) ผลของการออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม

(8) ผลของคำพิพากษาที่จะผูกพันสมาชิกกลุ่ม

(9) ชื่อและตำแหน่งผู้พิพากษาผู้ออกประกาศและคำบอกกล่าว

มาตรา 222/13 สมาชิกกลุ่มมีสิทธิออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มได้โดยแจ้งความประสงค์เป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดตามมาตรา 222/12 (6) และให้ถือว่าสมาชิกกลุ่มดังกล่าวไม่เป็นสมาชิกกลุ่มนับแต่วันที่ได้แจ้งความประสงค์นั้นต่อศาล

เมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาตามวรรคหนึ่ง สมาชิกกลุ่มจะออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล คำสั่งของศาลให้เป็นที่สุด

บุคคลที่ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มแล้ว จะร้องขอกลับเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มอีกไม่ได้

สมาชิกกลุ่มและบุคคลที่ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มจะร้องสอดเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมในการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยอาศัยสิทธิตามมาตรา 57 ไม่ได้

มาตรา 222/14 สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้ใช้สิทธิออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มตามมาตรา 222/13 ย่อมมีสิทธิดังต่อไปนี้

(1) เข้าฟังการพิจารณาคดี

(2) ร้องขอให้ศาลสั่งแสดงว่าโจทก์มิได้มีคุณสมบัติตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 222/9 (5)

(3) ขอตรวจเอกสารทั้งหมดหรือบางส่วนในสำนวนความหรือขอคัดสำเนาเอกสารเหล่านั้น

(4) จัดหาทนายความคนใหม่มาดำเนินคดีแทนทนายความของกลุ่มตามมาตรา 222/16 วรรคสอง

(5) ร้องขอเข้าแทนที่โจทก์โดยอาศัยสิทธิตามบทบัญญัติในส่วนที่ 3 แห่งหมวดนี้

(6) คัดค้านการร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ตามมาตรา 222/25 การที่โจทก์ขอถอนฟ้องตามมาตรา 222/28 การที่มีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่ง

คดีตามมาตรา 222/29 และการที่คู่ความตกลงกันเสนอข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการชี้ขาดตามมาตรา 222/30

(7) ตรวจและโต้แย้งคำขอรับชำระหนี้ตามมาตรา 222/40

สมาชิกกลุ่มอาจแต่งตั้งทนายความเพื่อดำเนินการตามวรรคหนึ่งก็ได้

มาตรา 222/15 ห้ามมิให้สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มตามมาตรา 222/13 ยื่นฟ้องจำเลยในเรื่องเดียวกันกับที่โจทก์ได้ยื่นฟ้อง

ในกรณีที่สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มได้ยื่นฟ้องคดีไว้ก่อนสิ้นกำหนดระยะเวลาของการออกจากสมาชิกกลุ่ม ให้ศาลที่ได้รับฟ้องไว้นั้นมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

มาตรา 222/16 ในกรณีที่การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะไม่คุ้มครองหรือเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่มอย่างเพียงพอ หรือไม่มีความจำเป็นที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มอีกต่อไป เมื่อความปรากฏต่อศาลเองหรือตามคำแถลงของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มและดำเนินกระบวนพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ โดยให้ถือว่ากระบวนพิจารณาที่ได้กระทำไปแล้วมีผลผูกพันการดำเนินคดีสามัญของโจทก์และจำเลยต่อไปด้วย

หากความปรากฏต่อศาลในระหว่างการพิจารณาว่าทนายความฝ่ายโจทก์ไม่สามารถดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม หรือทนายความฝ่ายโจทก์ขอถอนตัวจากการดำเนินคดี ศาลอาจมีคำสั่งให้โจทก์และสมาชิกกลุ่มจัดหาทนายความคนใหม่มาดำเนินคดีแทนภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด หากโจทก์และสมาชิกกลุ่มเพิกเฉยไม่ดำเนินการดังกล่าว ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

คำสั่งของศาลตามมาตรานี้ให้เป็นที่สุด

มาตรา 222/17 เมื่อศาลได้มีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและจำเลยได้ยื่นคำให้การแล้ว ให้ศาลกำหนดวันนัดพร้อมโดยสั่งให้คู่ความทุกฝ่ายมาศาลเพื่อดำเนินการดังนี้

(1) ไกล่เกลี่ยหรือนำวิธีอนุญาโตตุลาการมาใช้เพื่อให้คดีเสร็จไปทั้งหมดหรือบางส่วน

(2) ให้คู่ความนำต้นฉบับพยานเอกสารหรือพยานวัตถุทั้งหมดที่ประสงค์จะอ้างอิงและอยู่ในความครอบครองของตนที่สามารถนำมาศาลได้มาแสดงต่อศาล เพื่อให้ศาลและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจดู

ถ้าพยานหลักฐานดังกล่าวอยู่ในความครอบครองของคู่ความฝ่ายอื่นหรือของบุคคลภายนอก คู่ความฝ่ายที่ประสงค์จะอ้างอิงต้องขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกพยานหลักฐานนั้นมาจากผู้ครอบครอง โดยยื่นคำขอต่อศาลพร้อมกับการยื่นบัญชีระบุพยานเพื่อให้ได้พยานหลักฐานนั้นมาก่อนวันนัดพร้อม

ในกรณีที่มีเหตุขัดข้องทำให้คู่ความไม่สามารถนำพยานหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองของตนมา หรือยังไม่ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ศาลออกคำสั่งเรียกจากคู่ความฝ่ายอื่นหรือบุคคลภายนอก หรือมีเหตุจำเป็นอื่นใด ถ้าศาลเห็นสมควร ก็ให้ศาลเลื่อนวันนัดพร้อมออกไปตามที่เห็นสมควร

หากคู่ความฝ่ายใดจงใจไม่ดำเนินการดังกล่าวในวันนัดพร้อมหรือวันอื่นที่ศาลได้เลื่อนไป คู่ความฝ่ายนั้นไม่มีสิทธิที่จะนำพยานหลักฐานดังกล่าวมาสืบในภายหลัง แต่ถ้าศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นจะต้องสืบพยานหลักฐานอันสำคัญซึ่งเกี่ยวกับประเด็นข้อสำคัญในคดีโดยฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งอนุมาตรานี้ ให้ศาลมีอำนาจรับฟังพยานหลักฐานเช่นว่านั้นได้

(3) ให้ศาลตรวจคำคู่ความ แล้วนำข้ออ้างข้อเถียงที่ปรากฏในคำคู่ความเทียบกันดู และสอบถามคู่ความทุกฝ่ายถึงข้ออ้างข้อเถียงและพยานหลักฐานที่ยื่นต่อศาล ว่าฝ่ายใดยอมรับหรือโต้แย้งข้ออ้างข้อเถียงนั้นอย่างไร ข้อเท็จจริงใดที่คู่ความยอมรับกัน ก็เป็นอันยุติไปตามนั้น ส่วนข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายหนึ่งยกขึ้นอ้างแต่คู่ความฝ่ายอื่นไม่รับและเกี่ยวเนื่องโดยตรงกับประเด็นข้อพิพาทตามคำคู่ความ ให้ศาลกำหนดไว้เป็นประเด็นข้อพิพาท และกำหนดให้คู่ความฝ่ายใดนำพยานหลักฐานมาสืบในประเด็นข้อใดก่อนหรือหลังก็ได้

ในการสอบถามคู่ความดังกล่าว คู่ความแต่ละฝ่ายต้องตอบคำถามที่ศาลถามเอง หรือถามตามคำขอของคู่ความฝ่ายอื่น เกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายอื่นยกเป็นข้ออ้างข้อเถียงและพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่คู่ความได้ยื่นต่อศาล ถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่ตอบคำถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดหรือปฏิเสธข้อเท็จจริงใดโดยไม่มีเหตุแห่งการปฏิเสธโดยชัดแจ้ง ให้ถือว่ายอมรับข้อเท็จจริงนั้นแล้ว เว้นแต่ศาลจะเห็นว่าคู่ความฝ่ายนั้นไม่อยู่ในวิสัยที่จะตอบหรือแสดงเหตุแห่งการปฏิเสธโดยชัดแจ้งได้ในขณะนั้นและเป็นข้อเท็จจริงที่จำเป็นต่อการกำหนดประเด็นข้อพิพาท ศาลจะมีคำสั่งให้เลื่อนวันนัดพร้อมเฉพาะส่วนที่ยังไม่เสร็จสิ้นออกไปและให้คู่ความฝ่ายนั้นทำคำแถลงเกี่ยวกับข้อเท็จจริงนั้นมายื่นต่อศาลภายในเวลาที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

(4) กำหนดระยะเวลาทั้งหมดในการดำเนินคดี

(5) กำหนดวัน เวลา วิธีการ และขั้นตอนในการดำเนินคดีที่จำเป็น เช่น จำนวนและรายละเอียดเกี่ยวกับพยานที่จะนำมาเบิกความ บันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคล

พยานผู้เชี่ยวชาญ พยานเอกสาร และพยานหลักฐานที่ต้องการให้ศาลเรียกจากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ การเดินเผชิญสืบและการส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่น

ในกรณีที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาศาลในวันนัดพร้อมหรือวันอื่นที่ได้เลื่อนไปให้ศาลดำเนินการตามมาตรานี้โดยให้ถือว่าคู่ความที่ไม่มาศาลได้ทราบการดำเนินการในวันนั้นแล้ว และคู่ความที่ไม่มาศาลนั้นไม่มีสิทธิขอเลื่อนกำหนดนัดหรือคัดค้านประเด็นข้อพิพาทและหน้าที่นำสืบที่ศาลกำหนด เว้นแต่เป็นกรณีที่ไม่สามารถมาศาลได้ในวันนัดพร้อมเพราะเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้หรือเป็นการคัดค้านประเด็นข้อพิพาทเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน

เมื่อศาลได้ดำเนินการตามมาตรานี้เสร็จสิ้นแล้ว ให้ศาลกำหนดวันสืบพยานซึ่งมีระยะเวลาไม่น้อยกว่าสิบวันนับแต่วันนัดพร้อมวันสุดท้าย

ให้ถือว่าวันนัดพร้อมวันแรกตามมาตรานี้เป็นวันชี้สองสถานตามประมวลกฎหมายนี้

มาตรา 222/18 ก่อนวันนัดพร้อมตามมาตรา 222/17 ไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน ให้คู่ความยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลพร้อมสำเนาในจำนวนที่เพียงพอเพื่อให้คู่ความฝ่ายอื่นรับไปจากเจ้าพนักงานศาล และถ้าคู่ความฝ่ายใดมีความจำนงจะยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติม ให้ยื่นต่อศาลก่อนกระบวนพิจารณาที่ต้องกระทำในวันนัดพร้อมเสร็จสิ้น

การยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมเมื่อล่วงพ้นระยะเวลาตามวรรคหนึ่ง จะกระทำได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลเมื่อผู้ร้องขอแสดงเหตุอันสมควรว่าไม่สามารถทราบถึงพยานหลักฐานนั้นหรือเป็นกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือเพื่อให้โอกาสแก่คู่ความในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่

มาตรา 222/19 ในกรณีที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การหรือขาดนัดพิจารณา ศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดให้โจทก์เป็นฝ่ายชนะคดีโดยจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การหรือขาดนัดพิจารณามิได้ ให้ศาลสืบพยานหลักฐานโจทก์ไปฝ่ายเดียว และศาลอาจเรียกพยานหลักฐานอื่นมาสืบได้เองตามที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

ถ้าโจทก์ไม่นำพยานหลักฐานมาสืบตามความในวรรคหนึ่งภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด หรือในกรณีที่คู่ความทั้งสองฝ่ายหรือโจทก์ขาดนัดพิจารณา ให้บังคับตามบทบัญญัติมาตรา 222/25

นอกจากที่บัญญัติไว้ในวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาโดยขาดนัดมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 222/20 ในการพิจารณาพิพากษาคดี เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลมีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้ ในการนี้ ศาลจะรับฟังพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานหลักฐานอื่นนอกเหนือจากพยานหลักฐานของคู่ความก็ได้ แต่ต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและไม่ตัดสิทธิคู่ความในอันที่จะโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าว

ศาลอาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีได้ แต่ต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและไม่ตัดสิทธิคู่ความในอันที่จะขอให้เรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญฝ่ายตนมาให้ความเห็นโต้แย้งหรือเพิ่มเติมความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว

บุคคลที่ศาลขอให้มาตามวรรคหนึ่งและวรรคสองมีสิทธิได้รับค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง ค่าเช่าที่พัก และการชดใช้ค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาโดยได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม และไม่ถือว่าเงินที่ศาลสั่งจ่ายตามวรรคนี้เป็นค่าฤชาธรรมเนียมในการดำเนินคดีที่คู่ความจะต้องชำระ

มาตรา 222/21 เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมีคำขอและศาลเห็นสมควร ศาลอาจอนุญาตให้คู่ความเสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของผู้ที่ตนประสงค์จะอ้างเป็นพยานแทนการซักถามต่อหน้าศาลทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก็ได้

คู่ความที่ประสงค์จะขอเสนอบันทึกถ้อยคำแทนการซักถามพยานตามวรรคหนึ่งจะต้องยื่นคำร้องแสดงความจำนงพร้อมเหตุผลต่อศาลก่อนหรือในวันนัดพร้อม หรือในวันอื่นใดที่ศาลเห็นสมควรอนุญาต ให้ศาลพิจารณากำหนดระยะเวลาที่คู่ความจะต้องยื่นบันทึกถ้อยคำดังกล่าวต่อศาลและส่งสำเนาบันทึกถ้อยคำนั้นให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวันก่อนวันสืบพยานบุคคลนั้น เมื่อมีการยื่นบันทึกถ้อยคำต่อศาลแล้ว คู่ความที่ยื่นไม่อาจขอถอนบันทึกถ้อยคำนั้นและให้ถือว่าบันทึกถ้อยคำดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในคดีแล้ว

ผู้ให้ถ้อยคำต้องมาศาลเพื่อเบิกความตอบคำถามค้านและคำถามติงของคู่ความ หากผู้ให้ถ้อยคำไม่มาศาล ให้ศาลปฏิเสธที่จะรับฟังบันทึกถ้อยคำของผู้นั้นเป็นพยานหลักฐานในคดี แต่ถ้าศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม จะรับฟังบันทึกถ้อยคำที่ผู้ให้ถ้อยคำมิได้มาศาลนั้นประกอบพยานหลักฐานอื่นก็ได้

ในกรณีที่คู่ความตกลงกันให้พยานไม่ต้องมาศาลหรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่ติดใจถามค้านพยาน ให้ศาลรับฟังบันทึกถ้อยคำดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในคดี

มาตรา 222/22 เมื่อคู่ความมีคำขอร่วมกันและศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจอนุญาตให้เสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของผู้ให้ถ้อยคำซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศต่อศาลแทนการนำพยานบุคคลมาเบิกความต่อหน้าศาลได้

มาตรา 222/23 บันทึกถ้อยคำตามมาตรา 222/21 และมาตรา 222/22 ให้มีรายการดังต่อไปนี้

(1) ชื่อศาลและเลขคดี

(2) วัน เดือน ปี และสถานที่ที่ทำบันทึกถ้อยคำ

(3) ชื่อของคู่ความ

(4) ชื่อ อายุ ที่อยู่ อาชีพ และความเกี่ยวพันกับคู่ความของผู้ให้ถ้อยคำ

(5) รายละเอียดแห่งข้อเท็จจริง และหรือความเห็นของผู้ให้ถ้อยคำ

(6) ลายมือชื่อของผู้ให้ถ้อยคำ

ห้ามมิให้แก้ไขเพิ่มเติมบันทึกถ้อยคำที่ได้ยื่นไว้แล้วต่อศาล เว้นแต่เป็นรายการใน (1) ถึง (3) หรือเป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดหรือผิดหลงเล็กน้อย

มาตรา 222/24 ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ศาลอาจมีคำสั่งให้มีการแบ่งกลุ่มย่อยเนื่องจากมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันระหว่างบุคคลในกลุ่ม และในกรณีเช่นนี้ ศาลอาจสั่งให้มีการนำสืบถึงความเสียหายของกลุ่มย่อยให้ชัดเจนด้วยก็ได้ คำสั่งของศาลให้เป็นที่สุด

มาตรา 222/25 ในกรณีดังต่อไปนี้ ให้ศาลกำหนดวันตามที่เห็นสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวันเพื่อให้สมาชิกกลุ่มยื่นคำขอเข้าแทนที่โจทก์ รวมทั้งกำหนดวันยื่นคำคัดค้านคำขอเข้าแทนที่โจทก์ วันนัดไต่สวนคำขอเข้าแทนที่โจทก์ และส่งคำบอกกล่าวให้สมาชิกกลุ่มเท่าที่ทราบกับประกาศโดยใช้วิธีการตามที่เห็นสมควร

(1) เมื่อโจทก์มิได้มีคุณสมบัติตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 222/9 (5)

(2) เมื่อโจทก์มรณะหรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ

(3) เมื่อศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์โจทก์

(4) เมื่อโจทก์ทิ้งฟ้อง

(5) เมื่อคู่ความทั้งสองฝ่ายหรือโจทก์ขาดนัดพิจารณา

(6) เมื่อโจทก์ไม่นำพยานหลักฐานมาสืบตามมาตรา 222/19

(7) เมื่อโจทก์ร้องขอต่อศาลว่าไม่ประสงค์ที่จะเป็นโจทก์ดำเนินคดีแทนกลุ่มอีกต่อไป

ในกรณีตาม (2) นอกจากสมาชิกกลุ่มแล้ว บุคคลตามมาตรา 42 หรือมาตรา 45 แล้วแต่กรณี อาจร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ได้ด้วย โดยให้นำบทบัญญัติตามมาตรา 222/26 และมาตรา 222/27 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 222/26 ในการพิจารณาอนุญาตให้สมาชิกกลุ่มคนใดเข้าแทนที่โจทก์ ต้องเป็นที่พอใจของศาลว่าสมาชิกกลุ่มคนนั้นมีคุณสมบัติตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 222/9 (5)

ถ้าศาลอนุญาตให้สมาชิกกลุ่มเข้าแทนที่โจทก์ ให้โจทก์เดิมยังคงมีฐานะเป็นสมาชิกกลุ่มคนหนึ่ง และทนายความของโจทก์เดิมยังคงเป็นทนายความของกลุ่มต่อไป ในกรณีตามมาตรา 222/25 (5) และ (6) ให้ศาลกำหนดวันสืบพยานใหม่โดยเร็ว ถ้าศาลไม่อนุญาตให้สมาชิกกลุ่มเข้าแทนที่โจทก์ หรือไม่มีการร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ ให้ศาลมีคำสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มและดำเนินกระบวนพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ โดยให้ถือว่ากระบวนพิจารณาที่ได้กระทำไปแล้วมีผลผูกพันการดำเนินคดีสามัญของโจทก์ต่อไปด้วย

คำสั่งของศาลตามมาตรานี้ให้เป็นที่สุด

มาตรา 222/27 ห้ามมิให้สมาชิกกลุ่มที่เข้าแทนที่โจทก์ตามมาตรา 222/25 ใช้สิทธิอย่างอื่นนอกจากสิทธิที่มีอยู่แก่โจทก์ในชั้นพิจารณาเมื่อตนร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ และห้ามมิให้ใช้สิทธิเช่นว่านั้นในทางที่ขัดกับสิทธิของโจทก์เดิม เว้นแต่เป็นที่พอใจของศาลตามคำร้องของสมาชิกกลุ่มที่เข้าแทนที่โจทก์ว่าการดำเนินกระบวนพิจารณาของโจทก์ที่ได้ทำไปแล้วซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่สมาชิกกลุ่มนั้นเกิดจากความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของโจทก์ ในกรณีเช่นว่านี้ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจมีคำสั่งอย่างใด ๆ ตามที่เห็นสมควรก็ได้

มาตรา 222/28 เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว โจทก์จะถอนคำฟ้องไม่ได้ เว้นแต่ศาลจะอนุญาต

ในกรณีที่จำเลยยื่นคำให้การแล้ว ห้ามไม่ให้ศาลอนุญาตโดยมิได้ฟังจำเลยก่อน

ในกรณีที่ได้มีการประกาศกับส่งคำบอกกล่าวให้สมาชิกกลุ่มตามมาตรา 222/12 แล้ว หากศาลจะมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนคำฟ้อง ให้ศาลกำหนดวันตามที่เห็นสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวันเพื่อให้สมาชิกกลุ่มคัดค้านโดยทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาล และสั่งให้โจทก์นำเงิน

ค่าใช้จ่ายมาวางศาลเพื่อแจ้งเรื่องการถอนฟ้องให้สมาชิกกลุ่มทราบตามวิธีการเช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในมาตรา 222/12 วรรคหนึ่ง

ในกรณีที่โจทก์เพิกเฉยไม่นำเงินค่าใช้จ่ายมาวางศาลตามวรรคสามโดยไม่แจ้งให้ศาลทราบเหตุแห่งการเพิกเฉยเช่นว่านั้น ให้ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ถอนคำฟ้อง

มาตรา 222/29 เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและพ้นระยะเวลาตามมาตรา 222/12 (6) แล้ว ก่อนที่ศาลจะอนุญาตให้มีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดี ให้ศาลกำหนดวันตามที่เห็นสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวันเพื่อให้สมาชิกกลุ่มคัดค้านหรือแจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มโดยทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาล และสั่งให้โจทก์นำเงินค่าใช้จ่ายมาวางศาล เพื่อแจ้งเรื่องการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีให้สมาชิกกลุ่มทราบตามวิธีการเช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในมาตรา 222/12 วรรคหนึ่ง เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้มีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีแล้ว ให้ถือว่าสมาชิกกลุ่มรายที่แจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มและมิได้ขอถอนความประสงค์ดังกล่าวก่อนศาลมีคำสั่งอนุญาต ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาต

ในกรณีที่โจทก์เพิกเฉยไม่นำเงินค่าใช้จ่ายมาวางศาลตามวรรคหนึ่งโดยไม่แจ้งให้ศาลทราบเหตุแห่งการเพิกเฉยเช่นว่านั้น ให้ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้มีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดี

มาตรา 222/30 เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและพ้นระยะเวลาตามมาตรา 222/12 (6) แล้ว ก่อนที่ศาลจะอนุญาตให้มีการเสนอข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการเป็นผู้ชี้ขาดตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยอนุญาโตตุลาการ ให้นำความในมาตรา 222/29 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 222/31 ประกาศและคำบอกกล่าวตามมาตรา 222/28 มาตรา 222/29 และมาตรา 222/30 อย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

(1) ชื่อศาลและเลขคดี

(2) ชื่อและที่อยู่ของคู่ความ

(3) ข้อความโดยย่อของคำฟ้องและลักษณะของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจน

(4) ข้อความโดยย่อของการดำเนินกระบวนพิจารณาที่ได้กระทำไปแล้วและเหตุที่ต้องมีการประกาศและคำบอกกล่าว

(5) สิทธิของสมาชิกกลุ่มและผลของคำสั่งอนุญาตของศาลตามมาตรา 222/28 มาตรา 222/29 หรือมาตรา 222/30 แล้วแต่กรณี

(6) ผลของการออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มตามมาตรา 222/29 หรือมาตรา 222/30 แล้วแต่กรณี

(7) ชื่อและตำแหน่งผู้พิพากษาผู้ออกประกาศและคำบอกกล่าว

มาตรา 222/32 ในการพิจารณามีคำสั่งตามมาตรา 222/28 มาตรา 222/29หรือมาตรา 222/30 ให้ศาลคำนึงถึง

(1) ความจำเป็นที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป

(2) ความคุ้มครองหรือประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม

(3) ความยุ่งยากหรือความสะดวกในการที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป

(4) ความเป็นธรรมและความมีประสิทธิภาพในการที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป

(5) จำนวนของสมาชิกกลุ่มที่คัดค้าน

(6) ความสามารถของจำเลยในการชดใช้ค่าเสียหายในกรณีมีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดี

(7) การตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีของคู่ความมีความเป็นธรรมและเป็นประโยชน์กับสมาชิกกลุ่ม

มาตรา 222/33 ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งถึงที่สุดอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้อายุความในการฟ้องคดีของสมาชิกกลุ่มสะดุดหยุดลงนับแต่วันที่โจทก์ยื่นคำร้องขออนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่ม

กรณีที่ศาลมีคำสั่งถึงที่สุดไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม หากปรากฏว่าอายุความการฟ้องคดีของสมาชิกกลุ่มครบกำหนดไปแล้วในระหว่างการพิจารณาคำขอดำเนินคดีแบบกลุ่ม หรือจะครบกำหนดภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง ให้สมาชิกกลุ่มมีสิทธิฟ้องคดีเพื่อตั้งหลักฐานสิทธิเรียกร้องหรือเพื่อให้ชำระหนี้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งถึงที่สุด

มาตรา 222/34 ในกรณีที่อายุความสะดุดหยุดลงเพราะเหตุตามมาตรา 222/33 หากมีกรณีดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าอายุความไม่เคยสะดุดหยุดลง

(1) ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้อง

(2) ศาลมีคำสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

(3) ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีเพราะเหตุถอนฟ้อง

(4) ศาลยกคำฟ้องเพราะเหตุคดีไม่อยู่ในอำนาจศาลหรือโดยไม่ตัดสิทธิสมาชิกกลุ่มที่จะฟ้องคดีใหม่

(5) สมาชิกกลุ่มออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มตามมาตรา 222/13 มาตรา 222/29 และมาตรา 222/30

ในกรณีตาม (2) (3) (4) และ (5) หากปรากฏว่าอายุความการฟ้องคดีของสมาชิกกลุ่มครบกำหนดไปแล้วในระหว่างการพิจารณา หรือจะครบกำหนดภายในหกสิบวันนับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นถึงที่สุด ให้สมาชิกกลุ่มมีสิทธิฟ้องคดีเพื่อตั้งหลักฐานสิทธิเรียกร้องหรือเพื่อให้ชำระหนี้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุด หรือนับแต่วันที่สมาชิกกลุ่มไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม แล้วแต่กรณี

ส่วนที่ 4

คำพิพากษาและการบังคับคดี

มาตรา 222/35 คำพิพากษาของศาลมีผลเป็นการผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่ม และในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี ให้โจทก์หรือทนายความฝ่ายโจทก์มีอำนาจดำเนินการบังคับคดีแทนโจทก์และสมาชิกกลุ่ม

สมาชิกกลุ่มมีสิทธิที่จะยื่นคำขอรับชำระหนี้ แต่ไม่มีสิทธิที่จะดำเนินการบังคับคดีตามส่วนนี้ด้วยตนเอง

หากความปรากฏต่อศาลว่าทนายความฝ่ายโจทก์ไม่สามารถดำเนินการบังคับคดีเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม ศาลอาจมีคำสั่งให้โจทก์และสมาชิกกลุ่มจัดหาทนายความคนใหม่มาดำเนินการบังคับคดีต่อไปได้

มาตรา 222/36 คำพิพากษาของศาลต้องกล่าวหรือแสดงรายการดังต่อไปนี้

(1) รายการตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 141

(2) ลักษณะโดยชัดเจนของกลุ่มบุคคลหรือกลุ่มย่อยที่จะต้องถูกผูกพันตามคำพิพากษา

(3) ในกรณีที่ศาลพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงิน ต้องระบุจำนวนเงินที่จำเลยจะต้องชำระให้แก่โจทก์ รวมทั้งหลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณในการชำระเงินให้สมาชิกกลุ่ม

(4) จำนวนเงินรางวัลของทนายความฝ่ายโจทก์ตามมาตรา 222/37

มาตรา 222/37 กรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการหรือส่งมอบทรัพย์สิน ให้ศาลกำหนดจำนวนเงินรางวัลที่จำเลยจะต้องชำระให้แก่ทนายความฝ่ายโจทก์ตามที่เห็นสมควร โดยคำนึงถึงความยากง่ายของคดีประกอบกับระยะเวลาและการทำงานของทนายความฝ่ายโจทก์ รวมทั้งค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการดำเนินคดีซึ่งมิใช่ค่าฤชาธรรมเนียมที่ทนายความฝ่ายโจทก์ได้เสียไป และเพื่อประโยชน์แห่งการนี้ เมื่อการพิจารณาสิ้นสุดลงให้ทนายความฝ่ายโจทก์ยื่นบัญชีค่าใช้จ่ายดังกล่าวต่อศาลโดยให้สำเนาแก่จำเลยด้วย

ถ้าคำพิพากษากำหนดให้จำเลยใช้เงิน นอกจากศาลต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ศาลคำนึงถึงจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับประกอบด้วย โดยกำหนดเป็นจำนวนร้อยละของจำนวนเงินดังกล่าว แต่จำนวนเงินรางวัลดังกล่าวต้องไม่เกินร้อยละสามสิบของจำนวนเงินนั้น

ถ้าคำพิพากษากำหนดให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการหรือส่งมอบทรัพย์สินและให้ใช้เงินรวมอยู่ด้วย ให้นำความในวรรคหนึ่งและวรรคสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในการกำหนดจำนวนเงินรางวัลตามมาตรานี้ หากมีการเปลี่ยนทนายความฝ่ายโจทก์ ให้ศาลกำหนดจำนวนเงินรางวัลของทนายความฝ่ายโจทก์ตามสัดส่วนของการทำงานและค่าใช้จ่ายที่เสียไปให้ถือว่าทนายความฝ่ายโจทก์เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและจำเลยเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนของเงินรางวัลทนายความฝ่ายโจทก์ด้วย และเงินรางวัลดังกล่าวมิใช่ค่าฤชาธรรมเนียม

มาตรา 222/38 ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี ให้ศาลมีอำนาจกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการปฏิบัติตามคำพิพากษาโดยจะกำหนดไว้ในคำพิพากษา หรือโดยคำสั่งในภายหลังก็ได้ และในระหว่างการบังคับคดีให้ศาลมีอำนาจออกคำบังคับเพิ่มเติมเพื่อให้เป็นไปตามคำพิพากษาได้ตามที่เห็นสมควร

ให้ศาลชั้นต้นมีอำนาจพิจารณาสั่งคำร้องขอทุเลาการบังคับตามคำพิพากษา คำสั่งของศาลชั้นต้นให้เป็นที่สุด

มาตรา 222/39 ให้ศาลแจ้งคำพิพากษาให้สมาชิกกลุ่มทราบตามวิธีการเช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในมาตรา 222/12 วรรคหนึ่ง และให้แจ้งอธิบดีกรมบังคับคดีทราบด้วย

ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงินหรือชำระหนี้เป็นเงินรวมอยู่ด้วย ให้ศาลตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อดำเนินการต่อไป รวมทั้งกำหนดวันตามที่เห็นสมควรในประกาศและคำบอกกล่าวตามวรรคหนึ่ง เพื่อให้สมาชิกกลุ่มยื่นคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี แต่ถ้าเป็นกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้อย่างอื่นและจำเป็นจะต้องมีการดำเนินการ

อย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อประโยชน์แก่การบังคับตามคำพิพากษา โจทก์อาจยื่นคำขอต่อศาลเพื่อตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการได้

เมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาตามวรรคสอง สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ไม่มีสิทธิขอเฉลี่ยทรัพย์สินหรือเงินในการบังคับคดีตามส่วนนี้ เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุสุดวิสัยสมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ภายในกำหนดระยะเวลา อาจยื่นคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันพ้นกำหนดระยะเวลา

มาตรา 222/40 คู่ความในคดีและสมาชิกกลุ่มรายอื่นอาจขอตรวจและโต้แย้งคำขอรับชำระหนี้ของสมาชิกกลุ่มผู้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ได้ แต่ต้องกระทำภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่พ้นกำหนดเวลายื่นคำขอรับชำระหนี้ เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุสุดวิสัย อาจขอขยายระยะเวลาออกไปอีกได้ไม่เกินสามสิบวัน

มาตรา 222/41 ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจเรียกคู่ความในคดี สมาชิกกลุ่ม ผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดี หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาสอบสวนในเรื่องคำขอรับชำระหนี้ของสมาชิกกลุ่มเพื่อพิจารณามีคำสั่งต่อไปได้

มาตรา 222/42 คำขอรับชำระหนี้ของสมาชิกกลุ่มรายใด ถ้าคู่ความในคดีและสมาชิกกลุ่มรายอื่นไม่โต้แย้ง ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจสั่งอนุญาตให้รับชำระหนี้ได้ เว้นแต่มีเหตุอันสมควรสั่งเป็นอย่างอื่น โดยให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแจ้งให้ศาลทราบถึงการดำเนินการดังกล่าวด้วย

คำขอรับชำระหนี้ของสมาชิกกลุ่มรายใดถ้ามีผู้โต้แย้ง ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีคำสั่งอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) ให้ยกคำขอรับชำระหนี้

(2) อนุญาตให้ได้รับชำระหนี้เต็มจำนวน

(3) อนุญาตให้ได้รับชำระหนี้บางส่วน

สมาชิกกลุ่มที่ยื่นคำขอรับชำระหนี้และไม่มีผู้โต้แย้งตามวรรคหนึ่ง สมาชิกกลุ่มที่ยื่นคำขอรับชำระหนี้และมีผู้โต้แย้งตามวรรคสอง หรือผู้โต้แย้ง อาจยื่นคำร้องคัดค้านคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดีต่อศาลได้ภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่ทราบคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดี

คำสั่งของศาลตามวรรคสาม ให้อุทธรณ์คำสั่งไปยังศาลฎีกาภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง

มาตรา 222/43 เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินอย่างใดของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในคดีอื่นไว้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ให้ทนายความฝ่ายโจทก์ในคดีแบบกลุ่มมีอำนาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้น เพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้เฉลี่ยทรัพย์แก่ทนายความฝ่ายโจทก์ โจทก์ และสมาชิกกลุ่มตามมาตรา 290 ตามจำนวนที่มีสิทธิได้รับ

ในกรณีที่จำนวนเงินที่สมาชิกกลุ่มได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ตามมาตรา 222/42 ยังไม่เป็นที่ยุติ ให้ศาลที่ได้รับคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์รอการมีคำสั่งเกี่ยวกับคำขอเฉลี่ยทรัพย์ตามวรรคหนึ่งไว้ก่อน และเมื่อได้ข้อยุติในจำนวนเงินดังกล่าวแล้ว ให้ทนายความฝ่ายโจทก์แจ้งให้ศาลนั้นทราบ

เมื่อศาลได้มีคำสั่งให้เฉลี่ยทรัพย์แล้ว ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีในคดีนั้นส่งเงินให้เจ้าพนักงานบังคับคดีในคดีแบบกลุ่มเพื่อจ่ายให้แก่ผู้มีสิทธิตามมาตรา 222/44

มาตรา 222/44 เมื่อจำเลยนำเงินหรือทรัพย์สินมาวางต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือเมื่อได้ขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นซึ่งทรัพย์สินของจำเลย หรือเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รวบรวมทรัพย์สินอื่นใดของจำเลยเสร็จ และได้หักค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีแล้ว ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจ่ายเงินให้แก่ผู้มีสิทธิตามลำดับ ดังนี้

(1) ผู้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ก่อนตามมาตรา 287 และมาตรา 289

(2) เงินรางวัลทนายความฝ่ายโจทก์ตามมาตรา 222/37

(3) ค่าฤชาธรรมเนียมใช้แทนโจทก์

(4) โจทก์ สมาชิกกลุ่ม และเจ้าหนี้อื่นที่มีสิทธิได้รับเฉลี่ยทรัพย์ตามมาตรา 290

ส่วนที่ 5
อุทธรณ์

มาตรา 222/45 ภายใต้บังคับบทบัญญัติว่าด้วยการอุทธรณ์ในประมวลกฎหมายนี้ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่ดำเนินคดีแบบกลุ่มตามหมวดนี้ ให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น

มาตรา 222/46 สมาชิกกลุ่มไม่มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ยกเว้นในกรณีตามมาตรา 222/42

มาตรา 222/47 ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์ ให้ถือราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์เฉพาะระหว่างโจทก์กับจำเลย

ในกรณีที่จำเลยยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์ตามมาตรา 234 นั้น ให้จำเลยนำค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวงมาวางศาลและนำเงินมาชำระตามคำพิพากษาหรือหาประกันให้ไว้ต่อศาลเฉพาะในส่วนที่จำเลยต้องรับผิดชำระหนี้ให้แก่โจทก์ แต่ไม่ต้องนำเงินมาชำระหรือหาประกันให้ไว้ต่อศาลสำหรับเงินรางวัลทนายความ

มาตรา 222/48 ในกรณีที่คู่ความเห็นว่าคดีต้องห้ามอุทธรณ์ คู่ความอาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาไปพร้อมกับอุทธรณ์ก็ได้ เมื่อศาลชั้นต้นตรวจอุทธรณ์แล้วเห็นว่าเป็นอุทธรณ์ที่ต้องห้ามก็ให้ส่งอุทธรณ์และคำขอดังกล่าวไปยังศาลฎีกาเพื่อพิจารณา แต่ถ้าศาลชั้นต้นเห็นว่าอุทธรณ์ดังกล่าวไม่ต้องห้ามก็ให้มีคำสั่งรับอุทธรณ์นั้นไว้ดำเนินการต่อไป

ในกรณีที่ศาลชั้นต้นสั่งไม่รับอุทธรณ์เพราะเหตุอุทธรณ์ต้องห้าม คู่ความอาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งก็ได้ ถ้าคู่ความยื่นคำขอดังกล่าวแล้ว จะยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์ไม่ได้

การยื่นคำขอและการพิจารณาคำขอของศาลฎีกาตามวรรคหนึ่งและวรรคสองให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดโดยข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามมาตรา 222/2

คดีที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งรับอุทธรณ์ส่งมาให้ศาลฎีกา หากศาลฎีกาพิจารณาเห็นว่าอุทธรณ์นั้นต้องห้ามอุทธรณ์ ให้ยกอุทธรณ์ แต่ถ้าศาลฎีกาพิจารณาเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นต้องแก้ไขข้อผิดพลาด จะรับพิจารณาพิพากษาคดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ดังกล่าวนั้นก็ได้

คดีที่ไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ แต่ศาลฎีกาเห็นว่าข้อที่อุทธรณ์นั้นไม่สมควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกาตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดโดยข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามมาตรา 222/2 จะยกอุทธรณ์ดังกล่าวเสียก็ได้

มาตรา 222/49 ให้ประธานศาลฎีกาจัดตั้งแผนกคดีแบบกลุ่มขึ้นในศาลฎีกาเพื่อพิจารณาคดีที่ดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งอุทธรณ์ขึ้นมาและให้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็ว

ส่วนที่ 6

ค่าธรรมเนียม

มาตรา 222/50 ให้คิดค่าธรรมเนียมตามอัตราดังต่อไปนี้

(1) ค่ายื่นคำขอรับชำระหนี้สองร้อยบาท แต่การขอรับชำระหนี้ที่ไม่เกินสองหมื่นบาทไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม

(2) ค่าคัดค้านคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดีต่อศาลในเรื่องการขอรับชำระหนี้ เรื่องละสองร้อยบาท

(3) ค่าขึ้นศาลในกรณีที่มีการอุทธรณ์เรื่องการขอรับชำระหนี้ หรือการอุทธรณ์เรื่องเงินรางวัลทนายความ เรื่องละสองร้อยบาท

(4) ค่าธรรมเนียมอื่นนอกจาก (1) (2) และ (3) ให้คิดอัตราเดียวกับค่าธรรมเนียมตามตารางท้ายประมวลกฎหมายนี้”

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

นายกรัฐมนตรี

ภาคผนวก 2

Federal Rules of Civil Procedure (2004)

(ประเทศสหรัฐอเมริกา)

DPU

Federal Rules of Civil Procedure (2004)*

(incorporating the revisions that took effect Dec. 1, 2003)

Rule 23. Class Actions

(a) Prerequisites to a Class Action.

One or more members of a class may sue or be sued as representative parties on behalf of all only if (1) the class is so numerous that joinder of all members is impracticable, (2) there are questions of law or fact common to the class, (3) the claims or defenses of the representative parties are typical of the claims or defenses of the class, and (4) the representative parties will fairly and adequately protect the interests of the class.

(b) Class Actions Maintainable.

An action may be maintained as a class action if the prerequisites of subdivision (a) are satisfied, and in addition:

(1) the prosecution of separate actions by or against individual members of the class would create a risk of

(A) inconsistent or varying adjudications with respect to individual members of the class which would establish incompatible standards of conduct for the party opposing the class, or

(B) adjudications with respect to individual members of the class which would as a practical matter be dispositive of the interests of the other members not parties to the adjudications or substantially impair or impede their ability to protect their interests; or

* กฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา

(2) the party opposing the class has acted or refused to act on grounds generally applicable to the class, thereby making appropriate final injunctive relief or corresponding declaratory relief with respect to the class as a whole; or

(3) the court finds that the questions of law or fact common to the members of the class predominate over any questions affecting only individual members, and that a class action is superior to other available methods for the fair and efficient adjudication of the controversy. The matters pertinent to the findings include: (A) the interest of members of the class in individually controlling the prosecution or defense of separate actions; (B) the extent and nature of any litigation concerning the controversy already commenced by or against members of the class; (C) the desirability or undesirability of concentrating the litigation of the claims in the particular forum; (D) the difficulties likely to be encountered in the management of a class action.

(c) Determining by Order Whether to Certify a Class Action; Appointing Class Counsel; Notice and Membership in Class; Judgment; Multiple Classes and Subclasses.

(1) (A) When a person sues or is sued as a representative of a class, the court must Â— at an early practicable time Â— determine by order whether to certify the action as a class action..

(B) An order certifying a class action must define the class and the class claims, issues, or defenses, and must appoint class counsel under Rule 23(g).

(C) An order under Rule 23(c)(1) may be altered or amended before final judgment.

(2) (A) For any class certified under Rule 23(b)(1) or (2), the court may direct appropriate notice to the class.

(B) For any class certified under Rule 23(b)(3), the court must direct to class members the best notice practicable under the circumstances, including individual notice to all members who can be identified through reasonable effort. The notice must concisely and clearly state in plain, easily understood language:

- the nature of the action,
- the definition of the class certified,
- the class claims, issues, or defenses,
- that a class member may enter an appearance through counsel if the member so desires,
- that the court will exclude from the class any member who requests exclusion, stating when and how members may elect to be excluded, and
- the binding effect of a class judgment on class members under Rule 23(c)(3).

(3) The judgment in an action maintained as a class action under subdivision (b)(1) or (b)(2), whether or not favorable to the class, shall include and describe those whom the court finds to be members of the class. The judgment in an action maintained as a class action under subdivision (b)(3), whether or not favorable to the class, shall include and specify or describe those to whom the notice provided in subdivision (c)(2) was directed, and who have not requested exclusion, and whom the court finds to be members of the class.

(4) When appropriate (A) an action may be brought or maintained as a class action with respect to particular issues, or (B) a class may be divided into subclasses and each subclass treated as a class, and the provisions of this rule shall then be construed and applied accordingly.

(d) Orders in Conduct of Actions.

In the conduct of actions to which this rule applies, the court may make appropriate orders: (1) determining the course of proceedings or prescribing measures to prevent undue repetition or complication in the presentation of evidence or argument; (2) requiring, for the protection of the members of the class or otherwise for the fair conduct of the action, that notice be given in such manner as the court may direct to some or all of the members of any step in the action, or of the proposed extent of the judgment, or of the opportunity of members to signify whether they consider the representation fair and adequate, to intervene and present claims or defenses, or

otherwise to come into the action; (3) imposing conditions on the representative parties or on intervenors; (4) requiring that the pleadings be amended to eliminate therefrom allegations as to representation of absent persons, and that the action proceed accordingly; (5) dealing with similar procedural matters. The orders may be combined with an order under Rule 16, and may be altered or amended as may be desirable from time to time.

(e) Settlement, Voluntary Dismissal, or Compromise.

(1) (A) The court must approve any settlement, voluntary dismissal, or compromise of the claims, issues, or defenses of a certified class.

(B) The court must direct notice in a reasonable manner to all class members who would be bound by a proposed settlement, voluntary dismissal, or compromise.

(C) The court may approve a settlement, voluntary dismissal, or compromise that would bind class members only after a hearing and on finding that the settlement, voluntary dismissal, or compromise is fair, reasonable, and adequate.

(2) The parties seeking approval of a settlement, voluntary dismissal, or compromise under Rule 23(e)(1) must file a statement identifying any agreement made in connection with the proposed settlement, voluntary dismissal, or compromise.

(3) In an action previously certified as a class action under Rule 23(b)(3), the court may refuse to approve a settlement unless it affords a new opportunity to request exclusion to individual class members who had an earlier opportunity to request exclusion but did not do so.

(4) (A) Any class member may object to a proposed settlement, voluntary dismissal, or compromise that requires court approval under Rule 23(e)(1)(A).

(B) An objection made under Rule 23(e)(4)(A) may be withdrawn only with the court's approval.

(f) Appeals.

A court of appeals may in its discretion permit an appeal from an order of a district court granting or denying class action certification under this rule if application is made to it within ten days after entry of the order. An appeal does not stay proceedings in the district court unless the district judge or the court of appeals so orders.

(g) Class Counsel.

(1) Appointing Class Counsel.

(A) Unless a statute provides otherwise, a court that certifies a class must appoint class counsel.

(B) An attorney appointed to serve as class counsel must fairly and adequately represent the interests of the class.

(C) In appointing class counsel, the court

(i) must consider:

- the work counsel has done in identifying or investigating potential claims in the action,
- counsel's experience in handling class actions, other complex litigation, and claims of the type asserted in the action,
- counsel's knowledge of the applicable law, and
- the resources counsel will commit to representing the class;

(ii) may consider any other matter pertinent to counsel's ability to fairly and adequately represent the interests of the class;

(iii) may direct potential class counsel to provide information on any subject pertinent to the appointment and to propose terms for attorney fees and nontaxable costs; and

(iv) may make further orders in connection with the appointment.

(2) Appointment Procedure.

(A) The court may designate interim counsel to act on behalf of the putative class before determining whether to certify the action as a class action.

(B) When there is one applicant for appointment as class counsel, the court may appoint that applicant only if the applicant is adequate under Rule 23(g)(1)(B) and (C). If more than one adequate applicant seeks appointment as class counsel, the court must appoint the applicant best able to represent the interests of the class.

(C) The order appointing class counsel may include provisions about the award of attorney fees or nontaxable costs under Rule 23(h).

(h) Attorney Fees Award.

In an action certified as a class action, the court may award reasonable attorney fees and nontaxable costs authorized by law or by agreement of the parties as follows:

(1) Motion for Award of Attorney Fees.

A claim for an award of attorney fees and nontaxable costs must be made by motion under Rule 54(d)(2), subject to the provisions of this subdivision, at a time set by the court. Notice of the motion must be

served on all parties and, for motions by class counsel, directed to class members in a reasonable manner.

(2) Objections to Motion.

A class member, or a party from whom payment is sought, may object to the motion.

(3) Hearing and Findings.

The court may hold a hearing and must find the facts and state its conclusions of law on the motion under Rule 52(a).

(4) Reference to Special Master or Magistrate Judge.

The court may refer issues related to the amount of the award to a special master or to a magistrate judge

Rule 23.1. Derivative Actions by Shareholders

In a derivative action brought by one or more shareholders or members to enforce a right of a corporation or of an unincorporated association, the corporation or association having failed to enforce a right which may properly be asserted by it, the complaint shall be verified and shall allege (1) that the plaintiff was a shareholder or member at the time of the transaction of which the plaintiff complains or that the plaintiff's share or membership thereafter devolved on the plaintiff by operation of law, and (2) that the action is not a collusive one to confer jurisdiction on a court of the United States which it would not otherwise have. The complaint shall also allege with particularity the efforts, if any, made by the plaintiff to obtain the action the plaintiff desires from the directors or comparable authority and, if necessary, from the shareholders or members, and the reasons for the plaintiff's failure to obtain the action or for not making the effort. The derivative action may not be maintained if it appears that the plaintiff does not fairly and adequately represent the interests of the

shareholders or members similarly situated in enforcing the right of the corporation or association. The action shall not be dismissed or compromised without the approval of the court, and notice of the proposed dismissal or compromise shall be given to shareholders or members in such manner as the court directs.

Rule 23.2. Actions Relating to Unincorporated Associations

An action brought by or against the members of an unincorporated association as a class by naming certain members as representative parties may be maintained only if it appears that the representative parties will fairly and adequately protect the interests of the association and its members. In the conduct of the action the court may make appropriate orders corresponding with those described in Rule 23(d), and the procedure for dismissal or compromise of the action shall correspond with that provided in Rule 23(e).

DPU

ภาคผนวก 3

Federal Court of Australia Act 1976

(ประเทศออสเตรเลีย)

DPU

Federal Court of Australia Act 1976*

Part IVA—Representative proceedings

Division 1—Preliminary

33A Interpretation

In this Part, unless the contrary intention appears:

group member means a member of a group of persons on whose behalf a representative proceeding has been commenced.

representative party means a person who commences a representative proceeding.

representative proceeding means a proceeding commenced under section 33C.

respondent means a person against whom relief is sought in a representative proceeding.

sub-group member means a person included in a sub-group established under section 33Q.

sub-group representative party means a person appointed to be a sub-group representative party under section 33Q.

33B Application

A proceeding may only be brought under this Part in respect of a cause of action arising after the commencement of the *Federal Court of Australia Amendment Act 1991*.

Division 2—Commencement of representative proceeding

33C Commencement of proceeding

(1) Subject to this Part, where:
  (a) 7 or more persons have claims against the same person; and
  (b) the claims of all those persons are in respect of, or arise out of, the same, similar or related circumstances; and
  (c) the claims of all those persons give rise to a substantial common issue of law or fact;

---

* กฎหมายประเทศออสเตรเลีย

a proceeding may be commenced by one or more of those persons as representing some or all of them.

(2) A representative proceeding may be commenced:
  (a) whether or not the relief sought:
    (i) is, or includes, equitable relief; or
    (ii) consists of, or includes, damages; or
    (iii) includes claims for damages that would require individual assessment; or
    (iv) is the same for each person represented; and
  (b) whether or not the proceeding:
    (i) is concerned with separate contracts or transactions between the respondent in the proceeding and individual group members; or
    (ii) involves separate acts or omissions of the respondent done or omitted to be done in relation to individual group members.

33D Standing

(1) A person referred to in paragraph 33C(1)(a) who has a sufficient interest to commence a proceeding on his or her own behalf against another person has a sufficient interest to commence a representative proceeding against that other person on behalf of other persons referred to in that paragraph.

(2) Where a person has commenced a representative proceeding, the person retains a sufficient interest:
  (a) to continue that proceeding; and
  (b) to bring an appeal from a judgment in that proceeding; even though the person ceases to have a claim against the respondent.

33E Is consent required to be a group member?

(1) The consent of a person to be a group member in a representative proceeding is not required unless subsection (2) applies to the person.

(2) None of the following persons is a group member in a representative proceeding unless the person gives written consent to being so:
  (a) the Commonwealth, a State or a Territory;
  (b) a Minister or a Minister of a State or Territory;
  (c) a body corporate established for a public purpose by a law of the Commonwealth, of a State or of a Territory, other than an incorporated company or association; or
  (d) an officer of the Commonwealth, of a State or of a Territory, in his or her capacity as such an officer.

33F Persons under disability

(1) It is not necessary for a person under disability to have a next friend or committee merely in order to be a group member.

(2) A group member who is under disability may only take a step in the representative proceeding, or conduct part of the proceeding, by his or her next friend or committee, as the case requires.

33G Representative proceeding not to be commenced in certain circumstances

A representative proceeding may not be commenced if the proceeding would be concerned only with claims in respect of which the Court has jurisdiction solely by virtue of the *Jurisdiction of Courts (Cross-vesting) Act 1987* or a corresponding law of a State or Territory.

33H Originating process

(1) An application commencing a representative proceeding, or a document filed in support of such an application, must, in addition to any other matters required to be included:

(a) describe or otherwise identify the group members to whom the proceeding relates; and

(b) specify the nature of the claims made on behalf of the group members and the relief claimed; and

(c) specify the questions of law or fact common to the claims of the group members.

(2) In describing or otherwise identifying group members for the purposes of subsection (1), it is not necessary to name, or specify the number of, the group members.

33J Right of group member to opt out

(1) The Court must fix a date before which a group member may opt out of a representative proceeding.

(2) A group member may opt out of the representative proceeding by written notice given under the Rules of Court before the date so fixed.

(3) The Court, on the application of a group member, the representative party or the respondent in the proceeding, may fix another date so as to extend the period during which a group member may opt out of the representative proceeding.

(4) Except with the leave of the Court, the hearing of a representative proceeding must not commence earlier than the date before which a group member may opt out of the proceeding.

33K Causes of action accruing after commencement of representative proceeding

(1) The Court may at any stage of a representative proceeding, on application made by the representative party, give leave to amend the application commencing the representative proceeding so as to alter the description of the group.

(2) The description of the group may be altered so as to include a person:

(a) whose cause of action accrued after the commencement of the representative proceeding but before such date as the Court fixes when giving leave; and

(b) who would have been included in the group, or, with the consent of the person would have been included in the group, if the cause of action had accrued before the commencement of the proceeding.

(3) The date mentioned in paragraph (2)(a) may be the date on which leave is given or another date before or after that date.

(4) Where the Court gives leave under subsection (1), it may also make any other orders it thinks just, including an order relating to the giving of notice to persons who, as a result of the amendment, will be included in the group and the date before which such persons may opt out of the proceeding.

33L Situation where fewer than 7 group members

If, at any stage of a representative proceeding, it appears likely to the Court that there are fewer than 7 group members, the Court may, on such conditions (if any) as it thinks fit:

(a) order that the proceeding continue under this Part; or

(b) order that the proceeding no longer continue under this Part.

33M Cost of distributing money etc. excessive

Where:

(a) the relief claimed in a representative proceeding is or includes payment of money to group members (otherwise than in respect of costs); and

(b) on application by the respondent, the Court concludes that it is likely that, if judgment were to be given in favour of the representative party, the cost to the respondent of identifying the group members and distributing to them the amounts ordered to be paid to them would be excessive having regard to the likely total of those amounts;

the Court may, by order:

(c) direct that the proceeding no longer continue under this Part; or

(d) stay the proceeding so far as it relates to relief of the kind mentioned in paragraph (a).

33N Order that proceeding not continue as representative proceeding where costs excessive etc.

(1) The Court may, on application by the respondent or of its own motion, order that a proceeding no longer continue under this Part where it is satisfied that it is in the interests of justice to do so because:

(a) the costs that would be incurred if the proceeding were to continue as a representative proceeding are likely to exceed the costs that would be incurred if each group member conducted a separate proceeding; or

(b) all the relief sought can be obtained by means of a proceeding other than a representative proceeding under this Part; or

(c) the representative proceeding will not provide an efficient and effective means of dealing with the claims of group members; or

(d) it is otherwise inappropriate that the claims be pursued by means of a representative proceeding.

(2) If the Court dismisses an application under this section, the Court may order that no further application under this section be made by the respondent except with the leave of the Court.

(3) Leave for the purposes of subsection (2) may be granted subject to such conditions as to costs as the Court considers just.

33P Consequences of order that proceeding not continue under this Part

Where the Court makes an order under section 33L, 33M or 33N that a proceeding no longer continue under this Part:

(a) the proceeding may be continued as a proceeding by the representative party on his or her own behalf against the respondent; and

(b) on the application of a person who was a group member for the purposes of the proceeding, the Court may order that the person be joined as an applicant in the proceeding.

33Q Determination of issues where not all issues are common

(1) If it appears to the Court that determination of the issue or issues common to all group members will not finally determine the claims of all group members, the Court may give directions in relation to the determination of the remaining issues.

(2) In the case of issues common to the claims of some only of the group members, the directions given by the Court may include directions establishing a sub-group consisting of those group members and

appointing a person to be the sub-group representative party on behalf of the sub-group members.

(3) Where the Court appoints a person other than the representative party to be a sub-group representative party, that person, and not the representative party, is liable for costs associated with the determination of the issue or issues common to the sub-group members.

33R Individual issues

(1) In giving directions under section 33Q, the Court may permit an individual group member to appear in the proceeding for the purpose of determining an issue that relates only to the claims of that member.

(2) In such a case, the individual group member, and not the representative party, is liable for costs associated with the determination of the issue.

33S Directions relating to commencement of further proceedings

Where an issue cannot properly or conveniently be dealt with under section 33Q or 33R, the Court may:

(a) if the issue concerns only the claim of a particular member—give directions relating to the commencement and conduct of a separate proceeding by that member; or

(b) if the issue is common to the claims of all members of a sub-group—give directions relating to the commencement and conduct of a representative proceeding in relation to the claims of those members.

33T Adequacy of representation

(1) If, on an application by a group member, it appears to the Court that a representative party is not able adequately to represent the interests of the group members, the Court may substitute another group member as representative party and may make such other orders as it thinks fit.

(2) If, on an application by a sub-group member, it appears to the Court that a sub-group representative party is not able adequately to represent the interests of the sub-group members, the Court may substitute another person as sub-group representative party and may make such other orders as it thinks fit.

33U Stay of execution in certain circumstances

Where a respondent in a representative proceeding commences a proceeding in the Court against a group member, the Court may order a stay of execution in respect of any relief awarded to the group member in the representative proceeding until the other proceeding is determined.

33V Settlement and discontinuance—representative proceeding

(1) A representative proceeding may not be settled or discontinued without the approval of the Court.

(2) If the Court gives such an approval, it may make such orders as are just with respect to the distribution of any money paid under a settlement or paid into the Court.

33W Settlement of individual claim of representative party

(1) A representative party may, with leave of the Court, settle his or her individual claim in whole or in part at any stage of the representative proceeding.

(2) A representative party who is seeking leave to settle, or who has settled, his or her individual claim may, with leave of the Court, withdraw as representative party.

(3) Where a person has sought leave to withdraw as representative party under subsection (2), the Court may, on the application of a group member, make an order for the substitution of another group member as representative party and may make such other orders as it thinks fit.

(4) Before granting a person leave to withdraw as a representative party:
   (a) the Court must be satisfied that notice of the application has been given to group members in accordance with subsection 33X(1) and in sufficient time for them to apply to have another person substituted as the representative party; and
   (b) any application for the substitution of another group member as a representative party has been determined.

(5) The Court may grant leave to a person to withdraw as representative party subject to such conditions as to costs as the Court considers just.

Division 3—Notices

33X Notice to be given of certain matters

(1) Notice must be given to group members of the following matters in relation to a representative proceeding:
   (a) the commencement of the proceeding and the right of the group members to opt out of the proceeding before a specified date, being the date fixed under subsection 33J(1);
   (b) an application by the respondent in the proceeding for the dismissal of the proceeding on the ground of want of prosecution;
   (c) an application by a representative party seeking leave to withdraw under section 33W as representative party.

(2) The Court may dispense with compliance with any or all of the requirements of subsection (1) where the relief sought in a proceeding does not include any claim for damages.

(3) If the Court so orders, notice must be given to group members of the bringing into Court of money in answer to a cause of action on which a claim in the representative proceeding is founded.

(4) Unless the Court is satisfied that it is just to do so, an application for approval of a settlement under section 33V must not be determined unless notice has been given to group members.

(5) The Court may, at any stage, order that notice of any matter be given to a group member or group members.

(6) Notice under this section must be given as soon as practicable after the happening of the event to which the notice relates.

33Y Notices—ancillary provisions

(1) This section is concerned with notices under section 33X.

(2) The form and content of a notice must be as approved by the Court.

(3) The Court must, by order, specify:
   (a) who is to give the notice; and
   (b) the way in which the notice is to be given;

   and the order may include provision:
   (c) directing a party to provide information relevant to the giving of the notice; and
   (d) relating to the costs of notice.

(4) An order under subsection (3) may require that notice be given by means of press advertisement, radio or television broadcast, or by any other means.

(5) The Court may not order that notice be given personally to each group member unless it is satisfied that it is reasonably practicable, and not unduly expensive, to do so.

(6) A notice that concerns a matter for which the Court's leave or approval is required must specify the period within which a group member or other person may apply to the Court, or take some other step, in relation to the matter.

(7) A notice that includes or concerns conditions must specify the conditions and the period, if any, for compliance.

(8) The failure of a group member to receive or respond to a notice does not affect a step taken, an order made, or a judgment given, in a proceeding.

Division 4—Judgment etc.

33Z Judgment—powers of the Court

(1) The Court may, in determining a matter in a representative proceeding, do any one or more of the following:
  (a) determine an issue of law;
  (b) determine an issue of fact;
  (c) make a declaration of liability;
  (d) grant any equitable relief;
  (e) make an award of damages for group members, sub-group members or individual group members, being damages consisting of specified amounts or amounts worked out in such manner as the Court specifies;
  (f) award damages in an aggregate amount without specifying amounts awarded in respect of individual group members;
  (g) make such other order as the Court thinks just.

(2) In making an order for an award of damages, the Court must make provision for the payment or distribution of the money to the group members entitled.

(3) Subject to section 33V, the Court is not to make an award of damages under paragraph (1)(f) unless a reasonably accurate assessment can be made of the total amount to which group members will be entitled under the judgment.

(4) Where the Court has made an order for the award of damages, the Court may give such directions (if any) as it thinks just in relation to:
  (a) the manner in which a group member is to establish his or her entitlement to share in the damages; and
  (b) the manner in which any dispute regarding the entitlement of a group member to share in the damages is to be determined.

33ZA Constitution etc. of fund

(1) Without limiting the operation of subsection 33Z(2), in making provision for the distribution of money to group members, the Court may provide for:
  (a) the constitution and administration of a fund consisting of the money to be distributed; and
  (b) either:
    (i) the payment by the respondent of a fixed sum of money into the fund; or
    (ii) the payment by the respondent into the fund of such instalments, on such terms, as the Court directs to meet the claims of group members; and

(c) entitlements to interest earned on the money in the fund.

(2) The costs of administering a fund are to be borne by the fund, or by the respondent in the representative proceeding, as the Court directs.

(3) Where the Court orders the constitution of a fund mentioned in subsection (1), the order must:

(a) require notice to be given to group members in such manner as is specified in the order; and

(b) specify the manner in which a group member is to make a claim for payment out of the fund and establish his or her entitlement to the payment; and

(c) specify a day (which is 6 months or more after the day on which the order is made) on or before which the group members are to make a claim for payment out of the fund; and

(d) make provision in relation to the day before which the fund is to be distributed to group members who have established an entitlement to be paid out of the fund.

(4) The Court may allow a group member to make a claim after the day fixed under paragraph (3)(c) if:

(a) the fund has not already been fully distributed; and

(b) it is just to do so.

(5) On application by the respondent in the representative proceeding after the day fixed under paragraph (3)(d), the Court may make such orders as are just for the payment from the fund to the respondent of the money remaining in the fund.

33ZB Effect of judgment

A judgment given in a representative proceeding:

(a) must describe or otherwise identify the group members who will be affected by it; and

(b) binds all such persons other than any person who has opted out of the proceeding under section 33J.

Division 5—Appeals

33ZC Appeals to the Court

(1) The following appeals under Division 2 of Part III from a judgment of the Court in a representative proceeding may themselves be brought as representative proceedings:

(a) an appeal by the representative party on behalf of group members and in respect of the judgment to the extent that it relates to issues common to the claims of group members;

(b) an appeal by a sub-group representative party on behalf of sub-group members in respect of the judgment to the extent that it relates to issues common to the claims of sub-group members.

(2) The parties to an appeal referred to in paragraph (1)(a) are the representative party, as the representative of the group members, and the respondent.

(3) The parties to an appeal referred to in paragraph (1)(b) are the sub-group representative party, as the representative of the sub-group members, and the respondent.

(4) On an appeal by the respondent in a representative proceeding, other than an appeal referred to in subsection (5), the parties to the appeal are:

(a) in the case of an appeal in respect of the judgment generally—the respondent and the representative party as the representative of the group members; and

(b) in the case of an appeal in respect of the judgment to the extent that it relates to issues common to the claims of sub-group members—the respondent and the sub-group representative party as the representative of the sub-group members.

(5) The parties to an appeal in respect of the determination of an issue that relates only to a claim of an individual group member are that group member and the respondent.

(6) If the representative party or the sub-group representative party does not bring an appeal within the time provided for instituting appeals, another member of the group or sub-group may, within a further 21 days, bring an appeal as representing the group members or sub-group members, as the case may be.

(7) Where an appeal is brought from a judgment of the Court in a representative proceeding, the Court may direct that notice of the appeal be given to such person or persons, and in such manner, as the Court thinks appropriate.

(8) Section 33J does not apply to an appeal proceeding.

(9) The notice instituting an appeal in relation to issues that are common to the claims of group members or sub-group members must describe or otherwise identify the group members or sub-group members, as the case may be, but need not specify the names or number of those members.

33ZD Appeals to the High Court—extended operation of sections 33ZC and 33ZF

(1) Sections 33ZC and 33ZF apply in relation to appeals to the High Court from judgments of the Court in representative proceedings in the same way as they apply to appeals to the Court from such judgments.

(2) Nothing in subsection (1) limits the operation of section 33 whether in relation to appeals from judgments of the Court in representative proceedings or otherwise.

Division 6—Miscellaneous

33ZE Suspension of limitation periods

(1) Upon the commencement of a representative proceeding, the running of any limitation period that applies to the claim of a group member to which the proceeding relates is suspended.

(2) The limitation period does not begin to run again unless either the member opts out of the proceeding under section 33J or the proceeding, and any appeals arising from the proceeding, are determined without finally disposing of the group member's claim.

33ZF General power of Court to make orders

(1) In any proceeding (including an appeal) conducted under this Part, the Court may, of its own motion or on application by a party or a group member, make any order the Court thinks appropriate or necessary to ensure that justice is done in the proceeding.

(2) Subsection (1) does not limit the operation of section 22.

33ZG Saving of rights, powers etc.

Except as otherwise provided by this Part, nothing in this Part affects:

(a) the commencement or continuance of any action of a representative character commenced otherwise than under this Part; or

(b) the Court's powers under provisions other than this Part, for example, its powers in relation to a proceeding in which no reasonable cause of action is disclosed or that is oppressive, vexatious, frivolous or an abuse of the process of the Court; or

(c) the operation of any law relating to:

(i) vexatious litigants (however described); or

(ii) proceedings of a representative character; or

(iii) joinder of parties; or

(iv) consolidation of proceedings; or

(v) security for costs.

33ZH Special provision relating to claims under Part VI of the *Trade Practices Act 1974*

(1) For the purposes of subsection 87(1) of the *Trade Practices Act 1974*, a group member in a representative proceeding is to be taken to be a party to the proceeding.

(2) An application under subsection 87(1A) of the *Trade Practices Act 1974* by a representative party in a representative proceeding is to be taken to be an application by the representative party and all the group members.

33ZJ Reimbursement of representative party's costs

(1) Where the Court has made an award of damages in a representative proceeding, the representative party or a sub-group representative party, or a person who has been such a party, may apply to the Court for an order under this section.

(2) If, on an application under this section, the Court is satisfied that the costs reasonably incurred in relation to the representative proceeding by the person making the application are likely to exceed the costs recoverable by the person from the respondent, the Court may order that an amount equal to the whole or a part of the excess be paid to that person out of the damages awarded.

(3) On an application under this section, the Court may also make any other order it thinks just.

DPU

ภาคผนวก 4

พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหาย ที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติ

ความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

พ.ศ. ๒๕๕๑

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๑

เป็นปีที่ ๖๓ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลซึ่งมาตรา ๒๙ ประกอบกับมาตรา ๔๓ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. ๒๕๕๑”

มาตรา ๒ [๑][1] พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ในกรณีที่มีกฎหมายใดบัญญัติเรื่องความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไว้โดยเฉพาะ ซึ่งให้ความคุ้มครองผู้เสียหายมากกว่าที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ให้บังคับตามกฎหมายนั้น

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

"สินค้า" หมายความว่า สังหาริมทรัพย์ทุกชนิดที่ผลิตหรือนำเข้าเพื่อขาย รวมทั้งผลิตผลเกษตรกรรม และให้หมายความรวมถึงกระแสไฟฟ้า ยกเว้นสินค้าตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

"ผลิตผลเกษตรกรรม" หมายความว่า ผลิตผลอันเกิดจากเกษตรกรรมต่างๆ เช่น การทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงสัตว์น้ำ เลี้ยงไหม เลี้ยงครั่ง เพาะเห็ด แต่ไม่รวมถึงผลิตผลที่เกิดจากธรรมชาติ

"ผลิต" หมายความว่า ทำ ผสม ปรุง แต่ง ประกอบ ประดิษฐ์ แปรสภาพ เปลี่ยนรูป ดัดแปลง คัดเลือก แบ่งบรรจุ แช่เยือกแข็ง หรือฉายรังสี รวมถึงการกระทำใดๆ ที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน

"ผู้เสียหาย" หมายความว่า ผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

"ความเสียหาย" หมายความว่า ความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไม่ว่าจะเป็นความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน ทั้งนี้ไม่รวมถึงความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น

"ความเสียหายต่อจิตใจ" หมายความว่า ความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน ความหวาดกลัว ความวิตกกังวล ความเศร้าโศกเสียใจ ความอับอาย หรือความเสียหายต่อจิตใจอย่างอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน

---

[1] ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๕/ตอนที่ ๓๖ ก/หน้า ๑๗/๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

"สินค้าที่ไม่ปลอดภัย" หมายความว่า สินค้าที่ก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ไม่ว่าจะเป็นเพราะเหตุจากความบกพร่องในการผลิตหรือการออกแบบ หรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า หรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจนตามสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของสินค้าอันพึงคาดหมายได้

"ขาย" หมายความว่า จำหน่าย จ่าย แจก หรือแลกเปลี่ยนเพื่อประโยชน์ทางการค้าและให้หมายความรวมถึงให้เช่า ให้เช่าซื้อ จัดหา ตลอดจนเสนอ ชักชวน หรือนำออกแสดงเพื่อการดังกล่าว

"นำเข้า" หมายความว่า นำหรือสั่งสินค้าเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย

"ผู้ประกอบการ" หมายความว่า

(๑) ผู้ผลิต หรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต

(๒) ผู้นำเข้า

(๓) ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้

(๔) ผู้ซึ่งใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความหรือแสดงด้วยวิธีใดๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือผู้นำเข้า

มาตรา ๕ ผู้ประกอบการทุกคนต้องร่วมกันรับผิดต่อผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และสินค้านั้นได้มีการขายให้แก่ผู้บริโภคแล้ว ไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการหรือไม่ก็ตาม

มาตรา ๖ เพื่อให้ผู้ประกอบการต้องรับผิดตามมาตรา ๕ ผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนตามมาตรา ๑๐ ต้องพิสูจน์ว่าผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากสินค้าของผู้ประกอบการและการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้านั้นเป็นไปตามปกติธรรมดา แต่ไม่ต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายเกิดจากการกระทำของผู้ประกอบการผู้ใด

มาตรา ๗ ผู้ประกอบการไม่ต้องรับผิดต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยหากพิสูจน์ได้ว่า

(๑) สินค้านั้นมิได้เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

(๒) ผู้เสียหายได้รู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือ

(๓) ความเสียหายเกิดขึ้นจากการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้าไม่ถูกต้องตามวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่ผู้ประกอบการได้กำหนดไว้อย่างถูกต้องและชัดเจนตามสมควรแล้ว

มาตรา ๘ ผู้ผลิตตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างให้ผลิตไม่ต้องรับผิดหากพิสูจน์ได้ว่าความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากการออกแบบของผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือจากการปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างให้ผลิตทั้งผู้ผลิตไม่ได้คาดเห็นและไม่ควรจะได้คาดเห็นถึงความไม่ปลอดภัย

ผู้ผลิตส่วนประกอบของสินค้าไม่ต้องรับผิดหากพิสูจน์ได้ว่า ความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากการออกแบบหรือการประกอบหรือการกำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าของผู้ผลิตสินค้านั้น

มาตรา ๙ ข้อตกลงระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการที่ได้ทำไว้ล่วงหน้าก่อนเกิดความเสียหายและประกาศหรือคำแจ้งความของผู้ประกอบการเพื่อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดของผู้ประกอบการต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย จะนำมาอ้างเป็นข้อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดไม่ได้

เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ ผู้บริโภคมีความหมายเช่นเดียวกับนิยามคำว่า "ผู้บริโภค" ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค

มาตรา ๑๐ ให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สมาคม และมูลนิธิซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค มีอำนาจฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายได้ โดยให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการฟ้องและดำเนินคดีแทนตามกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับโดยอนุโลม

การฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้เสียหายตามวรรคหนึ่ง ให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวงแต่ไม่รวมถึงความรับผิดในค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด

มาตรา ๑๑ นอกจากค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ศาลมีอำนาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ด้วย

(๑) ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจอันเป็นผลเนื่องมาจากความเสียหายต่อร่างกายสุขภาพ หรืออนามัยของผู้เสียหาย และหากผู้เสียหายถึงแก่ความตาย สามี ภริยา บุพการี หรือผู้สืบสันดานของบุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจ

(๒) หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ประกอบการได้ผลิต นำเข้า หรือขายสินค้าโดยรู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือมิได้รู้เพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือเมื่อรู้ว่าสินค้าไม่ปลอดภัยภายหลังจากการผลิต นำเข้า หรือขายสินค้านั้นแล้วไม่ดำเนินการใดๆ ตามสมควรเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหาย ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงนั้น ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่างๆ เช่น ความร้ายแรงของความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ การที่ผู้ประกอบการรู้ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า ระยะเวลาที่ผู้ประกอบการปกปิดความไม่ปลอดภัยของสินค้า การดำเนินการของผู้ประกอบการเมื่อทราบว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ประกอบการการที่ผู้ประกอบการได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นตลอดจนการที่ผู้เสียหายมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย

มาตรา ๑๒ สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามพระราชบัญญัตินี้เป็นอันขาดอายุความเมื่อพ้นสามปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ประกอบการที่ต้องรับผิด หรือเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันที่มีการขายสินค้านั้น

ในกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัย โดยผลของสารที่สะสมอยู่ในร่างกายของผู้เสียหายหรือเป็นกรณีที่ต้องใช้เวลาในการแสดงอาการ ผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนตามมาตรา ๑๐ ต้องใช้สิทธิเรียกร้องภายในสามปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ประกอบการที่ต้องรับผิด แต่ไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหาย

มาตรา ๑๓ ถ้ามีการเจรจาเกี่ยวกับค่าเสียหายที่พึงจ่ายระหว่างผู้ประกอบการและผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนตามมาตรา ๑๐ ให้อายุความสะดุดหยุดอยู่ไม่นับในระหว่างนั้นจนกว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้บอกเลิกการเจรจา

มาตรา ๑๔ บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ไม่เป็นการตัดสิทธิของผู้เสียหายที่จะเรียกค่าเสียหายโดยอาศัยสิทธิตามกฎหมายอื่น

มาตรา ๑๕ สินค้าใดที่ได้ขายแก่ผู้บริโภคก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้มีผลใช้บังคับไม่อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๖ ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์

นายกรัฐมนตรี

DPU

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่สินค้าในปัจจุบันไม่ว่าจะผลิตภายในประเทศหรือนำเข้า มีกระบวนการผลิตที่ใช้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสูงขึ้นเป็นลำดับการที่ผู้บริโภคจะตรวจพบว่าสินค้าไม่ปลอดภัยกระทำได้ยาก เมื่อผู้บริโภคนำสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไปใช้อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สินของผู้บริโภคหรือบุคคลอื่นได้แต่การฟ้องคดีในปัจจุบันเพื่อเรียกค่าเสียหายมีความยุ่งยาก เนื่องจากภาระในการพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อในการกระทำผิดของผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าตกเป็นหน้าที่ของผู้ได้รับความเสียหายตามหลักกฎหมายทั่วไปเพราะยังไม่มีกฎหมายให้ความคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายที่เกิดจากสินค้าโดยมีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบในความเสียหายของผู้ผลิตหรือผู้เกี่ยวข้องไว้โดยตรง จึงสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้ อันจะมีผลให้ผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า ตลอดจนได้รับการชดใช้ค่าเสียหายที่เป็นธรรม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ภาคผนวก 5

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

DPU

พระราชบัญญัติ

วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค

พ.ศ. ๒๕๕๑

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๑

เป็นปีที่ ๖๓ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลซึ่งตามมาตรา ๒๙ ประกอบกับมาตรา ๓๒ มาตรา ๔๑ และมาตรา ๔๓ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑”

มาตรา ๒ [2][๑] พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้

"คดีผู้บริโภค" หมายความว่า

(๑) คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคตามมาตรา ๑๙ หรือตามกฎหมายอื่น กับผู้ประกอบธุรกิจซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ

(๒) คดีแพ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

(๓) คดีแพ่งที่เกี่ยวพันกันกับคดีตาม (๑) หรือ (๒)

(๔) คดีแพ่งที่มีกฎหมายบัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัตินี้

"ผู้บริโภค" หมายความว่า ผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค และให้หมายความรวมถึงผู้เสียหายตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย

"ผู้ประกอบธุรกิจ" หมายความว่า ผู้ประกอบธุรกิจตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคและให้หมายความรวมถึงผู้ประกอบการตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย

"ก.ศ." หมายความว่า คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม

"เจ้าพนักงานคดี" หมายความว่า บุคคลที่เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้

---

[2] ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๕/ตอนที่ ๓๘ ก/หน้า ๓๒/๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

มาตรา ๔ ให้มีเจ้าพนักงานคดีทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีผู้บริโภคตามที่ศาลมอบหมาย ดังต่อไปนี้

(๑) ไกล่เกลี่ยคดีผู้บริโภค

(๒) ตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐาน

(๓) บันทึกคำพยาน

(๔) ดำเนินการให้มีการคุ้มครองสิทธิของคู่ความทั้งก่อนและระหว่างการพิจารณา

(๕) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามพระราชบัญญัตินี้หรือตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาในการทำหน้าที่ช่วยเหลือนั้น

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้เจ้าพนักงานคดีเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาและให้มีอำนาจมีหนังสือเรียกบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาให้ข้อมูล หรือให้จัดส่งเอกสารเพื่อประกอบการพิจารณาเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามอำนาจหน้าที่

หลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

มาตรา ๕ ผู้ที่จะได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานคดี ต้องมีคุณสมบัติอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(๑) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโททางกฎหมายหรือปริญญาเอกทางกฎหมาย

(๒) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีทางกฎหมาย เป็นสามัญสมาชิกแห่งเนติบัณฑิตยสภาและได้ประกอบวิชาชีพทางกฎหมายตามที่ ก.ศ. กำหนดเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี

(๓) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีทางกฎหมายและปริญญาในสาขาวิชาอื่นที่ ก.ศ. กำหนดซึ่งไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี และได้ประกอบวิชาชีพตามที่ ก.ศ. กำหนดเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสี่ปี

ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาแต่งตั้งบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติตามวรรคหนึ่งเป็นเจ้าพนักงานคดี ทั้งนี้ ตามระเบียบที่ ก.ศ. กำหนด

มาตรา ๖ ให้ประธานศาลฎีการักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกข้อกำหนดเพื่อให้การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีผู้บริโภคเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรมแต่ข้อกำหนดดังกล่าวจะต้องไม่ทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีของคู่ความลดน้อยลง

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามพระราชบัญญัตินี้ เมื่อได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด ๑

บททั่วไป

มาตรา ๗ กระบวนพิจารณาคดีผู้บริโภคให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามมาตรา ๖ ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อกำหนดดังกล่าวให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๘ ในกรณีมีปัญหาว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ ให้ประธานศาลอุทธรณ์เป็นผู้วินิจฉัย คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด แต่ทั้งนี้ไม่กระทบถึงกระบวนพิจารณาใดๆ ที่ได้กระทำไปก่อนที่จะมีคำวินิจฉัยนั้น

การขอให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยปัญหาตามวรรคหนึ่งไม่ว่าโดยคู่ความเป็นผู้ขอหรือโดยศาลเห็นสมควร ถ้าเป็นการขอในคดีผู้บริโภคต้องกระทำอย่างช้าในวันนัดพิจารณา แต่ถ้าเป็นการขอในคดีอื่นต้องกระทำอย่างช้าในวันชี้สองสถานหรือวันสืบพยานในกรณีที่ไม่มีการชี้สองสถาน หากพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวแล้วห้ามมิให้มีการขอให้วินิจฉัยปัญหาดังกล่าวอีก และเมื่อได้รับคำขอจากศาลชั้นต้นแล้ว ให้ประธานศาลอุทธรณ์มีคำวินิจฉัยและแจ้งผลไปยังศาลชั้นต้นโดยเร็ว

เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว การดำเนินการใดๆ ระหว่างศาลชั้นต้นกับศาลอุทธรณ์ตามมาตรานี้ จะดำเนินการโดยทางโทรสารหรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นใดก็ได้

มาตรา ๙ ในกรณีที่ปรากฏว่ามีข้อผิดระเบียบหรือผิดหลงในการดำเนินกระบวนพิจารณาของคู่ความฝ่ายใด ให้ศาลสั่งให้คู่ความที่ดำเนินกระบวนพิจารณาผิดระเบียบหรือผิดหลงนั้นทำการแก้ไขให้ถูกต้องภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควรกำหนด เว้นแต่ข้อผิดระเบียบหรือผิดหลงดังกล่าวเกิดจากความไม่สุจริตของคู่ความฝ่ายนั้น

มาตรา ๑๐ บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่บังคับให้นิติกรรมใดต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดจึงจะฟ้องร้องบังคับคดีได้นั้น มิให้นำมาใช้บังคับแก่ผู้บริโภคในการฟ้องบังคับให้ผู้ประกอบธุรกิจชำระหนี้

ในกรณีที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับให้สัญญาที่ทำขึ้นระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจจะต้องทำตามแบบอย่างใดอย่างหนึ่ง ถึงแม้สัญญาดังกล่าวยังมิได้ทำให้ถูกต้องตามแบบนั้น แต่หากผู้บริโภคได้วางมัดจำหรือชำระหนี้บางส่วนแล้ว ให้ผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องบังคับให้ผู้ประกอบธุรกิจจัดทำสัญญาให้เป็นไปตามแบบที่กฎหมายกำหนดหรือชำระหนี้เป็นการตอบแทนได้

ในการดำเนินคดีตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง มิให้นำมาตรา ๙๔ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาใช้บังคับแก่ผู้บริโภคในการฟ้องคดีผู้บริโภคและการพิสูจน์ถึงนิติกรรมหรือสัญญาที่ทำขึ้นระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจ

มาตรา ๑๑ ประกาศ โฆษณา คำรับรอง หรือการกระทำด้วยประการใดๆ ของผู้ประกอบธุรกิจซึ่งทำให้ผู้บริโภคเข้าใจได้ในขณะทำสัญญาว่าผู้ประกอบธุรกิจตกลงจะมอบให้หรือจัดหาให้ซึ่งสิ่งของบริการ หรือสาธารณูปโภคอื่นใด หรือจะดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งให้แก่ผู้บริโภคเพื่อเป็นการตอบแทนที่ผู้บริโภคเข้าทำสัญญา หรือข้อตกลงใดๆ ที่ผู้ประกอบธุรกิจจะให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้บริโภคเพิ่มเติมขึ้นจากที่ได้ทำสัญญาไว้ ให้ถือว่าข้อความ การกระทำหรือข้อตกลงดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจ ซึ่งผู้บริโภคสามารถนำสืบพยานบุคคล หรือพยานหลักฐานเกี่ยวกับข้อตกลงดังกล่าวได้ ถึงแม้ว่าการทำสัญญาเช่นว่านั้นกฎหมายจะกำหนดว่าต้องทำเป็นหนังสือหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือและไม่ปรากฏข้อตกลงนั้นในหนังสือที่ได้ทำขึ้นก็ตาม

มาตรา ๑๒ ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี ผู้ประกอบธุรกิจต้องกระทำด้วยความสุจริตโดยคำนึงถึงมาตรฐานทางการค้าที่เหมาะสมภายใต้ระบบธุรกิจที่เป็นธรรม

มาตรา ๑๓ ในกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยโดยผลของสารที่สะสมอยู่ในร่างกายของผู้บริโภคหรือเป็นกรณีที่ต้องใช้เวลาในการแสดงอาการ ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคต้องใช้สิทธิเรียกร้องภายในสามปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ประกอบธุรกิจที่ต้องรับผิด แต่ไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหาย

มาตรา ๑๔ ถ้ามีการเจรจาเกี่ยวกับค่าเสียหายที่พึงจ่ายระหว่างผู้ประกอบธุรกิจและผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภค ให้อายุความสะดุดหยุดอยู่ไม่นับในระหว่างนั้นจนกว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้บอกเลิกการเจรจา

มาตรา ๑๕ ระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นที่บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ให้นำมาใช้บังคับ หรือระยะเวลาตามที่ศาลกำหนดไว้ เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความร้องขอ ศาลมีอำนาจย่นหรือขยายระยะเวลาได้ตามความจำเป็นและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

มาตรา ๑๖ การส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใด หรือการแจ้งวันนัด คำสั่งของศาลหรือข้อความอย่างอื่นไปยังคู่ความหรือบุคคลอื่นใดในคดีผู้บริโภคซึ่งปกติจะต้องดำเนินการโดยทางเจ้าพนักงานศาลนั้น ศาลอาจสั่งให้ดำเนินการโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ โทรศัพท์ โทรสาร ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นใดก็ได้ โดยคำนึงถึงความจำเป็นเร่งด่วน ความสะดวกรวดเร็ว ความเหมาะสมตามสภาพแห่งเนื้อหาของเรื่องที่ทำการติดต่อ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

หมวด ๒

วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคในศาลชั้นต้น

ส่วนที่ ๑

การฟ้องคดี

มาตรา ๑๗ ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจจะฟ้องผู้บริโภคเป็นคดีผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจมีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลอื่นได้ด้วย ให้ผู้ประกอบธุรกิจเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลได้เพียงแห่งเดียว

มาตรา ๑๘ ภายใต้บังคับของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย การยื่นคำฟ้องตลอดจนการดำเนินกระบวนพิจารณาใดๆ ในคดีผู้บริโภคซึ่งดำเนินการโดยผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง แต่ไม่รวมถึงความรับผิดในค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด

ถ้าความปรากฏแก่ศาลว่าผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคนำคดีมาฟ้องโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร เรียกร้องค่าเสียหายเกินสมควร ประพฤติตนไม่เรียบร้อย ดำเนินกระบวนพิจารณาอันมีลักษณะเป็นการประวิงคดีหรือที่ไม่จำเป็น หรือมีพฤติการณ์อื่นที่ศาลเห็นสมควร ศาลอาจมีคำสั่งให้บุคคลนั้นชำระค่าฤชาธรรมเนียมที่ได้รับการยกเว้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วนต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควรกำหนดก็ได้ หากไม่ปฏิบัติตาม ให้ศาลมีอำนาจสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

ในกรณีตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ถ้าศาลเห็นว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะต้องเป็นผู้รับผิดเสียค่าฤชาธรรมเนียมทั้งหมดหรือแต่บางส่วนของคู่ความทั้งสองฝ่าย ให้ศาลพิพากษาในเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมโดยสั่งให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนั้นชำระต่อศาลในนามของผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคซึ่งค่าฤชาธรรมเนียมที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคนั้นได้รับยกเว้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วนตามที่ศาลเห็นสมควร

มาตรา ๑๙ ให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคหรือสมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค มีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีผู้บริโภคแทนผู้บริโภคได้โดยให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการฟ้องและการดำเนินคดีแทนตามกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับโดยอนุโลม

การฟ้องคดีตามวรรคหนึ่งให้ระบุชื่อและที่อยู่ของผู้บริโภคให้ชัดเจน ในกรณีที่สมาคมเป็นผู้ฟ้องและมีการเรียกค่าเสียหาย ให้เรียกค่าเสียหายแทนได้เฉพาะแต่ผู้บริโภคที่เป็นสมาชิกของสมาคมนั้นในขณะยื่นฟ้องเท่านั้น

การถอนฟ้องหรือการประนีประนอมยอมความในคดีตามวรรคหนึ่งจะต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องมาแสดงต่อศาล และในกรณีขอถอนฟ้องศาลจะมีคำสั่งอนุญาตได้ต่อเมื่อเห็นว่าการถอนฟ้องนั้นไม่เป็นผลเสียต่อการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นส่วนรวม

ถ้าภายหลังที่ได้มีการยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว สมาคมผู้ยื่นฟ้องถูกเพิกถอนการรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค ให้ผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องเข้าดำเนินคดีต่อไป ถ้าศาลเห็นว่าผู้บริโภคนั้นอาจไม่ทราบถึงการถูกเพิกถอนการรับรองดังกล่าว ศาลจะมีคำสั่งให้แจ้งบุคคลดังกล่าวทราบโดยกำหนดระยะเวลาที่ต้องเข้ามาในคดีไปพร้อมด้วยก็ได้ บรรดากระบวนพิจารณาที่ได้ทำไปก่อนเข้ามาในคดีให้มีผลผูกพันผู้บริโภคนั้นด้วย และหากบุคคลดังกล่าวไม่เข้ามาภายในเวลาที่กำหนด ให้ศาลมีอำนาจสั่งจำหน่ายคดีส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลนั้น

มาตรา ๒๐ การฟ้องคดีผู้บริโภค โจทก์จะฟ้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ ในกรณีที่โจทก์ประสงค์จะฟ้องด้วยวาจา ให้เจ้าพนักงานคดีจัดให้มีการบันทึกรายละเอียดแห่งคำฟ้องแล้วให้โจทก์ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

คำฟ้องต้องมีข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุแห่งการฟ้องคดีรวมทั้งคำขอบังคับชัดเจนพอที่จะทำให้เข้าใจได้ หากศาลเห็นว่าคำฟ้องนั้นไม่ถูกต้องหรือขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้โจทก์แก้ไขคำฟ้องในส่วนนั้นให้ถูกต้องหรือชัดเจนขึ้นก็ได้

มาตรา ๒๑ ภายหลังที่ได้มีการฟ้องคดีผู้บริโภคแล้ว หากมีการเสนอคำฟ้องเข้ามาในคดีดังกล่าวไม่ว่าโดยวิธีฟ้องเพิ่มเติม ฟ้องแย้ง หรือโดยสอดเข้ามาในคดี หรือหากศาลมีคำสั่งให้รวมพิจารณาคดีแพ่งอื่นใดเข้ากับคดีผู้บริโภค ให้ถือว่าคดีในส่วนที่เกี่ยวกับคำฟ้องซึ่งได้ยื่นภายหลังและคดีที่ศาลสั่งให้รวมพิจารณาเหล่านั้นเป็นคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย

ส่วนที่ ๒

การพิจารณาคดี

มาตรา ๒๒ ถ้าบุคคลใดเกรงว่าพยานหลักฐานที่ตนอาจต้องอ้างอิงในภายหน้าจะสูญหายหรือยากแก่การนำมาเมื่อมีการฟ้องเป็นคดีผู้บริโภค หรือถ้าคู่ความฝ่ายใดในคดีผู้บริโภคเกรงว่าพยานหลักฐานที่ตนจำนงจะอ้างอิงจะสูญหายก่อนที่จะนำมาสืบหรือเป็นการยากที่จะนำมาสืบในภายหลัง บุคคลนั้นหรือคู่ความฝ่ายนั้นอาจยื่นคำขอต่อศาลเพื่อมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานนั้นไว้ทันทีก็ได้

เมื่อศาลได้รับคำขอเช่นว่านั้น ให้ศาลหมายเรียกผู้ขอและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องมาศาล และเมื่อได้ฟังบุคคลเหล่านั้นแล้ว ให้ศาลสั่งคำขอตามที่เห็นสมควรถ้าศาลสั่งอนุญาตตามคำขอ ก็ให้สืบพยานหลักฐานไปตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ส่วนรายงานและเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนั้นให้ศาลเก็บรักษาไว้

ในกรณีที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรและยังมิได้เข้ามาในคดีนั้น เมื่อศาลได้รับคำขอตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลสั่งคำขอนั้นอย่างคำขออันอาจทำได้แต่ฝ่ายเดียว และถ้าศาลสั่งอนุญาตตามคำขอแล้วให้สืบพยานไปฝ่ายเดียว

มาตรา ๒๓ ในกรณีมีเหตุฉุกเฉิน เมื่อมีการยื่นคำขอตามมาตรา ๒๒ ผู้ยื่นคำขอจะยื่นคำร้องรวมไปด้วยเพื่อให้ศาลมีคำสั่งหรือออกหมายตามที่ขอโดยไม่ชักช้า และถ้าจำเป็นจะขอให้ศาลมีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดเอกสารหรือวัตถุที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานที่ขอสืบไว้ก่อนโดยมีเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

ให้นำมาตรา ๒๖๑ มาตรา ๒๖๒ มาตรา ๒๖๓ มาตรา ๒๖๗ มาตรา ๒๖๘ และมาตรา ๒๖๙ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับแก่กรณีตามวรรคหนึ่งโดยอนุโลม

มาตรา ๒๔ เมื่อศาลสั่งรับคำฟ้องแล้ว ให้ศาลกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว และออกหมายเรียกจำเลยให้มาศาลตามกำหนดนัดเพื่อการไกล่เกลี่ย ให้การ และสืบพยานในวันเดียวกัน

ทั้งนี้ ให้ศาลส่งสำเนาคำฟ้องหรือสำเนาบันทึกคำฟ้องให้จำเลย และสั่งให้โจทก์มาศาลในวันนัดพิจารณานั้นด้วย

จำเลยจะยื่นคำให้การเป็นหนังสือก่อนวันนัดพิจารณาตามวรรคหนึ่งก็ได้

มาตรา ๒๕ ในวันนัดพิจารณา เมื่อโจทก์และจำเลยมาพร้อมกันแล้วให้เจ้าพนักงานคดีหรือบุคคลที่ศาลกำหนดหรือที่คู่ความตกลงกันทำการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันก่อน ในการไกล่เกลี่ย ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือผู้ไกล่เกลี่ยเห็นสมควรผู้ไกล่เกลี่ยจะสั่งให้ดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ได้

หลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาในการไกล่เกลี่ย ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

มาตรา ๒๖ ถ้าคู่ความไม่อาจตกลงกันหรือไม่อาจประนีประนอมยอมความกันได้และจำเลยยังไม่ได้ยื่นคำให้การ ให้ศาลจัดให้มีการสอบถามคำให้การของจำเลยโดยจำเลยจะยื่นคำให้การเป็นหนังสือหรือจะให้การด้วยวาจาก็ได้ ในกรณีที่ยื่นคำให้การเป็นหนังสือ หากศาลเห็นว่าคำให้การดังกล่าวไม่ถูกต้องหรือขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้จำเลยแก้ไขคำให้การในส่วนนั้นให้ถูกต้องหรือชัดเจนขึ้นก็ได้ ในกรณีให้การด้วยวาจา ให้ศาลจัดให้มีการบันทึกคำให้การนั้นและให้จำเลยลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

ถ้าจำเลยไม่ให้การตามวรรคหนึ่ง และไม่ได้รับอนุญาตจากศาลให้ขยายระยะเวลายื่นคำให้การให้ถือว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ

มาตรา ๒๗ เมื่อโจทก์ได้ทราบคำสั่งให้มาศาลตามมาตรา ๒๔ แล้วไม่มาในวันนัดพิจารณาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาลให้เลื่อนคดี ไม่ว่าจำเลยจะมาศาลหรือไม่ ให้ถือว่าโจทก์ไม่ประสงค์จะดำเนินคดีต่อไป ให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกเสียจากสารบบความ เว้นแต่ตามพฤติการณ์แห่งคดีศาลจะเห็นสมควรให้พิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีนั้นไปฝ่ายเดียว โดยให้ถือว่าโจทก์ขาดนัดพิจารณา

เมื่อจำเลยได้รับหมายเรียกให้มาศาลตามมาตรา ๒๔ แล้วไม่มาในวันนัดพิจารณาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาลให้เลื่อนคดี ถ้าจำเลยไม่ได้ยื่นคำให้การไว้ ให้ถือว่าจำเลยขาดนัดยื่น

คำให้การแต่เพียงอย่างเดียว แต่ถ้าจำเลยได้ยื่นคำให้การไว้ก่อนหรือในวันนัดดังกล่าว ให้ถือว่าจำเลยขาดนัดพิจารณา

มาตรา ๒๘ ถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่มาศาลในวันนัดอื่นที่มิใช่วันนัดพิจารณาตามมาตรา ๒๔ ให้ถือว่าคู่ความฝ่ายนั้นสละสิทธิการดำเนินกระบวนพิจารณาของตนในนัดนั้นและทราบกระบวนพิจารณาที่ศาลได้ดำเนินไปในนัดนั้นด้วยแล้ว

มาตรา ๒๙ ประเด็นข้อพิพาทข้อใดจำเป็นต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการผลิตการประกอบ การออกแบบ หรือส่วนผสมของสินค้า การให้บริการ หรือการดำเนินการใดๆ ซึ่งศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ในความรู้เห็นโดยเฉพาะของคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจ ให้ภาระการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจนั้น

มาตรา ๓๐ ถ้าภายหลังที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีผู้บริโภคแล้ว ปรากฏว่ามีการฟ้องผู้ประกอบธุรกิจรายเดียวกันเป็นคดีผู้บริโภคอีกโดยข้อเท็จจริงที่พิพาทเป็นอย่างเดียวกับคดีก่อนและศาลในคดีก่อนได้วินิจฉัยไว้แล้ว ศาลในคดีหลังอาจมีคำสั่งให้ถือว่าข้อเท็จจริงในประเด็นนั้นเป็นอันยุติเช่นเดียวกับคดีก่อนโดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐาน เว้นแต่ศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงในคดีก่อนนั้นยังไม่เพียงพอแก่การวินิจฉัยชี้ขาดคดี หรือเพื่อให้โอกาสแก่คู่ความที่เสียเปรียบต่อสู้คดี ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเองหรืออนุญาตให้คู่ความนำพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควรก็ได้

มาตรา ๓๑ ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้สืบพยาน ให้ศาลสอบถามคู่ความฝ่ายที่จะต้องนำพยานเข้าสืบว่าประสงค์จะอ้างอิงพยานหลักฐานใดแล้วบันทึกไว้หรือสั่งให้คู่ความจัดทำบัญชีระบุพยานยื่นต่อศาลภายในระยะเวลาตามที่เห็นสมควรก็ได้

มาตรา ๓๒ ก่อนการสืบพยาน ให้ศาลแจ้งประเด็นข้อพิพาทให้คู่ความทราบและจะกำหนดให้คู่ความฝ่ายใดนำพยานมาสืบก่อนหรือหลังก็ได้

มาตรา ๓๓ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมในอันที่จะให้ได้ความแจ้งชัดในข้อเท็จจริงแห่งคดี ให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร ในการนี้ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานที่จำเป็นแล้วรายงานให้ศาลทราบ รวมทั้งมีอำนาจเรียกสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค หน่วยงาน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูลหรือให้จัดส่งพยานหลักฐานเพื่อประกอบการพิจารณาได้

พยานหลักฐานที่ได้มาตามวรรคหนึ่งต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและไม่ตัดสิทธิคู่ความในอันที่จะโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าว

มาตรา ๓๔ ในการสืบพยานไม่ว่าจะเป็นพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้างหรือที่ศาลเรียกมาเองให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยาน คู่ความหรือทนายความจะซักถามพยานได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล

ให้ศาลมีอำนาจซักถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีแม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม

มาตรา ๓๕ การนั่งพิจารณาสืบพยาน ให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ ศาลจะมีคำสั่งเลื่อนได้ครั้งละไม่เกินสิบห้าวัน

มาตรา ๓๖ ศาลอาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีได้ แต่ต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและให้โอกาสคู่ความตามสมควรในอันที่จะขอให้เรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญฝ่ายตนมาให้ความเห็นโต้แย้งหรือเพิ่มเติมความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว

ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่ศาลขอให้มาให้ความเห็นมีสิทธิได้รับค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทางและค่าเช่าที่พักตามระเบียบที่กำหนดโดยคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม

มาตรา ๓๗ เมื่อได้สืบพยานหลักฐานตามที่จำเป็นและคู่ความได้แถลงการณ์ ถ้าหากมีเสร็จแล้วให้ถือว่าการพิจารณาเป็นอันสิ้นสุดและให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็ว แต่ตราบใดที่ยังมิได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง หากศาลเห็นว่าเป็นการจำเป็นที่จะต้องนำพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลทำการสืบพยานหลักฐานต่อไปได้ ซึ่งอาจรวมทั้งการเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ด้วย โดยไม่ต้องมีฝ่ายใดร้องขอ

ส่วนที่ ๓

คำพิพากษาและคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดี

มาตรา ๓๘ คำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดี อย่างน้อยต้องแสดงข้อเท็จจริงที่ฟังได้โดยสรุปและคำวินิจฉัยในประเด็นแห่งคดีพร้อมด้วยเหตุผลแห่งคำวินิจฉัยนั้น

มาตรา ๓๙ ในคดีที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคเป็นโจทก์ ถ้าความปรากฏแก่ศาลว่าจำนวนค่าเสียหายที่โจทก์เรียกร้องไม่ถูกต้องหรือวิธีการบังคับตามคำขอของโจทก์ไม่เพียงพอต่อการแก้ไขเยียวยาความเสียหายตามฟ้อง ศาลมีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยให้ถูกต้องหรือกำหนดวิธีการบังคับให้เหมาะสมได้แม้จะเกินกว่าที่ปรากฏในคำขอบังคับของโจทก์ก็ตาม แต่ข้อที่ศาลยกขึ้นวินิจฉัยนั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงที่คู่ความยกขึ้นมาว่ากล่าวกันแล้วโดยชอบ

มาตรา ๔๐ ในกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นแก่ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยและในเวลาที่พิพากษาคดีเป็นการพ้นวิสัยจะหยั่งรู้ได้แน่ว่าความเสียหายนั้นมีแท้จริงเพียงใด ศาลอาจกล่าวในคำพิพากษาหรือคำสั่งว่ายังสงวนไว้ซึ่งสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นอีกภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ทั้งนี้ ต้องไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง แต่ก่อนการแก้ไขต้องให้โอกาสคู่ความอีกฝ่ายที่จะคัดค้าน

มาตรา ๔๑ ในคดีที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องขอให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดในความชำรุดบกพร่องของสินค้า หากศาลเชื่อว่าความชำรุดบกพร่องดังกล่าวมีอยู่ในขณะส่งมอบสินค้านั้นและไม่อาจแก้ไขให้กลับคืนสภาพที่ใช้งานได้ตามปกติหรือถึงแม้จะแก้ไขแล้วแต่หากนำไปใช้บริโภคแล้วอาจเกิดอันตรายแก่ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยของผู้บริโภคที่ใช้สินค้านั้น ให้ศาลมีอำนาจพิพากษาให้ผู้ประกอบธุรกิจเปลี่ยนสินค้าใหม่ให้แก่ผู้บริโภคแทนการแก้ไขซ่อมแซมสินค้าที่ชำรุดบกพร่องนั้นก็ได้ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงลักษณะของสินค้าที่อาจเปลี่ยนทดแทนกันได้ พฤติการณ์ของผู้ประกอบธุรกิจ ตลอดจนความสุจริตของผู้บริโภคประกอบด้วย และหากข้อเท็จจริงปรากฏว่า ผู้บริโภคได้รับประโยชน์จากการใช้สินค้าหรือได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สินค้านั้น ให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้บริโภคชดใช้ค่าใช้ทรัพย์หรือค่าเสียหายแล้วแต่กรณี ให้แก่ผู้ประกอบธุรกิจนั้นได้ตามที่เห็นสมควร

การฟ้องคดีตามวรรคหนึ่ง ถ้าผู้ถูกฟ้องมิใช่ผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าสินค้านั้น ให้ศาลมีคำสั่งเรียกผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าดังกล่าวเข้ามาในคดีตามมาตรา ๕๗ (๓) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและมีอำนาจพิพากษาให้บุคคลดังกล่าวร่วมรับผิดในหนี้ที่ผู้ประกอบธุรกิจตามวรรคหนึ่งมีต่อผู้บริโภคได้ด้วย

มาตรา ๔๒ ถ้าการกระทำที่ถูกฟ้องร้องเกิดจากการที่ผู้ประกอบธุรกิจกระทำโดยเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรมหรือจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงไม่นำพาต่อความเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภคหรือกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อความรับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันย่อมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ผู้ประกอบธุรกิจชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้บริโภค ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่างๆ เช่น ความเสียหายที่ผู้บริโภคได้รับ ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบธุรกิจได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ประกอบธุรกิจ การที่ผู้ประกอบธุรกิจได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น ตลอดจนการที่ผู้บริโภคมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย

การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจกำหนดได้ไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดมีจำนวนเงินไม่เกินห้าหมื่นบาท ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด

มาตรา ๔๓ ในคดีผู้บริโภค เมื่อศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดีหรือจำหน่ายคดีเสียจาก สารบบความหากข้อเท็จจริงปรากฏแก่ศาลว่ายังมีสินค้าที่ได้จำหน่ายไปแล้วหรือที่เหลืออยู่ในท้องตลาดอาจเป็นอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยของผู้บริโภคโดยส่วนรวม และไม่อาจใช้วิธีป้องกันอย่างอื่นได้ ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งดังต่อไปนี้

(๑) ให้ผู้ประกอบธุรกิจจัดการประกาศและรับสินค้าดังกล่าวซึ่งอาจเป็นอันตรายคืนจากผู้บริโภคเพื่อทำการแก้ไขหรือเปลี่ยนให้ใหม่ภายในเวลาที่กำหนดโดยค่าใช้จ่ายของผู้ประกอบธุรกิจเองแต่ถ้าเป็นกรณีที่ไม่อาจแก้ไขหรือดำเนินการตามที่กล่าวข้างต้นได้ ก็ให้ใช้ราคาตามที่ศาลเห็นสมควรโดยคำนึงถึงลักษณะและสภาพของสินค้าขณะรับคืน รวมทั้งความสุจริตของผู้ประกอบธุรกิจประกอบด้วย

(๒) ห้ามผู้ประกอบธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่เหลืออยู่และให้เรียกเก็บสินค้าที่ยังไม่ได้จำหน่ายแก่ผู้บริโภคกลับคืนจนกว่าจะได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงสินค้าดังกล่าวให้มีความปลอดภัย แต่ถ้าเป็นกรณีที่ไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ ศาลจะมีคำสั่งห้ามผู้ประกอบธุรกิจผลิตหรือนำเข้าสินค้านั้นก็ได้และหากเป็นที่สงสัยว่าผู้ประกอบธุรกิจจะเก็บสินค้าที่เหลือไว้เพื่อจำหน่ายต่อไป ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจทำลายสินค้าที่เหลือนั้นด้วย

ถ้าความปรากฏในภายหลังว่าผู้ประกอบธุรกิจไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ให้ศาลมีอำนาจสั่งจับกุมและกักขังผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้มีอำนาจทำการแทนของผู้ประกอบธุรกิจในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นนิติบุคคลไว้จนกว่าจะได้ปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว หรือสั่งให้เจ้าพนักงานคดีหรือบุคคลหนึ่งบุคคลใดดำเนินการโดยให้ผู้ประกอบธุรกิจเป็นผู้รับผิดชอบในค่าใช้จ่าย และหากผู้ประกอบธุรกิจไม่ชำระให้บุคคลนั้นมีอำนาจบังคับคดีกับผู้ประกอบธุรกิจเสมือนหนึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้มีอำนาจทำการแทนของผู้ประกอบธุรกิจในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นนิติบุคคลที่ถูกจับกุมโดยเหตุจงใจขัดขืนคำสั่ง จะต้องถูกกักขังไว้จนกว่าจะมีประกัน หรือประกันและหลักประกันตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควรกำหนดว่าตนยินยอมที่จะปฏิบัติตามคำสั่งทุกประการ แต่ทั้งนี้ ห้ามไม่ให้กักขังผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้มีอำนาจทำการแทนของผู้ประกอบธุรกิจในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นนิติบุคคลแต่ละครั้งเกินกว่าหกเดือนนับแต่วันจับหรือกักขัง แล้วแต่กรณี

มาตรา ๔๔ ในคดีที่ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งถูกฟ้องเป็นนิติบุคคล หากข้อเท็จจริงปรากฏว่านิติบุคคลดังกล่าวถูกจัดตั้งขึ้นหรือดำเนินการโดยไม่สุจริต หรือมีพฤติการณ์ฉ้อฉลหลอกลวงผู้บริโภคหรือมีการยักย้ายถ่ายเททรัพย์สินของนิติบุคคลไปเป็นประโยชน์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง และทรัพย์สินของนิติบุคคลมีไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ตามฟ้อง เมื่อคู่ความร้องขอหรือศาลเห็นสมควร ให้ศาลมีอำนาจเรียกหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้นหรือบุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคลหรือผู้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคลดังกล่าวเข้ามาเป็นจำเลยร่วม และให้มีอำนาจพิพากษาให้บุคคลเช่นว่านั้นร่วมรับผิดชอบในหนี้ที่นิติบุคคลมีต่อผู้บริโภคได้ด้วย เว้นแต่ผู้นั้นจะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำดังกล่าว หรือในกรณีของผู้รับมอบทรัพย์สินนั้นจากนิติบุคคลจะต้องพิสูจน์ได้ว่าตนได้รับทรัพย์สินมาโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน

ผู้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคลตามวรรคหนึ่งให้ร่วมรับผิดไม่เกินทรัพย์สินที่ผู้นั้นได้รับจากนิติบุคคลนั้น

หมวด ๓

อุทธรณ์

มาตรา ๔๕ ให้จัดตั้งแผนกคดีผู้บริโภคขึ้นในศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค โดยให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นในคดีผู้บริโภค

มาตรา ๔๖ การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นในคดีผู้บริโภค ให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น

มาตรา ๔๗ ในคดีผู้บริโภคที่ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์ไม่เกินห้าหมื่นบาทหรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง

มาตรา ๔๘ ในกรณีที่ผู้อุทธรณ์เห็นว่าคดีต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา ๔๗ ผู้อุทธรณ์อาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องเพื่อขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคไปพร้อมกับอุทธรณ์ก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ เมื่อศาลชั้นต้นตรวจอุทธรณ์แล้วเห็นว่าเป็นอุทธรณ์ที่ต้องห้าม ก็ให้ส่งอุทธรณ์และคำขอดังกล่าวไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคเพื่อพิจารณา แต่ถ้าศาลชั้นต้นเห็นว่าอุทธรณ์ดังกล่าวไม่ต้องห้ามก็ให้มีคำสั่งรับอุทธรณ์นั้นไว้ดำเนินการต่อไป

ในกรณีที่ศาลชั้นต้นสั่งไม่รับอุทธรณ์เพราะเหตุต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา ๔๗ ผู้อุทธรณ์อาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องเพื่อขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งก็ได้ ถ้าคู่ความยื่นคำขอดังกล่าวแล้ว จะอุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์ไม่ได้

หลักเกณฑ์และวิธีการยื่นคำขอและการพิจารณาคำขอของศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคตามวรรคหนึ่งและวรรคสองให้เป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

มาตรา ๔๙ การพิจารณาพิพากษาคดีผู้บริโภคในศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว ทั้งนี้ ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

ภายใต้บังคับมาตรา ๕๒ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคและศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคให้เป็นที่สุด

มาตรา ๕๐ ให้นำบทบัญญัติในหมวด ๒ วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคในศาลชั้นต้นมาใช้บังคับแก่การอุทธรณ์และการพิจารณาพิพากษาชี้ขาดตัดสินคดีของศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคและศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคโดยอนุโลม

หมวด ๔

ฎีกา

มาตรา ๕๑ คดีที่ศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว คู่ความอาจยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อขอให้พิจารณาอนุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีที่มีทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นฎีกาเกินสองแสนบาทหรือในปัญหาข้อกฎหมายภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภค

การยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ให้คู่ความยื่นฎีกาไปพร้อมกับคำร้องนั้นด้วย โดยยื่นต่อศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีนั้น แล้วให้ศาลชั้นต้นรีบส่งคำร้องพร้อมฎีกาดังกล่าวไปยังศาลฎีกาเพื่อพิจารณาโดยเร็ว

มาตรา ๕๒ ศาลฎีกาอาจพิจารณาอนุญาตให้ฎีกาตามมาตรา ๕๑ ได้เมื่อเห็นว่าปัญหาตามฎีกานั้นเป็นปัญหาซึ่งเกี่ยวพันกับประโยชน์สาธารณะ หรือเป็นปัญหาสำคัญอื่นที่ศาลฎีกาควรวินิจฉัย

มาตรา ๕๓ หลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้องตามมาตรา ๕๑ การพิจารณาคำร้องการตรวจรับฎีกา การแก้ฎีกา ตลอดจนการพิจารณาและวินิจฉัยของศาลฎีกาตามมาตรา ๕๒ ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

มาตรา ๕๔ ในคดีที่ได้รับอนุญาตให้ฎีกาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย หากศาลฎีกาเห็นว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคไม่ถูกต้องไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนศาลฎีกาจะมีคำวินิจฉัยแต่เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายและยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคหรือศาลชั้นต้น แล้วมีคำสั่งให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคหรือศาลชั้นต้นแล้วแต่กรณี ทำคำพิพากษาหรือคำสั่งใหม่ภายใต้กรอบคำวินิจฉัยของศาลฎีกาก็ได้

มาตรา ๕๕ ให้นำบทบัญญัติในหมวด ๒ วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคในศาลชั้นต้นมาใช้บังคับแก่การพิจารณาพิพากษาชี้ขาดตัดสินคดีของศาลฎีกาโดยอนุโลม

หมวด ๕

วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา

มาตรา ๕๖ ก่อนยื่นฟ้องคดีผู้บริโภค หากมีเหตุเช่นเดียวกับกรณีที่จะทำให้โจทก์มีสิทธิยื่นคำขอให้ศาลมีคำสั่งจัดให้มีวิธีคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาตามมาตรา ๒๕๔ (๒) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือมีความจำเป็นต้องขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามชั่วคราวมิให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของผู้บริโภคเป็นส่วนรวม ผู้ที่จะเป็นโจทก์อาจยื่นคำขอฝ่ายเดียวโดยทำเป็นคำร้องเพื่อขอใช้วิธีการชั่วคราวดังกล่าวก่อนฟ้องได้

คำขอตามวรรคหนึ่งต้องบรรยายถึงข้อเท็จจริงที่แสดงว่ามีเหตุที่จะฟ้องผู้ประกอบธุรกิจเป็นจำเลยและมีเหตุเพียงพอที่จะทำให้เชื่อว่าสมควรที่ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอนั้น รวมทั้งจะต้องมีบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงของผู้รู้เห็นเหตุแห่งการขอนั้นเพื่อสนับสนุนข้ออ้างดังกล่าว

มาตรา ๕๗ ในการพิจารณาคำขอตามมาตรา ๕๖ ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอ หากพิจารณาแล้วเห็นว่า

(๑) คำขอที่ยื่นและในโอกาสที่ยื่นคำขอนั้นมีเหตุสมควร และมีเหตุเพียงพอที่ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอนั้นได้ และ

(๒) สภาพแห่งความเสียหายของผู้ขอไม่สามารถที่จะได้รับชดใช้เป็นเงินหรือทดแทนด้วยสิ่งอื่นใดได้ หรือผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยไม่อยู่ในฐานะที่จะชดใช้หรือทดแทนความเสียหายแก่ผู้ขอหรือกรณีเป็นการยากที่จะบังคับคดีเอาแก่ผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยนั้นได้ภายหลัง หรือจะเกิดความเสียหายต่อผู้บริโภคเป็นส่วนรวมอันยากต่อการแก้ไขเยียวยาในภายหลัง

ทั้งนี้ โดยให้คำนึงถึงความเสียหายว่าจะเกิดขึ้นแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากกว่ากันเพียงใดเป็นสำคัญ

ถ้าศาลมีคำสั่งให้ยกคำขอนั้น คำสั่งเช่นว่านี้ให้เป็นที่สุด

มาตรา ๕๘ ให้ศาลแจ้งคำสั่งอนุญาตตามมาตรา ๕๗ ให้ผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยทราบโดยไม่ชักช้า

คำสั่งศาลตามวรรคหนึ่งนั้นให้มีผลบังคับแก่ผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยได้ทันที

มาตรา ๕๙ ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามมาตรา ๕๗ ให้ศาลพิเคราะห์ถึงความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นแก่ผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลย และอาจสั่งให้ผู้ขอตามมาตรา ๕๖ วางเงินหรือหาประกันมาให้ตามจำนวนภายในระยะเวลาและกำหนดเงื่อนไขอย่างใดตามที่ศาลเห็นสมควรสำหรับความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นดังกล่าวก็ได้

มาตรา ๖๐ ผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยอาจยื่นคำขอให้ศาลยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งอนุญาตตามมาตรา ๕๗ ได้ ถ้าศาลมีคำสั่งยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งเดิมดังกล่าว คำสั่งเช่นว่านี้ให้เป็นที่สุด

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง ผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยอาจมีคำขอให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้ขอตามมาตรา ๕๖ ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนได้ โดยขอรวมไปกับคำขอให้ยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งนั้น หรือยื่นคำขอต่อศาลภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งยกเลิกหรือ

เปลี่ยนแปลงคำสั่งเดิมดังกล่าวและเมื่อศาลทำการไต่สวนแล้วเห็นว่าคำสั่งเดิมที่ถูกยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นการสั่งโดยความผิดหรือความเลินเล่อของผู้ขอ ทำให้ศาลมีความเห็นหลงไปว่ามีเหตุที่จะฟ้องผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยนั้นหรือมีเหตุเพียงพอที่จะสั่งอนุญาตตามมาตรา ๕๗ ให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้ขอชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยได้ตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร และถ้าผู้ขอไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ศาลมีอำนาจบังคับผู้ขอเสมือนหนึ่งว่าเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา

มาตรา ๖๑ ในกรณีที่ผู้ขอตามมาตรา ๕๖ มิได้ฟ้องคดีเกี่ยวกับคำขอที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามมาตรา ๕๗ ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งหรือภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดให้ถือว่าคำสั่งนั้นเป็นอันยกเลิกเมื่อครบกำหนดดังกล่าว

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง ผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยอาจยื่นคำขอต่อศาลภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ถือว่าคำสั่งนั้นเป็นอันยกเลิก ขอให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้ขอตามมาตรา ๕๖ ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนได้ และให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้ขอชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยได้ตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร และถ้าผู้ขอไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ศาลมีอำนาจบังคับผู้ขอเสมือนหนึ่งว่าเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา

มาตรา ๖๒ ในกรณีที่ผู้ขอตามมาตรา ๕๖ ฟ้องคดีเกี่ยวกับคำขอที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามมาตรา ๕๗ ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งหรือภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดให้คำสั่งอนุญาตนั้นหรือคำสั่งอนุญาตที่ศาลมีคำสั่งเปลี่ยนแปลงตามมาตรา ๖๐ วรรคหนึ่ง มีผลใช้บังคับต่อไป เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งตามคำขอของจำเลยให้ยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น และให้นำมาตรา ๒๖๐ มาตรา ๒๖๑ และมาตรา ๒๖๓ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๖๓ ในระหว่างการพิจารณา ถ้ามีความจำเป็นต้องกำหนดมาตรการหรือวิธีการใดๆ เพื่อบรรเทาความเสียหายหรือป้องกันเหตุที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่ความหรือผู้บริโภคเป็นส่วนรวมเป็นการชั่วคราวก่อนการพิพากษาคดี เมื่อศาลเห็นสมควรหรือคู่ความมีคำขอหรือปรากฏจากรายงานของเจ้าพนักงานคดี ให้ศาลมีอำนาจกำหนดมาตรการหรือวิธีการนั้นได้เท่าที่จำเป็นและพอสมควรแก่กรณีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดโดยข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งให้บุคคลที่เกี่ยวข้องแจ้งข้อมูลหรือออกหมายเรียกบุคคลนั้นมาไต่สวนเกี่ยวกับความเสียหาย เหตุที่จะก่อให้เกิดความเสียหายรวมทั้งกิจการและทรัพย์สินของจำเลยได้ตามที่เห็นสมควร

หมวด ๖

การบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง

มาตรา ๖๔ ในการบังคับคดี หากการออกคำบังคับไปยังลูกหนี้ตามคำพิพากษาก่อนมีการออกหมายบังคับคดีจะทำให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับความเสียหายและหากเนิ่นช้าไปจะไม่อาจบังคับคดีได้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจมีคำขอฝ่ายเดียวต่อศาลเพื่อให้ออกหมายบังคับคดีไปทันทีโดยไม่จำต้องออกคำบังคับก่อนก็ได้

มาตรา ๖๕ ภายหลังที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีผู้บริโภคแล้ว หากความปรากฏแก่ศาลว่ามีข้อขัดข้องทำให้ไม่อาจดำเนินการบังคับคดีตามคำพิพากษาได้หรือมีความจำเป็นต้องกำหนดวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษา ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งเพื่อแก้ไขข้อขัดข้องดังกล่าวตามความจำเป็นและสมควรแก่กรณีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๖๖ บรรดาคดีผู้บริโภคซึ่งค้างพิจารณาอยู่ในศาลก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับให้ศาลนั้นมีอำนาจพิจารณาพิพากษาต่อไป และให้บังคับตามกฎหมายซึ่งใช้อยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับจนกว่าคดีนั้นจะถึงที่สุด

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว และมีการนำความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการมากขึ้นในขณะที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ในเรื่องของคุณภาพสินค้าหรือบริการตลอดจนเทคนิคการตลาดของผู้ประกอบธุรกิจ ทั้งยังขาดอำนาจต่อรองในการเข้าทำสัญญาเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าหรือบริการ ทำให้ผู้บริโภคถูกเอารัดเอาเปรียบอยู่เสมอ นอกจากนี้ เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้น กระบวนการในการเรียกร้องค่าเสียหายต้องใช้เวลานานและสร้างความยุ่งยากให้แก่ผู้บริโภคที่จะต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงต่างๆ ซึ่งไม่อยู่ในความรู้เห็นของตนเอง อีกทั้งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีสูง ผู้บริโภคจึงตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบจนบางครั้งนำไปสู่การใช้วิธีการที่รุนแรงและก่อให้เกิดการเผชิญหน้าระหว่างผู้ประกอบธุรกิจกับกลุ่มผู้บริโภคที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมอันส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ สมควรให้มีระบบวิธีพิจารณาคดีที่เอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายได้รับการแก้ไขเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัดและมีประสิทธิภาพ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ขณะเดียวกัน เป็นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบธุรกิจหันมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการให้ดียิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล	นายอรรถกร อิงควรานุวัฒน์
ประวัติการศึกษา	นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
	ประกาศนียบัตรการอบรมวิชาว่าความ สภาทนายความ

DPU